ANDREW JEFFREY

EGY ÁRULÁS ANATÓMIÁJA

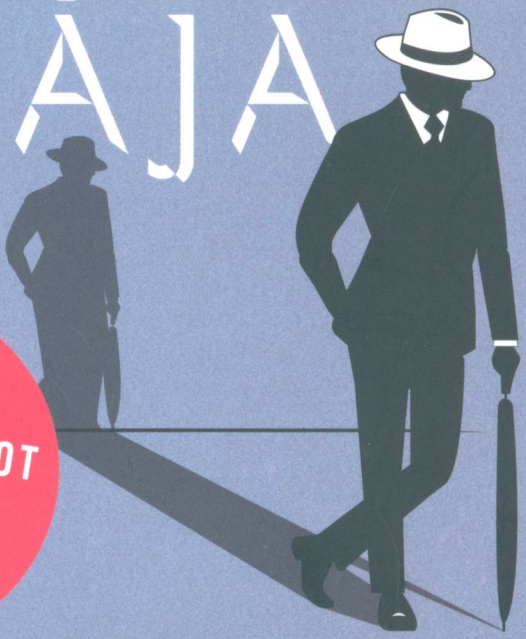

A NÁCI KÉMHÁLÓZATOT LELEPLEZŐ LEVÉL

CORVINA

„Lydia 1935. január 21-én kutyájával, a Flow nevű spániellel felszállt a bresti gyorsvonatra a párizsi Montparnasse pályaudvaron. Egy René Guignard nevű tengerésztiszt mellett ült a vonaton, akinek úgy mutatkozott be, mint fiatal újságírónő, akit a szerkesztője azzal bízott meg, hogy cikket írjon a francia haditengerészetről, holott egyáltalán nem ért a hajókhoz. Guignard, aki kétgyermekes, nős férfiként még mindig a nők kedvenceként tekintett magára, boldogan segített útitársának, az elbűvölő szőkeségnek. Azt javasolta, látogasson el a hajójára, az *Émile Bertin* nevű új cirkálóra. Amikor Lydia aznap este bejelentkezett az exkluzív Hôtel Le Continentalba, alig hitt a szerencséjének, ugyanis megtudta: éppen az *Émile Bertin* nevű cirkáló után kell kémkednie…"

Andrew Jeffrey

EGY ÁRULÁS ANATÓMIÁJA

A náci kémhálózatot leleplező levél

Corvina

© Andrew Jeffrey, 2022

Hungarian translation © Rényi Zsuzsa, 2024

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Andrew Jeffrey: *A Taste for Treason: The Letter That Smashed a Nazi Spy Ring*. Birlinn Limited, 2022, West Newington House, 10 Newington Road, Edinburgh

Tervezte és tördelte: Karcagi Klára
A borítón felhasznált grafikák forrása: Shutterstock.com/WimStock, Shutterstock/Upl

Jelen kiadvány a jogtulajdonos írásos engedélye nélkül sem részben, sem egészben nem másolható, sem elektronikusan, sem mechanikai eljárással, ideértve a fénymásolást, számítógépes rögzítést vagy adatbankban való felhasználást is!

Kiadja 2024-ben a Corvina Kiadó Kft., az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
corvina@lira.hu
www.corvinakiado.hu

Somogyi-könyvtár, Szeged
S000814441

Felelős kiadó: Király Levente, a Corvina Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Blaschtik Éva
Műszaki vezető: Székelyhidi Zsolt
Korrektor: Torma Lászlóné

327
753

SOMOGYI KÖNYVTÁR
994624
1881
182
SZEGED

ISBN 978 963 13 6997 7

Nyomta és kötötte: Generál Nyomda Kft., 2024
6728 Szeged, Kollégiumi út 11/H
www.generalnyomda.hu
Felelős vezető: Hunya Ágnes

2

Tartalom

Előszó 9

1. A bolond őrnagy 18
2. Hóhér, tedd a dolgod! 45
3. A bungaló gesztenyebarna szépsége 67
4. A hamburgi szolgálat ügynöke 113
5. Heil, Roosevelt elnök! 135
6. Egy érdekes barát New Yorkból 165
7. A francia hadnagy szeretője 196
8. Egy náci kém vallomása 218
9. A szövetség, amely megmentette a Nyugatot 237

Utószó: A gesztenyebarna hajú nő 269
Függelék: A szereplők 275
Jegyzetek 293
Válogatott bibliográfia 323
Köszönetnyilvánítás 329
Mutató 330

„Minden idők legnagyobb kémhálózata békeidőben."

– J. Edgar Hoover, az FBI igazgatója

„Rajta, indítson csak vizsgálatot az aljas gazemberek ellen!"

– Cordell Hull, az USA külügyminisztere J. Edgar Hoovernek

„Semmi kétség, Jordan a hamburgi központú
német kémhálózat tagja."

– MI5, 1938 januárja

„A lehallgatások és az elfogott üzenetek nagy hatást gyakoroltak
a Deuxième Bureau-ra és a francia haditengerészeti körökre."

– MI5, 1938 októbere

„Egy film, amely bemutatja Hitler USA-ban működő
besúgóinak tevékenységét."

– A *Chicago Tribune* az *Egy náci kém vallomása*
című filmről, 1939 májusában

Előszó

EGY ÁRULÁS ANATÓMIÁJA

Touloni haditengerészeti fegyverraktár,
Franciaország, 1939. március 6.

Csendes hajnali órán jöttek érte, pirkadat előtt. Pouech kapitány felébresztette a fiatal tisztet, és így szólt:

– Aubert, elutasították a kegyelmi kérvényét. Öltözzön! Eljött a bűnbánat ideje.

Marc Aubert zászlós a katonai bírósági tárgyalás óta eltelt hét hetet mosdás és borotválkozás nélkül töltötte, csak cellája szürkésbarna, közönyös falának tett zavaros vallomásokat. Ez már az elítélt őrületének jele volt. De az új nap elhozhatja a megbékélést. Aubert, sorsába beletörődve, elment a misére, és átadta a haditengerészet kápláni tisztjét betöltő Fabre abbénak az anyjának írt búcsúlevelét, majd egyik cigarettáról a másikra gyújtva várta az őrséget.

A touloni haditengerészeti dokkokban többnyire már a hajnali órákban lázas tevékenység folyt. De ezen a szép tavaszi reggelen baljós csend honolt mindenütt. Csendőrök járőröztek az utcákon, hogy távol tartsák a betegesen kíváncsi tömeget. Malbousquet erődjében 700 katona és tengerész sorakozott fel egy töltés mentén zárt sorokban, csendesen. Egy teherautó érkezett, és Aubert-t egy póznához kísérték. A fogoly rövid időre megállt, megölelte a papot, majd türelmesen várta, hogy egy tiszt felolvassa a hadbíróság ítéletét, amely így hangzott:

– Golyó általi halál.

A náci Németország katonai hírszerző és kémelhárító szolgálata, az Abwehr már több mint egy éve Franciaországban tartózkodó legfőbb ügynökének, Aubert-nek az árulásáról semmit sem nyomoztak ki egészen addig, amíg Skóciában el nem fogták egy amerikai náci ügynök levelét. Ez pedig nemzetközi kémvadászatot indított el. A brit MI5 (Military Intelligence, Katonai Hírszerző Szolgálat) és az amerikai FBI (Federal Bureau of Investigation, Szövetségi Nyomozó Iroda) nyomozása során azonosítottak között szerepelt egy Eire nevű, Dublinban élő, német özvegyasszony. Egyik elfogott leveléből kiderült, hogy kapcsolatban állt egy másik náci kémmel, aki Charles fedőnéven szerepelt, és egyértelműen francia tengerésztiszt volt. Nem volt egyszerű azonosítani Charlest a Marine Nationale, a francia haditengerészet több ezer tisztje között, azonban az 1938 nyarán egyre erősödő nemzetközi nyomás rendkívül gyors nyomozást eredményezett.[1]

A japánok 1937 decemberében bevonultak Nankingba, Kína történelmi fővárosába, és hat hét alatt körülbelül 200 ezer kínai civilt mészároltak le. A világ többi része – képtelen lévén vagy nem akarván beavatkozni az eseményekbe – végignézte, hogy több mint 20 ezer lány és nő brutális, csoportos erőszak áldozata lett, a terhes nők hasából kivágták a magzatokat, a csecsemőket kardélre hányták. Ha a nankingi mészárlást összevetjük a második világháború hat teljes éve brit civil áldozatainak számával, akkor kitűnik, hogy ez utóbbi 67 ezerre, vagyis a nankingi halálos áldozatok számának egyharmadára rúgott. A martalóc japán pilóták szándékosan célba vették a nyugat-európai civileket evakuáló britek és amerikaiak ágyúnaszádjait, amit a bekövetkező események baljós előjeleként értelmezhetünk. Az egyik, a *USS Panay* nevű naszádot el is süllyesztették.

Afrikában Benito Mussolini olasz diktátor 100 ezer fős hadsereget vonultatott fel, és a védtelen Etiópia felett halálos vegyi fegyverek felhői gyülekeztek. Nankinghoz hasonlóan itt is nők ezreit erőszakolták meg, kórházakat bombáztak, és egy olasz

tábornok elleni merényletkísérlet megbosszulásaként háromnapos vérengzés kezdődött, amiben körülbelül hatezer etióp férfit, nőt és gyereket lőttek le, nyársaltak fel bajonettel, vagy égettek el élve. Hozzávetőleg 275 ezer etióp halt meg, miközben Mussolini nevetséges kísérletet tett egy új Római Birodalom létrehozására. A világ maradék része közömbös maradt néhány ezer feketeafrikai sorsával szemben, és még Hailé Szelasszié etióp uralkodó felhívásának sem szentelt figyelmet, aki azt mondta: „Ma rajtunk a sor, de holnap ti következtek."

Mintegy Hailé Szelasszié keserű jóslatának beteljesüléseként és az események halálos következményeként Európa-szerte kisebb, kegyetlen háborúk törtek ki. A spanyol polgárháború a bestiális kegyetlenség új mélységeit tárta fel. Itt a militarista jobboldal és a világ minden részéről ideérkező, korábban pacifista baloldaliak vívtak véres háborút egymással, ami félmillió áldozatot követelt, mielőtt a fasiszták a náci Németország segítségével 1939-ben győzelmet nem arattak. A kívülálló Nagy-Britannia és Franciaország értelmetlen moralizálással nyugtatta meg magát, majd keserű meglepetésként érte őket, hogy senki sem figyel rájuk.

Hitler az Etiópia olasz inváziójára követő gyenge nemzetközi visszhang után, 1936-ban újra elfoglalta a demilitarizált Rajnavidéket, és 1938-ban annektálta Ausztriát. Hat hónappal később, egy náci gyűlésen elmondott uszító beszédében azt követelte, hogy Csehszlovákia napokon belül evakuálja a vitatott szudétanémet határvidéket, mert ha nem teszi, akkor német invázióval kell szembenéznie. A hitleri Németország hadereje és légiereje, a Wehrmacht és a Luftwaffe egységei megindultak a cseh határ felé, német terroristák csehszlovák rendőröket gyilkoltak meg, a Vörös Hadsereg csapatait összevonták Lengyelország keleti határán. A franciák, a románok, a jugoszlávok és a magyarok is mozgósítottak, Olaszország minden zsidó származású embert kiutasított az országból, Londonban és Párizsban pedig légiriadógyakorlatokat tartottak.

Mindenki, még a legmegrögzöttebb rövidlátók számára is világossá vált, hogy Hitler amorális és rasszista gonosztevő, egy militarista kultusz eltökélt feje, aki legalábbis az egész európai kontinens elfoglalására készül. Ennek ellenére Neville Chamberlain brit miniszterelnök az 1938-as müncheni egyezményben lepaktált Hitlerrel Csehszlovákia elpusztítására. Bár felgyorsították a brit felfegyverkezést, Chamberlain azzal dicsekedett, hogy „korunk békéjét" segíti elő. Édouard Daladier francia miniszterelnök, aki Hitler jellemét Chamberlainnél okosabban ítélte meg, nem áltatta magát ilyen beképzeltséggel. Úgy utazott vissza Párizsba, hogy nyomorultnak érezte magát annak tudatában, hogy engedett a brit enyhülési politikának. „Ne legyenek illúzióink – mondta –, ez csak egy kis haladék, és ha nem használjuk ki, mindnyájunkat lelőnek." Daladier felismerte, hogy Hitlert nem lehet megbékíteni, és München csak késleltette azt, ami elkerülhetetlenül bekövetkezett.[2]

Ez volt az a vészterhes történelmi háttér, amelyben a „Charles" fedőnevű francia tengerésztiszt és egyben kém elleni hajtóvadászat megkezdődött. A nyomozás még sürgősebbé vált, amikor a britek elfogták egy dublini ügynök levelét, amelyből kiderült, hogy „Charles" átadta az Abwehr kémfőnökének az illegálisan megszerzett francia haditengerészeti rejtjeleket, valamint másolatokat és más műszaki leírásokat. A Németország és Olaszország elleni angol–francia tengeri háború tervezett stratégiájának egészét leleplezték, és ezzel veszélybe került a Szuezbe és a közelkeleti olajmezőkhöz vezető földközi-tengeri útvonal. Még az 1938. szeptemberi müncheni krízis idején a francia földközi-tengeri flottának kiadott mobilizációs rendeleteket is megszerezték a németek, és mire azok az eredeti címzettek kezébe jutottak, addigra a németek már dekódolták. Akkorra azonban az MI5 által elfogott üzenettel megszerezték a legfontosabb kódot, ami segítette a francia hírszerző hivatalt, a Deuxième Bureau-t (Deuxième Bureau de l'État-major général, a Vezérkari Főnökség Második Osztálya) abban, hogy Marc Aubert-t leleplezzék.

Aubert-t akkor fogták el, amikor az Abwehr kémfőnöke számára további dokumentumokat készült lemásolni a *Vauquelin* torpedóromboló fedélzetén. Aubert ügyét 1939 januárjában a katonai bíróság tárgyalta. Bár az eljárás nagy részét zárt tárgyaláson folytatták le, a baloldali sajtó mégis elég indokot talált arra, hogy a vádlott árulása és a helyi francia kormány korrupciója között párhuzamot vonjon. A politikai jobboldalon többen egyértelműen megvetéssel sújtották a vádlottat, a *L'Ouest-Éclair* című lap mennydörgött, és kijelentette, hogy „ő volt a legrosszabb bűnöző, aki valaha magára vette a francia egyenruhát". Az egyik megfigyelő megfogalmazásában Aubert-nek „affinitása volt az áruláshoz".[3]

Két hónappal később, azon a márciusi reggelen Toulonban Aubert letérdelt, és hozzákötözték a póznához. Csak annyiban mutatta ki az érzéseit, hogy amikor egy matróz hozzálépett, hogy feltegye a szemére a kendőt, határozottan megrázta a fejét. Így azonban ez törvényszék által elrendelt gyilkosság volt, közeli, személyes, szemtől szemben az elítélttel, ami könnyen megzavarhatta még a leghidegvérűbb mesterlövészt is célzáskor, az ítéletet azonban mindenképpen végrehajtották. A szolgálatban lévő tiszt halkan figyelmeztette az embereit, hogy az elítélt szívére célozzanak, majd az órájára pillantott, felemelte a kardját, és pontosan reggel 6 órakor leengedte.

Tizenkét golyó csapódott be közvetlen közelről mintegy 600 méter per másodperc sebességgel Aubert mellkasába, amelyek lökéshullámának tömege egyenként harmincszorosa volt a golyók tömegének, és előbb érte el a testét, mint maguk a golyók. A lágy szövetek azonnal megkocsonyásodtak, és az életfontosságú szervek cafatokra szakadtak, még mielőtt a sortűz golyói az elítélt hátán keresztülhatolva, nagy vérzést okozva, húsdarabkákkal és csontszilánkokkal piszkították be a mögötte lévő töltés földjét.

Miközben a madarak nagy szárnyverdeséssel felröppentek a csendes reggelen, egy matróz előrelépett, és egy automata pisztollyal kilőtte a fiatal tiszt agyvelejét. Franciaország egyik legveszélyesebb kémje meghalt, és az egész borzalmas eljárás kevesebb mint négy percet vett igénybe.

Abban a percben, amikor Aubert-t, a német kémet a kivégzőosztag elé állították Toulonban, egy Rómához közeli hadibázison Antonio Scarpa angol kémet és korábbi olasz tengerésztisztet egy székhez kötözték, ami hátával egy másik széknek volt támasztva. A brit SIS (Secret Intelligence Service, Titkos Hírszerző Szolgálat, közkeletű nevén MI6) hálózata bécsi részlegének vezetője, Tom Kendrick bízta meg Scarpát azzal, hogy kémkedjen az olasz haditengerészeti felfegyverkezéssel és a spanyol polgárháborúba való beavatkozással kapcsolatban. Azonban Kendrick leheletvékony fedősztorija – amely szerint útlevél-ellenőrző tisztviselő volt – senkit sem tévesztett meg, és 1938 augusztusában felgöngyölítették a hálózatát. Mindez csak néhány héttel az Anschluss, Ausztria Németországhoz csatolása után történt. Kendricket a feleségével és a sofőrjével együtt nyilvánosan zavarták el Bécsből, a brit kémhálózat további négy tagját pedig hosszú börtönbüntetésre ítélték. Scarpa csak egyfajta ítéletre számíthatott, és kivégzésének dátuma nem véletlenül esett egybe Aubert kivégzésével.

Pár nappal később azonban egy másik kivégzőosztag is felsorakozott az északnyugat-franciaországi Nancyban, hogy kivégezze Hellmuth Gruneberg 26 éves kertészt. Gruneberg az Abwehr kémje volt, akit rajtakaptak, hogy a Maginot-vonalnál szaglászik. A Maginot-vonalról a franciák úgy vélték, hogy bevehetetlen, és majd megvédi őket a német inváziótól. Három héttel később Georg Frocht és Matthias Glasert vonszolták be a berlini Plötzensee börtön siralomházába, és franciaországi kémkedésük miatt guillotine-nal lenyakazták őket. A béke utolsó évében sokan jutottak hasonló sorsra. De dr. Karl Krüger hadmérnökre – aki egyben brit kém is volt – nem ez a sors várt. Krügert az MI6 korábbi

ügynöke, Folkert van Koutrik csalta tőrbe, aki holland származású kettős ügynök volt, akit a nácik lefizettek. Úgy hírlik, hogy Krüger úgy járt túl a Plötzensee börtön hóhérjának eszén, hogy a cellájában felakasztotta magát.[4]

Nagy-Britanniában Else Duncombe, az Abwehr ügynöke öngyilkosságot követett el, négy másik ügynök hosszú börtönbüntetését töltötte, és több más ügynök az MI5 megfigyelése alatt állt. Sok más kémet lepleztek le Panamában, Csehszlovákiában, Törökországban és Franciaországban is. Köztük volt Lucienne Gané párizsi kozmetikus, akinek a holttestét 1940 februárjában húzták ki a Szajnából. Őt saját katonatiszt férje fojtotta meg, amikor rájött, hogy a felesége katonai titkokat továbbít a japánoknak.

Veszélyes, gyakran életveszélyes volt akkoriban a kémkedés.

***

Az a hely, ahol Marc Aubert-t kivégezték, napjainkban egy autópálya-felüljáró árnyékában, egy út menti árokban található, és Aubert szétszaggatott testét szabályos útburkolat fedi. A helyszín mostanában jelentéktelen. Mindaz azonban, ami azon az 1939-es tavaszi reggelen történt, az Abwehr kémjei és a brit, az amerikai, a kanadai, a francia, a belga, a cseh és az ír titkosszolgálatok közötti hétéves párbaj betetőzése volt.

Egy olyan párbajé, amely felmutatta az irodalmi kémtörténetek minden szokásos elemét: szerepeltek benne csábító nők, aljas náci gazemberek, gonosz kémfőnökök, ragyogó filmsztárok és nyomorult árulók. Például az az osztrák „playboy", aki pezsgőfürdőben lubickolt a Côte d'Azur éjszakai bárjának táncosnőjével, vagy a „svájci Mata Hari"-ként emlegetett nő, aki francia tengerésztiszteket csábított el, vagy az a német ügyvéd, aki brit repülőtereken kémkedett tini barátnőjével, vagy az a belga villanyszerelő, akinek jól megfizetett árulása meggyorsította az 1940-es dunkirki evakuálást. A kémkedést többnyire jól kompenzálták. Mások

számára viszont a kémkedés minden volt, csak nem szórakozás: köztük a francia szépségkirálynő számára, akit a marokkói tengerparton öngyilkosságba kergettek, vagy a berlini társasági hölgy számára, akit fejszével rituálisan lefejeztek, vagy annak, akit a hollywoodi hatalmasságok arra kényszerítettek, hogy szembeszálljon a nácibarát fenyegetéssel.

Európa tele volt mindenféle színezetű kémmel, ugyanakkor a legtöbb európai ország kiépítette a biztonsági szolgálatát. Ilyen volt a brit MI5 és a francia Sûreté Nationale (Államrendőrség), amelyek szembeszálltak a fenyegetéssel. Az Egyesült Államokban is elegendő bizonyíték állt rendelkezésre ahhoz, hogy tudni lehessen: a nácik és amerikai szimpatizánsaik politikai változáson dolgoznak; ennek ellenére nem volt olyan kormányzati szerv 1936 előtt, amely kémelhárítással foglalkozott volna. A legtöbb amerikai abban a hitben ringatta magát, hogy a kémkedés kizárólag európai probléma. Ez egészen addig tartott, amíg 1936-ban egy skót postahivatalban el nem fogtak egy levelet – ez egyesítette az USA-t és Nagy-Britanniát a náci kémkedéssel és összeesküvéssel szembeni fellépésben. A levélből fény derült arra a részletes tervre, amelynek értelmében az Abwehr kémjei erőszakkal kényszerítik majd az amerikai hadsereg egyik tisztjét, hogy leplezze le Amerika keleti parti védelmének titkos tervét.

Az elkövetkezendő hónapokban a közös brit–amerikai kémelhárító műveletek még több náci ügynököt lepleztek le az Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában, Kanadában, Írországban, Panamában, Csehszlovákiában és Franciaországban. Ebben a könyvben mondjuk el először teljes terjedelmében ennek a műveletnek a történetét, és ez volt az, amit J. Edgar Hoover, az FBI igazgatója – akire igazán nem volt jellemző, hogy alábecsülje saját magát – úgy jellemzett: „Minden idők legnagyobb kémhálózata volt békeidőben."

Az a Skóciában elfogott levél azonban sokkal jelentősebb volt annál, mint amit az Európában és Észak-Amerikában tevékenykedő náci kémek leleplezése jelentett. Ez vezetett a kisebb és nagyobb hatalommal rendelkező országoknak ahhoz a titkosszolgálati és biztonsági szövetségéhez, ami meggyorsította a szövetségesek győzelmét a második világháborúban. Ez a szövetség volt a segítségükre a hidegháború idején is. Napjainkban, a 21. században is – hol jobban, hol rosszabbul – ez segíti az angol–amerikai kapcsolatokat. Kijelenthetjük, hogy az a levél hozzájárult a modern világunk kialakításához.

SOMOGYI KÖNYVTÁR 994624 1881 SZEGED

Első fejezet

A BOLOND ŐRNAGY

„Herzlich Willkommen am Arsch der Welt
– Isten hozott a világ végén!"
Egy titkos német kiképző repülőtér jelzése Oroszországban, 1922

Tower Bridge, London, 1931. szeptember 30.

A kis De Havilland Puss Moth repülőgép ezüstszínű szárnyai először beleolvadtak az ólomszürke égboltba. Aztán váratlanul lecsapott, és megközelítette a Tower Bridge gótikus kettős tornyát, majd áthúzott a hídon átvezető út és a fölötte lévő gyalogosút vasból készült gótikus dísze közti szűk résen. Ahogy az ámuldozó járművezetők és járókelők felnéztek, láthatták, hogy a gép folytatja útját a folyó felső szakasza felé, és a következő hét londoni híd felett is alacsonyan repül át, majd átsuhan a Westminster Bridge középső íve alatt, aztán emelkedve továbbszáll a Brooklands repülőtér felé.

A gép pilótája Christopher Draper, a fenegyerek pilóta, háborús hős és „nyugalmazott" színész volt, aki a landolás után elmondta a riportereknek, hogy a mutatványt nagy nyilvánosság előtti, reklámcélú műrepülésnek szánta. Célul tűzte ki ugyanis, hogy ezáltal saját magának is munkát szerezzen, valamint hogy rámutasson más, munka nélküli volt katonák szorult helyzetére, akiket a globális recesszió nyomorba döntött.

A drámai, egyszemélyes bemutató egyenesen a bíróságra vezetett, ahová Drapert beidézték, azzal vádolva, hogy veszélyes

repülést hajtott végre, ráadásul érvényes pilótajogosítvány nélkül. Egy beidézett rendőr elmondta, hogy a gép két és fél méternyire megközelítette a Tower Bridge úttestét, továbbá hogy Draper és operatőr utasa csak azért tudta elkerülni hajszál híján a halálos balesetet, mert a hidat éppen felnyitották egy alatta áthaladó hajó miatt. Amint azt a *Paramount News*nak a repülőmutatványról készített felvétele tanúsítja, képtelen vád volt. Végül Drapert komoly figyelmeztetéssel elbocsátották. Ez zene volt az épp „pihenőre kényszerített" színész füle számára, mivel Draper részt vett *A bolond őrnagy* című film szinkronizálásában, és az elragadtatott sajtóvisszhang következtében további munkához jutott. Felkérései közt szerepelt *A levegő sztárjai* című film címszerepe, továbbá egy országjáró túrán való részvétel brit és német pilótákkal. Az országjáráson az eljövendő békéről, valamint a repülés jövőjéről szónokoltak a mozik közönségének, akiknek levetítették Howard Hughes új, repülés témájú vígjátékát, *Az ég ördögei* című filmet, amelyben Hughes játszotta a címszerepet.

1932. június 24-én a londoni Plaza moziban mutatták be először *A levegő sztárjai* című filmet. A közönség soraiban ott ült az országjárást szponzoráló William Francis Forbes-Sempill ezredes is. Sempill parancsnok – Skócia egyik legrégebbi arisztokrata családjának sarja, első világháborús veterán és a Royal Naval Air Services (RNAS, Királyi Tengerészeti Légiszolgálat) tagja – a Birodalmi Japán Haditengerészet számára kémkedett, amikor 1922-ben haditengerészeti légi missziót vezetett Tokióba. Az ultranacionalista Kōdōha („A császár útja") militarista fasizmusa elcsábította Forbes-Sempillt. Sírnivalóan fedezetlen bankszámlája motiválta ezt az okos, ambiciózus, egocentrikus arisztokratát a hazaárulásra, aki a brit fasiszta szervezetek lelkes támogatójává vált. Ilyen szervezet volt a harsányan antiszemita National Political League (Nemzeti Politikai Liga) és a Royal Empire Society (Királyi Birodalmi Társaság). Ez utóbbi egy különös csoportosulás volt, amely a birodalmi hanyatlás hullámait meglovagolva az

úgynevezett „tervezett emigrációt" népszerűsítette, ami szerintük növelné az angolszász génállományt a többnemzetiségű gyarmatokon. Maga Sempill 1931-ben az Anglo-German Fellowship (Angol–Német Baráti Társaság) alapítói közé tartozott. Ez a szervezet annyira fanatikusan jobboldali volt, hogy Kim Philby, a szovjet kém azért csatlakozott hozzá, hogy ezzel saját árulását fedezze.[1]

Sempill rendszeres németországi látogatásai egyikén kezdte el tervezni *A levegő sztárjai* című film német turnéját, és szenzációhajhászó hirdetésekben azt harsogták, hogy „a négy híres repülő sztár személyesen is megjelenik" majd. Ez a német Eduard Ritter von Schleich esetében garantált lehetett, akinek háborús „fekete lovagként" porosz „Pour le Mérite" kitüntetése volt. Kitüntették továbbá „Blue Max" elismeréssel is, valamint 35 győzelmet is elkönyvelhetett. Christopher Draper, a „bolond őrnagy", aki közvetlenül a londoni hidak feletti repülését követően csatlakozott a turnéhoz, kilenc győzelmet aratott, úgyhogy joggal tartották sztárnak. Sempill viszont hazudott, amikor Günther von Richthofent, a hadsereg tisztjét a néhai vörös báró, Manfred von Richthofen bátyjaként reklámozta. Manfred von Richthofen saját jogán volt illusztris pilóta. Günther von Richthofen a vörös bárónak csak távoli unokatestvére volt, viszont sohasem volt pilóta. Allan Bridgeman őrnagy, a másik brit sztár félénk és jelentéktelen háborús pilóta volt, akinek zűrös válása miatt hanyatlóban volt a szerencséje. Mindez azt mutatja, hogy ez egy tisztán angol–német ügy volt, nem hívtak meg pilótákat Nagy-Britannia háborús szövetségeseitől, sőt, ami azt illeti, még Németországból sem.[2]

A levegő sztárjai című filmet 151 alkalommal, telt ház előtt vetítették, a karizmatikus „Teddy" von Schleich részvételével, aki fekete egyenruháját teletűzdelte csillogó kitüntetéseivel. Von Schleich harcos antikommunista volt, aki épphogy túlélt egy bajorországi bolsevik puccsot, és aki a születendő Nemzetiszocialista Német Munkáspártnak elsőként verbuvált párthíve lett. Erről Christopher Draper így írt:

> „Sokat tanultam tőle a nemzetiszocialista pártról, hosszú és érdekes beszélgetéseket folytattunk, azért is, mert az egyik résztvevő, aki üzleti menedzserként csatlakozott a turnéhoz, angol zsidó volt. Ahogy az elképzelhető, Teddyvel heves vitákat folytattak. [...] Teddy újra és újra elmondta nekem: »Christopher, csak idő kérdése, hogy Hitler hatalomra jusson«."[3]

Draper ezt követően többször ellátogatott Németországba Von Schleich vendégeként, és 1932. október 15-én bemutatták Hitlernek a müncheni repülőtéren. A Führert eleinte untatta Draper, de amikor a sajtótitkára, Ernst Hanfstaengl felvilágosította, hogy Draper befolyásos londoni körökben tudja majd népszerűsíteni a nácikat, a Führer felvillanyozódott. Nem világos ugyanakkor, honnan vette Hanfstaengl, hogy a pénztelen, munka nélküli színész a brit hatalmi elit köreiben majd nácibarát propagandát folytatna. Talán Drapernek a Sempill-lel való kapcsolata játszhatott ebben szerepet, és talán a véletlennek tulajdonítható, hogy Sempill alig egy héttel Draper Münchenbe érkezése előtt látogatott Németországba.

Bármi történt is Németországban, Draper nem az első homoszexuális férfi volt, aki igencsak vonzónak tartotta a náci pantomimrituálékat és homoerotikus férfiszövetségeket. Mint arról 1933. március 19-én a *Sunday Dispatch* című lap beszámolt olvasóinak, Christopher Draper őrnagy nemrég tért vissza Münchenből, ahol találkozott Herr Hitlerrel, és országos beszélgetéssorozatot kíván indítani a nácik ügye érdekében. Április végén az MI5 elfogott egy levelet, amelyben dr. Hans Thost, a *Völkischer Beobachter* náci lap londoni tudósítója (ismert, alacsony beosztású német kém) egy Hampsteadben megrendezendő találkozó

meghívóját küldte el. Az esemény programja szerint Draper a fasizmus Európában betöltött szerepéről beszélt.[4]

Thost szervezte be Drapert náci ügynöknek, ez eddig világos. Ugyanakkor a két ember homlokegyenest ellenkezően mondta el a találkozásukat és Draper beszervezésének körülményeit. Thost verziója szerint 1932 augusztusában, *A levegő sztárjai* turnéja vége felé Thost meghívta Drapert és Von Schleichet ebédre egy divatos londoni étterembe, az Oddeninóba, és rábeszélte Drapert, hogy írjon németbarát olvasói leveleket az angol sajtóba. Körülbelül egy évvel később Draper azt mondta Thostnak, hogy „készen áll arra, hogy Németországnak dolgozzon, de erős pénzszűkében van, és szeretne beállni a német Luftwafféba". Thost erre azt felelte, hogy Drapernek először Hamburgban találkoznia kell a német titkosszolgálat tisztviselőivel, majd az utazás költségéről való némi alkudozást követően Draper beleegyezett, hogy elutazzon.[5]

Drapernek az 1962-ben *The Mad Major* (A bolond őrnagy) címen megjelenő önéletrajza nem tesz említést az oddeninóbeli ebédről. Ebben az önéletrajzában azt állítja, hogy Thost többször meghívta wimbledoni otthonába. 1933-ban, egy különösen alkoholgőzös együttlét során Thost vetette fel, hogy Draper legyen német kém. Draper szerint ő néhány nap gondolkodási időt kért, mivel izgatottan várta, hogy minél előbb kapcsolatba léphessen az MI5-val. „Rájöttem, hogy itt a lehetőség, hogy kijátsszam a barbárokat." Draper azt állította, hogy a felkérésről beszámolt egy ismerősének, K. de Trirop bárónak, két nappal később pedig találkozott „X őrnaggyal" és „Sir Percy Sillitoe-val, az MI5 vezetőjével", aki arra buzdította, hogy menjen bele mindenbe, amit a németek kérnek tőle, viszont folyamatosan tájékoztassa az MI5-ot minden lépéséről.

Ezután Draper arról számol be, hogy 1933. július 23-án, vasárnap Croydonban felszállt egy Hamburgba tartó Lufthansa-gépre. Megérkezése után elvitték az Atlantic Szállodába, és ott magára hagyták, hogy este boldoguljon egyedül. Másnap reggel egy fiatal

német jelentkezett nála, aki elkísérte egy kávézóba. Ennek kapcsán Draper olyan helyzetet ír le, amely könnyen lehetett volna az egyik kis költségvetésű filmjének jelenete is. Eszerint a kávézóban rajta kívül csak egy vendég ült az egyik sarokasztalnál, egy betegesen sápadt arcú férfi, akit a fény hátulról világított meg, és aki sötét szemüveget meg a szemébe húzott kalapot viselt. Miután felszolgálták a kávét, a Degenhardtként bemutatkozó kémfőnök azt mondta neki, hogy titkos adatokat vár tőle katonai repülőgépekről, repülőgépgyárakról és a RAF (Royal Air Force, brit Királyi Légierő) repülőszázadairól. Draper erre azt felelte, hogy meg tudja szerezni az információkat, majd kissé túl türelmetlenül arról érdeklődött, hogy mennyit fizetnek majd neki mindezért. A német erre azt válaszolta, hogy Draper majd akkor kap fizetést, ha eredményt tud felmutatni. Ezután két kapcsolattartási postacímet adott meg neki, egy hamburgit és egy rotterdamit. Ezekre a címekre kellett elküldenie az információkat. Elmondta, hogy a Drapernek szóló leveleket majd futár viszi Nagy-Britanniába, és ott postázzák őket. A találkozó végeztével Draper visszatért az Atlantic Szállodába, becsomagolt, és hazaindult Angliába.[6]

A fentiek a történtek Draper szerinti verzióját adják vissza, azonban sem Draper, sem Thost elbeszélése nem felelt meg teljesen az igazságnak. Thost verziója tizenegy évvel később, 1945-ben, a szövetségesek kihallgatásán hangzott el, úgyhogy a dátumokat illetően érthető némi pontatlanság. Thostnak érdekében állt, hogy kisebbítse saját befolyásolási és tehetségkutató szerepét. Viszont teljes képtelenségnek tekinthetjük Draper beszámolóját arról, hogy ő azonnal felkereste az MI5-ot, miután Thost megpróbálta őt beszervezni, és hogy hamburgi utazása már az MI5 jóváhagyásával történt. Az MI5 feljegyzéseiből ugyanis kiderül, hogy tisztában voltak Draper Thosthoz fűződő kapcsolatával, azonban Draper először 1933. augusztus 3-án kereste fel az MI5-ot, egy héttel a Hamburgból való hazatértét követően.

A kihallgatás során Draper nem említette a kávézót, a német sötét szemüvegét és kalapját, csak annyit mondott Degenhardtról, hogy „egy körülbelül 35 éves, meglehetősen zsidós kinézetű férfi volt [...] nem pedig olyan ember látszatát keltette, aki a seregben szolgált". Abban is biztosak lehetünk, hogy nem találkozott Sir Percy Sillitoe-val, aki akkoriban a glasgow-i rendőrség rendőrfőnöke volt, és csak 1946-ban nevezték ki az MI5 főigazgatójának. Valójában Sir Vernon Kell ezredes, az MI5 akkori általános igazgatója, valamint helyettese, Oswald „Jasper" Harker dandárparancsnok hallgatta ki Drapert.[7]

Kell ezredes feltehetően részt vett a kihallgatáson, mivel az MI5 követte Thost tevékenységét, és nagy figyelmet szentelt Thost 1931-es, Nagy-Britanniába történt visszatérésétől fogva a vezető nácikkal – köztük a Göringgel, Goebbelsszel és Hess-szel – fenntartott kapcsolatainak.

A kihallgatásról vezetett jegyzőkönyv alapján teljesen nyilvánvaló Harkernek a harsány, homoszexuális Draperrel szembeni bizalmatlansága. Az MI5 tisztviselői joggal feltételezték, hogy Draper fontolóra vette, hogy német kémmé váljon, de amikor felismerte, hogy a tűzzel játszik, megváltoztatta az álláspontját, a kihallgatás idején pedig saját magát próbálta rehabilitálni azzal, hogy azt állította: be akarta csapni a németeket. Harker erről ezt írta: „Semmi kétség, hogy Draper készen állt a játékra", de hozzátette, hogy mint mindig, akkor is pénzszűkében volt, és azt is megkérdezte, hogy megtarthat-e valamennyit a németektől kapott pénzből. Az MI5 német specialistáját, Edward Hinchley Cooke-ot nevezték ki az ügy felelősének, aki 1933. szeptember 28-án átadott Drapernek egy ártalmatlan légügyi minisztériumi dokumentumot azzal a megbízással, hogy továbbítsa azt Louis Fischernek a Berglustaan 51a, Hillegersberg, Rotterdam címre. Ez volt az a fedőcím, amit Draper a németektől kapott hamburgi látogatása során. Ezt az üzenetet megjegyzés nélkül visszaküldték a következő hónapban, és néhány héttel később holland guldenben egy szerény összeget postáztak Draper londoni lakcímére.[8]

Nos, ha Draper valóban fontolóra vette, hogy német kémmé váljon, és csak Hamburgból való hazatérte után fordult a brit hatóságokhoz, vajon mi volt az, ami miatt megváltozott a véleménye? Az 1930-as évek elején ugyanis nem volt hiány arra vonatkozó bizonyítékban, hogy a kémkedés veszélyes kockázatokkal jár. Ugo Travigliát golyó általi halálra ítélték, mert francia szeretője, a „sötét szemű szépség" számára dokumentumokat lopott el. Charles Eydoux francia mérnökprofesszort és Georgette Bonnefond nevű titkárnőjét 1933 februárjában elfogták Olaszországban, és kémkedésért hosszú börtönbüntetésre ítélték. A cseh hadsereg egyik katonatisztje öngyilkosságot követett el azt követően, hogy egy német éjszakai klub énekesnője tőrbe csalta. Továbbá két lengyel tisztet kivégeztek, miután fény derült arra, hogy kémkedtek a Szovjetunió számára; egy jugoszláv katonatisztet rajtakaptak, hogy a magyarok javára kémkedik, és felakasztották. További példák: két franciát börtönbüntetésre ítéltek, amiért titkos haditengerészeti adatokat árultak el a japánoknak, valamint hat brit mérnök egy moszkvai börtönben sínylődött a kémkedésért ellenük indított eljárás bírósági tárgyalására várva.[9]

Az eseteket széles körben nyilvánosságra hozták. Drapert az a korabeli eset foglalkoztathatta, amikor kiderült, hogy egy brit katonatiszt pimasz módon arról érdeklődött egy berlini hotel portásánál, merre találja a német katonai hírszerzés épületét. Egy rejtélyes személyazonosságú orosz figyelmeztette az MI5 berlini központjának vezetőjét, Frank Foley-t, aki kiderítette, hogy a brit tisztet Norman Baillie-Stewartnak hívták, és a Seaforth Highlander egységnél szolgált. Az MI5 elfogott egy Baillie-Stewartnak szóló levelet, amelyet 1932 novemberében egy Marie-Luise (sic!) nevű nő írt Berlinből, amely így szólt:

„Drága barátom!

Gyakran gondolok azokra a szép napokra, amelyeket tavaly nyáron együtt töltöttünk Berlinben. Remélem, jól vagy, és nem felejtettél el. Nagyon kedves volt tőled, hogy kölcsönöztél nekem egy kis pénzt. Biztos emlékszel, hogy apámtól már nem kaptam pénzt, mivel kifogásolta, hogy folytatni akarom a tanulmányaimat. Azóta megváltozott a véleménye, és már minden rendben van. Sajnos nem tudom neked egyben visszafizetni a teljes összeget, de azt remélem, hogy még karácsony előtt el fogom tudni küldeni a maradékot. Remélem, jövőre újra találkozhatunk. Kérlek, majd írd meg, hogy mikor tudsz jönni újra. Szívélyes üdvözlettel, Marie-Luise."[10]

A feltételezett szerelmes levél szövege kétértelmű és ügyetlen, de a hozzá csatolt 50 angol font, amit az állítólagos kölcsön részleges visszafizetésének állítottak be, kifejezetten gyanússá tette. A jelentős banki adóssággal rendelkező Baillie-Stewart nem volt abban a helyzetben, hogy bárkinek nagy összegű pénzt kölcsönözzön, különösen nem egy német barátnőnek, akivel csak egyszer találkozott.

Baillie-Stewart válaszlevelét Marie-Luisénak (sic!) még az előtt elfogták, hogy elhagyta volna Nagy-Britanniát. Az Otto Waldemar Obstnak, Berlinbe címzett levél így szólt:

„Drága barátnőm!

Igazán nagyon köszönöm a leveledet és azt, hogy olyan gyorsan rendezted az általam nyújtott kisebb kölcsönt.

Kedves tőled, hogy meghívsz, hogy legyünk majd együtt, és mindent megteszek majd, hogy szabadságot kapjak, de attól tartok, még túl korai lenne nyilatkoznom arról,

hogy mikor tudnék szabadságra menni. Jelenleg úgy vélem, valamikor március elején, de később majd tudatom veled.

Hadd javasoljam, hogy amikor legközelebb írsz nekem, kisebb pecsétet használj, mivel a nagyobbak felkelthetik a gátlástalan emberek kíváncsiságát. Ezt azért írom, mert a levélen úgy láttam, hogy valaki kinyitotta, hogy belenézzen, mielőtt otthoni címemre érkezett volna.

Az időjárás errefelé nem túl jó, jelenleg mindenki náthás. Remélem, te ennél jobban érzed magad Berlinben. Várom, hogy hamarosan halljak rólad, és hogy találkozzunk a jövő év tavaszán.

Még egyszer nagyon köszönöm, üdvözlettel, Alphonse Poiret."[11]

Az utalás, amely szerint Marie-Luise első levelét megbabrálták, némi megdöbbenést okozott, amíg a postahivatal meg nem erősítette, hogy a Németországból küldött levél borítékjának két viaszpecsétje közül az egyik eltörött az út során, feltehetően megnyomódott. Az MI5-nak némi fejtörést okozott a franciás hangzású Alphonse Poiret aláírás is. Edward Hinchley Cooke viszont felismerte, hogy a „Poiret" szó kis körtét jelent franciául, míg a „Marie-Luise" szintén egy kis méretű körtefajta neve, az „Obst" pedig németül gyümölcsöt jelent. Hinchley Cooke azt is megtudta, hogy miután Baillie-Stewart hazatért Berlinből, az aldershoti helyőrségi könyvtárból kikölcsönzött egy kereskedelmi forgalomban lévő katonai kiképző kézikönyvet, valamint a Farnborough-ban fekvő Műszaki Hadviselés Kísérleti Intézete (Mechanical Warfare Experimental Establishment) körül is szaglászott.

Egy hónappal később egy másik Marie-Louise-levelet is elfogtak, ebben 40 angol font volt, és ezzel egyre szaporodtak a Baillie-Stewart elleni bizonyítékok. Baillie-Stewartnak katonai bíróság előtt kellett volna felelnie a tetteiért. Azonban a németekhez való kétbalkezes közeledése miatt, valamint azért, amiért kémként

szemmel láthatóan nem ért el semmilyen sikert, nehéz lett volna úgy beállítani, mint aki veszélyt jelenthet a nemzetbiztonságra. Így aztán mindössze annyi történt, hogy szembesítették Frederick Symsszel, a katonai ügyészség alezredesével, továbbá az MI5-nak dolgozó William Phillips parancsnokkal. Két gépelt oldalon sorolták fel árulásának részleteit, majd lehetőséget kapott arra, hogy csendben lemondjon, cserébe viszont adatokat szolgáltasson a németekkel való együttműködéséről.

Akinek egy szemernyi józan esze van, élt volna a lehetőséggel, hogy elkerülje a hazaárulás vádját, nem így Norman Baillie-Stewart, akit pojácának tartottak. David Niven, aki színésszé válása előtt Baillie-Stewart társa volt Sandhurstben, azt írta róla, hogy „kivételesen kellemetlen alak". Baillie-Stewart néhány percig kínos csendben tűnődött az ajánlaton, majd ingerülten elutasította. Marshal elöljáró ekkor formálisan kihágással vádolta meg a hivatali titokról szóló törvény alapján, hat nappal később pedig, 1933. január 26-án egy autóba tuszkolták, amiről Baillie-Stewart így számolt be:

> „Hamarosan arra lettem figyelmes, hogy a londoni úton vagyunk. Minden kétségem visszatért. Hova a fenébe visznek engem? Talán a hadügyminisztériumba további kihallgatásra? Hamarosan már a londoni forgalom sűrűjébe értünk, a városnak olyan részén, amelyet nem ismertem. Aztán hirtelen megláttam egy feliratot: »Tower felé«. Jóságos isten, gondoltam, lehetséges, hogy az összes szóba jöhető hely közül épp ide visznek engem?"[12]

Londonban a Tower volt a legbiztonságosabb börtön. Ugyanakkor itt található a város egyik legnépszerűbb múzeuma, ahol a turisták gyakran szájtátva nézik az őrök skót kockás öltözékét és a Tower „tisztjét" a skóciai Seaforth Highlanderek sapkájában, napi teendőinek végzése közben.

A katonai bíróság 1933. március 20-án tárgyalta az ügyet. Baillie-Stewart elismerte, hogy elutazott Berlinbe, de azt állította, hogy amikor egyedül ült egy kávéházban, találkozott Otto Waldemar Obsttal, aki felajánlotta, hogy bemutatja őt egy lánynak, aki majd megismerteti vele Berlin látnivalóit. Baillie-Stewart azt vallotta, hogy a vonzó szőkeségről csak annyit tudott, hogy Marie-Louisének hívják, és a lányt azonnal elbűvölte az ő vonzereje, így a város déli részén fekvő Wannsee melletti erdőben beteljesült a kapcsolatuk. Határozottan tagadta, hogy bármilyen titkot elárult volna, és a tárgyalóterem zsúfolt látogatói karzatának nagy derültségére saját magát olyan szexuális atlétának állította be, akinek a nők nem tudnak ellenállni, és boldogan fizetnek a szolgáltatásaiért. Ezzel magyarázta a megfelelőképpen elégedett Marie-Louisétől érkezett 90 fontot.[13]

Baillie-Stewart bátyja, Eric megerősítette, hogy „a testvére állandóan a nőkre gondol", és Mrs. Suzanne Hickey, egy tiszttárs francia származású, láthatóan szorongó felesége bevallotta, hogy 1932. augusztus 27-én vele töltött egy szombat estét Londonban, majd kikísérte a Liverpool Street állomásra, Baillie-Stewart első hollandiai útja idején. Egy német lány, akit Lotte Geilernek hívtak, de a tárgyaláson diszkréten csak „Miss D-nek" szólítottak, elmondta, hogy ugyanazon az estén találkozott vele a hajóhoz menő vonaton, és könnyek közt bevallotta, hogy még aznap éjjel a kompon „nagyon közel kerültünk egymáshoz". A bíróság egyik alkalmazottja fanyar humorral meg is jegyezte, hogy Baillie-Stewart „a legtöbbet hozta ki a rövid ismeretségből". A vádlottnak, mint napjaink Casanovájának, olyannyira híre ment, hogy a hadügyminisztériumot nők érzelgős levelei árasztották el, akik mindnyájan Baillie-Stewart szabadon bocsátását követelték. Az egyik női imádója még azt is felajánlotta, hogy meghal helyette. Belgiumban egy nő „az ő kis normannjának" bizarr rajongói klubot nyitott „Baillie-Stewart barátai" elnevezéssel. Ez a hölgy, Mme de Renoz, persze sohasem találkozott távoli csodálata tárgyával.

A bíróságon az A. őrnagyként szólított tanú, Edward Hinchley Cooke elmondta, hogy az a berlini kontaktcím, amelyet Baillie-Stewart a távozása előtt meghagyott az ezrednél, a Nathan Israel nevű áruház címe volt. A vádlott szobájának átkutatásakor találtak egy cédulát, rajta egy telefonszámmal, amely a berlini Reichswehrministerium, vagyis az 1918 utáni német haderő legfőbb parancsnokságának telefonszáma volt. Baillie-Stewart jogosítványának lapjai között pedig Otto Waldemar Obst berlini címét találták meg egy cédulán, emellett egy kísérleti brit tankmodell fényképét, valamint a brit haderő több bizalmasnak számító kézikönyvét. Ezek egyike a következő címet viselte: „A hadsereg tankzászlóaljának taktikai bevetése."

Baillie-Stewart megpróbálkozott azzal a magyarázattal, hogy erre csak az előléptetéséhez folytatott tanulmányaihoz volt szüksége. A karzaton ülő közönség gúnyolódó füttyei közepette a vádlott ragaszkodott ahhoz az állításához, hogy csak azért volt szüksége a Reichswehrministerium telefonszámára, mert a brit hadsereg és a Reichswehrministerium közti összekötőként akarta felajánlani a szolgálatait. Amikor Hinchley Cooke arról is beszámolt, hogy a vádlott szekrényében egy barna tweedzakó zsebébe gyömöszölve listát találtak arról, hogy a németeknek milyen információkra volt szükségük a brit tankokról, akkor Baillie-Stewart visszakozott, és ezúttal azt állította, hogy azért utazott Berlinbe, hogy ott megakadályozzon egy titkosszolgálati puccsot, és abban bízott, hogy ezzel majd a brit titkosszolgálatra is nagy hatást gyakorolhat, és azt remélte, hogy így munkát ajánlanak neki.

Bár a védelem minden tőle telhetőt megtett, és megállapításuk szerint csak egy komplett bolond tartana a szobájában ilyen kémkedésre vonatkozó terhelő bizonyítékokat, azonban nem érték el a kívánt hatást, mivel mindezen információk birtokában a legtöbben biztosak voltak abban, hogy Baillie-Stewart valóban komplett bolond. A védelem ekkor egy másik „nyulat" húzott elő a kalapjából. A Victor Silvester nevű tanú azt vallotta, hogy

1932. augusztus 19-én, a berlini Eden Hotel báltermében leszólított egy „szép, fiatal, szőke", Marie-Louise nevű nőt, aki elmondta neki, hogy „nagyon kedvel egy angolt" – ugyanezen az estén hagyta el Baillie-Stewart a várost. A tárgyaláson részt vevő megfigyelők többsége egyetértett Henry Shapcott őrnaggyal, aki a per ügyészeként ráförmedt a sápadt és remegő vádlottra, mondván: „Nem szaporítom a szót, az ügyészség megállapítja, hogy Baillie-Stewart hadnagy 90 angol fontért elárulta a hazáját." 1933. március 13-án kimondták a bűnösségét, elbocsátották a hadsereg kötelékéből, és öt év börtönbüntetésre ítélték.[14]

Közben Berlinben újságírók hada kutatta a titokzatos Marie-Louise nyomait. Több beszámoló jelent meg azzal a túlságosan is nyilvánvaló céllal, hogy a riportereket eltereljék a jó nyomról. Így például az egyik újságíró azt állította, hogy a hölgy tüdőgyulladásban meghalt, a *Daily Express* riportere, Sefton Delmer viszont egy Olga Israel nevű, vonzó berlini zsidó nőnek a nyomára bukkant, aki beismerte, hogy járt táncolni Baillie-Stewarttal, de hevesen tagadta, hogy ő lenne „Marie-Louise", vagy – amint azt Baillie-Stewart állította – egy napot töltött volna vele egy nudista strandon.[15]

Itt ki is hűlt volna a nyom, ha két, látszólag ehhez nem kapcsolódó, franciaországi esemény a segítségünkre nem lett volna. Először is: éppen akkor, amikor a korábbi Baillie-Stewart hadnagy, az akkor már B. 1.13 számú fogoly azon a márciusi délutánon beállt a felvételre jelentkezők sorába a Wormwood Scrubs börtönben, a francia újságírók közölték, hogy kapcsolat lehet Baillie-Stewart és a még mindig rejtélyes Marie-Louise – valójában egy „La Belle Sophie" néven számontartott német kém –, valamint Georges Frogé francia katonatiszt – feltételezett német kém – között.

„La Belle Sophie" valójában a német születésű Sibela Drosd volt, aki egy északfrancia határvárosban, St. Avold-ban működtetett kopott kávéházat és kuplerájt. Érdekes módon Sibela férje, Joseph, egy utálatos gazember, kiskorú lányok kerítője, kihallgatása

során beismerte, hogy a németek futárja volt, és azt állította, hogy számtalan alkalommal utazott Nagy-Britanniába. Továbbá szembetűnő hasonlóságot lehetett felfedezni a Baillie-Stewartnak küldött Marie-Louise-levelek és azon levelek között, amelyeket egy „Germaine" nevű lány küldött Frogénak.[16]

Éppen, amikor a „La Belle Sophie"-sztori 1933 októberében berobbant a francia sajtóba, Wilhelm Gustav Geissmann német futár és francia kettős ügynök elmondta a Deuxième Bureau-nak, hogy a dél-németországi Lindauban együtt látta a párizsi Lydia Stahlt német tisztekkel. Nem világos, hogy volt-e bármi igazság Gustav Geissmann sztorijában az orosz születésű Stahl német tisztekkel való kapcsolatáról, az viszont kiderült, hogy Stahl szovjet ügynökként éveket töltött New Yorkban, és 1933-ban részese volt egy hálózatnak, amely Franciaországban a szovjet katonai kémelhárításnak, a GRU-nak (Glavnoje Razvedivatyelnoje Upravlenyije, Felderítő Főcsoportfőnökség) kémkedett.[17]

Amikor 1933 decemberében felgöngyölítették a Stahl-féle kémhálózatot, kiderült, hogy a tagjai kivétel nélkül rendkívül ostobák voltak. Egy névtelen telefonos figyelmeztetés ellenére („Vigyázat! Maguk amerikaiak? Igen? Nos, azt tanácsoljuk, hogy hagyják el Párizst...") Gordon és Marjorie Switz, amerikai kommunisták hotelszobájában az oda behatoló nyomozók lopott dokumentumokat és egy köteg készpénzt találtak, amit az amerikaiak szállodai szobájuk szekrénye mögé rejtettek el. Marjorie, aki a Vassar College hallgatója volt, egyszerűen megtagadta a válaszadást azoknak a fotóknak a negatívjairól, amelyeket a cigarettáiba sodorva rejtett el, és amelyeket egymás után folyamatosan szívott, mialatt a detektívek átkutatták a szobájukat. Nem mintha a Sûretének szüksége lett volna a hamutartóban lévő terhelő bizonyítékra, mivel egy Svájcban elfogott, Oroszországba postázott csomagban küldött filmen megtalálták Gordon és Marjorie ujjlenyomatait.[18]

A szovjeteket mindez igencsak kellemetlenül érintette. Nemcsak azért, mert Gordon Switz, a kémhálózat pénztárosa a korábbi

szabadulás reményében nem habozott átadni a nyomozó hatóságnak a részletes nyilvántartású számlakönyvét, s ezzel szovjet ügynököket és szimpatizánsaikat kompromittált Európa-szerte. Még rosszabb volt a szovjetek számára az, hogy a franciák továbbították a finn Állambiztonsági Rendőrségnek (Etsiva Keskuspoliisi, EKP) a Lydia Stahl és Ingrid Bostrom, Helsinki-bázisú GRU-ügynök elfogott levelezésének a másolatát, ami az EKP-t további harminc, Finnországban működő kém nyomára vezette, akik közt szerepelt egy Marie-Louise Martin nevű nő is.

Eredetileg mind a finnek, mind a franciák gyanították, hogy az a Marie-Louise, aki egy helsinki börtönben sínylődik, azonos lehet azzal a Marie-Louise-zal, akivel Norman Baillie-Stewart – állítása szerint – a Wannsee melletti erdőben szexelt az előző nyáron. Ez felvetette azt az érdekes lehetőséget, hogy az a Marie-Louise, akit akkoriban Helsinkiben bebörtönöztek, és az a szőkeség, aki állítása szerint Baillie-Stewartot szórakoztatta Berlinben, valóban egy és ugyanaz a személy, Baillie-Stewartot pedig, aki kétségtelenül kellemetlen fickó volt, de nem volt kommunista, egy szovjet kémhálózat részesévé tették. Viszont sem Baillie-Stewart, sem pedig Victor Silvester nem ismerte fel a helsinki börtönben büntetését töltő Marie-Louise-t a fényképe alapján. Mint kiderült, Marie-Louise valójában egy litván gazda lánya volt, aki korábban Rigában bárhölgyként működött. Ugyanakkor egy alacsony beosztású GRU-ügynök, akit valójában Marija Emma Schulnak hívtak, szintén a Marie-Louise Martin álnevet használta.[19]

Így aztán két Marie-Louise volt, az egyik a szovjet kém, aki egy finn börtönben sínylődött, a másik pedig egy német ügynök, aki még szabadlábon volt. A nyom újra kihűlt egészen 1936 decemberéig, amikor is több újságban megjelent, hogy Marie-Louise valójában egy köztisztviselő lánya, akit valódi nevén Marie-Louise Bäckendorffnak hívnak. Ha hinni lehet az újságok beszámolóinak, akkor ez a Marie-Louise elcsábított egy Robert Wendell nevű brit kémet, aki brit származású német mérnök volt, és az MI6-nek

részletes leírást továbbított az Elba torkolatától nem messzire fekvő Helgoland szigeterődjéről. Marie-Louise elég bizonyítékot talált Wendell elítéléséhez, de mivel beleszeretett a célszemélybe, Wendell kivégzését követően egy svájci zárdába menekült.[20]

***

Miután annyi kémkedéssel kapcsolatos hír jelent meg az újságok címlapján, nem meglepő, hogy Christopher Draper megijedt és visszakozott, megváltoztatta arra irányuló tervét, hogy a németeknek kémkedjen, és brit kettős ügynök lett. Ugyanakkor az MI5 tisztviselői, Oswald „Jasper" Harker és Edward Hinchley Cooke gyanították, hogy Draper sztorijában ennél sokkal több volt. Mára már lehetségessé vált, hogy megpróbáljuk összerakni, mi is történt valójában.

1933 elején Draper és Guy Nugent „parancsnok", a brit légierő veteránja, valamint üzleti partnerük, Martin Kristensen de Trairup báró gyors meggazdagodást célzó őrült tervet eszeltek ki. Légitaxi-állomást terveztek létrehozni a Labradorban lévő aranybánya közelében, és meg akarták vesztegetni a bányászokat, hogy lopjanak el válogatott aranyrögöket. Azt tervezték, hogy a Rigolet nevű csöppnyi inuit településen kötnek ki jachttal, és a tengeren lógnak meg a zsákmánnyal. Egy másik, hasonlóan őrült tervük arra irányult, hogy Dél-Amerikából repülővel csempésszenek ki inka aranyat.

Ugyanakkor sem Drapernek, sem Nugentnek nem volt pénze, Trairup pedig már másodszor jutott csődközelbe, így egyikük sem volt abban a helyzetben, hogy finanszírozza a tervet. Ám egyikük alighanem felismerte, hogy a temzei hidak feletti repülésének köszönhető hírneve, továbbá Von Schleichhel való barátsága, Hitlerrel való találkozása és – Sempill parancsnokhoz hasonlóan – brit jobboldali pilótákkal való kapcsolata alkalmassá teszi Drapert arra, hogy meggyőzze az embereket: sikeres és jól fizetett

német kémként képes lesz finanszírozni aranycsempésző vállalkozását. A céget meglehetősen árulkodó módon Inca Aviation (Overseas) Ltd.-nek, vagyis Inka (Tengerentúli) Légitársaságnak nevezték el. Az MI5 által 1933. június végén elfogott egyik levéllel – több mint egy hónappal Draper Harker és Hinchley Cooke vezette kihallgatása előtt – Draper kapcsolatba lépett Thosttal, aki valóban ebédelt vele és Von Schleichhel egy évvel korábban az Oddeninóban, és felajánlotta szolgálatait német kémként.

De Trairup, az utolsó cár udvarának félig orosz, félig dán, alacsonyabb beosztású volt tisztségviselője, akiről az MI5 feltételezte, hogy illegális fegyverkereskedelemben vett részt, jogosan gondolta, hogy a németeket érdekelni fogja a brit légierő. De amint azt Kell és Harker jól sejtette, Drapernek bizonyára valamilyen hátsó szándéka volt, hiszen lebukás esetén számolnia kellett a börtönbüntetéssel. Ez senkinek sem vonzó perspektíva, különösen nem egy hozzá hasonló homoszexuális férfinak. Egy dologban biztosak lehetünk: az MI5 egy elfogott levélből megismerte Draper Thosthoz fűződő kapcsolatát. Ezért Draper hamburgi útjára – az MI5 hivatalos történészének állításával szemben – semmiképpen sem az MI5 előzetes engedélyével és beleegyezésével került sor. Egyszerűen nem stimmelnek a dátumok.[21]

Azáltal, hogy Degenhardt ragaszkodott ahhoz, hogy csak az információk megszerzését követően fizet, Drapernek és bűntársainak a kémkedés nem tűnhetett olyan kifizetődő üzletnek, mint ahogy azt korábban remélték. Így aztán De Trairup kapcsolatba lépett az MI5-val, a vezeklő Draper tisztázhatta magát, és kettős ügynökké válhatott. Guy Nugentet, aki a terv kanadai oldalán állt, néhány héttel később beidézték a Los Angeles-i bíróságra, és azzal vádolták meg, hogy hamis húszdollárosokat terjesztett. Csak az mentette meg a börtönbüntetéstől, hogy háborús hősnek, a brit DSO (The Distinguished Service Order) kitüntetés, valamint a francia idegenlégiós becsületrend tulajdonosának vallotta magát, jóllehet csak egyszerű, rang nélküli küldönc volt. Az Inka

Légitársaságot likvidálták, és az úgynevezett Plane Publicity Ltd., a Repülő Reklámtársaság lépett a helyébe, ami már egy legitim vállalat volt, viszont nem jövedelmezett, és végül 1938-ban tönkrement.[22]

Ami a Drapert beszervező Hans Thostot illeti, a Harrods áruház borbélya, aki egyben az MI5 informátora volt, szoros megfigyelés alatt tartotta. A borbély azt jelentette, hogy a német különösen kíváncsi a többi vendégre, kiváltképp érdekelte Robert Bingham, a brit külügyminisztérium vezető tisztviselője, s egyben az USA nagy-britanniai követe. Thostot 1935 novemberében „nemzeti érdekből" kiutasították Nagy-Britanniából. De ki volt Degenhardt, Draper hamburgi kémfőnöke, kinek dolgozott, és miért próbált Németország információt lopni a brit katonai technológiáról, ha egyszer az első világháborút követően állítólag sor került a leszerelésére?[23]

***

Az első világháború legalább annyi problémát generált, mint amennyit megoldott. Ezek közül jelentősnek tekinthető a háború utáni időszak meggyöngült német kormánya, amely a háborús jóvátétel miatt eladósodott a győztes szövetségesekkel szemben, és bankjegyek tömegét kellett nyomtatnia, hogy megvásárolja megkeseredett szélsőségeseit. Ahogyan azt száz évvel később, a koronavírus-pandémiát követően több nyugat-európai kormány is megtapasztalta, elkerülhetetlenné vált, hogy a rosszul megítélt és pánikvezérelt fiskális ösztönzés az infláció veszélyes szintjéhez vezessen. A német gazdaság már akkor szabadesésben volt, amikor 1922-ben a nehéz helyzetben lévő berlini miniszterek úgy döntöttek: azzal tesztelik a szövetségesek elszántságát, hogy késedelmesen szállítják a szenet és a faanyagot. A franciák, akik az éppen lezárult háborúban elszenvedett óriási veszteségeikért akartak elégtételt venni, 60 ezer fős csapatot küldtek a Ruhr-vidék

ipari kincseinek erőszakos kirablására. Németországban a kommunisták és a nacionalisták, a munkások és a gyártulajdonosok egyik napról a másikra egységfrontot alkottak közös ügyük megvédésére, és passzív ellenállásuk eredményeképpen az alapvető iparágak leállása fenyegetett. Az adóbevételek radikálisan csökkentek, a márka árfolyama siralmas, 4,2 milliárdos szintre zuhant a dollárhoz viszonyítva, és a munkanélküliség 30 százalékra nőtt.[24]

Berlin hazardírozott a német gazdasággal, de veszített. Egy dologban azonban igazuk volt: a béke alatt jelentkező új feszültségek miatt szétesőben volt az a nagy szövetség, amely megnyerte az első világháborút. London és Washington nem volt hajlandó részt venni a Ruhr-vidék megszállásában, ennek óriási költsége az amúgy is gyengélkedő francia gazdaságra hárult. Párizs számára még rosszabb volt, hogy a Vatikántól a Kremlig mindenki megvetette azt az atrocitást, ahogy a franciák a német munkások ellen fordultak. Néhány napon belül Németországra már nem úgy tekintettek, mint a 16 ezer áldozatot követelő háborúért felelős, hadviselő országra, hanem mint a kíméletlen francia agresszió bátor áldozatára. A megalázott Párizs végül kénytelen volt elfogadni az angol–amerikai kivonulási stratégiát, a Dawes-tervet, amely határidőt szabott a kivonulásnak, újratervezte a jóvátételt, és a gallok bánatára nagy volumenű amerikai kölcsönt garantált Németországnak.

Berlin számára mindez egyfajta győzelmet jelentett, azonban az átlagos német emberek milliói tönkrementek. Az ország embrionális állapotú demokráciája fatális csapás áldozatává vált, és ebből csak azok a szélsőségesek profitáltak, akiknek a paranoiája követőkre lelt a nagy nyomorúságban. Először a kommunisták vonultak a barikádokra, de a Moszkvából irányított hamburgi felkelésük bukott ügynek bizonyult. Münchenben, a politikai spektrum és Németország másik végén, a nemzetiszocialista pártnak 35 ezer követője lett, az így felbátorodott Adolf Hitler és bajtársai a bajor kormány megbuktatására tett nevetséges

kísérletként megszervezték a sörpuccsot, ami négy rendőr és 14 náci halálát okozta. Sajnálatos módon Hitler nem tartotta be arra vonatkozó fogadalmát, amely szerint a felkelés elbukása esetén agyonlövi magát. Ehelyett azt választotta, hogy néhány hónapig egy gyanúsan kényelmes börtöncellában raboskodott, és ott erősítette a fanatizmusát és a paranoiáját.

Miközben Németországot zavar és nyugtalanság jellemezte, a szövetségeseket megnyugtathatta, hogy fegyverellenőreik lecsökkentették a németek óriási háborús fegyverarzenálját a 104 ezer fős csendőrségre, ez alkotta a Reichswehrt, a német birodalmi haderőt, és hogy a belátható jövőre nézve megszüntették a német agresszió fenyegetését. Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy semmit sem tettek azért, hogy a német társadalmat megszabadítsák a porosz militarizmustól. Ami még rosszabb, hogy a Reichswehrministerium alaposan kihasználta az 1918-as békekötés és a fegyverellenőrök 1920. januári megérkezése közötti időszakot. Vonatszámra tüntettek el fegyvereket az óriási német vasúthálózat segítségével, és a hadászati repülőgépek két német gyártója, a Heinkel és a Junkers Svédországban létesített üzemeket. A Dornier a svájci Altenrheinbe költözött a Bodentavon keresztül, Anton Fokker pedig repülőgépvázakat, gépeket és felszereléseket vitt át szülőföldjére, Hollandiába.

Meglehetősen könnyű feladatnak bizonyult a feltételezések szerinti 104 ezer fős Reichswehr számára, hogy tagjainak létszámát manipulálja, mivel olyan paramilitáris szervezetei voltak, mint a polgári rendőrség, amely alapvető katonai kiképzéseket tartott. A titokban növekvő Reichswehrnek félreeső helyszíneket kellett keresnie, ahol elrejthette fegyvergyárait és kiképzési eszközeit a szövetségesek kíváncsi szeme elől. Ennek 1922-ben csak egy helyszín felelt meg, Oroszország. A háború utáni Németország és Oroszország helyzetében sok közös vonás volt; Németország abban a reményben támogatta az 1917-es bolsevik forradalmat, hogy Lenin kivezeti Oroszországot a háborúból. Mindkét

ország vereséget szenvedett, mindkettőben radikális kormányváltásra került sor, és mindkettő olyan külpolitika felé tapogatózott, amely megfelel a háború utáni világ elvárásainak. Leginkább a megbékélés állt mindkét ország érdekében, így 1922 áprilisában a két ország aláírt egy diplomáciai kapcsolatok fenntartásáról szóló szerződést, amelyben lemondanak a háborús jóvátételről, és a gazdasági együttműködés új korszakát jelölik ki.

A szovjet–német rapallói egyezmény felrúgta a sérülékeny, háború utáni európai megállapodást, de még ennél is rosszabb volt, hogy néhány héttel később Berlinben titkos katonai kiegészítésre került sor, amelynek értelmében Németország reakciós, jobboldali, porosz junkerei a gyűlölt bolsevikokkal közösen léptek fel. Ekkor indult el a nagymértékű újrafegyverkezés, és Lipeckben, egy Moszkvától délre fekvő, sivár repülőtéren repülésoktató iskola kezdte meg működését 50 darab Hollandiában épített Fokker-repülővel. A szibériai Kazanyban harckocsivezetői iskolát létesítettek, a Volga völgyében fekvő Csapajevszkben vegyifegyver-gyárat építettek, továbbá a Junkers német cég repülőgépgyárat nyitott a szovjet főváros közelében fekvő Filiben.[25]

Ez volt a kezdet, a sikeres újrafegyverkezéshez azonban mind a barátok, mind pedig az ellenségek katonai és ipari létesítményeinek a pontos felderítésére is szükség volt. A háborút követő békeszerződések megtiltották Németországnak bármilyen katonai hírszerző tevékenységet végző szervezet létrehozását, a Reichswehrministeriumnak csak azt engedték meg, hogy egy Abwehrnek nevezett kis hírszerzési sejtet hozzanak létre. Az elnevezés ártalmatlan szervezetre utal, szó szerinti fordítása „elhárítás". Azonban egy kémkedéssel megbízott szervük is volt Deutscher Überseedienst (Német Tengerentúli Szolgálat) néven; ezt a szervezetet a német gyárosok alapították a háború alatt a propaganda terjesztésére és a szövetségesek elleni kis hatásfokú kémtevékenység folytatására. A háború után az Überseedienst titkos Reichswehr-finanszírozással egykori tehetséges katonatiszteket

alkalmazott, mint amilyen például Hermann Göring is volt, és kiszélesítette tevékenységét a katonai hírszerzés területén.[26]

A britek tudomást szereztek arról, hogy miben sántikálnak a németek, és bejuttatták az egyik kémjüket, Kenneth Stott parancsnokot az Überseedienstbe. Stott éppen egy tranmere-i dologházban tartózkodott, amikor Liverpoolban lakó, alkoholista apja 1896 augusztusában a Mersey folyóba besétálva próbált öngyilkosságot elkövetni. Ezt követően Stott Dél-Afrikába emigrált. Ott, a második búr háború idején, az MI5 határozott rosszallása ellenére „információval szolgált a búroknak a britekről, továbbá a briteknek a búrokról". Az első világháborúban a brit hadsereg liverpooli egységében szolgált, ahol megsebesült, és leszerelték. Az iratokból kiderül, hogy eléggé szemtelen módon arra kért engedélyt, hogy mind a búr Burger Medalt, mind pedig a brit kitüntetését viselhesse.[27]

A fanatikusan antikommunista Sir George Makgill Industrial Intelligence Bureau-ja (Ipari Hírszerzési Hivatal) alkalmazta Stottot. Ez a magánemberek által alapított, jobboldali szervezet kísérteties módon hasonlított az Überseediensthez, és szorosan kapcsolódott mind az MI5, mind az MI6 tevékenységéhez. Stott és fiatal „titkárnője", Esther Le Roy számos alkalommal ellátogatott Európába. Stott arról számolt be, hogy az Überseedienst ügynökei baloldali brit politikusokat és szakszervezeteket pénzelnek annak érdekében, hogy nyugtalanságot szítsanak az iparban, és így megnyíljon az út a német vállalkozók előtt. Stott jól kalkulált, amikor némi drámaisággal adott nyomatékot beszámolójának: közölte ugyanis, hogy az egyik brit bankban letétbe helyezte a Nagy-Britanniában működő német kémek listáját, és utasította a bankot, hogy amennyiben vele bármi történne, küldje el a listát az MI6-nek.

Makgill továbbította Stott beszámolóit az MI6 egyik vezetőjének, Desmond Mortonnak, aki – legalábbis kezdetben – úgy

tűnt, hogy komolyan veszi Stott állításait. Az MI5 azonban Stottot „fölöttébb veszélyes egyén"-nek minősítette, és nem foglalkozott a jelentésével, mondván: „ez egy rendkívül bizarr... értéktelen... és teljes egészében téves" beszámoló. Az MI5-nak igaza volt a szkeptikus megközelítéssel; az Überseedienst néhány értékes brit ügynöke groteszk módon mind amatőr volt, de közülük is kirítt a korábbi RAF-tisztviselő és sorozatos bigámista, Vivian Stranders. Ezt az ügynököt 1925-ben az Überseedienst szervezte be annak érdekében, hogy lopjon el brit és francia katonai műszaki adatokat. Stranders hanyag módon a Sûreté de l'État belga ügynökét alkalmazta bűntársaként, és amikor ezt az ügynököt 1926-ban letartóztatták, tudtán kívül a brit, a francia és a belga titkosszolgálatokat pontosabb és megbízhatóbb információkkal látta el az Überseedienst tevékenységéről, mint amit Kenneth Stott túlfűtött fantáziája produkált. Az Überseedienstet 1928-ra felszámolták – amit senki sem bánt.[28]

Az Abwehr tevékenysége Friedrich Gempp tábornok, az első világháború idején működő veterán hírszerző hozzáértő vezetésével tovább bővült. Bár forrásaik ekkor is szűkösek voltak, két új részleget nyitottak, az egyik a Kelettel, a másik a Nyugattal foglalkozott. Mindkettőnek alrészlegei voltak az Abwehr I (kémtevékenység), az Abwehr II (jelhírszerzés) és az Abwehr III (kémelhárítás). További átszervezésre és növekedésre akkor került sor, amikor 1928-ban, éppen az Überseedienst megszűnését követően, az Abwehr magába olvasztotta a Reichsmarine, azaz a német flotta által akkoriban működtetett kis hírszerző sejtet. Maga az Abwehr is átalakult, és közvetlenül a Reichswehrministeriumnak felelős, független parancsnokság lett.[29]

Az Abwehr, a maga három részlegével, impozáns benyomást keltett – legalábbis papíron. Az Abwehr I kémkedési divíziót újabb három részre osztották, ezek a következők voltak: az Eins Heer (IH), amely a szárazföldi kémkedéssel, az Eins Marine (IM),

amely haditengerészeti hírszerzéssel, és az Eins Luft (IL), amely légi kémkedéssel foglalkozott. Az Abwehr II lett a felelős a szabotázsért, az Abwehr III pedig a kémelhárításért. Az Amtsgruppe Ausland (Külföld Hivatalcsoport) foglalkozott a tengerentúli anyagokból szerzett információk gyűjtésével, a központra (Zentrale, Z) pedig az adminisztráció és az iratok kezelésével járó felelősség hárult. Volt egy tekintélyes méretű hálózatuk külső állomásokból (Abwehrstellen, Ast) és mellékállomásokból (Nebenstellen, Nest). Ezek Németország hadikörzetein (Wehrkreis) oszlottak szét, és mindegyiknek saját szárazföldi, haditengerészeti és légi hírszerzési osztályai voltak. A háború 1939-es kitörését megelőzően az egész labirintusszerű szervezet az úgynevezett Oberkommando des Heeres, vagyis a Wehrmacht főparancsnokságának ellenőrzése alatt állt, és elkülönült a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (NSDAP) működésétől.

A növekedés folytatódott, különösen az 1938-as felülvizsgálat, valamint a háború következő évi kitörését követően. Ennek a gyors növekedésnek az eredményeként azonban olyan szervezet jött létre, amelynek mind a kémkedésben, mind pedig a kémelhárításban túl sok szerepet kellett ellátnia. Kémkedési feladata zavaros volt, az elhárítást célzó műveleteit azonban csökönyösen amatőr módszerekkel hajtották végre, ügynökeik beszervezése pedig szánalmasan naiv volt. Azáltal, hogy azoknak, akik az Abwehrnél szolgáltak, korlátozott előléptetési lehetőségük volt, a tehetséges tisztek számára kifejezetten népszerűtlen volt a szolgálat az Abwehrnél. Ezért ennek a szervezetnek az állománya – akik közül sokan továbbszolgálók vagy a császári korszak egykori tisztjei voltak – konokul ellenszegült minden változásnak, továbbá az elvégzendő munkájukra rosszul lettek felkészítve. A decentralizált struktúra hátrányait tetézte még az is, hogy nem tudták hatékonyan átlátni a feladataikat. Mindez azt eredményezte, hogy az Abwehr-állomások és -mellékállomások műveleteiben gyakran azonos hírszerzési célokat vizsgáltak.

Valójában mind az Abwehr, mind elődje, az Überseedienst kémfőnökei Németország első világháborús katonai hírszerző szolgálatának, az Abteilung III B-nek a hibáit ismételték meg.

Az Abteilung III B olyan testület volt, amelynek működését leginkább a holland sztriptíztáncos, prostituált és sikertelen ügynök, Margaretha Zelle, ismertebb nevén a holland „Mata Hari" dicstelen szereplése fémjelezte.

Ami Christopher Draper kémfőnökét, a titokzatos Degenhardtot illeti, valódi neve feltehetően dr. Ludwig Dischler ezredes volt, aki akkoriban a hamburgi központú Abwehr tisztje és a Nagy-Britanniában folytatott kémkedés felelőse volt. Dischler akkor került először az MI5 látóterébe, amikor 1930. május 1-jén partra szállt az angliai Southamptonban. Dischler nem volt tudatában annak, hogy a francia Sûreté széfjének kontár módon megkísérelt kirablásában játszott szerepe miatt már az összes brit kikötőben körözést adtak ki ellene. Próbálkozását, hogy jelentéktelennek tűnjön, ekkori és más, ezt követő angliai látogatásán elkövetett ballépései mellett erősen megnehezítette az a feltűnés, amit a falába keltett.[30]

Sempill parancsnoktól és Norman Baillie-Stewarttól eltérően, Christopher Draper nem volt sem különösen ellenszenves, sem pedig túlzottan körmönfont. Viszont abból tűnik ki a naivitása, hogy rosszul választotta meg a barátait, továbbá a nácikkal flörtölt. Egyébként pusztán egy ripacs színész és tehetségtelen csaló volt, esélye sem volt arra, hogy a nácik kifosztása révén meggazdagodjon a gazdasági válság sivár éveiben. Ugyanakkor hajlama miatt sebezhető volt egy olyan korban, amikor a homoszexualitás illegálisnak számított. De legalább ahhoz volt elég esze, hogy amikor egyértelművé váltak a kockázatok, képes volt megálljt parancsolni a nácik kifosztását célzó esztelen tervének.

Draper ezután a nácik elleni első kettős ügynökként működött, amíg – az MI5 szerint – „semmi érdemlegeset nem tudott felmutatni, és a dolog teljességgel elévült". Valójában az MI5 a hadsereg,

a haditengerészet és a légierő együttműködése nélkül kifogyott a még hihető és olyan jelentéktelen hírszerzési adatokból, amelyek fenntartották volna az Abwehr érdeklődését. Ugyanakkor nem felejtették el a Draper-ügy tanulságait, és amikor a britek később az elfogott ellenséges kémeket a németek ellen fordították a második világháború során, létrehozták az összfegyvernemi Húszas Bizottságot. Az elnevezés egyrészt kézenfekvő utalás volt a római XX-ra, másrészt a kétkulacsosságra, és a bizottságot kifejezetten azért hozták létre, hogy hihető kitalációk álljanak rendelkezésre.[31]

Christopher Draper azt képzelhette, hogy a kémkedés területére történt kiruccanása egy utolsó, Hamburgból érkező levéllel ért véget 1934 januárjában, de ennél nagyobbat nem is tévedhetett volna. Kettős ügynöki karrierje épphogy megkezdődött, és hamarosan bevonták egy rendkívüli nemzetközi konspirációba, amelynek tagjai között egyebek közt egy hírhedt New York-i náci, az USA hadseregének egyik drogfüggő tagja, egy áruló skót fodrász, egy renegát francia tengerésztiszt és náciellenes hollywoodi filmsztárok szerepeltek.

Az Abwehr akkortájt felhagyott Draper őrnagy alkalmazásával, viszont két új repülőtiszti kémjük állt ugrásra készen. Az egyik Nagy-Britanniába, a másik pedig az USA-ba készült. Az eljövendő hónapokban és években mindkét kém hírhedtté vált, az egyikük évekig sínylődött brit és ír börtönökben, a másik pedig egy korábbi FBI-ügynök bestsellerként árult könyvében szerepelt. Ám mindezek előtt Németország még azzal sokkolta a világot, hogy megmutatta, milyen szörnyű sors vár a hazai árulóira.

Második fejezet

HÓHÉR, TEDD A DOLGOD!

„Az volt a dolga, hogy kísérleti, Curtiss 1 és 2 felderítőbombázókat építsen."

Az FBI jelentése Werner Gudenbergről, az Abwehr német kémjéről

1933 októberében, épp amikor Nagy-Britanniában úgy tűnt, hogy kudarcba fulladt Draper ügye, a berlini francia követségen egy „L. forrás"-ként ismert, eredményes informátor átadta a titkos német „repülőgép-beszerzési program" (Flugzeug-Beschaffungsprogramm) nevű irat első tervezetének másolatát. Mivel „L. forrás"-t sohasem azonosították, a közvetett bizonyíték alapján csak feltételezhető, hogy ő (akár férfi volt, akár nő) egy lengyel kémhez, Jerzy Sosnowski „gróf"-hoz kapcsolódott. Ez a lengyel kém gazdag arisztokratának adta ki magát, és arra specializálódott, hogy elcsábítsa a Reichswehrministerium titkárnőit. Közben titokban felvételeket készített róluk kompromittáló helyzetekben, majd zsarolással titkos náci dokumentumok ellopására kényszerítette őket. Úgy vélik, hogy Sosnowski jó fogása volt a franciáknak átadott repülőgép-beszerzési program.

Azt követően, hogy egy lengyel köpönyegforgató, egyben féltékeny szerető elárulta, a tapasztalt és talán szándékosan kétszínű Sosnowskit 1934 februárjában letartóztatták, és két, Lengyelországban fogva tartott Abwehr-ügynökre cserélték ki. A lengyel kém egyik beépített emberét, a Reichswehrministeriumban dolgozó Irène von Iéna nevű titkárnőt életfogytiglani börtönbüntetésre

ítélték. Legfőbb bűntársának és szeretőjének, a bűbájos, svájci születésű Benita von Falkenhayn bárókisasszonynak, valamint az ő barátnőjének, a 32 éves Renate von Natzmernek viszont egészen más sorsot szánt a német bíróság.[1]

Benita von Falkenhaynt rémülettől elfehéredett arccal, megbilincselt csuklóval és kegyetlenül leborotvált tarkóval vezették ki a berlini Plötzensee börtön fagyos udvarára 1935. február 18-án, pirkadat előtt. Amint a börtön harangja gyászosan megkondult, Paul Jorn államügyész felolvasta a halálos ítéletet, majd a hóhér Karl Gröplerhez fordult, és így szólt: „Hóhér, tedd a dolgod!" Két segéd megragadta a reszkető bárónőt, és a nyakát egy vörösre festett tőkére fektette. Közben a bikanyakú Gröpler, aki korábban lovak feldarabolásával foglalkozó mészárosként dolgozott, és meglehetősen bizarr módon estélyre való ruhát viselt, a bárdért nyúlt, amit korábban jégbe mártottak, hogy csökkentsék a kifolyó vér mennyiségét. Néhány másodperccel később Benita levágott feje egy kupac homokba hullott. Ez a félelmetes mészárszéki rituálé néhány perccel később megismétlődött, amikor a halálra rémült Renate von Natzmert is kivezették, hogy Gröpler jéghideg bárdjával találkozzon.[2]

Az ellopott reichswehrministeriumbeli dokumentumokért két nő az életével, egy másik pedig szabadsága elvesztésével fizetett, pedig amit lelepleztek, nem okozott nagy meglepetést a tapasztalt megfigyelőknek, legalábbis a brit és a francia titkosszolgálatok embereinek nem. A sajtóban sem volt hiány azokból a beszámolókból, amelyek a németek titkos újrafegyverkezéséről szóltak. Így például a brit *Manchester Guardian* riportja 1926 decemberében leleplezte egy Junkers katonairepülőgép-gyár működését Moszkva közelében, vagyis majdnem tíz évvel a berlini lefejezések előtt. 1930 augusztusában ugyanis tragikus fény derült arra, hogy min buzgólkodnak a németek Oroszországban, amikor egy Lufthansa-repülőgép egyik fiatal, női utasa kivetette magát a gépből, amint az éppen a Frankfurttól északra fekvő Kilianstädten felett repült.

Egy gazda pont felnézett, mert a földjén dolgozva meghallotta a feje felett elrepülő gép zúgását, és egyre növekvő rémülettel figyelte, hogy egy nő tőle alig pár méterre a földbe csapódik. Kiderült, hogy az Elfriede Amlinger nevű nő férje repülőgép-baleset ben halt meg Moszkvától délre, egy titkos német katonai repülőtér, Lipeck közelében, és úgy döntött, hogy követi a férjét a halálba.[3]

A helyzet úgy állt, hogy 1933 előtt London, Párizs és Washington nem szeretett volna konfliktusba kerülni Németországgal az 1919-es békeszerződés kirívó megszegése miatt. A repülőgép-beszerzési program azonban már más megítélés alá esett, mivel a nácik terve szerint 1935 októberére 500, 1938 végére pedig több mint 10 ezer modern hadászati repülőgépet akartak beszerezni. De Párizst már a nácik terve is jeges félelemmel töltötte el, és a franciák bejelentették, hogy légvédelmüket sürgősen fejleszteni fogják. Azonban a krónikus politikai instabilitás, valamint védelmi költségvetésüknek a rosszul tervezett Maginot-vonal finanszírozása miatti kivéreztetése következtében az Armée de l'Air fogatlan oroszlán maradt. És ahogy az amerikai külügyminisztérium számára 1933-ban elkészült részletes jelentésből kiderült, az elavult, sztrájkoktól sújtott, velejéig korrupt francia repülőgépipar nem is remélhette, hogy megközelíti a németek gyártási eredményeit.[4]

A repülőgép-beszerzési program másolatát abban a reményben továbbították Londonnak, hogy a briteket ez majd a RAF, a brit légierő fejlesztésére sarkallja. De a RAF hasonló helyzetben volt, mint francia megfelelője, ugyanis a naiv brit politikusok hagyták elsorvadni. Ezek a tájékozatlan politikusok nem vettek tudomást arról a tényről, hogy a legtöbb korabeli repülőgépet gyorsan át lehetett volna alakítani katonai célra. Ehelyett azt hangoztatták, hogy mindenfajta katonai célú repülést be kell tiltani. George Lansbury, a brit munkáspárt vezetője, aki keresztény pacifista nézeteket vallott, nem titkolta, hogy politikai hatalomra

kerülése esetén betiltana minden katonai célú repülést, feloszlatná a brit hadsereget, haditengerészetet és légierőt. Más, szintén jó szándékú, de kevésbé doktriner pacifisták nyomást gyakoroltak a RAF-ra, hogy kevésbé nyíltan rendezzenek háborús jellegű légi bemutatókat. Nem kifogásolták a látványos repülést és a légi mutatványokat, de azt akarták, hogy ne tartsanak olyan bemutatót, amelyen a nézők légi csatát vagy egy bomba ledobását is láthatják.

A pacifizmust és a megszorításokat ugyanakkor érthetővé tette, hogy még friss volt a flandriai mészárlás emléke, valamint a pénzügyi takarékosság igényét is jogosnak tarthatták a globális gazdaság bizonytalan helyzete miatt. Azonban mind Európa, mind pedig a Távol-Kelet egyre instabilabbá vált, és 1934 áprilisában a brit kormány memorandumba foglalta a brit légvédelem bizonytalan helyzetéről szóló megállapítását:

> „Egyértelmű, hogy légierőnk jelenlegi helyzete teljesen inadekvát a birodalom biztonsági követelményeinek teljesítéséhez, és nem érjük el azt a szintet sem, amit már 1923-ban a haza megvédéséhez szükséges repülőszázadok *minimális számának* tekintettünk… a leszereléssel a kockázatok szintjére süllyedtünk."[5]

Amint azt a RAF vezetői hamar felismerték, a német repülőgép-beszerzési program valójában sokkal inkább egy optimista kívánságlista volt, mintsem konkrét gyártási terv. Ugyanakkor világossá tette, hogy a nácik igen rövid idő alatt a világ legerősebb légierejét akarják létrehozni, és 1935. február 26-án Hitler formálisan is bejelentette a Luftwaffe megalakítását. Más források is – köztük a Luftwaffe egyik magas rangú katonatisztje, akit az MI6 berlini részlegének vezetője, Frank Foley szervezett be, valamint egy A.52-es fedőnevű másik tiszt, akit a cseh katonai hírszerzés szervezett be – sorra megerősítették, hogy mire készülnek a nácik. Ennek ellenére, az állandóan beérkező, megbízható

titkosszolgálati jelentéseket semmibe véve a brit légvédelmi minisztérium úgy döntött, hogy figyelmen kívül hagyja a Luftwaffe növekedéséről szóló jelentéseket. Abszurd módon azt feltételezték, hogy az MI6 alkalmatlan a műszaki jellegű dolgokról való beszámolásra. Később, 1938-ban Sir Nevile Henderson berlini brit nagykövet, aki meggyőződéses enyhülésparti volt, bolond módon arra utasította Foley-t, hogy hagyja figyelmen kívül a náciellenes Luftwaffe-tiszt által szolgáltatott adatokat, mivel Henderson attól tartott, hogy ezzel diplomáciai bonyodalmakat okoznának.[6]

Mégis, mind a briteknek, mind pedig a franciáknak reagálniuk kellett a német repülőgép-beszerzési programra. Így 1933. november 29-én – mindössze néhány héttel azután, hogy az ellopott német dokumentumot megkapták Londonban – a brit alsóházban bejelentették, hogy tíz teljes repülőszázaddal fogják növelni a brit légierőt. Meglehetősen ironikus módon Jerzy Sosnowski és szerencsétlen bűntársai némi elismerést érdemeltek volna, mivel azzal, hogy ösztönözték a RAF eredetileg visszafogott fejlesztési tervét – aminek köszönhetően végül is Hurricane és Spitfire gépekkel bővítettek az állományt –, hozzájárultak az angliai csatában kivívott győzelemhez. Az is ironikus, hogy a RAF bővítését részben éppen a német repülőgép-beszerzési program ösztönözte. Ez a bővítés egyben a német kémek számára is csábító célpontként szolgált, és mivel utolsó RAF-kémjüktől, Christopher Drapertől 1934 januárjában megszabadultak, az Abwehrnek szüksége volt valakire, aki helyettesíthette őt. Ezt az időszakot rövid szünet követte, mivel Hitler az 1935. június 18-án aláírt angol–német flottaegyezmény tárgyalásai idejére kifejezetten megtiltotta a nagybritanniai német kémkedést, utána azonban engedélyt adott a korlátozott mértékű hírszerzési műveletekre.[7]

Néhány brit pilóta – köztük Christopher Draper, Oswald Mosley, a háborús gépeket gyártó Avrótól Alliott Verdon-Roe – és Charles Grey, a *The Aeroplane* című befolyásos magazin szerkesztője nyíltan nácipártiak voltak. Egy hangsúlyosan harcisztikus

elit, az úgynevezett „repülőcentrikus" (air-minded) férfiak úgy tekintettek a repülés kezdetére, mint egy olyan új gépkorszak születésére, amelyben koruk nietzschei értelemben vett „felsőbbrendű emberei" („Übermenschen") fognak majd domináns szerepet betölteni. Ezek a férfiak elsősorban hazafiak, másodsorban náciszimpatizáns németbarátok voltak, és közülük kevesen vagy éppen egyikük sem gondolt soha arra, hogy árulásban vesznek részt. Csak az alapvetően kellemetlen természetű Sempill parancsnok volt kivétel, aki Draper *A levegő sztárjai* című filmjének turnéját finanszírozta, és aki egyben japán kém is volt. Sempill felváltva töltötte be a Royal Aeronautical Society (Királyi Légügyi Társaság) elnöki és vezetői tisztségét, és aktívan továbbította a brit légi technológia titkos adatait az általa jól ismert Junkers A.B. Flygindustri nevű svéd cégnek, amely a német harcirepülőgép-gyár névadójává vált.[8]

Így egy újabb nagy-britanniai kém kiválasztásánál az Abwehrnek és a Luftwaffénak egy megfelelően kvalifikált németre kellett támaszkodnia, lehetőleg egy tapasztalt repülőtisztre, aki kiismeri magát az országban. Azonban, ahogy arra később Erich Pfeiffer főparancsnok, az Abwehr kémfőnöke visszaemlékezett, nem tűnt egyszerűnek megfelelően képzett ügynököt találniuk:

> „Rendkívüli nehézséget okozott már az is, hogy Nagy-Britanniában hová küldjék el az ügynököket. A britek sokkal hatékonyabb rendszerrel ellenőrizték a szigetországba beutazó összes külföldit, mint ami szárazföldi határokkal rendelkező országok számára elérhető lett volna. Emellett az átlag brit ember minden külföldire bizonyos mérvű bizalmatlansággal tekint, akármennyire udvarias is velük a mindennapi találkozások során."[9]

Mindezek ellenére eljött az idő, amikor ráleltek a megfelelő emberre Hermann Görtz, egy 44 éves hamburgi ügyvéd, a légierő

veteránja személyében. Görtz, aki egy kis Zündapp motorbiciklit vezetett, 1935. július 19-én szállt partra Southamptonban tini barátnőjével, Marianne Emiggel az oldalkocsi ülésén. Ez az időpont egy hónappal későbbre esett, mint a nagy-britanniai kémkedési tilalom részleges felfüggesztése. Görtz azt mondta a bevándorlási tisztviselőknek, hogy ő író, Marianne pedig az unokahúga és egyben a titkárnője. Azt állította, hogy a Queen Anne's Mansionsban fognak lakni, amely London központjában egy mindennel felszerelt nagy apartmanház volt. Görtz azonban hazudott, ugyanis nem állt szándékukban Londonba utazni, legalábbis akkor még nem. Ehelyett csak néhány száz métert motoroztak Southamptonon belül, ahol kivettek egy szobát az Alliance Hotelben. Ez lett dél-angliai túrájuk első állomása, ahol Görtz a brit légierő után kémkedett.[10]

Görtz Mariannéval, nem éppen feladatának szentelve magát, a következő két hétben részben az Isle of Wight Freshwater-öblében, részben pedig a devoni Slaptonban úszással és napozással töltötte idejét. Azon a nyáron csodálatos volt az időjárás, és mint ahogy Marianne később felidézte szép emlékeit, „nagyszerű utazásuk volt". Az egyedüli kémtevékenység, amire a pár sort kerített, amikor augusztus 8-án elutaztak Slaptonból, két sétahajókázás volt: az egyiken titokban lefényképezték a RAF hidroplánját Lee-on-Solentben, a másikon pedig a plymouthi kikötőben fekvő Mount Batten hidroplánbázison készítettek fotókat.

Mivel sürgős szükségét érezték, hogy valamivel többet profitáljanak az utazásból, Görtz és Marianne Dartmooron keresztül kerülő úton elment a somerseti RAF Westonzoyland bázisra. Ekkor azonban balesetet szenvedtek az úton, ami arra késztette őket, hogy egy kelletlen látogatást tegyenek a cornwallbeli Launceston rendőrségén. A baleset egy héttel hátráltatta őket további tevékenységükben, mivel mind a motorbiciklit, mind pedig Görtz fogait rendbe kellett hozatni. Ha előre tekintünk a rájuk váró eseményekre, meglehetősen ironikusnak tűnik, hogy kényszerű

várakozásuk idején Princetownban, egy elszigetelt dartmoori faluban töltöttek el három éjszakát, ahonnan a dartmoori börtön lehangoló falára nyílt kilátás.[11]

Ahhoz az összeghez viszonyítva, amit Görtz és Marianne kapott készpénzben, amikor elutaztak Németországból, jelentős kiadást jelentett a motorbicikli javítása és a fogászati kezelés. Ezért valóban sürgősen utaztak el Launcestonból augusztus 16-án. Felkeresték Westonzoylandot, megszálltak a dorseti Shaftesburyben, majd keresztülhajtottak Anglián, amíg elértek a cambridgeshire-i Buckdenben lévő Lion Hotelbe. A kis, kényelmetlen motorbiciklin meglehetősen kellemetlen utazás lehetett megtenni csaknem 500 kilométert. Másnap reggel körülszimatoltak Wyton RAF-repülőterén, majd továbbmentek Suffolkba, kivettek egy szobát a Barton Millben lévő Bull Innben, és a következő három napon a Mildenhall közelében fekvő RAF-bázison fotóztak és készítettek térképeket.

Ekkor Mariannét bejelentették a mildenhalli The Limes nevű panzióba, Görtz pedig egyedül indult útnak, hogy elérje a Harwichból Rotterdamba tartó kompot. Vitatható, hogy volt-e valós hírszerzési értéke annak az 54 fotónagyításnak és a tervrajzoknak, amiket Görtz két nappal később Berlinben átadott. Görtz mindenesetre augusztus 29-én egy 100 angol font értékű hitellevéllel a zsebében visszatért Mildenhallba, felszedte Mariannét, és továbbindultak Duxfordba, Feltwellbe, Hunstantonba és Bircham Newtonba, hogy meghatározzák az ottani RAF-repülőterek pozícióját. Ennek megadásához a repülőtereknek a hozzájuk közel fekvő városoktól való távolságát mérték meg.[12]

Londontól délre való utazásuk során, szeptember 5-én a légvédelmi minisztérium üzletében megvették „A Brit Légierő jegyzéké"-t. A nap során a Fenchurch Street-i Barclays Bankban beváltották a hitellevelüket, és a hendoni Brent Bridge Hotelben két éjszakára szobát foglaltak. Szeptember 6-án fényképeket készítettek a hendoni RAF-repülőtérről, szeptember 7-én, szombaton

megtekintették a King's Cup légi bemutatóját a De Havilland Repülőgépgyár területén Hatfieldben, majd szeptember 10-én a RAF Ipswich közelében fekvő Martlesham Heath-i bázisán szimatoltak, amely szintén a repülőgépgyártás-fejlesztés keretében létesült. Szeptember 11-én a Temzétől délre fekvő, kenti Broadstairs fürdőhelyre utaztak. Itt Görtz és Marianne megjelent a Cockett Henderson ingatlanirodában, mildenhalli lakosként mutatkoztak be mint dr. Görtz és lánya, és érdeklődtek, hogy van-e kiadó bútorozott ház a környéken.[13]

A nyaralókkal zsúfolt Broadstairs sok szórakozási lehetőséget nyújt látogatói tarka seregének: van ott bábszínház, csacsilovaglás, számos fagyiárus... A bőrkabátot, bricsesznadrágot és fehér repülősisakot viselő, motorbiciklis németek azonban még a sokféle látogató között is feltűnő jelenségnek bizonyultak megérkezésük pillanatától fogva. Percy Shelvey, a Cockett Henderson tisztségviselője később azt állította, hogy ő kezdettől fogva gyanúsnak találta a furcsa párt, és elmondta a riportereknek, hogy az akkor 44 éves Görtz őt az akkoriban, 85 éves korában elhunyt Paul von Hindenburg német elnökre emlékeztette. „Görtz magas volt, és kissé tört angolsággal beszélt. Rögtön tudtam, hogy német, volt valami benne Hindenburg megjelenéséből, bár mindig térdnadrágot viselt. Mégis, arisztokrata tartása volt" – mondta.

Egy William Porter nevű főtisztviselő szintén kifejezetten furcsának tartotta Görtzöt és Mariannét, ennek ellenére másnap reggel megmutatott nekik egy házat a városban.

Amikor az 55 éves Mrs. Florence Johnson megmutatta jövendő bérlőinek az árnyas Stanley Road 6. szám alatti szép bungalóját – az utca is egy háborús hősről kapta a nevét, és a házát egy viktoriánus hősről „Havelock"-nak nevezték el –, a háziasszony is úgy vélte, hogy a német „író" és „unokahúga" meglehetősen furcsa. Mivel Mrs. Johnson férje halálát követően szorult anyagi helyzetben volt, azt talán nem vette észre, hogy Görtz elszólta magát, mivel Mrs. Johnsonnak unokahúgaként mutatta be Mariannét,

akiről előző nap Porternek azt állította, hogy a lánya. A háztulajdonos férje – néhai Arthur Johnson, az egykori újságíró, valamint a városka programfelelőse – 1933 augusztusában halt meg. Az is hozzátartozott az igazsághoz, hogy utószezonban érkező lakókként örömmel fogadták a német motorosokat, akik, miután mindent megbeszéltek, hat hétre előre készpénzben kifizették a szállást.

Görtz és Marianne Mildenhallból Broadstairsbe helyezték át a székhelyüket, mivel innen könnyebben felkereshettek olyan frontvonalbeli vadászrepülőgép-bázisokat, mint amilyeneket Hornchurchben, Hawkinge-ben, Biggin Hillben és Eastchurchben találtak. Ezek a helyek öt évvel később az angliai csata szinonimájává váltak.

Görtz később felidézett egy októberi délutánt, amikor Mariannéval együtt felkeresték a Broadstairstől nyolc kilométerre fekvő manstoni RAF-bázist, ami akkoriban Nagy-Britannia öt legfontosabb katonai létesítményének egyike volt. Egy közúton szelték át a bázis területét, és a Pouce Farm-i útkereszteződésnél, egy buszmegállóban álltak meg. Később Görtz erre így emlékezett vissza:

> „A repülőtéren két vagy három kisebb gép állt, hol indultak, hol pedig landoltak. Az útkereszteződéshez közel fekvő hangár nyitva állt. Amikor odaértünk az útkereszteződéshez, egy-két gépet éppen behoztak a hangárba. Mivel az egyik repülő erősen bedőlt, érdeklődve figyeltem… Bár egy ideig még figyeltem a repüléseket, de kezdtem kellemetlenül érezni magam, amikor néhány pilóta rám és Miss Emigre nézett. Ezért odamentünk az ügyeletes pilótához, aki a tűzoltókocsi mellett állt, és a legjobb angolságommal azt mondtam neki: »Német vagyok«, vagy »Külföldi vagyok.« »Megengedik, hogy itt tartózkodjam, és figyeljem a gépeket?« A pilóta azt válaszolta, bár nem szó szerint emlékszem: »Maradjon az úton.« Aztán megint megkérdeztem, mondván, »Újságíróféle vagyok, szabad jegyzetelnem?«, amire azt válaszolta, hogy ha a közúton állok, akkor azt csinálhatok, amit csak akarok. Ezután visszamentem az úton hagyott motorbiciklimhez, és egy ideiglenes vázlatot skicceltem fel. Eközben az utolsó gép is leszállt, a hangárhoz gurult, és a pilótája kiszállt a gépből. Emlékezetem szerint katonatiszt volt, magas, szőke férfi, húsz év körüli lehetett, a ruhája ujján egy rangjelzés látszott, és hosszúnadrágot viselt… Néhány nappal később az ideiglenes vázlatot otthon pontosítottam…"[14]

A német pár feltehetőleg a RAF szolgálatában álló egyik utolsó ezüst szárnyú biplánt látta, amely a 2-es számú repülőszázad Hawker Audax típusú bombázógépe volt. Akármilyen gyönyörű volt is, az Audax elavultnak számított, mindazonáltal a repülőtér másik oldalán felsorakozó 500-as repülőszázad régi és teljességgel használhatatlan Vickers Virginia biplán bombázói mellett leginkább olyan volt, mint egy szárnyas agár. Mindez a RAF 1935-ben frontvonalba állított gépeit minősíti, mivel az Audax és a Virginia repülőket – részben a német repülőgép-beszerzési programnak köszönhetően – már a szemétdombra dobhatták.

Azon a nyári délutánon, mialatt Görtz a vázlatfüzetével foglalatoskodott, miközben biztos lehetett abban, hogy a csodás Marianne eltereli bármelyik kíváncsi pilóta figyelmét, a kémkedési játék egész szórakoztató időtöltésnek tűnhetett. Görtz egy minden költségüket fedező vakáción vett részt tini barátnőjével, és Németországgal ellentétben – ahol ha valakit egy katonai repülőtér közelében azon kaptak volna, hogy vázlatokat készít, akkor a Gestapo nyomban kihallgatja – Nagy-Britanniában a kémkedés a legegyszerűbb dolognak tűnt. Görtznek azonban sejtelme sem lehetett ekkor még arról, hogy miközben Mariannéval visszafelé motoroztak Broadstairsbe aznap este, a sorsa már eldőlt.

Méghozzá a legrégibb brit intézménynek, egy kíváncsiskodó szállásadónőnek köszönhetően.[15]

***

Görtz és Marianne az ideje nagy részét elfecsérelte, az Abwehr pénzéről nem is beszélve, ugyanis a brit repülőterek rozsdás relikviái utáni kémkedésük során csak olyasmit derítettek fel, amiről a Luftwaffe már minden lényeges dolgot tudott. Németországban ugyanakkor a nácik rájöttek, hogy egy légierő felépítéséhez sokkal többre van szükség, mint nagyszámú repülőgép beszerzésére. Ahhoz ugyanis, hogy a repülőgép-beszerzési programba foglalt ambiciózus céljaikat megközelítsék, emberek ezreit kellett beszervezni és kiképezni, új repülőterek tucatjait kellett megépíteni, és alaposan felül kellett vizsgálniuk kis kapacitású repülőgépiparukat. Ehhez az is hozzátartozott, hogy akár tiszta módszerekkel, akár csalással meg kellett szerezniük a legújabb repülési technika adatait, méghozzá attól az országtól, amelynek a repülőgépipara a világon a legfejlettebb.

A legtöbb brit és francia utasszállító gép vászonborítású biplán volt, de az amerikai sztárpilóták, akik egyik államból a másikba repülve mutattak be hatásvadász repüléseket, nemzeti sporttá tették a légi versenyeket. A légi permetezés átalakította a mezőgazdaságot, és a légi irányító tornyok 3000 kilométeres távon adtak fényjelzéseket a levélszállító postagépeknek Chicagótól Salt Lake Cityig. Ennél is fontosabb, hogy míg az amerikai hadászati légierő gyenge és krónikusan alulfinanszírozott volt, a legújabb Boeing és Douglas típusú polgári járatok gyors, teljesen fémből épült monoplánok voltak, és visszahúzható futóművel rendelkeztek. Ez pontosan azt a technológiát jelentette, amire a Luftwaffénak szüksége volt. S ennek a technológiának az ellopása sem okozott gondot, mivel a kémek könnyen elvegyültek az óriási német-amerikai diaszpórában. Az Abwehr azzal érvelt, hogy azok

a német világháborús veteránok, akik kivándoroltak Amerikába, hogy ottani pilótaként dolgozzanak, szívesen válnak majd informátorrá. Ezt az is megkönnyíthette, hogy az amerikai repülőgépgyárakban a biztonság kérdése nem létező fogalom volt.

1934 vége felé az Abwehr Abw. 1 részlegének, a légi felderítésnek az ezredese, Friedrich Busch megkérte Erich Pfeiffer főparancsnokot, aki az Abwehr wilhelmshaveni mellékállomásán szolgált, hogy az a futár, akit Pfeiffer egy transzatlanti hajóval küldött el, hozzon el anyagokat egy olyan ügynöktől, aki éppen indulni készül, hogy az amerikai repülésről gyűjtsön információt. Pfeiffer számára ez meglepetésként hatott, hiszen éppen nemrégiben kapott arra vonatkozó utasítást, hogy ne küldjön ügynököket az Egyesült Államokba, mivel attól tartottak, hogy az diplomáciai bonyodalmakhoz vezetne. Ekkor azonban Busch biztosította, hogy Berlin számára „életbevágóan fontos" minden olyan titkos adat, amit az új kém, Wilhelm Lonkowski meg tud szerezni az amerikai repülőgépgyártókról... annak ellenére, hogy még mindig érvényben van a tilalom az Egyesült Államokban végzett kémkedésre.

Az Abwehrre igencsak jellemző volt ez az abszurd kettős beszéd, Pfeiffer pedig arról tájékoztatta Buscht, hogy két használható futárja is van. Az egyikük Karl Schlüter, aki a Norddeutscher Lloyd *Europa* nevű óceánjáróján pincér és felszolgáló, és emellett buzgó Ortensgruppenleiter (csoportvezető, az NSDAP sejtjének vezetője), a másik futár pedig Carl Eitel, aki az *Europa* nevű hajó párjának, a *Bremen*nek az italos pincére volt.[16]

Wilhelm Lonkowski ideálisnak tűnhetett a beszervezésre, hogy kémkedjen amerikai légi ügyekben, amikor 1935. január 10-én elindult Hamburgból a *Deutschland* nevű óceánjáróval. Az első világháborúban a német légierőnél szolgált, mindenre elszánt náci volt, és 1929-ben már egy évig dolgozott Long Islanden, Roosevelt Fieldben, az Ireland Aircraft Co. alkalmazásában. 1935. január 18-án érkezett meg New Yorkba, zongorahangolónak adta

ki magát, gyorsan bérelt egy lakást magának és a feleségének, Augusténak a Long Island-i Hempsteadben, és nekilátott a munkának.

Lonkowskit hamarosan sokan ismerősüknek tekintették azokban a bárokban, ahová a közeli repülőgépgyárak mérnökei jártak, akik még véletlenül sem sejtették, hogy a piás és bőbeszédű, a repülés megszállottjának látszó Willi Lonkis – vagy William Meller vagy William Sexton, ugyanis ezeken a neveken mutatkozott be – hírszerzéssel foglalkozó német kém.[17]

Pfeiffer futárjai hamarosan nagy csomagokat hoztak New Yorkból, de az Abwehr új, Amerikában működő sztárkémje nemcsak kémkedett, hanem lelkes alkoholista is volt, aki havi 500 USA-dollár költségtérítést kapott. Felesége, Auguste „Gunny" Lonkowski ugyanannyira az ital rabja volt, mint a férje. Az asszony hamarosan összebarátkozott a német származású Senta Dewangerrel, a hempsteadi Clinton Street és Van Cott Avenue sarkán álló Clinton borüzlet tulajdonosával. Amikor Senta elmesélte Augustének, hogy túl nagy neki egyedül a háza, és ezért hamarosan elköltözik, akkor Gunny rögtön azzal a javaslattal állt elő, hogy ő és a férje, Willi kibérlik az asszony házának két felesleges szobáját. Gunny még azt is hozzátette, hogy mivel ő és Senta olyan jól összebarátkoztak, és az ő zongorahangoló férjének, Willinek „gyomorfekélye van, és már úgysem fog sokáig élni", az együtt lakás mindannyiuk számára előnyös lesz. Bár a gyomorfekély ritkán halálos, még abban az esetben sem, ha gyakori és nagy mennyiségű alkoholfogyasztással párosul, Senta mégis beleegyezett. Mivel azt hitte, hogy a házaspárnak kevés pénze van, havi 20 dollárért adta bérbe a szobákat.

Lonkowski egyik kedvenc cselszövése volt, hogy felvett egy szép öltönyt, kivett egy szobát a brooklyni St. George Hotelben, és üzletembernek adta ki magát, aki a német repülésügy részére homályosan körülírt, de jól fizető munkához interjúvolja meg a jelentkezőket. Fred Backhus mérnök hamar átlátott rajta, mivel

rájött, hogy csak abban az esetben kapja meg a nagyvonalú fizetést, ha kifecseg mindent, amit megtudott a robotpilótákról, amikor a Sperry Gyroscope cégnek dolgozott. Backhus mondott valami kifogást, és elment. A többiek között, akiket Lonkowski megpróbált beszervezni, ott volt John Kögel, a brooklyni Kollmorgen Optical Corporation művezetője, és Johannes Steuer, Backhus korábbi kollégája a brooklyni Sperry Gyroscope cégnél.

Lonkowski megújította kapcsolatát Otto Voss-szal, aki repülőgép-szerelő volt, és akivel eredetileg akkor találkozott, amikor először járt az Egyesült Államokban. Voss hadmérnökként szolgált a német hadseregben, és Hamburgban saját garázsa volt, mielőtt 1928 októberében az USA-ba emigrált, és Lonkowski mellett munkát kapott az Ireland Aviation cégnél. Voss magas, ösztövér, humortalan fickó volt, aki gyér haja ellenére hajlamos volt a korpásodásra, és aki rövid távú munkákat végzett, mielőtt 1935. január 2-től a Long Island-i Farmingdale-ben, a Seversky Aircraft Repülőgépgyárban acélszerkezet-összeillesztő szakemberként kezdett dolgozni. Az első három hét során Voss nem gyakorolt nagy hatást új megbízóira; zárkózott ember volt, és nem mutatott túl nagy érdeklődést a munkája iránt. Amikor régi barátja, Wilhelm Lonkowski visszatért németországi útjáról, Voss hirtelen elkezdett tervrajzokat hazavinni, hogy éjjelente dolgozzon rajtuk. A Seversky elégedett vezetőinek persze sejtelmük sem volt arról, hogy a hirtelen lelkiismeretessé váló beosztottjuk a rajzokat Lonkowskihoz viszi, aki lefényképezte, majd továbbította azok negatívjait Erich Pfeiffer futárjainak.[18]

Werner Gudenberg, aki szintén Lonkowskinak a korábbi amerikai útján szerzett ismerőse volt, 1928 októberében emigrált. Ugyanazzal a hajóval utazott Hamburgból az USA-ba, mint Voss, és ő is az Ireland Aviationnél talált munkát. Gudenberg, aki kétségtelenül ügyesebb volt, mint akár Lonkowski, akár Voss, 1935-re a buffalói Curtiss-Wright Repülőgépgyár művezetője lett, amerikai születésű nőt vett feleségül, gyerekük született, és a Victoria

Boulevardon szép, koloniál stílusú házban laktak. Gudenberg az „amerikai álomnak" megfelelő életet élt egészen addig, amíg 1935 augusztusában Lonkowski, annak Gunny nevű felesége és Elisabeth Beck nevű sógornője személyében hívatlan vendégei nem érkeztek, amikor is az álomvilág felülete repedezni kezdett. Lonkowski elmondta neki, hogy a feleségét és a sógornőjét Mark Twain nyári házához viszi el a Chemunk megyében fekvő Elmirába, régi barátja, Otto Voss adta meg neki Gudenberg címét, aki javasolta, hogy látogassák meg. Miután sörrel kínálták, Lonkowski nem vesztegette az idejét, és rátért a tárgyra: megkérdezte, hogy Gudenberg jó németként kicsempészne-e repülőgéptervrajzokat a Curtiss-Wright-gyárból, hogy ő lefényképezhesse őket.[19]

Lonkowski sietett megnyugtatni vonakodó vendéglátóját, hogy semmi baj nem származhat ebből, mivel ő maga fogja személyesen eljuttatni a fotókat a két futárhoz, Schlüterhez és Eitelhez, akik német óceánjáró hajókon dolgoznak. A futárok pedig a fotókat egyenesen Pfeiffer főparancsnokhoz viszik majd Brémába. Később Gudenbergnek nehezére esett meggyőznie az FBI-t, hogy ő semmit nem akart kezdeni Lonkowski tervrajzaival. A kém azzal akarta enyhíteni aggodalmát, hogy azt állította, Voss

> „ellátja majd őt információval, ugyanúgy, ahogy más emberei teszik ezt Connecticutban, illetve egyvalaki Long Islanden, akik a repülőgépek építéséről gyűjtenek számára adatokat... Lonkowski elmondta neki, hogy Németországnak azért van szüksége ezekre az információkra, mert még nincs elegendő gyakorlata a katonai repülőgépek építésében, ezért az amerikai gépek konstrukciójára vonatkozó adatokra nagy szüksége lenne."

Gudenberg vonakodása meggyengült Lonkowski egyre sürgetőbb kérdéseinek és a sörnek a hatására. A kérdések arra irányultak, hogy milyen gyorsan tudnak a Curtiss gépek repülni? Milyen magasan repülnek? Milyen fegyverzetet tudnak szállítani? Hova erősítik a lövegeket? Mekkora a hatótávolságuk? Mennyit építettek belőlük? Gudenberg észre sem vette, hogy tudtán kívül mindent elmondott Lonkowskinak a kísérleti XSBC-1 és XSBC-2 repülőgép-anyahajókról, amelyeket a Curtiss-gyár fejlesztett ki az amerikai haditengerészet számára. Akkor Lonkowski megkérdezte, hogy mit tart Gudenberg a nappali falának támasztott aktatáskában, ő pedig elismerte, hogy azok a tervrajzok vannak benne, amiket a Curtiss-gyárból elhozott. Aznap késő este, amikor rajta kívül már mindenki más lefeküdt, Lonkowski buzgón fényképezett a gépével. Mivel el akarta káprázatni az Abwehrt az összeesküvésével, Lonkowski másnap reggel, mielőtt elutaztak volna Elvirába, postára adta a Gudenberg tervrajzairól készített fotók előhívatlan változatát, és elküldte Senta Dewangernek, a Long Island-i szállásadónőjének azzal az utasítással, hogy vigye el Karl Schlüternek, aki az *Europa* nevű hajón dolgozik.[20]

Addigra Senta is rájött, hogy bérlői sokkal több pénzt költenek, mint amit egy zongorahangoló valaha is megkereshet, különösen olyan valaki, aki szemmel láthatóan nem foglalkozik zongorahangolással. Lakói telefont vezettettek be a házba, autót vettek, fotóeszközöket állítottak fel, amiket az emeleti, kulcsra zárt szobában tartottak, továbbá gyakran szerveztek alkoholgőzös partikat; ezek a vendégek a közeli Roosevelt és Mitchel repülőtereken dolgozó emberek voltak, a bérlői ismerősei. Emellett jöttek olyan furcsa látogatók is, mint például Karl Schlüter, a mogorva hajópincér, vagy a rosszkedvű, szemüveges dr. Ignatz Griebl, aki ragaszkodott hozzá, hogy rendszeresen az otthonában vizsgálja meg gyomorfekélyes betegét, aki egyébként maga is el tudott volna menni kocsival az orvos rendelőjébe. Senta később elmondta az FBI-nak, hogy kíváncsisága végül kihozta a jobbik énjét: ez egyik este történt, még mielőtt Lonkowskiék Gudenberghez utaztak volna. Ekkor Senta és Auguste egy üveg gin fenekére nézett, és Senta megkérdezte, hogy honnan van annyi pénzük.

Gunny részegen kikotyogta, hogy az ő Wilhelmje valójában nem zongorahangoló. Ő fontos ember, motyogta, akit a kormány fizet. „Melyik kormány?" – kérdezte Senta. „Természetesen a német kormány" – jött a válasz.

Persze ez sem volt rosszabb annál, mint amikor a férje részegen kifecsegte Gudenbergnek, hogy az Abwehrnek tengerentúli futárhálózata van. Gunny spicces elszólásának viszont katasztrofális következményei lehettek, mivel kiszolgáltatta a férjét egy olyan amerikai állampolgárnak, akinek a diszkréciójára nem számíthattak. A dühös Lonkowski figyelmeztette Sentát, hogy milyen veszélyes következményei lehetnek Németországban élő rokonaira nézve annak, ha egy szót is elárul abból, amit a felesége kikotyogott. Fenyegetőzve hozzátette, hogy ha jót akar, Sentának mostantól azonnal és feltétel nélkül mindent meg kell tennie, amit ő mond neki.

Bár Senta nem volt zárkózott alkat, de nyilván hatással volt rá, hogy minderre hat hónappal Benita von Falkenhayn és Renate von Natzmer berlini lefejezése után került sor, s ez alatt a hat hónap alatt a sajtó még szörnyűbb részleteket közölt azoknak a sorsáról, akik a náci rendszerrel szembefordultak, az amerikaiakat is beleértve. Lonkowski fenyegetése még akkor is Senta fülében csengett, amikor megérkezett a csomag Buffalóból Gudenberg tervrajzaival. Senta ezért azonnal Manhattanbe hajtott, felment az *Europára*, és amikor kiderült, hogy Schlüter nincs a hajón, ott hagyta a csomagot az élelmezési tisztnél, aki megígérte, hogy átadja. Lonkowski őrjöngött haragjában, amikor Senta elmondta neki, hogy mit tett, de később, amikor Schlüter felhívta, és kiderült, hogy rendben megkapta a csomagot, lecsillapodott.[21]

1935 szeptember elején, ugyanazon a héten, amikor Hermann Görtz és Marianne Emig felkereste a londoni repülőtereket, Wilhelm Lonkowski fényképezéssel foglalatoskodott, hogy minél több tervrajzot lefotózzon az amerikai haditengerészet XSBC-2 felderítőbombázóiról – a tervrajzokat Gudenberg csempészte ki a buffalói Curtiss-gyárból. Ezúttal azonban nem vette a fáradságot, hogy átadja azt Pfeiffer futárjának, és 1935. szeptember 27-én Morris Josephs vámtisztviselő észrevett egy gyanúsnak tűnő embert, aki hegedűtokot tartott a kezében, és a North River 86-os mólójánál beszélgetett az *Europa* hajópincérével. Karl Schlüter, a hajópincér azonnal visszament az óceánjáróra, ahogy meglátta, hogy a vámos közeledik felé, de Josephsnek sikerült feltartóztatnia a másik férfit, és felszólította, hogy adja át neki a hegedűtokot, hogy átkutassák, mivel azt feltételezte, hogy drogot csempészik benne.

Kiderült, hogy a hegedűtok üres, csak hét fotónegatív van benne, és néhány, főként németül írt levél. Josephs továbbra is gyanakodott, és tiltakozó foglyát a feletteséhez, John Robertshez vezette, aki a levelekben olyan angol szavakat talált, mint „szimpla támaszték", „teljesen modernizált leszállási sebváltó", ezért összeköttetésbe lépett Stanley Grogan őrnaggyal az USA hadseregének hírszerző szolgálatánál. Foglyukból semmit sem tudtak kiszedni, mivel az csak azt ismételgette, hogy ő William Lonkowski, egy ártatlan zongorahangoló Long Islandről, aki szabadfoglalkozású újságíróként néhány cikket készül írni egy német repülési magazin számára. Mivel a vámosok nem tudták kideríteni, hogy mi látható a negatívokon, és nem voltak biztosak abban, hogy a levelek valami tiltott témáról szólnak, Grogan és Roberts úgy döntött, hogy elengedik foglyukat, de előtte megígértették vele, hogy hétfőn visszamegy, és akkor majd kihallgatják. Addig azonban, ha Mr. Lonkowski nem bánja, a negatívokat és a leveleket maguknál tartják.

Azon a szombat délelőttön Lonkowski keresztülrohant Manhattanen, tudva, hogy Grogan bármelyik percben felismerheti, hogy a negatívok Gudenbergnek a Curtiss-Wright-gyárból vett tervrajzai, vagy hogy a levelek Otto Vosstól származnak, és a Seversky-gyár hidroplánjairól, hidraulikus szivattyúiról, repülőgépeiről, repülőgép-futóműveiről és lövegirányzékairól van bennük szó. Bármi történik is, Lonkowski azzal is tisztában volt, hogy ha

nem jelenik meg a hétfői kihallgatáson, akkor Josephs és Grogan majdnem biztosan szövetségi letartóztatási parancsot adat ki ellene, úgyhogy legjobb esetben is csak három napja marad arra, hogy kimenekítse magát és Augustét az USA-ból. Olyan valakire volt szüksége, aki jó kapcsolatokkal rendelkezik, aki már részt vett ilyesmiben korábban is, ezért egyenesen dr. Ignatz Griebl Upper East Side-on fekvő lakására hajtott.

Griebl megszállott német-amerikai náciként és Lonkowski rendszeres látogatójaként a Lincoln Boulevardon már rendelkezett ilyen tapasztalattal: 1933-ban egy német óceánjárón sikeresen kicsempészte Heinz Spanknöbel menekülőben lévő náci agitátort, akit akkor szövetségi elfogatóparanccsal köröztek. Ez alkalommal azonban Griebl felismerte, hogy ha kicsempészné Lonkowskit és a feleségét a német *Europa* hajón, amely aznap este készült kihajózni Németország felé, akkor azt kockáztatná, hogy újra belebotlik Josephsbe és Robertsbe. Ettől eltekintve, a 450 kilométerre fekvő kanadai határ túloldalán lett volna a legközelebbi biztos pont, de ha oda utaztak volna vonattal, szintén azt kockáztatták volna, hogy az őket kereső szövetségi ügynökök csapdájába esnek. A határon való átkelés autóval – ami kevésbé tűnt kockázatosnak, mint a vonatút – szintén veszélyes lehetett. Így Lonkowskinak nem maradt más választása, mint hogy lefizesse az egyik Long Island-i pilóta ismerősét, hogy repülővel vigye el őt és a feleségét északra, az egyik alkoholcsempész-útvonalon, amit az alkoholtilalom idején használtak. Miután Lonkowski meghozta ezt a döntést, felhívta a feleségét, hogy elmondja neki a menekülési tervet.

Eközben a Lincoln Boulevardon Gunny Lonkowski hisztérikusan zokogott, mondván, hogy az ő Wilhelmje nem tért haza, miután meglátogatta egyik barátját az *Europa* fedélzetén, és biztos bajba került. Miután fogadta a dr. Griebl rendelőjéből érkező hívást, kisietett a házból, és azt mondta Senta Dewangernek, hogy el kell mennie, hogy „elhozzon valamit a bankból". Gunny hamarosan visszatért, és sietve csomagolni kezdett, Sentának felajánlott

egy köteg pénzt – Senta később tagadta, hogy ehhez köze lett volna –, majd elment, a válla felett sietve odavetve, hogy a nővérét készül meglátogatni Bronxban.

Körülbelül egy órával később a „nagyon ideges és izgatott" Lonkowski érkezett meg a Lincoln Boulevardon fekvő házhoz, azt állítva, hogy letartóztatták, amikor az *Europa* fedélzetére akart lépni, de végül sikeresen kimagyarázta magát. Föl-alá rohangált a házban, és azt ismételgette: „Ki kell jutnom innen! Ki kell jutnom innen!", s közben papírokat semmisített meg, becsomagolt egy bőröndöt, és kocsival elhajtott a Roosevelt Field repülőtér irányába. Senta épp dolgozott az üzletben, amikor a levegő után kapkodó Lonkowski berohant a Clinton borüzletbe, és megkérte, hogy vigyázzon arra az ezer dollár készpénzre, aminek elviteléről pilóta ismerőse lebeszélte, mivel azt gyanította, hogy valami bűzlik a sietős repülési tervben. Lonkowski ekkor elhajtott, és Senta egyikükkel sem találkozott később soha többé.[22]

Most már kizárólag az országúti menekülési útvonal maradt számukra, de nem mertek átkelni a határon Lonkowski kocsiján. Griebl aligha tudta volna átvinni őket Kanadába, mivel a Spanknöbel-ügyben ismertté vált részvétele első számú gyanúsítottá tette volna bármilyen menekülési terv kivitelezésében. Rejtekhelyre volt szükségük, messze New York Citytől, ahol Lonkowskiék elbújhattak, amíg Griebl kevésbé átlátszó tervet eszel ki számukra. Aznap éjjel a várostól két óra autóútra északra fekvő nyaralójába vitte a menekülőket, egy magánosan álló épületbe a Putnam megyei Tompkins Cornersben, majd sietve visszatért New Yorkba, hogy hajnalra odaérjen, nehogy valakinek feltűnjön a távolléte, és gyanút ébresszen.

1935. szeptember 29-én, vasárnap késő délután, két izgalmas napot követően, amikor a menekülők villanyt sem mertek gyújtani, Griebl egyik társa, Ullrich Haussmann felszedte a házaspárt Tompkins Cornersben, és a 9-es úton Champlainnál éjjel átkeltek a kanadai határon, majd onnan Montrealba utaztak tovább.

Montrealból Erich Pfeiffer segítségével sikerült egy Németországba tartó hajóra felszállniuk. Amikor Lonkowski nem jelent meg a hétfői kihallgatáson New Yorkban, félretették azokat a negatívokat és leveleket, amiket Morris Josephs talált Lonkowski hegedűtokjában, és azok feledésbe merültek. Csak három évvel később bukkantak fel újra, amikor az első világháborút követően Amerika egyik első kémügyének tárgyalásán bizonyítékként szolgáltak.[23]

Harmadik fejezet

A BUNGALÓ GESZTENYEBARNA SZÉPSÉGE

„Odakint nagy angol repülőgépek repkednek. Az angolok szorgosan repkednek. Egy hét múlva befejezzük a munkát. Akkor majd Berlinbe utazunk. Most egy nagy jelentést írunk. Sok minden függ ettől."

Hermann Görtz, 1935

Bár az Abwehr repülésügyi kémjének még az utolsó pillanatban sikerült kimenekülnie az USA-ból, Hermann Görtz, a nagy-britanniai repülésügyi kémjük nem volt ilyen szerencsés. Először úgy tűnt, hogy beválik az az ösztönös csele, hogy a hírszerzést nyíltan, Marianne Emiggel az oldalán végzi, akinek az volt a szerepe, hogy elterelje a kíváncsiskodók figyelmét. Október 24-én, csütörtökön azonban megjelent a szállásadónője, Florence Johnson, hogy rendbe tegye a „Havelock" kertjét, és a házat teljesen üresen találta. A hátsó ajtó nem volt bezárva, a kerti fészer ajtaja szélesen nyitva maradt, és egy overall feküdt a földön a fészer előtt, továbbá egy tele tejesüveg állt a küszöbön. A rejtélyt tovább fokozta, hogy Görtz táviratot küldött Mrs. Johnsonnak ezzel a szöveggel: „Két napra Németországba mentem. Szombaton visszajövök. Vigyázzon a kombinációmra és a fotóra." Az nem volt egyértelmű a szállásadónő számára, hogy mit értett a lakója „kombináción" és „fotón", azonban a következő napon kapott egy Ostendében feladott képeslapot, ami némiképp megmagyarázta a helyzetet. A lapon ez állt:

„Üzenetet kaptam, amelynek értelmében sietve Németországba kellett utaznom. Szombaton visszajövök, és rendesen kitakarítom a házat. A bicikli kombinációját a kis ház ajtaja mögött hagytam. Kérem, vigyázzon rá. Szívélyes üdvözlettel, Hermann Görtz."[1]

Mrs. Johnson később azt állította, hogy amikor felakasztotta az overallt a fészerben, a zsebében egy mini-fényképezőgépet talált. Ez szerinte magyarázhatja a Görtz táviratában szereplő „fotó" szót. De a Zündapp motorbiciklit sehol sem találta, amire szerinte bérlője gondolhatott, amikor a „bicikli kombinációját" említette, ezért Mrs. Johnson elsietett, hogy bejelentse annak feltételezett ellopását William Porternek, a Cockett Henderson ingatlaniroda vezető tisztviselőjének.

Nyitott kérdés marad, hogy vajon Mrs. Johnson véletlenül találta-e meg a fényképezőgépet, vagy átkutatta bérlője nadrágjának a zsebeit, Porter viszont már megérkezésüktől fogva gyanúsnak találta a „Havelock" német bérlőit. Végül is a Maidstone börtönben ülő Normann Baillie-Stewart még mindig az újságok címlapján szerepelt, barátnőjének, Marie-Louise-nak a kiléte még mindig rejtély volt, Jerzy Sosnowski bűntársainak szörnyű sorsa pedig ugyanolyan frissen élt a brit újságolvasók emlékezetében, ahogyan Senta Dewangerében is. Mrs. Johnsonnak az üres házról, a rejtélyes táviratról, a hiányzó motorbicikliről és a mini-fényképezőgépről szóló meséje a legrosszabb félelmeiket igazolta. Porter elhatározta, hogy másnap megvizsgálja a „Havelock" házat, és megkérte rendőr barátját, Fred Smith rendőrnyomozót, hogy kísérje el. Smith a még mindig nyitva álló hátsó ajtón át ment be a házba, és az ott látottakról a következőket mondta:

„Az elülső hálószobában egy hajóbőröndöt találtam, továbbá egy másik bőröndöt, egy női utazótáskát és egy aktatáskát. A nappaliban rengeteg papírt találtam, mindegyiken

német nyelvű, gépelt szöveg volt. Az irodában egy német billentyűzetű írógépet és számos könyvet láttam. A ház mögött álló házikóban egy kék kezeslábast találtam, ennek zsebében egy kicsi, de jó hatásfokú fényképezőgépet, valamint egy RAF-botot találtam, amilyet a légierő tagjai viselnek. Mrs. Johnston (sic!) arról tájékoztatott, hogy a kezeslábast az udvaron, a földön találta, és ő vitte be a házikóba. Megvizsgáltam a táviratot és a levelezőlapot, és arra jutottam, hogy Görtz arra a biciklikombinációra utalt, amit a motorbiciklijéhez használt. A képeslapon írt üzenete szerint aznap kellett volna visszaérnie. Ennek megfelelően azt beszéltem meg Mrs. Johnstonnal, hogy értesít, ha Görtz megérkezik, mivel szándékomban állt alaposan kikérdezni, látszólag a külföldiként való regisztrációjával kapcsolatban."[2]

A 29 éves, tapasztalt és háromszor is kitüntetett rendőrnyomozó gyanúja beigazolódott. Amikor Görtz és Marianne még a következő szerdán sem tért vissza Broadstairsbe, Smith elhatározta, hogy közelebbről szemügyre veszi Mrs. Johnson bungalóját.[3]

„1935. október 30-án este felkerestem a »Havelock«-ot, és sok papírt vettem ki az irattáskából. Ezeket az iratokat megmutattam a broadstairsi Alexander House Schoolban Mr. Bradley-nek. Nem találtunk olyasmit, ami Görtz felforgató tevékenységére utalt volna. Arra azonban találtunk adatot, hogy Görtz a német légierő tartalékosa volt ... tovább kutattam... Egy jegyzettömböt találtam egy levél másolatával, amelyet a fiatal nő írt a RAF lee-on-solenti Haditengerészeti Együttműködés Iskolájában tartózkodó pilótának. Ennek a férfinak az édesanyja, Mrs. Lewis a broadstairsi St. Nicholasban, a Carlton Avenue-n lakik, ami egész közel van a »Havelock«-hoz."[4]

Amikor Smith másnap reggel visszatért a „Havelock"-ba, olyan térképet talált, amely a RAF dél-angliai repülőtereit ábrázolta, valamint Görtz tőle külön élő feleségének címzett, befejezetlen levelét, amelyben megírja, hogy a német titkosszolgálatnak dolgozik. Egy másik, a hamburgi dr. Heinrich Röhltől Görtznek szóló levél tájékoztatja a németet, hogy mivel ügyvédi praxisa a házasságával együtt megszűnt, visszavonásra kerül az ügyvédi működési engedélye is. Amennyiben Görtz ezt el akarja kerülni, „akkor az Ügyvédi Kamarához kell fordulnia, s ajánlatos lenne a kendőzetlen igazságot elmondani, valamint tájékoztatni őket arról, hogy milyen tevékenységet folytat Angliában". Mindez, valamint a miniatűr fényképezőgép és a Kenneth Lewis repülőtiszt-helyetteshez fűződő kapcsolat elegendő volt ahhoz, hogy Tommy Robertson, az MI5 tisztviselője már másnap, november 2-án, szombat reggel Broadstairsbe siessen.[5]

A vizsgálatot Smith és Robertson végezte, akit nemrégiben szerveztek be az MI5-hoz, és akit a neve kezdőbetűi alapján csak Tarnak neveztek a kollégái. Smith és Robertson felfeszítette a kulcsra zárt hajóbőröndöt, amit az elülső hálószobában találtak, s ebben a következőkre bukkantak: egy 1935-ös RAF-légierőlistára, egy RAF-naptárra, újságkivágásokra a RAF-ról, a *The Air Pilot, Great Britain and Ireland* egy lemásolt példányára, továbbá egy rajzra a manstoni repülőtérről, amit gondos jegyzetekkel láttak el, hogy hol találhatók a bombaraktárak, az üzemanyag-tárolók és más, kényes berendezések. A Manston-vázlat volt az egyedüli, valóban terhelő bizonyíték, amit eddig találtak, emellett egy köteg szállodai számla is volt a bőröndben, amelyek Görtz Dél-Angliában tett utazásairól tanúskodtak. Otto Suhr berlini kereskedő ugyancsak megtalált leveléből az derült ki, hogy 100 angol fontot utalt Görtznek Londonba. Robertson arra jutott, hogy „ez kétségkívül kémkedési ügy... az ügyet át kell adni az ügyészség igazgatójának, hogy eldöntse, akar-e eljárást indítani a hivatali titokról szóló törvény alapján".[6]

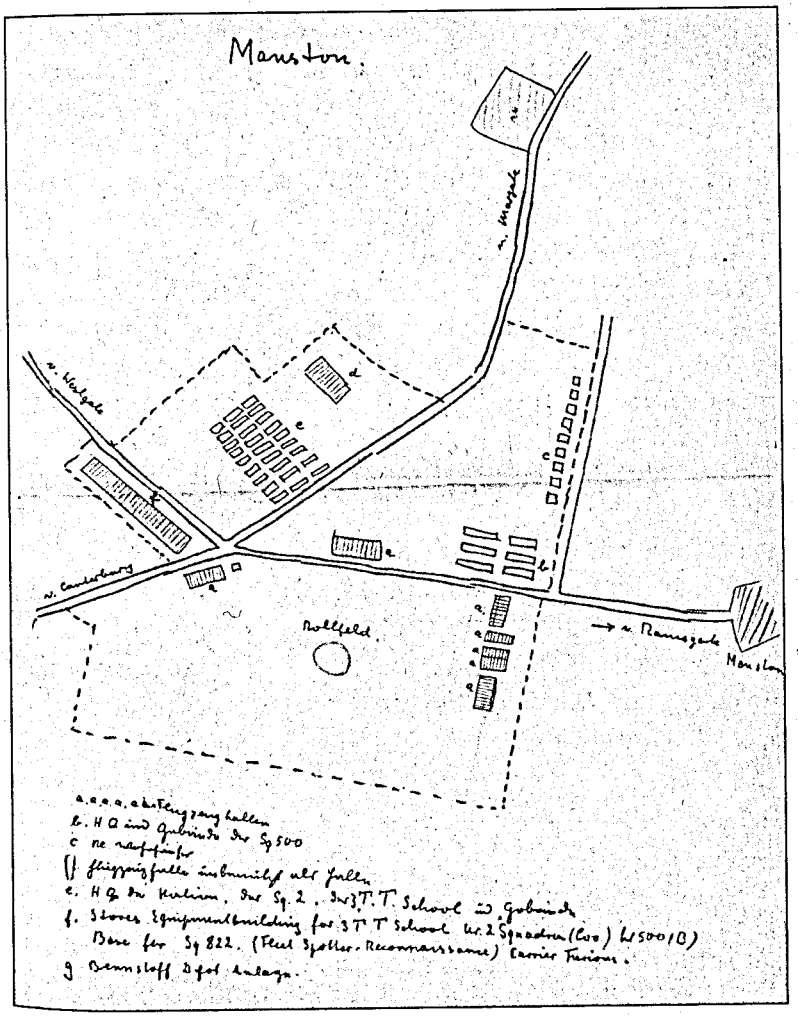

A rajz a RAF manstoni bázisát ábrázolja, Hermann Görtz holmija közt találták a broadstairsi bungalóban (National Archives)

Broadstairs kisváros volt, ahol különösen a főszezon elmúltával mindenki tudott mindent mindenki más tevékenységéről. A Stanley Roadon történt furcsa jövés-menés hamarosan lázas

helyi találgatások tárgya lett. Néhányan azt feltételezték, hogy Florence Johnson német bérlői azért jöttek Broadstairsbe, hogy találkozzanak dr. Arthur Testerrel, egy mindenre elszánt fasiszta szélhámossal, akit a náci propaganda vezére, Joseph Goebbels finanszírozott, és aki a várostól északra lakott egy udvarházban a dombtetőn. Mások gyanakvásukat Josephine Lewisra irányították, aki félig német származású elvált asszonyként élt a Carlton Avenue északi részén, mindössze néhány méternyire a Stanley Roadon fekvő háztól, s akinek a 21 éves fia, Kenneth a RAF tiszthelyettese volt, mint ahogy arra Smith rendőrnyomozó a „Havelock"-ban talált tárgyakról szóló jelentésében utalt. Josephine Lewis érthető módon dühöngött, amikor Florence Johnsonnal összetalálkozott az utcán, a „Havelock" előtt november 6-án, szerdán, amire négy nappal Robertson látogatása után került sor, és hangosan megvádolta Florence Johnsont, amiért a fiát bemutatta egy német kémnek. Mrs. Johnson arca előtt lobogtatta a fiától, Kennethtől kapott levelet, valamint azt a képeslapot, amit Marianne Kennethnek írt. Josephine azt kiabálta, hogy aznap reggel írt a fiának, és figyelmeztette, hogy tartsa távol magát Mariannétól, aki német kém.[7]

Florence Johnson hamar beletanult a háziasszony-kémfogó szerepbe, kirántotta Kenneth levelét és Marianne levelezőlapját Josephine kezéből, biztosítva az asszonyt, hogy hamarosan visszakapja őket, és berohant a „Havelock"-ba. Az ajtót becsapta Josephine orra előtt, aki levegőért kapkodott, és átadta az így megszerzett levelet és lapot Robert Clayton rendőrnyomozónak, aki a házban ügyeletet tartott arra az esetre, ha Görtz és Marianne elkerülnék a letartóztatást, ami a brit kikötőkben és repülőtereken elfogatási parancs formájában várta őket. Amikor elolvasta, hogy Kenneth „a repülőkről és a táborról többtonnányi fényképet" szándékozik küldeni Mariannénak, a 26 éves Clayton, aki korábban a brit haditengerészetnél szolgált, felismerte, hogy ez létfontosságú bizonyíték, amit mindenképpen le kell fényképeznie,

mielőtt még Josephine rájönne, hogy ez az üzenet a fiára nézve mennyire terhelő bizonyítékként szolgálhat, és széttépné. Mivel a „Havelock"-ban nem volt telefon, Clayton azt mondta Florence Johnsonnak, hogy senkit se engedjen be a házba, legkevésbé Josephine Lewist, amíg ő elmegy. A rendőrtiszt feltűnés nélkül távozott a ház mögötti ösvényen, és a broadstairsi rendőrségre sietett.

Kevesebb mint egy órával később már vissza is ért a Stanley Roadon lévő ház konyhájába. Itt Clayton észrevette, hogy Josephine megelőzte, mivel a postaláda nyílásán át hisztérikusan sikoltozva azt kiabálta, hogy visszaélés történt, míg végül Florence Johnson egyszerűen beengedte, és szóval tartotta, amíg a rendőrtiszt vissza nem ért a levéllel és a képeslappal. Kiderült, hogy Josephine-t egy szomszédja, John Roberts, a hadsereg nyugalmazott parancsnoka fakasztotta könnyekre, aki azt mondta neki, hogy a broadstairsi dráma hasonlít a Baillie-Stewart-esetre, Mariannéval Marie-Louise szerepében, és „Kenneth, aki egy német nő fia, az áruló". Josephine azt jajgatta, hogy „a fiam fényképeket küldött", és „az úriembernek látszó bérlőm azt mondta, hogy ez butaság volt tőle, s azt tanácsolta nekem, hogy írjak a fiamnak, és mondjam meg Kennethnek, hogy szüntesse be a levelezést velük". Mivel Josephine-t lefoglalta az önsajnálata, így nem vette észre, hogy Clayton titokban odacsempészte Kenneth éppen lefényképezett levelét és lapját Florence Johnson kezébe, aki felpattant, bement a másik szobába, és visszatért az irományokkal, mintha azok egész idő alatt a másik szobában lettek volna.

Miközben a Stanley Road konyhájában lejátszódott ez a dráma, a broadstairsi rendőrségen James Stuchfield főfelügyelő telefonon beolvasta Kenneth Lewis levelét az MI5-nál dolgozó Edward Hinchley Cooke-nak, és továbbította azt az információt is, hogy egy aznap reggel postázott levélben Josephine azt üzente a fiának, hogy kerülje Mariannét, mivel az kém. Stuchfield rámutatott, hogy amennyiben az MI5 azt akarja, hogy Görtz és Marianne visszatérjen, hogy letartóztathassák őket, akkor a német pár

számára a legkevésbé kívánatos dolog a szerelmes Kenneth Lewis figyelmeztetése. Hinchley Cooke gyorsan lépett, és Josephine levelét még aznap este elfogták a surrey-i Redhill postázójában.[8]

Kenneth Lewis tiszthelyettes egészen addig mit sem tudott a körülötte zajló drámáról, amíg másnap reggel be nem vonszolták a RAF lee-on-solenti fogdájába, és nem szembesítették az MI5 igazgatójával, a repülőszázadot igazgató Frederic Stammers tábornaggyal, továbbá Hinchley Cooke őrnaggyal, aki a hadügyminisztériumban töltött be nehezen körülírható tisztséget. A mélyen megrendült Lewis, miután felvilágosították arról, hogy a barátnője német kém, és vallomást várnak tőle, azt mondta Hinchley Cooke-nak, hogy „kész arra, hogy mindent elmondjon nekünk, amit tud... minden tekintetben készen áll arra, hogy feltétlenül a segítségünkre legyen, ahogy csak tud, és ha szükséges, utasításunknak megfelelő levelet is ír Miss Emignek, mielőtt az visszatér ebbe az országba". Átadott két levelet, amelyeket Marianne írt neki, és a lány egyik fényképét, amint a Zündapp motorkerékpáron ül, majd belefogott az elbeszélésbe.

A történet 1935. szeptember végén, egy szombat délután kezdődött, mondta Lewis. A fiú a szabadságát töltötte otthon, és a Crow Hill tetején, Broadstairsben lerobbant motorbiciklijét szerelte éppen, amikor egy gyönyörű, női motoros megállt mellette, és érdekes külföldi kiejtéssel felajánlotta a segítségét. A fiút azonnal elbűvölte a lány, aki barna bőrcsizmát, sárga bricseszsnadrágot, zöld pulóvert, fehér sálat és fehér pilótasisakot viselt az egyik legújabb Zündapp motorbiciklin ülve, és

> „miután egy kicsit csevegtünk a motorokról, a lány azt mondta: »Már láttalak korábban. A Carlton Avenue felső részén laksz.« Elmondta nekem, hogy ő a Havelock bungalóban lakik. Fel kellett tolnom a motoromat a dombon, és bár az övé működött, ő is tolta a magáét mellettem...

> a kapujuknál megkérdezte, hogy találkozhatunk-e újra másnap, vasárnap este. Beleegyeztem.
>
> Megbeszélésünk szerint másnap este találkoztam vele a Broadstairs elején álló óratoronynál. Elindultunk sétálni, én civil ruhában voltam, ő pedig lányos öltözékben. Újra a motorokról beszélgettünk. Körülbelül 8-kor találkoztam vele, amikor már sötét volt. Majdnem mindennap találkoztunk, de mindig este és sötétben. Azon a héten egyáltalán nem hozta szóba a légierőt."

Egyik esti tengerparti sétájukon történt, állította Lewis, hogy Marianne meghívta a következő hétvégi kimenője idejére a „Havelock"-ba uzsonnára. Lewis a meghívásnak megfelelően, október 19-én, szombaton, 17 óra 30 perckor érkezett meg:

> „Egy férfi fogadott az ajtóban, akiről azt mondták nekem, hogy a lány nagybátyja, nagyon kedves és bőbeszédű volt. Miután leültünk és nekiláttunk az uzsonnának, öt percen belül ez a férfi már a német légierőnél átélt élményeiről, valamint német hadipilótaként szerzett tapasztalatairól beszélt, majd a beszélgetést a Royal Air Force-ra terelte. Elmondta nekem, hogy Goering parancsnok repülőszázadához vezényelték. Arról is beszélt, hogy rádióvezérelt repülőgépei vannak Németországban, amelyek hasonlítanak a mi Queen Bee gépeinkhez. A beszélgetés során Miss Emig elmondta nekem, hogy az Isle of Wighton való kirándulásukon, amikor Ryde-ban nyaraltak, akkor motorcsónakkal lementek a Solent folyóra, és figyelték a hidroplánokat.
>
> Az uzsonna alatti beszélgetés során említette a lány először Manstont, nagy érdeklődést mutatva a bázis iránt. Elcsodálkoztam, hogy mi mindent tud a bázisról, például azt mondta nekem, hogy vannak ott föld alatti hangárok

is, amiről én nem is tudtam, és arra gondoltam, hogy ez csak kitaláció. Mindent tudott Manstonról, ismerte az ott állomásozó repülőszázadokat, tudta azt is, hogy az 500 fős kiegészítő század, és arról is tudomást szerzett, hogy az őrjáratok személyzetét ott képezik ki. Gúnyolódott a Vickers Virginia gépeken, amelyeket éjjeli bombázóknak nevezett, és úgy vélte, nagyon lassúak, és a szárnyuk felszíne túl nagy. Ezen a beszélgetésen mesélte el nekem azt is, hogy Németországban siklóernyőzött, és hogy nagyon érdekli a repülés.

Beszélgetésünk során megkérdezte tőlem, tudnék-e két hét szabadságot kérni, és elkísérni őt Hamburgba. Azt válaszoltam neki, hogy ezt nem engedhetem meg magamnak, mert nagyon meg kell néznem a pénzemet a jelenlegi németországi helyzetben. Erre azt felelte, hogy feltehetően ki tudna segíteni anyagilag... Ezután a grófnőről és a német hadügyminisztériumban dolgozó lányokról beszélt, akiket kémkedésért kivégeztek, és hozzátette, hogy szerinte megérdemelték a sorsukat. Elérte, hogy sokkal pozitívabban gondoljak Németországra, és akkor azt mondta nekem: »Ne felejtsd el, hogy egy következő háborúban Németország és Anglia ugyanazon az oldalon fognak állni.«"[9]

Nagyot dobbant Lewis szíve Marianne meghívása hallatán, hogy kísérje el, amikor majd átjön Londonba a Nemzetközi Motoros Bemutatóra novemberben. A fiúban fel sem merült, hogy rászedték, még akkor sem, amikor a lány ragaszkodott ahhoz, hogy rendszeresen írjon neki, amikor Németországban lesz, de kizárólag a RAF fejlécével ellátott levélpapíron. Azt is kérte a lány, hogy ha esetleg kapna tőle levelet, azt azonnal semmisítse meg. Akkor sem szólalt meg a fiú fejében a vészjelző, amikor Marianne néhány nappal később levelet küldött neki Berlinből, arra kérve őt, hogy küldjön neki fényképeket a RAF lee-on-solenti támaszpontjáról. Sőt, amikor Tommy Robertson és Fred Smith átkutatta

imádott Mariannéja csomagját a „Havelock"-ban, találtak négy, a bázist ábrázoló képeslapot, amiket Lewis szófogadóan elküldött Mariannénak. Később Lewis egyik levelében – ami nem jutott tovább a RAF lee-on-solenti támaszpontjának postaszobáján, mielőtt átirányították az MI5-hoz – izgatottan számolt be az anyjának arról, hogy a barátnője, Marianne felajánlotta: töltse vele a karácsonyi ünnepeket Németországban. Lewis azt írta erről: „Az egyik dolog, amivel a barátnőm, Marianne nagy hatást gyakorolt rám, hogy felajánlotta, hogy ha bármikor pénzzavarba kerülök, akkor hozzá fordulhatok segítségért, és utal majd nekem pénzt".

Ugyanazon az estén, amikor Hinchley Cooke és Stammers befejezte Lewis kihallgatását, és a rendőrtiszt még sötétedés után is várta a broadstairsi bungalóban, hogy a kém és bűntársa visszatérjen, Hermann Görtz Rotterdamban éppen felszállt a North Sea Ferries járatára. Ezúttal egyedül volt, és sejtelme sem volt az éppen kibontakozó broadstairsi drámáról. Másnap reggel, november 8-án, pénteken 8 órakor Görtz partra szállt Harwichban, és a leszállókártyáját átadta Robert McKenna bevándorlási tisztnek. Albert Coleman, a különleges ügyosztály rendőrtisztje McKenna vállán átnézve meglátta az iratot, azonnal felismerte a kártyán szereplő nevet, és odahívta Charles Allen őrmestert, aki szembesítette Görtzöt a tényekkel, majd így szólt hozzá: „Letartóztatási parancs van érvényben az ezen a kártyán szereplő nevű ember ellen, ezért önt őrizetbe vesszük, és átadjuk a letartóztatását végrehajtó tisztnek." Görtz szemmel láthatóan megrendült, amikor elvezették, és azt motyogta: „Mindezt miért? Hiszen nem követtem el semmit."[10]

***

Florence Johnson felfedezése után az MI5 és a rendőrség két hetet töltött el azzal, hogy a broadstairsi bungalóban talált iratok

SOMOGYI KÖNYVTÁR 994624

alapján feltárja Görtz és Marianne tevékenységét, de bizonyítékot csak a pár elképesztő inkompetenciájára talált, vagy arra a naiv hitére, hogy megúszhatják a kémkedést, ha nyilvánosan csinálnak mindent. A tisztviselők különös érdeklődéssel szemlélték Görtz négy, egymástól eltérő tartalmú életrajzát. Ezekből kiderült, hogy egy lübecki ügyvéd fiaként született 1890-ben, majd Edinburghban, Párizsban, Heidelbergben és Kielben nemzetközi jogot és nyelveket tanult, mielőtt önkéntesnek jelentkezett 1914-ben, a háború kitörésekor a német hadseregbe.

Miután a keleti fronton harcolva súlyosan megsebesült, kevésbé nehéz munkára osztották be, ahol légi fotózási szakértőként kellett dolgoznia. Ennek során mélyen az orosz vonalak mögött vett részt légi műveletekben, és ezzel a veszélyes küldetéssel kiérdemelte az első osztályú vaskereszt kitüntetést. De az ellenséges terület feletti hosszú órák áldozatot követeltek, Görtz sokáig kórházi ápolásra szorult, majd 1918-ban a nyugati frontra helyezték mint hírszerzési tisztet: a szövetségesek elfogott repülőszemélyzetének kihallgatása lett a feladata. Később azzal dicsekedett, hogy a szövetségesek pilótái figyelmeztették egymást, hogy legyenek résen, ha ő hallgatja ki őket. Erről a következőket mondta:

> „Az ellenség egy általam kihallgatott amerikai tiszttől hallott a kihallgatási módszereimről. Ez a tiszt később megszökött a német hadifogolybörtönből. Két olyan amerikai tisztnél, akiket a németek lelőttek, találtam olyan figyelmeztetést, ami egy különösen veszélyes hírszerző tisztre vonatkozott..."[11]

A háború után Görtz egy jobboldali paramilitáris egységnél dolgozott Lübeckben, amely a bolsevik forradalmárok ellen harcolt, és kereskedelmi ügyekre szakosodott ügyvédként tevékenykedett Lübeckben és Brémában, míg a német gazdaság összeomlása az 1920-as évek közepén arra nem késztette, hogy az Egyesült

Államokba utazzon. New Yorkban és Chicagóban folytatott ügyvédi gyakorlatot két évig, mielőtt 1928-ban visszatért Hamburgba a feleségéhez, Ellenhez és három gyermekéhez. Ekkor az óriási Siemens–Halske ipari nagyvállalat jogtanácsosa volt egy olyan komplex jogügyletben, amelynek tárgyalásait Londonban tartották. A Siemens–Halske-ügy három évig elhúzódott, de végül elvesztették a pert. A vezető jogtanácsos, akivel Görtz együtt dolgozott, elcsalta Görtztől a 150 ezer német birodalmi márka értékű tiszteletdíjat. Ez a pénzügyi csapás mind a házassága, mind az ügyvédi praxisa megszűnéséhez vezetett. A csőd elkerülésére Görtz 1933-ban még a Kanári-szigetekre is elutazott, hogy utolérjen egy tanút, aki segíthetett volna neki a tiszteletdíja visszaszerzésében. Azonban ez is hiábavaló utazásnak bizonyult, és csak fokozta pénzügyi gondjait.[12]

A broadstairsi aktatáskában talált iratok is azt bizonyították, hogy Görtz azóta próbált elmenekülni a hitelezői elől, amióta a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt, amibe 1928-ban belépett, 1933-ban hatalomra jutott. Hitler azt ígérte, hogy leoldja a német hadseregre Versailles-ban rákényszerített béklyókat, és Görtz úgy gondolkodott, hogy ez ideális körülményeket teremt majd nemcsak ahhoz, hogy rendszeres fizetést kapjon, hanem ahhoz is, hogy ifjúsága szép napjai visszatérjenek, és csatlakozni akart a megfiatalított német légierőhöz. A képesítése és a szükséges tapasztalata kétségkívül megvolt ehhez a munkához, és mint a hadseregbe visszatérő régi párttag a hitelezőitől némi támogatást várt. Hosszasan bizonygatta árja származását, és átesett egy aprólékos orvosi vizsgálaton is, de folyamodványát egy 1935. június 9-i levéllel egyszerűen elutasították. Görtz feltételezte, hogy azért utasították el, mert a Luftwaffe rájött, hogy álláskeresését nem a hazafiúi buzgalom motiválta.

Azonban volt olyan hely, ahol nagyra értékelték olyasvalakinek a tapasztalatait, aki korábban a légierőnél szolgált, Edinburghban tanult, majd Londonban, Chicagóban és New Yorkban folytatott

jogi gyakorlatot – mindez ugyanis alkalmassá tette arra, hogy a légierő kémje legyen. Görtznek volt elképzelése a távoli brit repülőtereken elrejtett titkos bombázóosztályról, de a RAF széles körben hirdetett fejlesztési tervét érdemes volt közelebbről megvizsgálni, és mivel ehhez jól értett, rábízták. Az elutasító levél után mindössze tíz nappal keltezett következő levél már a vezető titkosszolgálati emberekkel tartott berlini megbeszélésről számolt be.[13]

A Broadstairsben talált, potenciálisan terhelő bizonyítékok között szerepelt egy névjegy Leon Ketstől, aki Belgiumban ismert Abwehr-ügynökként működött, valamint egy köteg hotelszámla, ami lehetővé tette az MI5 számára, hogy nyomon kövessék Görtz és Marianne utazásait Dél-Angliában. Találtak leveleket Walter Bartram német gyárostól, aki Görtzöt bemutatta Paul Rykensnek, az Angol–Holland Unilever konglomerátum holland származású elnökének, valamint a németországi Német–Angol Kereskedelmi Kamara és a londoni Angol–Német Kereskedelmi Kamara is kísérletet tett arra, hogy Görtz működésének kereskedelmi látszatot kölcsönözzön.

Amikor Harwichban letartóztatták, Görtz holmija között találtak egy jegyzetfüzetet Hans Thostnak, az Abwehr tehetségkutatójának a londoni címével. Thost volt az, aki Drapert is beszervezte. Az MI5 megtalálta még ezeken kívül a RAF manstoni bázisáról készített rajz másolatát, valamint a Kenneth Lewis által Mariannénak küldött öt képeslapot a RAF lee-on-solenti bázisáról, továbbá az egyik olyan levelet, amelyet Lewis küldött Mariannénak.

Kevésbé érdekes, de jól rávilágít Görtz siralmas anyagi helyzetére az a néhány levél, amelyet a legerőszakosabban követelőző hitelezői küldtek, továbbá az egyre dühösebb Maida Vale zongorakészítő levele, és Claude Rahardté, aki két nagy értékű berlini ingatlan eladási árát követelte Görztől. Rahardt, aki apja révén félig német volt, azért is haragudott rá, mert legutóbb akkor hallott Görtzről, amikor az 1935 tavaszán azt ígérte neki, hogy

azon a nyáron Angliába érkezésekor átadja neki a pénzt. A levélből az nem derült ki, hogyan akarta volna Görtz Németországból kicsempészni azt a nagy összegű készpénzt, tekintve, hogy a németek közismerten igen szigorúan ellenőrizték a tőkekivitelt. Bár Rahardt nyilván csendestárs volt a pénzcsempészési tervben, az MI5 által elfogott másik levélből később az is megerősítést nyert, hogy Görtzcel való kapcsolatát más bűnös szándék nem motiválta.[14]

Nem tudni, ki döntött úgy, hogy Görtz angliai missziójára magával vigye 19 éves, szép titkárnőjét, aki egyben a szeretője is volt, mindenesetre a pár számára utazási kiadásaik fedezésére 100 angol fontot biztosítottak készpénzben (ami 2020-as értékén körülbelül 5000 angol fontnak felel meg). Ez az összeg jóval meghaladta azt a limitet, amit a nácik készpénzszabályozása engedélyezett külföldi utazásoknál. A pénzből egy használt Zündapp K–200-as motorbiciklit és egy Robot típusú fényképezőgépet vettek, amelyet kémkedési célokra igen jól alkalmazható módon nagy mélységélességű lencsékkel és képkeresővel láttak el. A lencséket 90 fokban el lehetett forgatni, közelről fényképezve a fotó készítője úgy nézett ki, mintha máshová nézne. A „Havelock"-ban talált fényképezőgép számláját 1935. július 12-én állították ki, egy héttel azelőtt, hogy Görtz és Marianne Zündapp motorjukkal partra szálltak a La Manche csatornát átszelő kompról Southamptonban.

Görtz gondosan összeállított önéletrajza első olvasásra őszintének tűnik, ha eltekintünk a Broadstairsben talált négy változat eltéréseitől. A történészek mostanáig hajlamosak voltak elfogadni azok tartalmát. Van azonban az önéletrajzokban néhány kritikát igénylő rész, különösen a Siemens–Halske-ügyet illetően, ami egyszerűen nem tűnik hihetőnek. Érthetetlen például, hogy egy köztiszteletben álló, hamburgi székhelyű, nemzetközi ügyekkel foglalkozó ügyvéd, aki nívós cikkeket publikál jogi szakfolyóiratokban, három évet töltsön Londonban azzal, hogy olyan ipari óriáscégnek dolgozzon, mint a Siemens–Halske, miközben

a fizetése, Görtz állítása szerint, „éppen csak fedezte a legszűkebb utazási költségeket". A pert nem 1931 nyarán veszítették el, ahogyan ő állította; Maugham bíró, az író, Somerset Maugham bátyja, 1932 februárjában hozta meg döntését a Siemens–Halske AG kontra Standard Telephone and Cables ügyében, vagyis hét hónappal az után, hogy Görtz látszólag nincstelenként utazott el Londonból.[15]

A történteknek van egy másik, talán valószínűbb magyarázata is. Erre akkor derült fény, amikor 1941-ben a sajtó beszámolt Görtz dublini letartóztatásáról. Ekkor egy brit tengerésztiszt előállt azzal a kijelentéssel, hogy Görtz valamilyen formában érintett volt az ő 1931-ben tárgyalt válási ügyében. Az MI5 tisztviselője, John Stephenson kihallgatta Stanley McLeish alhadnagyot; ennek iratanyagát 1959-ben kivették az MI5 irattárából. Más források szerint azonban McLeish, aki a civil életben ügyvédként dolgozott, összebarátkozott Görtzcel a Siemens–Halske-ügy kapcsán, és bemutatta őt a feleségének, Sylviának, aki korábban a legendás Anna Pavlova balettegyüttesének táncosa volt. A hölgy házasságkötése előtt a Sylvia Nicholls nevet viselte, és még tinédzserként Észak-Amerikában, Ausztráliában, Új-Zélandon és Európában turnézott Pavlova társulatával. Azonban amikor 1928-ban férjhez ment McLeishhez, a dicsőség, az utazások és a publikum csodálatának kábító elegye mind megszűnt számára. Nem volt többé éljenző tömeg, csak egy unalmas férj és egy nagy forgalmú vasútvonal mellett fekvő, kopott lakás Fulhamban, London délnyugati részén.

Sylvia elmenekült ugyan Pavlova fojtogató puritanizmusától, de helyette egy unalmas házasság csapdájába esett. Egyedüli vigasza az lett, hogy egy buszmegállónyi távolságra laktak a Chelsea Arts Clubtól, ami Nyugat-London különc, a valóságtól elrugaszkodott bohém művészeinek földi paradicsoma volt. Sylvia itt került Rudolf Haybrook, a félig német származású, karizmatikus festő bűvkörébe.[16]

Görtz összebarátkozott Haybrookkal, aki 1920-ban angolosította a nevét Heubachról. Több kötötte össze őket, mint a közös anyanyelvük; egészségtelen módon vonzódtak a náluk sokkal fiatalabb lányokhoz. Ehhez ideális környezet volt a hedonista Chelsea, ahol a drog fűtötte partik jó lehetőséget biztosítottak az érzéki fantáziák kiéléséhez. Abban az időben, amikor Görtzcel összebarátkozott, a 30 éves Haybrook a 17 éves Elizabeth Tucker Faithfullnak csapta a szelet, aki egy sikertelen amerikai üzletember lánya volt. Elizabeth anyjával és Starr nevű húgával 1928 és 1930 között háromszor hosszabb időszakot töltött Londonban. Később azt állította, hogy Haybrookkal gyakorlatilag eljegyezték egymást. Ez az állítás a meglepetés erejével hathatott Ethel Haybrookra, a művész feleségére.

Nem kisebb meglepetést okozott az érzékeny Elizabethnek, amikor arról értesült, hogy imádott Rudyja a húgát, Starrt is ágyba vitte, a gyönyörű, de tragikusan vad természetű gyermeket, akiről könnyen elhihető lett volna, hogy egyenesen F. Scott Fitzgerald egyik regényéből lépett elő. Starrt kiskorában egy prominens politikus szexuálisan bántalmazta, és anyja meg nevelőapja folytatta pszichés veszélyeztetését: óriási hallgatási pénzt fogadtak el a bántalmazótól, ezzel magukat a stricik, lányukat pedig a kurvák szintjére süllyesztették. Starr hátralévő rövid életében a drogok, a szex és az alkohol mámorában élt, ezzel próbálta elnyomni egyre fenyegetőbben elhatalmasodó öngyűlöletét. Egy alkalommal Haybrook Gower Streeten fekvő lakásában olyan zajt csapott Starr-ral, hogy szállásadónőjének kalapáccsal kellett vernie az ajtaját, hogy lecsendesítse őket. Starr később megvallotta a naplójában, hogy Haybrook időnként „túl durva volt velem". Egy másik alkalommal a Fulham Roadon lévő bárban teljesen meztelenül jött ki a női mosdóból, és a bárban ülő egyik, kétségkívül kellemesen meglepődött katonatiszt térdére huppant – az ezt követő felfordulásban végül egy pisztoly is elsült.[17]

Ez volt az a kicsapongó életstílus, amibe Görtz belecsöppent a McLeish házaspárral és Haybrookkal való barátsága révén. Tekintve, hogy hírneve szerint a nők kedvence volt, és Haybrookon keresztül ismerhette Starr Faithfullt, valószínűvé tehető, hogy egyike volt a lány számos szeretőjének, mialatt Starr Londonban tartózkodott, ami éppen egybeesett Görtz londoni látogatásával. Tudjuk, hogy Starr könnyen szórta más emberek pénzét, ez magyarázhatja, miért hagyta el Görtz Londont teljesen pénztelenül. Ugyancsak ezzel magyarázhatjuk Edward Hinchley Cooke lakonikus megjegyzését, amelyet Görtznek az MI5-nál vezetett anyaga szélére írt, miszerint „a német éjszakai és egyéb tevékenységét" is számításba kell venni. Arra is magyarázatot nyújt, amit Görtz életrajzában arról ír, hogy mikor végződött a Siemens–Halske-ügy, és ő mikor utazott el Londonból. Ez utóbbi az életrajz egyes verzióiban hol 1931-es, hol 1932-es dátummal szerepel, attól függően, hogy mire számított, ki fogja elolvasni. Közvetlen kapcsolatra utalhat az is, amikor a szerencsétlen Starr Faithfull holttestét 1931 júniusában rejtélyes módon egy Long Island-i strandra kisodródva találták meg, Görtz ugyanazon a héten sietve elutazott Londonból, épp akkor, amikor a rendőrség és a sajtó már forró nyomon járt a halott nő baráti körének és szeretőinek felgöngyölítésében.[18]

Az eseményeknek ez a verziója közvetett, de igen meggyőző bizonyítékon alapul. Ugyanakkor azt is magyarázhatja, hogy Görtz saját csalásainak csapdájába esett, amikor abszurd módon beperelte a Siemens–Halske céget az állítólag ki nem fizetett tiszteletdíjáért. Elkerülhetetlen volt, hogy ezt a pert elveszítse, és még számottevő perköltséget is fizessen. Továbbá amikor Heinrich Ehlers, a berlini székhelyű vezető jogtanácsos, aki Görtz állítása szerint a csalás mögött állt, becsmérlő kijelentést tett Görtz londoni kapcsolatairól, akkor ezért Görtz őt is beperelte, de végül Görtzöt ítélték el rágalmazásért.

1931. július végén, amikor Görtz sietve elutazott Londonból, Stanley McLeish követte a feleségét a Portmouth közelében fekvő Southsea-ben lévő Queens Hotelbe, ahol az asszony Rudolf Haybrookkal töltött egy hosszú hétvégét. A válási papírok idézik Haybrookot, mivel egy héttel később a művész Gower Street-i lakásán idézést kézbesítettek a szerelmespárnak. Továbbá az a tény, hogy McLeish az MI5-nak tett kijelentését Görtz 1941-es írországi letartóztatása után tette, arra utal, hogy McLeishnek bizonyítéka volt arra, hogy a felesége, Sylvia szintén részt vett a kémkedésben.[19]

***

A harwichi letartóztatás után tíz napig a sajtóban egy szó sem jelenhetett meg a broadstairsi eseményekről, mert azt remélték, hogy Marianne még felbukkanhat. Amikor a Fleet Street nagyszerű újságírói végül is rajtaütöttek a broadstairsieken, kiderült, hogy Florence Johnson és Josephine Lewis hallgatást fogadott. A csalódott riportereknek meg kellett elégedniük a hadügyminisztériumnak az emberek megnyugtatására szolgáló rövid közleményével, továbbá a Stanley Road szomszédságában lakó John Rogers parancsnoktól származó izgalmas pletykával egy rejtélyes „femme fatale"-ról, akit a *Daily Express* című újság „a bungaló gesztenyebarna szépségeként" emlegetett, és aki elcsavarta egy fiatal RAF-pilóta fejét. Rogers parancsnok elmesélte, hogy látta a két németet, amint a „Havelock" nappalijában ültek az asztalnál, és szorgalmasan írtak valamit. Egyik riporternek sem tűnt fel, hogy Rogers állítása szerint otthonából, a télikertbe nyíló üvegajtón keresztül figyelte Görtzöt és Mariannét, ez az ajtó azonban a „Havelock" másik oldalán volt, nem azon, ahol a nyugalmazott katonatiszt háza állt.

A *Daily Express* kinyomozta Marianne szüleinek lakását a hamburgi főpályaudvar közelében fekvő keskeny Repsoldstraßén.

Azonban „a kémgyanús férfi barátnője" nem sokat mondott nekik azonkívül, hogy fenntartotta véleményét, amely szerint „dr. Görtz tökéletesen ártatlan". Azt elismerte, hogy nem volt sem a lánya, sem pedig az unokahúga, és nagyon igyekezett bizonygatni – bár ez nem hangzott túl meggyőzőnek –, hogy a munkaadójához fűződő kapcsolatában semmi helytelen nem volt.

Görtz és Marianne sztorija a hírek élvonalába került, és a *The Times*tól kezdve a *Broadstairs and St Peters Mail* című újságokig minden brit napilap küldött kíváncsi újságírókat és fotósokat. Ezek egész hada várakozott a bíróság előtt, amikor november 26-án Görtz, fején egy zsebkendővel, megérkezett a Margate Magistrates előzetes fogságba vételi meghallgatására. Görtz elegáns öltözékben, kétsoros, szürke öltönyben, szürke ingben és piros nyakkendőben jelent meg, egykedvűnek tűnt, amikor a vád elővezette az ügyét, és Florence Johnson részletesen elmesélte a „Havelock" hátsó ajtajánál tett felfedezését. Furcsa módon akkor is közömbös maradt, amikor Ken Lewis elmondta a történetét a gyönyörű motoros lányról, aki felajánlotta a segítségét, amikor ő az elromlott motorjával bajlódott, és azt is elmesélte, hogy a szabadsága ideje alatt naponta találkozott Mariannéval. Görtz csak egyszer reagált a meghallgatás során, amikor Edward Hinchley Cooke egy bekezdést idézett a „Havelock"-ban talált levélből, amelyben a félig német származású MI5-tiszt fordítása szerint azt írta különélő feleségének, hogy „Szeretném felajánlani szolgálataimat a titkosszolgálatnak". Amikor ez elhangzott, Görtz felpattant, és azt kiabálta: „Tiltakozom; ez a fordítás teljesen hibás!" A bíróság nem vette figyelembe Görtz tiltakozását, és egy következő, december 3-i meghallgatáson úgy határozott, hogy az Old Bailey-ben tartott bírósági tárgyalására terjeszti fel az ügyet.

Az újságok híradása szerint az Old Bailey-ben lezajlott tárgyalás puszta formalitás volt, ahol beszámoltak a titokzatos kódról, a miniatűr kameráról, egy nem azonosítható RAF-repülőtér térképéről, valamint egy csábító nőről, aki a RAF egyik katonáját

igyekezett megkörnyékezni. A Görtz elleni bizonyíték messze volt a szilárdtól; a „Havelock"-ban talált iratok egyike sem volt bizalmas jellegű, és a lee-on-solenti RAF-repülőtér térképét, amit Lewis Mariannénak küldött, nyilvánosan árusították a vásárlóknak. Görtz sosem tévedt be a RAF területére. A RAF manstoni repülőterén például tanúk igazolták, hogy Görtz engedélyt kért arra, hogy megfigyelhesse a repülést, és betartotta, hogy a repülőteret átszelő közúton maradjon, ahol a repülés iránt érdeklődő számtalan lelkes civil csattogtatta a fényképezőgépét.

Az ügyészség beadványát tovább gyengítette egy Görtznek szóló levél, amelyet a Margate-ben tartott meghallgatás után fogtak el és másoltak le az MI5 és az ügyészség igazgatója számára. Marianne visszautasította Kenneth Lewisnak az eseményekről elmondott verzióját, és „képtelenségnek" nevezte. „Hogy lehet, hogy ilyen hazug történetet mondjon el?... Sosem hittem volna, hogy ilyen gyáva" – mondta. Ezt megerősítendő, a brit riporteréknek megmutatta Lewis két levelét, amelyekről azt állította, hogy „majd tisztázzák a kérdést". Az 1935. szeptember 30-án Lewis által „Miss Zündapp"-nak „Havelock"-ba küldött levél döntő fontosságúnak tűnt. Ebben a levélben Lewis „teljesen idegenként" beszélt magáról, és azt írta, hogy amikor otthon töltötte a szabadságát Broadstairsben az előző héten, megcsodálta Marianne motorját. Nincs benne utalás a Crow Hillen történt találkozásukra, és Lewis úgy folytatta, hogy „lelkesedem a motorbiciklikért, és mindig szerettem volna, ha lenne egy motoros levelező barátnőm".[20]

Egyértelmű, hogy ha az a levél, amit Marianne az újságíróknak mutatott Hamburgban, valódi volt – és a „Havelock"-ban talált, piszkozatban maradt válasz azt mutatja, hogy az volt –, akkor Lewis története nem volt más, mint kamaszkori tüzes fantáziálás, és alkalom arra, hogy katonatársainak eldicsekedhessen a hódításával. Anyja, Josephine Lewis nyilván arra a következtetésre jutott, hogy a fia elbeszélése képtelenség, mivel Fred Smith rendőrnyomozónak a következőket mondta:

„a hölgy nagyon aggódott, amiért a fia hazudott Miss Emigről, a német lányról. Az anya azt mondta nekem, hogy a fia először azt mondta neki, hogy Mrs. Johnson adta meg a lánynak a fiú címét, és hogy a lány írt neki a RAF Lee-on-Solentben lévő bázisára. Később a fiú elmondta az anyjának, hogy ez így nem volt igaz, és hogy ő írt levelet a lánynak, akit Miss Zündappnak szólított."[21]

Hasonlóképpen, az MI5 főigazgatójának, Sir Vernon Kell ezredesnek sem voltak illúziói a fiatal tiszthelyettes megbízhatóságáról. Sir Edward Tindall Atkinsonnak, az ügyészség igazgatójának írt levelében azt írta róla, hogy „a fiú kétségkívül megbízhatatlan tanú, és ha egy ténnyel kapcsolatban megcáfolják, akkor a további keresztkérdések során reménytelenül összeomlik". Ez óhatatlanul oda vezetett volna, hogy tanúskodásának további részletei, különösen a „Havelock"-ban rendezett uzsonna elbeszélése és Mariannéval való levelezése miatt menthetetlenül kompromittálva van, és Kell attól tartott, hogy ezért az egész megdőlhet.[22]

Természetesen nem volt semmilyen találkozás a lerobbant motor kapcsán a Crow Hillen, és nem volt szó sem ráérős sétálgatásról a Stanley Roadon, sem pedig éjszakai randevúkról egy egzotikus barátnővel a broadstairsi óratoronynál. Ami valójában történt, mindössze annyi volt, hogy Josephine és az éppen szabadságát otthon töltő Kenneth Lewis a Carlton Avenue-n fekvő házuk ablakán kinézve megpillantották a Zündapp motort, amint elrobogott a házuk előtt néhány nappal a németek megérkezése után. Kétütemű motorjuk nagyon erőlködött dombnak fölfelé, mivel az azt vezető Marianne és Görtz súlya is megterhelte. Kenneth, a lelkes motoros azt kérdezte az anyjától: „Láttál valaha ilyen hegymenetet? Ezeknek az utasoknak a felszerelése inkább repüléshez, mint motorozáshoz illik, nem egy ilyen típusú motorhoz."[23]

Josephine nem sejthette még akkor, hogy a fia nyegle megjegyzése az erőlködő motoron ülő lány iránti egyre növekvő érdeklődését leplezte, és ha hihetünk Marianne levelének, a lány hamarosan, talán már aznap látta, hogy a fiú a „Havelock" ház körül ólálkodik, látszólag az ott parkoló Zündapp motort nézegetve. Lewis nyilvánvalóan arra számított, hogy a ház lakói majd reagálnak az érdeklődésére, és amikor semmi ilyesmi nem történt, akkor kérte meg mind Florence Johnsont, mind pedig a szomszédban lakó John Rogers parancsnokot, hogy formálisan is mutassák be őt. De ezt a kérést mindketten elutasították, Rogers még arra is figyelmeztette a fiút, hogy tartsa távol magát a német lánytól. Ezért amikor Lewis szeptember 30-án visszatért a RAF lee-on-solenti bázisára, levelet írt „Miss Zündapp"-nak. Ez vezetett október 19-én a „Havelock"-ba való uzsonnameghíváshoz, négy nappal az előtt, hogy Marianne és „nagybátyja" eltűnt.

Ellentétben azzal, amit Lewis az MI5-nak és a RAF igazgatójának, Marshalnak mondott, az október 19-i „Havelock"-ban tartott uzsonna volt az egyedüli olyan alkalom, amikor Mariannéval találkozott. A meghívás azon a képeslapon érkezett, amit később Florence Johnson kitépett Josephine Lewis kezéből, amikor a „Havelock" előtt az utcán összetűzésbe kerültek – szó sem volt semmilyen romantikus andalgásról a broadstairsi sétányon.

Lewis hazudott, de elhatározta, hogy inkább vállalja a hamis tanúzást, mint annak az ódiumát, hogy megszégyenüljön annak beismerésével, hogy története hazugságok láncolata volt; úgy vélte, Marianne úgysem jön el Londonba, hogy eskü alatt tett vallomásával megcáfolja az állításait. Ahogy arra Sir Vernon Kellhez, az államügyészség vezetőjéhez címzett levelében rámutatott, Lewis hazudozása jól jött az ügyészségnek, mivel a vád nemigen volt több, mint ami egy koncepciós perben lett volna. Arra a „Miss Zündapp"-os levélre hivatkozva, amit Lewis kétségkívül elküldött szeptember 30-án, továbbá „ezen tettének kissé bolond módon

való tagadása" kapcsán Kell a következőket írta: „Általánosságban véve persze szívesen kifaggatnám Lewist erről, hogy tisztázzuk a dolgokat, de azt hiszem, ön egyetért velem abban, hogy az ilyen eljárásnak nyilvánvaló ellenjavallatai vannak."[24]

1936 márciusában az Old Bailey-ben megtartott per annak rendje és módja szerint folytatódott. James Cassels, a kitűnő ügyvéd és korábbi konzervatív párti képviselő ügyesen náci kémfőnöknek állította be Görtzöt, és kémkedési szándékára koncentrált bölcs módon, ahelyett hogy azt hangsúlyozta volna, hogy mit tett, pontosabban mit nem tett a brit nemzetbiztonság ellen. Kiemelte a térképrajzokat, amelyeken Görtz aprólékosan bejelölte a RAF manstoni repülőterén szerzett tapasztalatait és látogatásai dátumát, valamint jegyzetfüzetének bejegyzéseit, továbbá – mint arra Cassels szintén rámutatott – azt a tényt, hogy Görtznek megvolt Hans Thost „náci újságíró" londoni címe és telefonszáma. Bár Cassels a nyílt tárgyaláson nem utalhatott rá, de a hírszerzés jól tudta, hogy Thost az Abwehr „tehetségkutató fejvadásza" volt, aki két évvel korábban Christopher Drapert is beszervezte.[25]

Védekezésében Görtz enyhén zavarodott, távolságtartó attitűddel makacsul ragaszkodott a sztorijához, amely szerint ő egy kutatóúton lévő regényíró, ahova a titkárnőjét is magával hozta, és némiképpen joggal arra hivatkozott, hogy semmilyen titkos dokumentumot nem szerzett meg, és semmilyen törvényt nem szegett meg. Mégis, a legtöbben nem kételkedtek abban, hogy Görtz célja az volt, hogy a RAF-ról titkos vagy másmilyen információkat szerezzen. Amint Cassels a németországi katonai kapcsolatait kezdte feszegetni, amiről a „Havelock"-ban fellelt irataiban talált adatokat, Görtz nagy bajba került. Görtz ekkor idegesnek látszott, és kitérő választ adott, mondván: „Erre nem válaszolhatok. Lehetetlen, hogy erre válaszoljak."

Ekkor Edward Hinchley Cooke eléggé hatásvadász módon leírta a bíróságnak a Görtz csomagjában talált dátumalapú rejtjelazonosítót, és közben ügyesen átsiklott azon, hogy valójában ez

olyan rejtjel-azonosító volt, amelyet a német ügyvédek széles körben használtak, és az eszköz alkalmazása sokkal kevésbé volt rossz szándékú, mint amilyennek azt Cooke beállította. Emellett lefordíttatott néhány „Havelock"-ban talált német nyelvű, piszkozatban maradt levelet. Az egyik ilyen levélben Görtz elmondta korábbi titkárnőjének, Gerda Hagemann-nak, hogy „Odakint nagy angol repülőgépek repkednek. Az angolok szorgosan repkednek. Egy hét múlva befejezzük a munkát. Akkor majd Berlinbe utazunk. Most egy nagy jelentést írunk. Sok minden függ ettől". Emellett találtak egy, a különélő feleségének szóló, szomorú hangú, befejezetlen levelet, amelyben Görtz sajnálkozik a házasságuk felbomlásán, és utal saját munkájára, amelyet a Nachrichtendienstnek, a német hírszerzésnek végez. Megtalálták ezenkívül a Luftwafféhoz, a német légierőhöz elküldött beadványát is, amelyben azt állította, hogy „különösen alkalmas a titkosszolgálati munkára".

Görtznek, aki nemzetközi jogi tevékenységet végzett, sokkal jobban kellett volna ismernie a titkosszolgálati munkát, rejtély ugyanis, hogy vajon miért hagyott elöl olyan sok potenciálisan terhelő bizonyítékot. És valóban, az Old Bailey-ben jelen lévő megfigyelők nehezen tudtak mit kezdeni a rejtélyesen viselkedő vádlott jellemével, aki olyan ember benyomását keltette, mint aki időnként önérzetes, és kikéri magának Hinchley Cooke hibás német fordítását, ugyanakkor annyira gondatlan, hogy a lakásában őrizetlenül hagy saját magára nézve terhelő iratokat. Másrészt az is igaz, hogy csak Florence Johnson kíváncsiságának és Fred Smith rendőrnyomozó intuíciójának köszönhetően tudták lefülelni, de kérdés, hogy valóban olyan nemzetközi kémfőnöknek tartotta-e magát, aki túljár a brit hírszerzés eszén? Vagy ha valóban nem volt más, mint aminek beállította magát – vagyis egzaltált hamburgi ügyvéd és a repülés iránt megszállottan érdeklődő regényíró –, akkor mi oka lett volna arra, hogy ő és Marianne olyan nagy sietségben utazzanak el Broadstairsből, és Marianne miért nem tért

vissza vele novemberben? Vajon a lánynak lelkiismeret-furdalása támadt Kenneth Lewis becsapása miatt, vagy egyszerűen elege lett középkorú, pénztelen „sugar daddy"-jéből?

Az ügyészség anyaga, még Lewis kétes értékű bizonyítékával együtt is, nagyon gyenge volt. Viszont Görtz védőügyvédje, a nagy tapasztalattal rendelkező Reginald Croom-Johnson országgyűlési képviselő meglepő módon nagyon rosszul játszotta ki a kártyáit. Például teljesen érthetetlen módon azt vitatta, hogy vajon a „Nachrichtendienst" szó „kémelhárítás"-nak vagy „hírszerzés"-nek felel-e meg. Még azzal is megpróbálkozott, hogy kétségbe vonja Fred Smith rendőrnyomozó kompetenciáját, azt a kérdést feltéve, hogy „talált-e vajon a »Havelock«-ban maszkokat, álszakállt, vagy mélyen az arcba húzható kalapot vagy köpenyt?". És annak ellenére, hogy ismernie kellett a „Miss Zündapp"-os levelet, már csak azért is, mert Marianne küldött róla egy másolatot Görtznek a Maidstone börtönbe, a védő vonakodott megtenni azt, amit egy sokkal kevésbé tapasztalt védőügyvéd is megtett volna: hogy szembesítse Kenneth Lewist azzal a kétségtelen ténnyel, hogy nyilvánvalóan hazudott.[26]

Görtz feltehetően még mindig abban hitt, hogy mivel nem szegte meg a törvényt, és csak olyan információt gyűjtött, amely amúgy is hozzáférhető volt, ártatlannak találják majd. Ez nyilván hozzájárult a tárgyaláson tanúsított önteltségéhez, miközben védőinek csapata szemmel láthatóan hibákat követett el. Ám azon igyekezetében, hogy jó benyomást keltsen a Luftwaffe légi hírszerzési és az Abwehr főnökeiben, figyelmen kívül hagyta a hivatali titokról szóló brit törvényt. Azzal a kegyetlen kétszínűséggel sem számolt, amit a brit állam a tárgyalás számára kedvező kimenetele érdekében tanúsított – hasonlóképpen a három évvel korábbi Baillie-Stewart-tárgyaláshoz. Egyrészt világos, „kezeket el!" üzenetet kívánt küldeni Berlinnek, másrészt a brit katonákat akarta figyelmeztetni a külföldi ügynökökkel való bármilyen, még akaratlan együttműködés veszélyeire is. A tárgyalás nagy médiafigyelem

mellett hat hónapon át tartott, de ezalatt sohasem kételkedtek az Old Bailey esküdtszékének ítéletében. Valóban, az esküdtszéknek kevesebb mint egy órára volt szüksége ahhoz, hogy meghozza a döntését a bűnösségéről.

1936. március 9-én Hermann Görtzöt négy év börtönbüntetésre ítélték. Ezzel kapcsolatban még az államügyészség vezetője is elismerte, hogy a büntetés túl szigorú volt. A *Reuters* tudósítója, aki telefonon elérte a vádlott idős édesanyját Lübeckben, azt hallotta, amint az anya „Jaj, istenem!" kiáltással a földre ejtette a telefonkagylót. Néhány pillanat múlva egy szobalány vette át a kagylót, aki elmondta, hogy Frau Görtz „magához tért a sokkból, de most sír, és nem akar nyilatkozni". Közben Marianne egy hamburgi kávézóban bájosan pózolt a fotóriportereknek, és kitartott a véleménye mellett, mely szerint „dr. Görtz ártatlan". Közben tökéletesen játszotta a szerepét, széles karimájú kalapja alól csábos mosollyal pillantott a kamerákba, és azt nyilatkozta: „Sajnálom, hogy ez történt. Azt hittem, hogy az önök Angliája nagyszerű hely, és olyan boldog voltam ott. Mindenki olyan kedves volt velem. De most minden emlékemet tönkretették."[27]

***

Miután Hermann Görtz lehiggadt a Maidstone börtönben, romantikus regények írásával töltötte az idejét, miközben szándékosan félrevezető üzeneteket szivárogtatott ki a brit médiának. Üzenetei szerint még letartóztatása előtt a mindent látó MI5 hónapokig szigorú megfigyelés alatt tartotta. A valóság azonban az volt, hogy minden idők legalkalmatlanabb kémjét csak azért tudták elfogni, mert Mariannéval túl sokáig volt Broadstairsben, és túlságosan felhívták magukra a figyelmet. Még így is megúszhatta volna, ha egyébként kitűnő angolsága ellenére nem vét egy kisebb hibát. Ez a Florence Johnsonnak írt táviratában és a levelezőlapon említett „biciklikombináció" („bicycle combination") kifejezés

volt. Ezen ő a motoros-kezeslábasát értette, a zár kombinációja pedig helyes angolsággal az oldalkocsis motorkerékpár esetében „motorcycle combination"-nek hangzott volna. Mindössze a német „Kombination" szót angolosította az overall megnevezésére, és ezzel gondatlanságból elindította a letartóztatásához vezető események láncolatát. Ha Görtz és Marianne egyszerűen összecsomagol, és visszajuttatja a „Havelock" ház kulcsait, simán elmehettek volna az országból.[28]

Az elfogás Hermann Görtz számára balszerencse volt. Az információ pedig, amit Mariannéval összegyűjtött, nem érte meg az erőfeszítést, a kockázatot és a ráfordított költségeket, mivel a gyors ütemű újrafegyverkezés idején minden információjuk azonnal idejétmúlttá vált. A manstoni falusi üzletben kaphatóak voltak azok a képeslapok, amelyeken látszódott maga a repülőtér. Ha a Luftwaffét valóban annyira érdekelték volna a RAF Mildenhallra vonatkozó hírszerzési adatok, akkor egészen egyszerűen, sőt legálisan csak a nézelődők ezreihez kellett volna csatlakozniuk, akik azt az újonnan megnyitott bázist kívánták megtekinteni, ahonnét 1934 októberében a MacRobertson repülőverseny résztvevői elstartoltak Ausztráliába. Vagy ha kifizetik a belépődíjat, akkor simán lefényképezhették volna a RAF legújabb, 356-os típusú repülőjét, amikor mind Mildenhallt, mind pedig a közelben fekvő RAF Duxford repülőterét megnyitották a közönség előtt az 1935. július 6-án megrendezett RAF légi bemutató alkalmából. Ez éppen két héttel előzte meg Görtz és Marianne southamptoni partra szállását.

Az Egyesült Államokban végrehajtott Lonkowski-művelet egy másik idióta küldetés volt. Auguste Lonkowski részeges elszólása Senta Dewangernek arról, hogy a férjét a német kormány fizeti, katasztrofális baklövés volt, de az asszony nem állt egyedül az alkoholos befolyásoltságban elkövetett indiszkréciójával. A férje, akit később a brémai kémfőnök, Erich Pfeiffer „afféle alkoholista"-ként elbocsátott, a Gudenberggel eltöltött első részeges estéjén

megnevezte Pfeiffert és annak atlanti futárjait, Schlütert és Eitelt. Egy manhattani bárban mulatozva Lonkowski elhencegett Carl Eitelnek azzal, hogy egy Senta nevű hempsteadi nő házában lakik, ami „a felesége és a nő közt némi féltékenykedésre" ad okot. Egy másik, Eitellel eltöltött ivászat során azt is kikotyogta, hogy az ő Abwehr-fedőneve „Szex", és hogy a hempsteadi házban fényűző partikat ad, amire a repülésben dolgozókat hívja meg, akiket leitat, és így bátorítja őket arra, hogy a munkájukról részegen mindent kifecsegjenek. Eitel később bánatosan beismerte, hogy kissé zokon vette, hogy őt sosem hívták meg ezekre a partikra.[29]

Még rosszabb volt, hogy – mint Görtz esetében is – azok a hírszerzési adatok, amelyeket Lonkowski informátorai loptak el, nem érték meg sem az erőfeszítést, sem a ráfordított költséget. Gudenbergnek a Curtiss-Wright-gyárból megszerzett tervrajza teljességgel használhatatlan volt, az XSBC-2 biplán ugyanis visszalépésnek bizonyult már jóval az előtt, hogy az amerikai haditengerészet használni kezdte volna 1937-ben, és a Voss által ellopott kísérleti Sewersky-tervek vagy már akkor használhatatlanok voltak, amikor megszülettek a tervező asztalán, vagy nem sokkal utána. Lonkowski később eldicsekedett Gudenbergnek, hogy vannak informátorai Connecticutban és Seattle-ben – ezen feltehetően azt értette, hogy néhány ivócimborája ismert embereket, akik a hartfordi Pratt & Whitney repülőgépmotor-üzemében vagy az óriási Boeing-gyárban dolgoztak.

A nyílt piacon sokkal részletesebb és korszerűbb légi technológiai adatok voltak elérhetők, mint amit Lonkowski kapcsolattartói valaha is el tudtak volna lopni, vagy egyes amerikai repülési vállalatok, mint amilyen a Pratt & Whitney is volt, német leányvállalatainál. Ezeknek az anyavállalata az ipari óriás Du Pont volt, amely más amerikai gyárakkal egyetemben a nácikat finanszírozta, és amelyeknek licencük volt arra, hogy a repülőgépmotor-üzemük a BMW-nek szállítson, hónapokkal az előtt, hogy Lonkowski New Yorkba érkezett volna. Az amerikai szenátus lőszerbizottsága

közzétette, hogy a Pratt & Whitney 1934 első hat hónapjában 1 455 000 (2022-es árfolyamon 56 millió) USA-dollár értékben adott el repülőgép-alkatrészeket és szerszámgépeket a náciknak. Eközben a Standard Oil olajfinomítókat épített Németországban, ami a Luftwaffét 100 oktános repülőgép-üzemanyaggal látta el.[30]

A Curtiss-Wright, a Bendix és más amerikai repülőgépgyárak nyíltan versenyeztek a német megrendelésekért, ezek skálája a komplett repülőgépektől a motorokig, a lövegirányzékokig és a hidraulikáig terjedt. Csak a Bendix egészen 1940-ig ellátta a németeket repülőgép-építési adatokkal, ily módon meghiúsítva a háborús brit blokádot. Még Fred Backhus mérnök beszervezése is időpocsékolásnak számított, mivel a Sperry cég 1934-ben eladta a robotpilóta és az iránytűtájoló gyártási licencét a berlini Askania-werke AG-nek. És az amerikaiak nem álltak ezzel egyedül; a De Havilland, a Handley Page és a Rolls-Royce cégek azon brit repülési vállalatok közé tartoztak, amelyek termékeikkel a náci Németországban házaltak. Valójában igen kevés valódi titok létezett a repülésben, és a Luftwaffénak mindössze jegyet kellett volna váltania egy légi bemutatóra, vagy kinyitnia egy magazint, vagy elő kellett volna vennie a csekkfüzetét, ha meg akarta szerezni a legújabb brit vagy amerikai repülési technológiát.[31]

Amit az Abwehr a Lonkowski házaspárral elért, nem volt több, mint hogy kémkedési katasztrófájuk egyre hosszabb sorát bővítették. Azzal ugyanis, hogy két fecsegő részegest küldtek egy kockázatos, de egyben felesleges küldetésre, egy olyan felemelkedőben lévő szuperhatalom adatait kémlelték, amellyel a nácik amúgy sem tudták felvenni a versenyt. Az, hogy kémjeik megúszták, csak az amerikai társadalom többnyelvűségével magyarázható, s ehhez járult még John Roberts vámtiszt és Stanley Grogan őrnagy, az USA hírszerzési tisztjének tapasztalatlansága. Ennek volt köszönhető, és nem a német kémek ügyességének, hogy Lonkowskiék nem buktak le. Mindaz, amit az Abwehr Görtz küldetésével elért – aki viszont nem tudta börtönbüntetés nélkül megúszni –, annyi

volt, hogy a britek körében megszilárdult a vélemény: a nácik agresszív militaristák.

Görtz tárgyalását, csakúgy, mint Normann Baillie-Stewartét, széles közönség előtt tartották, és a brit kormánynak mindkét esetben nyilván az volt a szándéka, hogy Berlinnek félreérthetetlen üzenetet küldjön. Ez az üzenet azonban, ha egyáltalán elért a németekhez, úgy tűnik, nem tett mély benyomást a nácikra. Az MI5 által homályban tartott korabeli események közé tartozott Geoffrey Pye-Smith katonatiszt esete is, aki arról számolt be az MI5-nak, hogy egy furcsa szövegű meghívást kapott: találkozzon Duisburgban egy osztrák ismerősével „megbeszélésre". Így 1935 júniusában Pye-Smith Németországba utazott MI5-ügynökként, hogy a kölni Café Reichardban találkozzon „Herr Eschaus"-szal. Ott kapott egy kérdőívet, 100 holland guldent és levelei számára két állomáshely címét, amelyet Londonba visszatérve átadott az MI5-nak.

Elisabeth Fischer, az Abwehr kémje, augusztus 15-én szállt partra Harwichban, és a Különleges Ügyosztály megfigyelése szerint vonattal Londonba utazott. Ott megkapta a kérdőívet, amelyen az MI5 által kiagyalt, ártalmatlan kérdések szerepeltek, és ezért 15 angol fontot fizettek Pye-Smithnek. (Pye-Smithnek 25 fontot kellett volna kapnia, de egy korrupt Abwehr-tiszt ebből levett magának 10 fontot.) Ezt követően Pye-Smitht további három Abwehr-tiszt kereste fel, s adott át neki kérdőíveket, pénzt és láthatatlan tintát, további postai elosztóhelyként pedig a Notting Hill-i Powis Square-en lakó Nina Bromley-nak, egy köztisztviselő feleségének a címét adták meg neki. Amikor az MI5 rájött, hogy Pye-Smith nem vallotta be az Abwehr által küldött összes pénzt, és szándékosan elhúzta a tárgyalásokat, mivel jó jövedelemforrásnak vélte, lezárta az ügyet.[32]

Pusztán a Pye-Smith-epizód miatt az Abwehr egyenlege nem is lehetett volna rosszabb ennél, de hol volt ez még az Abwehr franciaországi bukásától. Franciaországba ugyanis az Abwehr

ügynökeinek egy csoportja, az úgynevezett „békeapostolok" csempészték be a náci propagandát. Az újságíró Armand Avronsart volt ebben segítségükre. Az egyik vezetőt, Edward Bernhubert, egy előzékeny modorú békeapostolt, korábbi osztrák lovassági tisztet, Avronsart szándékosan egyedül hagyta egy szobában egy új francia repülőgép tervrajzával, amiről cikket írt egy magazinnak. Bernhuber nyugodtan cigarettázott, amikor Avronsart visszatért a szobába, de ő észrevette, hogy a rajzot elmozdították.

Avronsart közölte a gyanúját a Sûretével, és megtudta, hogy ők is figyelik Bernhubert, de nem gyűlt össze elegendő bizonyítékuk a vádemeléshez. Egészen addig nem volt elég bizonyítékuk, amíg 1935. március 10-én Bernhuber nem találkozott Avronsarttal a Hotel Continental Tuileriákra néző üres báltermében, és át nem adta az újságírónak az Abwehr kérdőívét. Avronsart, aki folyékonyan beszélt németül, úgy tett, mint aki nem érti a szöveget. Arra volt szükség ugyanis, hogy Bernhuber gyanúba keverje magát, ezért megkérte, írja le neki a francia fordítást, amit az osztrák engedelmesen le is írt a szálloda levélpapírjára.[33]

Három nappal később Bernhuber, „Trocadero" fedőnéven, felhívta Avronsartot, hogy elkérje tőle a kitöltött kérdőívet. Avronsart, aki arra a jövedelmező, exkluzív újságcikkre gondolt, amelyet a népszerű, francia *Miroir du Monde*-nak akart eladni, a telefonbeszélgetésről szó szerinti jegyzetet készített, amely így hangzott:

„– Halló, itt Trocadero, önnél van az áru?
– Igen.
– Minden megvan?
– Minden.
– Azonnal találkoznunk kell.
– Értem, hol?
– Ha ráér most rögtön, találkozzunk 11 és 11.15 között a Cuvillier'snél.

– Nem ismerem, hol van a Cuvillier's?
– Ez egy gyümölcsüzlet a Champs-Élysées és a rue Lincoln sarkán. A pincéjében van egy bár, ami nagyon diszkrét. Ott teljesen titokban beszélhetünk.
– Jó, találkozzunk ott."

A Sûreté emberei bepoloskázták Bernhuber telefonját, így már vártak rá, amikor néhány perc múlva elindult a rue Franqueville-i lakásából. Az úton egy kocsi gördült elé, kinyílt az ajtaja, és Fernard Linas megbízott felszólította: „Kérem, szálljon be, uram!", majd a vezetőhöz fordulva elrendelte, hogy a Sûreté központjába hajtson, és tömören hozzátette: „A rue des Saussaies-be".[34]

Bernhuber letartóztatásának a híre két héttel később robbant, és a jelentések beszámoltak arról, hogy a lakásában tartott házkutatás során találtak még egy Abwehr-kérdőívet, egy automata és egy könnygázpisztolyt, ez utóbbit golyóstollnak álcázva. A sajtó annak is utánajárt, hogy „bizalmas viszonyban" állt *(une collaboration sentimental)* egy olasz fehérneműmodellel, akit Dina Saronninak hívtak, és a Folies Bergère mulató táncosnője is volt egyben. Dina, aki szívesen pózolt a fotósoknak, selyempizsamában és teljes sminkben elmondta a riportereknek, hogy akkor jött rá először, hogy az ő „Eddije" kém, amikor párizsi lakásában megjelentek a Sûreté ügynökei. „Amikor a rendőrség megjelent, és átkutatta a lakásomat – mondta mosolyogva –, akkor az ágytakaró alá bújtam, és több mint egy órát ott is maradtam. Úgy tűnt, nem vettek észre semmit." Amikor Dinát arról az amerikai táncosnőről kérdezték, akit Bernhuber meghívott, hogy csatlakozzon hozzá a pezsgőfürdőben, a férfi hűtlenségén felháborodva azt mondta: „Én szerelmes voltam Edwardba, de hát a szerelem vak." Bernhubert öt év börtönre ítélték, ahol elég ideje maradt arra, hogy lehűtse túlzott libidóját.[35]

Ám a Maginot-vonalon, Franciaországnak a német invázió ellen kiépített, északi védelmi vonalán más inkompetens

Abwehr-ügynököket is elfogtak. Charles Cridlignek, a hadsereg altisztjének az ügye tipikusnak tekinthető. A Metzben állomásozó Cridlig másolatokat árult az Abwehrnek az erődökben lévő légvédelmi ágyúkról. Cridlig felesége, az egykori csapodár szépségkirálynő – akinek drága ízlése a férjet a kémkedésre indította – nem habozott bizonyítékokat szolgáltatni férje ellen saját szabadsága fejében. Szabadulásakor hazatért Marokkóban élő családjához, és válási keresetet nyújtott be. Mme Cridlig ugyanakkor nem alkudozott férje bebörtönzött szállítói, Phillipp Altmayer és egy Hussinger nevű társa érdekében, akik friss bizonyítékkal szolgáltak az asszony bűnrészességéről. Akkor tartóztatták le, amikor épp színpadra lépett Casablancában egy szépségversenyen. Bár óvadék fejében szabadon engedték, az asszony depressziós lett a kilátásban lévő hosszú börtönbüntetés miatt. 1936. augusztus 29-én a marokkói Rabatban egy tengerparton játszadozó kisfiú észrevett egy nőt, aki gondosan elhelyezte a kalapját, cipőjét és kézitáskáját egy sziklán, majd beúszott a tengerbe, ott felemelte a karját, és elsüllyedt. A kézitáskát átvizsgáló csendőrök egy automata pisztolyt és egy France-Marguerite Cridlig névre kiállított vezetői jogosítványt találtak, de búcsúlevelet nem hagyott hátra.[36]

Ezen a „kémek nyarán" egy luxembourgi lómészárost fogtak el kémkedésért, aki kokainfogyasztását akarta a kémkedéssel finanszírozni. Továbbá lebukott még egy brüsszeli taxisofőr is, akit letartóztattak, mivel éppen Németországba próbált átcsempészni egy géppuskát. Elfogtak egy másik német kémet is, aki a holland határon fekvő egyik erődről rajzolt éppen térképet, miközben misszionáriusnak álcázott bűntársa az őrök figyelmét igyekezett elterelni azzal, hogy vallásos prospektusokat kínált nekik. Joseph Primadzula utazó ügynök biciklipumpájában egy ötletes minifényképezőgépet találtak elrejtve, miután biciklijének kereke feltűnően leeresztettnek tűnt, amikor áthajtott a belga határvédelmen. A 24 éves, ragyogó szépségű Anna Deinel elcsábította

a csehszlovák hadsereg orvosát, majd szolgáltatásai fejében katonai titkokat követelt tőle. Amikor Annát Prágában letartóztatták, melltartójába gyűrve három Abwehr-kérdőívet találtak. Marokkóban Irené von Zivers táncost és kígyóbűvölőt akkor fogták el, amikor fejenként 1000 frankot ajánlott a német származású legionáriusoknak, ha dezertálnak, és csatlakoznak a Wehrmachthoz. Irenét casablancai lakásán tartóztatták le, miután sikerült ártalmatlanítani a produkciójában vele együtt fellépő hatalmas és meglehetősen barátságtalan kígyóit.

Ahogy az 1935-ös év éppen a végéhez közeledett, úgy tűnt, hogy az Abwehr újabb öngólt rúgott, amikor a Sûreté belga ügynökei december 21-én René Defauwes villanyszerelőt kirángatták egy liège-i kávézóból. A belgáknak a britek adták le a drótot Defauwes-ról, azt követően, hogy az MI6 felfedte egy belga nácihoz, valamint Henri Havard, gyanúsított német ügynökhöz fűződő kapcsolatát. Havard az első világháború idején Londonban kuplerájokat működtetett. Addigra azonban Defauwes bandája katonai titkok egész garmadáját csempészte át Németországba, gyakran a vasúti kocsik ülései alá rejtve az iratokat. Az Abwehrnek elsősorban a Fort Eben Emael titkait adták el – ez az óriási erőd Liègetől északra a Meuse folyót védte ott, ahol azt az Albert-csatorna keresztezte.

Defauwes árulásának az árára akkor derült fény, amikor 1940. május 10-én 62 Wehrmacht-mérnök, akiket vitorlázórepülőn vittek különleges, a belgák által szállított eszközökkel felszerelve az Eben Emael acéllemezének áttöréséhez, mindössze két óra alatt semlegesítették az erődöt. A legtöbb, védelmi célból épített híd sértetlenül került a németek kezére, és a brit expedíciós erők, valamint az 1. francia hadsereg, amelyek behatoltak Belgiumba, hogy szembenézzenek a kihívással, a németek csapdájába estek. A szövetségesek haderejének szétzilált maradékát három héttel később Dunkirkből evakuálták.[37]

***

Defauwes-val az Abwehr a két háború közti időszak valóban kisszámú sikeres sorsfordító hírszerzési akcióját vitte véghez, de ez mégis eltörpült ahhoz képest, amikor a békeévek utolsó heteiben a franciák, a lengyelek és a britek megfejtették az Enigma rejtjelezését. Semmi sem tudta feledtetni azt az egzisztenciális problémát, amivel az Abwehrnek szembe kellett néznie 1935 végén. Olyan ambiciózus náci „apparatnyikok", mint amilyen Heinrich Himmler, a Gestapo feje, és Reinhard Heydrich, a Sicherheitsdienst (SD, Biztonsági Szolgálat, a hitleri Németország hírszerző szerve) vezetője, saját használhatatlan ügynökeikkel és gonosz gazembereikkel beleütötték az orrukat az Abwehr ügyeibe. A Gestapo esetében ez gyakran külföldre menekült zsidók elrablásával és meggyilkolásával járt együtt. Ilyen volt Berthold Jacob Salomon, akit Svájcban becsalogattak a bázeli, találóan Crooked Cafénak (Csalók kávézójának) nevezett kávéházba, egy kocsihoz vonszolták, beletuszkolták, átkeltek vele a svájci határon, és Németországba vitték.[38]

Egy másik zsidó menekültet, Josef Lampersbergert a cseh–német határra csalták azzal, hogy ott találkozhat a rokonaival, akik majd vonattal érkeznek oda Németországból. A határ áthaladt Železná Ruda-Alžbětín vasútállomásán. Amikor a vonat befutott, két gestapós nehézfiú kiugrott, a peronon a cseh területre szaladt, hatástalanította a cseh határőrt, és Lampersbergert a német oldalra vonszolta. Több hónapos diplomáciai nyomás hatására Salomont és Lampersbergert szabadon engedték, de az egymással szemben álló titkosszolgálati szervek, az újságolvasókról nem is beszélve, hajlamossá váltak arra, hogy ezeket a kétbalkezes, piszkos trükköket az Abwehr zavaros eljárásaival azonosítsák.[39]

Conrad Patzig, az Abwehr vezetője 1934 végén levonta a következtetést, és lemondott, mivel nem sokkal azelőtt közvetlen elődjét náci orgyilkosok megölték. Wilhelm Canaris admirális, Patzig

utóda 1935. január 1-jén vette át a hivatalát, és eleinte úgy tűnt, hogy átlátja a náci rendszert. Az Abwehr tisztjei között tisztogatást hajtott végre baloldali és köztársaságpárti politikai részvétel koholt vádjával, és kialakította azt a „félelemkultúrát", ami a náci rendszert szemmel láthatóan fenntartotta. Ehhez kibővítette az Abwehr III-at, vagyis az Abwehrnek a kémelhárítással foglalkozó részlegét. Míg a szerencsétlen Benita von Falkenhayn és Renate von Natzmer a Plötzensee börtönben töltötte félelemteli utolsó napjait, Canaris sürgősen hatásköri egyezményt kötött Himmlerrel és Heydrichhel, ami új lehetőséget biztosított számára, hogy a német újrafegyverkezést ellenző brit, francia, cseh, lengyel és spanyol reakciókat megfigyelhesse.[40]

Miután Canaris biztosította saját hatalmi pozícióját, nagy ellenőrző körútba fogott. 1935. március 25-én felkereste a roszszul teljesítő wilhelmshaveni mellékállomáshelyet, és – amint azt Erich Pfeiffer, az 1933-ban odahelyezett parancsnokhelyettes írásban rögzítette – azt találta:

> „Az állomáshelynek nincsenek ügynökei, továbbá semmilyen kommunikációs csatornája sincsen. A wilhelmshaveni állomás eredeti feladata az volt, hogy Hollandiában és Belgiumban szervezzen informátorhálózatot, amelynek tagjai képesek információszerzésre valamilyen krízis esetén, például, ha bármelyik országban, elsősorban Franciaországban vagy Nagy-Britanniában mozgósításra kerül sor. Az ilyen típusú előkészítő és kutatómunka többnyire nem a legvonzóbb foglalkozás, ezért a potenciális és tartalékban lévő informátorok mindenfajta előzetes képzést nélkülöztek. Így aztán, amikor egy válság kirobbant, akkor nem voltak képesek a rájuk osztott feladatot végrehajtani."[41]

Mint azt Pfeiffer csalódottan megállapította, „eléggé kétségbeejtő helyzetben vannak". Canaris egyetértett Erich Pfeiffer meg-

állapításával, hozzátéve, hogy egy zárt haditengerészeti dokk nem megfelelő hely a civilekkel dolgoztató informátorhálózat működtetéséhez. Ezért elrendelte, hogy azonnal helyezzék át az állomást Bréma kikötővárosba. Ludolf von Hohnhorst parancsnokhelyettes, az állomás vezetője panaszkodott, amiért elveszti zsíros állását:

> „Canaris hűvösen azt mondta Von Hohnhorstnak, hogy mivel nem ért egyet a tervvel, ezért Pfeiffernek adja át az állomás vezetését, (és) Pfeiffernek el kell költöznie Wilhelmshavenből, és 1935. október 1-jével át kell költöznie Brémába."[42]

Legalábbis ez volt Pfeiffer verziója a történtekről. 1945-ben az Abwehr korábbi személyzeti vezetője a szövetségesek kihallgatóinak azt a kevésbé hízelgő változatot mondta el, amely szerint az igen ambiciózus Pfeiffer Canarisnál lobbizott a színfalak és a magasabb rangú kollégák háta mögött. Nem világos, hogy Canaris miért részesítette előnyben Pfeiffert, a 43 éves haditengerész veteránt a tapasztaltabb hírszerzőtisztekkel szemben, hiszen még csak tíz hónapja dolgozott az Abwehr hírszerzésének. Lehet, hogy Canaris csak meg akart szabadulni a lejáratódott régi gárdától, vagy mert Pfeiffernek gazdasági végzettsége volt, és korábban ipari statisztikusként dolgozott, de a legvalószínűbb az, hogy az új Abwehr-főnökhöz, Canarishoz hasonlóan korábban ő is tengeralattjáró-tiszt volt.

Bármi vezette is Canarist ehhez a döntéshez, talán az, hogy az Abwehrnek nem volt elég tehetséges tagja, Pfeiffer kinevezése feltűnően elhamarkodottnak tűnik olyan tiszt esetében, akinek alig volt hírszerzési tapasztalata. Ez a tapasztalathiány sosem volt feltűnőbb, mint Henry Addicks, a brémai exportőrök szervezete kereskedőjének beszervezése esetében 1935 tavaszán, aki azt a feladatot kapta, hogy a franciák tengerparti védelméről gyűjtsön

információt. Addicks német származású dél-afrikai volt, akinek nem volt semmilyen katonai tapasztalata, és aki nem tudott megkülönböztetni egy gépfegyvert egy egyszerű puskától. Ezért Pfeiffer beleegyezett, hogy egy barátját, a brit hadsereg korábbi tisztjét, Eric Newman-Hallt alkalmazzák Addicks segítőjeként. Newman-Hall felületesen értett németül, de ezt nem árulta el Addicksnek. Mivel Newman-Hall nem volt áruló, ezért jelentést írt John Nicholson parancsnok ajánlatáról, aki egy korábbi ismerőse volt a hadseregből. Mint tipikus brit, Nicholson a mayfairi Guards Clubban elfogyasztott ebédjük közben tájékoztatta a barátját, aki az MI6 tisztje volt.[43]

Newman-Hall 1935. június 5-én, ekkor már kettős ügynökként, és tettetve, hogy nem ért németül, elkísérte Addickset a „dr. Spielmann"-nal való találkozásra Wilhelmshavenben. Newman-Hall bosszankodva kihallgatta, amikor Spielmann, Addicksszel egyetértésben, megegyezett abban, hogy „az angol" alkalmas bűnbak lesz, amennyiben a franciaországi kémkedési küldetésük rosszul sülne el. Két nappal később, egy brémai vendéglőben egy másik találkozáson Newman-Hall, akit az R 2502. számú és Baron fedőnevű informátor mellé jelöltek ki, kihallgatta, amint egy tengerésztiszt úgy üdvözölte Spielmannt, mint „Pfeiffer parancsnokhelyettes". Pfeiffer kollégái annyira indiszkrétek voltak, hogy Newman-Hall visszatértekor elmondhatta John Nicholsonnak, hogy a brémai kémfőnök 1916-ban tengeri tüzérségi szakértőként dolgozott egy német hadihajón, a Jütlandnál vívott csata idején.[44]

A brit hírszerzés tisztjei – az abwehrbeli megfelelőjüktől eltérően – egészen addig rövid pórázon tartották Newman-Hallt, John Nicholsont használva fel közvetítőként. De most, amikor már küszöbön állt az Abwehr franciaországi missziója, Edward Hinchley Cooke, az MI5-nak az üggyel megbízott tisztje Londonban, a Victoria pályaudvaron beszélt meg találkozót Newman-Hall-lal. Meglepő módon azt választották titkos kódnak, hogy

Newman-Hall a 13-as peron jegysorompójához megy, és azzal azonosítja magát Hinchley Cooke-nak, hogy feltűnő módon egy doboz „Craven A" cigarettát tart majd a bal kezében. Sajnos ez a tervük meghiúsult, ezért egy héttel később találkoztak a Junior United Services klubban ebédnél. Itt Newman-Hallnak megmondták, hogy pontosan úgy hajtsa végre az Abwehr-küldetést, ahogy azt Pfeiffer elvárja tőle. Visszatértekor Newman-Hall – az MI5 jóváhagyásával – beszámolót küldött Pfeiffernek arról, hogy hogyan dolgoztak együtt Addicksszel:

„Július 10-én este 11 órakor utaztunk el Londonból. Bejelentkeztünk Malo-les-Bains-ban az »Au filet de Sole« nevű szállodába. Ebéd után »A« (Addicks) lefeküdt (részegen). Én Dunkerque-be mentem, látszólag azért, hogy kapcsolatba lépjek valakivel, aki hasznos nekünk.

Ez két-három alkalommal előfordult, azaz hogy »A« vagy túl részeg, vagy túl bizonytalan járású volt ahhoz, hogy elkísérjen. Sikerült egy korábbi tüzéraltisztet és egy építőmérnököt találnom, akiktől elvárható, hogy megszerezzék a szükséges információt. Nagy hatással volt »A«-ra, hogy neki senkit sem kell kikérdeznie. Szintén találtam egy francia tüzérségi altisztet, és elmondtam »A«-nak, hogy valamit meg kell tudnom tőle, de semmilyen feljegyzést nem szabad addig készíteni erről, amíg Angliába nem érünk.

»A« sohasem tett semmilyen erőfeszítést annak érdekében, hogy bármilyen munkában részt vegyen, a túl sok ivás miatt az idegeire hivatkozott. Én is sokat iszom, de sikerül elkerülnöm, hogy ez szenvedést okozzon, és »A«-t a megfelelő időben magára hagytam.

A franciák légitámadási gyakorlatot tartottak az egyik kikötőben, ennek révén megszereztem néhány A. A. ütegük, valamint nyersolajraktáraik elhelyezkedésének adatait. A kikötőről rajzot készítettem, amelyen megjelöltem az

érdeklődésre számot tartó helyeket. 16-án délután elvittem »A«-t Dunkerque-be, és rávettem, hogy velem együtt járja be a hajókikötő egész nyitott területét, hogy ezalatt ráébresszem arra, hogy mi folyik ott.

Visszatértünkkor – a megadott napon – a Wilhelmshavenbe küldendő beszámolómat egészen addig visszatartottam, amíg ezzel gyanússá nem váltam. Végül július 19-én véglegesítettem és elküldtem, a »Dunkerque«-re vonatkozó olyan részletekkel együtt, amelyeket 18-án továbbítottam."[45]

Pfeifferre semmilyen hatást nem gyakorolt a beszámoló, és tömör, négyszavas távirattal nyugtázta, hogy megkapta: „A tizenkilences beszámoló megjött", ezt Addicksnek küldte a Charing Cross postahivatal Post Restante címére. (A 19-es szám arra a dátumra utalt, amikor a beszámolót Londonban feladták.) Amit Newman-Hall nem tudott, az volt, hogy a Sûreté, az MI5 főigazgató-helyettesétől, Stewart Menziestől kapott figyelmeztetésre reagálva, Dunkerque-ben való tartózkodásuk egész ideje alatt szorosan követte „a két kémet", sőt még a szállodai szobájukat is átkutatták, amikor éppen távol voltak. A franciák úgy látták, hogy nem volt

„a leghalványabb jel sem arra vonatkozóan, hogy bármelyikük is bármiféle kémkedéssel foglalkozna. Newman-Hall állítása, amely szerint lokalizált néhány francia légvédelmi üteget stb. stb., a franciák szerint teljességgel téves. Sem ő, sem Addicks még csak a közelében sem járt védelmi pontoknak. »A két muskétás« azzal töltötte az idejét, hogy óriási ivászatokat csaptak, aludtak, ettek s a tengerben fürödtek."[46]

Pfeiffer elvesztette érdeklődését Addicks és Newman-Hall iránt, mivel sejtette, hogy milyen amatőr ügynökök. 1935 őszén két futárja is azt jelentette, hogy az alkoholizmusa miatt javíthatatlanul

indiszkrét Addicks Dél-Afrikába költözik, hogy elmeneküljön felhalmozott adóssága és nevetségesen kusza szerelmi élete elől. Newman-Hall pedig egy másik részeges fantaszta volt. Addigra Hinchley Cooke is rájött, hogy Newman-Hall „megrögzött hazudozó és iszákos", és csendben elbocsátotta. Azonban Newman-Hall még elbocsátása előtt közvetlen kapcsolatba lépve Pfeifferrel megpróbálta rászedni az MI5-ot.

Pfeiffer Addicks személyében egy teljesen alkalmatlan ügynököt szervezett be, és még azt is megengedte, hogy Addicks Newman-Hall személyében még nálánál is inkompetensebb bűntársat szervezzen be, ha ez egyáltalán lehetséges. Azt is hagyta, hogy mindkét ügynök túl közel kerüljön hozzá, és fecsegő stábjával együtt csigalassúsággal vette csak észre, hogy ez a két ember mennyire használhatatlan. Ennek az lett az eredménye, hogy az MI5 az új brémai állomáshelyről átfogó ismereteket szerzett, még mielőtt az 1935. október 1-jén hivatalosan megkezdte a tevékenységét. A Rövekamp 12-es „Haus des Reichs" (A birodalom háza) bejáratánál lévő réztábla indiszkrét módon, „N. Spielmann, import és export" árulkodó felirattal hívta fel a földszinti iroda alkalmazottjára a figyelmet. Ugyanaznap Pfeiffernek késő éjjelig kellett dolgoznia, hogy megszervezze Wilhelm és Auguste Lonkowskinak az USA-ból való drámai szökésüket követő hazatérését Kanadából.

***

Csak Otto Voss, a Lonkowski-hálózat megmaradt tagja folytatta az USA légiereje számára kifejlesztés alatt lévő Seversky P-35 vadászrepülőre vonatkozó anyagok továbbítását. Voss rendszeresen találkozott Herbert Jänichen futárral 1936 és 1937 folyamán a Hotel Astor halljában. De ez is értéktelen hírszerzési anyag volt, mivel a P-35-ről kiderült, hogy rosszabb minőségű, mint a német Messerschmitt 109 vagy a brit Supermarine Spitfire. A P-35

vadászrepülő adatainak kikémlelése teljes időpocsékolásnak bizonyult, mivel a Seversky-gyár erőszakos és sikertelen marketingkampányt folytatott annak érdekében, hogy a gépeit eladja a RAF-nak és a Luftwaffénak, és a kampány során ezeket a „titkokat" nyilvánosságra hozták.[47]

Ekkor Voss nullára csökkentette azt a kevés értéket, amit kémként képviselt, mivel 1937 júliusában felmondott a Seversky-gyárban, és hosszú vakációra utazott Németországba. Ugyanakkor vakációja alatt érdekes módon két hosszú megbeszélésen is részt vett Erich Pfeifferrel; ennek során azzal bízták meg, hogy szerezzen hírszerzési adatokat az amerikai haditengerészet két új, *Yorktown* és *Enterprise* nevű repülőgép-anyahajójáról. A két anyahajó építése éppen befejezéséhez közeledett a virginiai Newport Newsban.

1929-ben a német haditengerészet kezdetben fontolóra vette, hogy repülőgép-anyahajó programot indít, eredetileg csak szerény keretek között, elsősorban a balti-tengeri műveletekre korlátozva. A nácik 1933-as hatalomra jutását követően a műveleteket kiterjesztették az Atlanti-óceánra is. Egyben azt is felismerték, hogy egy modern vadászrepülőnek hosszabb fedélzetre van szüksége. Ezért a következő három repülőgép-anyahajó méretét már 45 ezer tonnásra tervezték. De mindez nem volt több rosszul kialakított koncepciónál, nem utolsósorban azért, mert a német haditengerészetnek nem volt tapasztalata a repülőgép-anyahajó műveleti területén. Nem sok segítséget jelentett számukra a műszaki folyóiratokban közzétett információ sem. A nagy-britanniai német haditengerészeti attasénak, Erwin Wassner tengerészparancsnoknak azt a feladatot adták, hogy gyűjtsön információt a brit haditengerészet repülőgép-anyahajóiról. A parancsnok keze azonban meg volt kötve, mivel Berlin szinte biztosra vette, hogy a britek cserébe a tengeri terjeszkedésre vonatkozó német szerződés megszigorítását fogják követelni.

Heinz Ohlerichnek, a német tervezőcsapat vezető beosztású tagjának 1935 augusztusában sikerült részt vennie a *HMS*

Furious repülőgép-anyahajónak a Portsmouth Navy Day keretében megrendezett nyilvános útján. Más informátorok pedig közelről megszemlélhették a *HMS Courageous* hajót, amikor az 1936-ban Koppenhágába hajózott. A japánok tengerészeti hatalmát eléggé ironikus módon éppen a Lord Sempill vezette brit misszió fejlesztette tovább. Sempill apja 1934. februári halála után kapta meg a nemesi címet. Az *Akagi* nevű repülőgép-anyahajó korlátozott hozzáférést biztosított a németeknek, de ezzel nem akadályozták meg, hogy használható információkat gyűjtsenek. A hírszerzés hiánya, valamint a projekthez rendelt tervezőcsapat sajnálatos alulfinanszírozása miatt számos tervezési kérdés megválaszolatlan maradt egészen 1935 novemberéig, amikor az amerikai *Saratogá*hoz több szempontból hasonló, 33 500 tonnás repülőgép-anyahajóra érkezett megrendelés. A legtöbb probléma továbbra is megoldatlan maradt, amikor egy évvel később Kielben végre megkezdődött a *Flugzeugträger A* nevű repülőgép-anyahajó építési munkája. Vossnak be kellett ismernie Pfeiffer előtt, hogy egészen addig semmit sem tudott a hadihajókról, még kevesebb ismerete volt a repülőgép-anyahajókról, így a brémai kémfőnök New York-i ügynökéhez, Ignatz Grieblhez fordult.[48]

Egy teljes hónap eltelt anélkül, hogy Griebl akcióba lépett volna, nem beszélve Griebl rossz híréről, túl magas libidójáról, ami bejárta az amerikai sajtót, úgyhogy minden, legkevésbé is rátermett kémfőnök úgy elkerülte volna ezt a kapzsi, tetszelgő, mocskos szájú náci fanatikust, mint a pestist. Grieblt más dolgok foglalkoztatták 1936-ban, főképp a Kay Moog német születésű ápolónővel, egy nyugdíjasház tulajdonosával kialakuló bimbózó kapcsolata. Griebl az amerikai belpolitikában is megmártózott, a nácibarát Keresztény Párt jelöltje, William Dudley Pelley mellett kampányolt, aki az 1936-os elnökválasztáson Roosevelt elnök ellen indult. A zavaros Pelley-nek csak a választási listára sikerült felkerülnie Washington államban, ahol Griebl támogatása ellenére mindössze 1598 szavazatot kapott.

Ennek ellenére, amikor 1935. december elején Griebl és Otto Voss New Yorkban felszállt a *Bremen* fedélzetére, és Carl Eitelnek, az Abwehr futárjának átadtak egy levelet Erich Pfeiffer számára, felajánlva, hogy újra részt vesznek a két hónapja Lonkowski szökése előtt félbemaradt hírszerzési akcióban, a brémai kémfőnök örömmel küldte el válaszát, amelyben üdvözli a két férfi „együttműködési készségét", és arra kérte őket, hogy „folytassanak hírszerzést részben azokról a torpedórombolókról, amelyeket az amerikai haditengerészetnél építenek, részben pedig gyűjtsenek információt mindenfajta harci repülő építésének adatairól".[49]

Pfeiffer Grieblről nem tudott mást, mint amit a futárjai, Carl Eitel és Karl Schlüter elmondtak neki, úgyhogy feltehetően ezért bátorította arra ezt a lehető legalkalmatlanabb ügynököt, hogy vegye át Lonkowski nem sokkal korábban megüresedett posztját. Griebl nácibarátsága felől semmi kétségük nem lehetett, mint azt fanatikus párttársa, Schlüter is megerősítette. Azonban feltehetően nem az ideológiai egyértelműség volt az oka az alkalmazásának, mivel – amint azt az MI5 egy hosszú, háború utáni kihallgatáson megállapította – maga Pfeiffer „sohasem volt náci". Talán nemrégiben történt kinevezését meghálálló túlbuzgósága volt az ok, vagy – mint Addicks esetében is – az történt, hogy bármilyen ügynök volt is a terepen, az biztosította számára a munkát és a költségtérítéshez való hozzáférést. Az ambiciózus Pfeiffer talán azt hitte, hogy Griebl beszervezésével új, brémai állomáshelyéről ellenőrzése alá vonhatja az Abwehr New York-i kémhálózatát. Vagy a teljesen alkalmatlan és naiv kémfőnök talán azt hitte, hogy nem állhat fenn annak a veszélye, hogy akár egy ilyen kétbalkezes német ügynök is lebukjon az USA-ban.

***

1937 júniusának utolsó hetében Otto Voss éppen németországi nyaralásához csomagolt, Ignatz Griebl pedig arra készült,

hogy az USA-ban kémlelje ki a haditengerészet legújabb repülőgép-anyahajóit, amikor Aldershot brit helyőrségi városában egy középkorú, szőke nő lassan sétálgatott a Queens Avenue-n. A felületes szemlélő a közeli barakkban lévő egyik fiatal katona anyjának tarthatta volna a nőt. Ám ő lassan, furcsán kiszámított léptekkel ment, ugyanis éppen az volt tevékenységének lényege, hogy felmérje a barakktömbök méretét, megszámolja az emeleteket, és azonosítsa a közelben található tájékozódási pontokat. Időnként megállt, idegesen körülnézett, hogy látja-e valaki, és egy darab papírra megjegyzéseket írt, vagy egy képeslapon megjelölte a látnivalókat. A nőt Jessie Jordannak hívták, az Abwehr ügynöke volt, és küldetése során a Luftwaffe légitámadásainak célpontjait kellett megjelölnie. Bár Jessie Jordan és Ignatz Griebl sosem találkozott egymással, sorsuk a skóciai Dundee postahivatalában összefonódott.

Negyedik fejezet

A HAMBURGI SZOLGÁLAT ÜGYNÖKE

„Semmi kétség, Jordan a német kémszervezet embere."
MI5, 1938. január 12.

Mary Curran azonnal tudta, hogy valami nincs rendben, amikor 1937. július 30-án, pénteken egy divatosan öltözött, németes akcentussal beszélő nő felkereste a Dundeeban, a Church Streeten lévő otthonában. Mary sógora, James adott fel hirdetést a közeli Kinloch Street-i dohányboltjuk és fodrászszalonjuk eladására, és a Jessie Jordan néven bemutatkozó látogatójuk azért jött, hogy eziránt érdeklődjön. Mary azon tűnődött, hogy vajon miért érdekli ezt a nőt – akinek, elmondása szerint, Hamburgban három fodrászszalonja is van – ez a mellékutcában fekvő, lepukkant üzlet Dundee munkásnegyedében.

Dundee egykor középkori kikötőváros volt Skócia keleti partján, majd virágzó textilipara révén a 19. században gyors fejlődésnek indult, amit elsősorban az indiai szubkontinensről importált jutarostnak köszönhetett. A város kevés szerencsés lakója nagy vagyonokat keresett, ugyanakkor a rosszul fizetett, többnyire női munkásokat olcsón épített bérházakba zsúfolták, ahol gyakoriak voltak a járványok, és egész Skóciában itt volt a legmagasabb a csecsemőhalandóság. Abban az időben, amikor Jessie Jordan 1937-ben ide érkezett, a jutafeldolgozó ipar hanyatlóban volt, és a városközponttól északra fekvő Hilltown, ahová a Kinloch Street-i üzlet is tartozott, az egyik legrosszabb szegénynegyed volt.

Jessie Jordan 1937. szeptember 6-án, hétfőn vette át a Kinloch Street-i üzletet. Mary továbbra is részmunkaidőben dolgozott sógora üzletében főállású munkája, a dundeei Green's Playhouse moziban végzett takarítás mellett. Minél többször találkozott Mary Jessie-vel, annál jobban gyanakodott rá. Úgy tűnt, hogy az új tulajdonosnak a pénz nem jelent gondot, új vízmelegítőket, hajmosó tálakat, lámpákat és tükröket szereltek fel, és dekoratőrök szépítették ki az üzletét. Szeptember végén Jessie elutazott Németországba, hogy megvásárolja a legmodernebb fodrászkellékeket.

Mary azon tűnődött, hogy honnan jön a pénz, és vajon miért fektet bele Jessie ennyi pénzt egy olyan vállalkozásba, amely csak szerény biznisz maradhat. Maryt különösen az nyugtalanította, hogy miért ragaszkodott Jessie ahhoz, hogy Mary senkinek, még saját férjének se mondja el, hogy ő Németországba utazik. Lehetséges lenne, tette fel a kérdést magának Mary, hogy Jessie Jordan náci kém?[1]

Marynek Jessie Jordannal kapcsolatos aggályai teljesen érthetőek voltak, tekintve, hogy Florence Johnsonhoz, a másik brit kémfogó háziasszonyhoz hasonlóan rá is az első világháború hosszú árnyéka vetült már két évtizede. Egy moziba járó generáció tagjaként Mary viselkedését olyan filmek befolyásolták, mint Hitchcock 1935-ös remekműve, a *39 lépcsőfok*, amelyben a rámenős főhős, Richard Hannay a skót lápvidéken gonosz német ügynökökkel harcol. A való világ hamarosan még annál is veszélyesebb hellyé vált, mint amilyennek Korda Sándor 1936-os *Mi lesz holnap?* című filmjében ábrázolta, amelyben a légitámadások és a vegyi hadviselés disztópiás rémképét idézte fel. A korabeli újságcikkek a spanyol Guernica bombázásáról számoltak be, továbbá arról, hogy a fasiszta Olaszország és a náci Németország hamarosan szövetségre lép egymással, Japán brutálisan megszállta Kínát, Londonban feketeingesek vonultak az utcákon, Hitler pedig zászlót ajándékozott a bajor Dachau melletti koncentrációs tábor SS-őreinek.

Október 2-án, mialatt munkaadója még Németországban tartózkodott, Mary gyanúja tovább erősödött. Ugyanis talált egy cédulát, amire Jessie Jordan a „Zeppelin" szót írta – ez a szó az első világháborús ijesztő légiriadók emlékét idézte fel benne. Megmutatta a papírdarabot a férjének, Johnnak, aki Dundeeban villamosvezetőként dolgozott, de ő nevetségesnek tartotta azt a gondolatot, hogy a városukban német kémek lennének. Patrick Robbins, John főnöke a dundeei villamosremízben a férjjel értett egyet, mondván, Mary jobban teszi, ha megzabolázza a képzeletét. Mary visszatette a papírcetlit oda, ahol találta, még mielőtt Jessie Jordan másnap visszatért Németországból, de továbbra is nyitva tartotta a szemét. Néhány nappal később egy másik gyanús cédulát talált egy iskolás munkafüzet lapjai közt, amit Jessie Jordan a pénztárpult alatti polcon felejtett, és a „Zeppelin" szó, valamint egy 24 jegyű számsor állt rajta.

Mary nem remélhette, hogy lemásolhatja a feliratot anélkül, hogy Jessie észrevenné, aki közben Németországból visszatérve szorgosan buzgólkodott a szalonban. Maryben megérlelődött egy terv. Ebédidőben hazasietett, és azt mondta Johnnak, hogy találkozzanak aznap délután a Kinloch Streeten, azzal a kifogással, hogy munka után moziba mennek. John a megbeszélés szerint meg is érkezett, és a továbbiakról Mary így számolt be:

> „A pénztár mögött állva úgy tettem, mintha egy könyvet olvasnék... Mr. Curran, aki a másik oldalon állt, szintén olvasást tettetett, de valójában lemásolta a betűket egy otthonról hozott papírlapra. Visszatettem Mrs. Jordan papírkáját a füzetlapok közé. Mrs. Jordan nagyon elővigyázatlan volt. Talán azt hitte, hogy mi semmit sem tudunk és semmit sem fogunk észrevenni. Amikor néhány nap múlva megnéztem, hogy Mrs. Jordan cédulája a rajta fekvő levéllel ugyanott van-e, kiderült, hogy már nincs ott."[2]

A számsor egy rejtjel részének tűnhetett, de ennek ellenére annyira képtelennek tűnt az ötlet, hogy náci kém lehet Dundeeban, hogy sem Johnt, sem pedig Pat Robbinst nem győzte meg. Mary úgy vélte, senki sem veszi őt komolyan, ám úgy érezte, neki küldetése van, és az, amit a Kinloch Streeten 1937. november 17-én, szerdán talált, őt igazolja majd. Aznap reggel kissé hosszabban törölte a port a pénztár körül, mint az feltétlenül szükséges lett volna, és ekkor rálelt egy kézzel rajzolt vázlatra, ami egy nem azonosítható, part menti létesítményt ábrázolt: vasútvonalat, egy mólót és egy gyárépületet lehetett látni rajta, valamint németül meg angolul odafirkált szavakat. Ezt már végképp nem tudta volna lemásolni úgy, hogy ne vegyék észre, még John segítségével sem, ezért a ruhájába gyűrte, és hazasietett. Ezúttal Pat Robbinst már nem kellett győzködnie, a vázlatot azonnal elvitte a dundeei rendőrségre, John Carstairs detektívhadnagyhoz, aki korábban a Skót Gárda tagja volt. Carstairs azonnal fölfogta a rajz jelentőségét, és megmutatta a főnökének, Joe Neilans rendőrfőnöknek.

A vázlatos rajzot lefényképezték, és ahelyett, hogy visszavitték volna a Kinloch Street-i üzletbe, Neilans ismeretlen okból átadta Carstairsnek, és utasította, hogy az éjszakai vonattal vigye azonnal Londonba.[3]

A dundeei kémfogót most már nagyon is komolyan vették. Aznap délutánra újabb dráma készülődött, amikor Jessie bejelentette, hogy a hét végén Angliába fog utazni vonattal. Mary meg volt győződve arról, hogy Jessie úti célja valójában Németország, ezért férjével együtt elsiettek Pat Robbins Corso Street-i házához, hogy értesítsék a hírről. Robbins, aki a közvetítő szerepet vállalta, továbbította az információt a rendőrségnek. Annie Ross rendőrnő, azzal az ürüggyel, hogy daueroltatásra akar időpontot kérni, másnap reggel elment a Kinloch Street-i fodrászatba, hogy ellenőrizze Mary információját. Annie Rossnak a következő napra, vagyis november 19-re, péntekre ajánlottak időpontot, mondván, hogy a következő tíz napban nincs szabad időpont, mivel Jessie

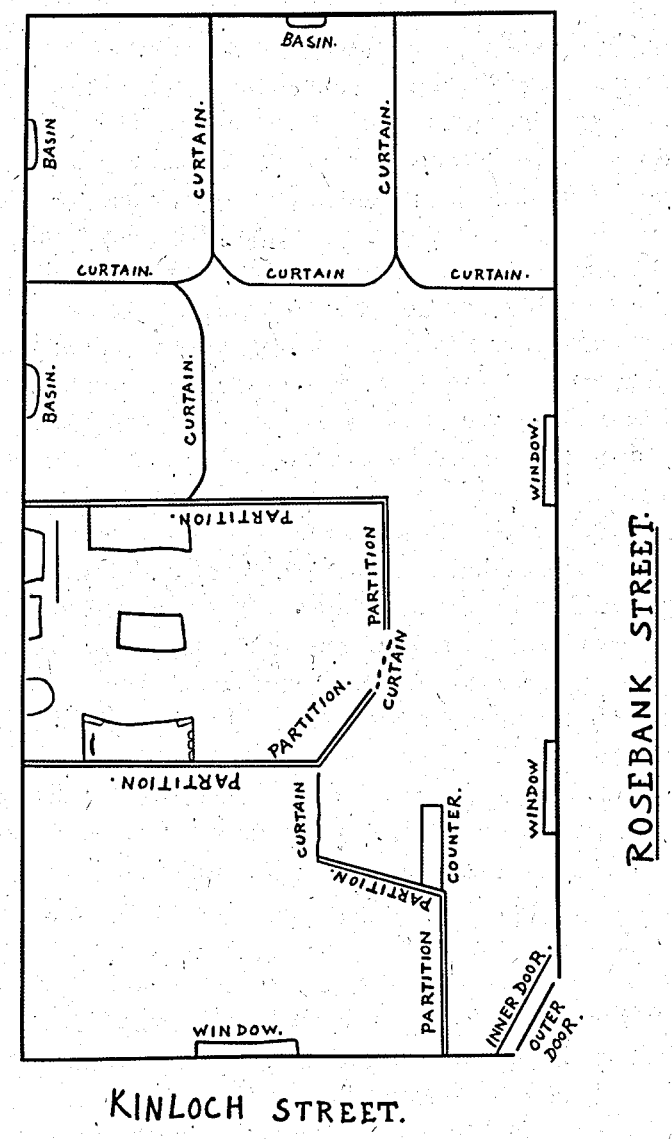

A Kinloch Street korabeli rajza, amit a dundeei rendőrség számára készítettek Jessie Jordan fodrászszalonjában (A szerző gyűjteményéből)

„teljesen be van táblázva". Ahogy a rendőrség arról Marytől már értesült, az előjegyzési könyv teljesen üres volt.[4]

A péntek azzal kezdődött, hogy John Carstairs megérkezett az MI5 B részlegének irodájába, a londoni Millbankben álló Thames House legfelső emeletére. Megmutatta a rejtélyes vázlatot, és elmondta, hogy Mrs. Jessie Jordan fodrászüzletében, Dundeeban, a Kinloch Street 1.-ben találták. Edward Hinchley Cooke külön MI5-esetdossziét nyitott Jessie nevével. Carstairs meglepve hallotta, amint Hinchley Cooke azt mondja: „Ez az a Mrs. Jordan lesz, akinek a címe Perthben a Breadalbane Terrace 16." Carstairs azt is elmondta, hogy Mrs. Jordan aznap este elutazik Dundeeból, és hogy Mary Curran úgy sejti, Németországba készül. Ezért Hinchley Cooke elrendelte, hogy kövessék Jessie-t a hajóállomásra.[5]

Marynek Jessie útitervével kapcsolatos gyanúja még aznap délután beigazolódott, amikor a munka végén John Curran érte ment a Kinloch Streetre, és Jessie megkérdezte a férfitól: „Szeretne elkísérni egy nagy hajóhoz ma este?" Mary, magát ártatlannak tettetve, megkérdezte Jessie-t, miért utazik vízi úton a vonat helyett, amiről korábban beszélt. „Nem akarom, hogy bárki megtudja, hogy Németországba utazom – hangzott a válasz –, ma este 9-kor indulok." John Curran kiosont az üzletből, és telefonált Pat Robbinsnak. Aznap este 20.45-kor Tom Nicholson detektívfelügyelő egy jelöletlen rendőrkocsiban követte Jessie-t, Maryt és Johnt, amint elindulnak a Kinloch Street-i szalonból, és felszálltak a városba tartó buszra.

A camperdowni dokk sötétségbe borult, csak néhány rakparti gázlámpa halovány fénye és a Currie Line *Courland* nevű óceánjárójának pislákoló fényei világították meg Maryt, Johnt és Jessie-t, amint az esőáztatta Dock Streeten a hajó felé igyekeztek, majd felszálltak rá, miközben Nicholson nyomozó megfigyelte őket. Körülbelül 20 perc múlva a Curran házaspár leszállt, és hazafelé

tartó fárasztó útjuk során John elmondta az őket váró Nicholsonnak, hogy a *Courland* másnap délutánig még nem hajózik ki. Mary hozzátette, hogy amikor megkérdezte Jessie-t, hogy van-e nála elég pénz, Jessie azt a rejtélyes választ adta, hogy: „Ne aggódjon miattam, ahová megyek, ott rengeteg pénzt kapok majd."[6]

***

Szóval, ki is volt valójában Jessie Jordan, mi köze volt Perthhöz, és miért tudhatott az MI5 olyan sokat róla, még mielőtt John Carstairs Londonba érkezett? Születési anyakönyvi kivonata szerint Glasgow-ban született 1887. december 23-án, Elizabeth „Lizzie" Wallace, ír születésű, 19 éves szobalány törvénytelen gyermekeként.[7] Ettől eltekintve mindaz, amit Jessie korai éveiről tudunk, egy névtelen szerzőtől származó, 1938-ban a skót *Sunday Mail*ben megjelent újságcikk információján, valamint az MI5 által 1938–1940 között lefolytatott három kihallgatásának jegyzőkönyvi anyagán alapul. De mivel Jessie gyakran hazudott – bár eléggé ostoba módon találta ki a hazugságait –, ezeket az adatokat fenntartással kell kezelni.

Úgy tűnik, hogy Jessie Wallace-t anyai nagyanyja nevelte ötéves koráig, amikor is visszakerült az édesanyjához, aki közben férjhez ment John Haddow-hoz, egy kétszeresen megözvegyült vasúti dolgozóhoz, aki 12 évvel volt idősebb nála, és aki további 16 gyereket szándékozott nemzeni. El lehet képzelni, hogy Jessie-nek keserves gyerekkora volt, így 16 éves korában elhagyta a zsúfolt családi otthont, és anyja foglalkozását folytatta szobalányként. Az elkövetkező években sok balszerencse érte, többek között hajszál híján menekült csak meg egy stricitől, aki az utcán akarta őt dolgoztatni örömlányként. Emellett, amikor a Manchester Hotelben dolgozott, elesett, és súlyos sérülésekkel hetekre kórházba került. Az életét később drámai módon megváltoztató találkozásra

1908-ban (nem pedig 1907-ben, ahogy később Jessie állította) egy dundeei hotelben került sor április második hetében. Ezt Jessie később így mesélte el:

> „Egyik nap, amikor a Royal Hotelbe mentem, hogy megebédeljek, megláttam egy lefelé jövő, síró férfit. A szívem erősen kalapált a mellkasomban. Megérzés lehetett, hogy ez a férfi szemmel láthatóan ugyanannyira boldogtalan, mint én magam, de nem tudhattam akkor még, hogy sok év boldogságot, utána pedig nagy csalódást fog okozni nekem. Nem tudom. Csak azt tudom, hogy sorsszerű találkozás volt, saját boldogtalanságom aranyköteléket font körénk abban a néhány másodpercben a dundeei hotel lépcsőjén…
>
> Együttérzően megszólítottam: »Mi történt? Tehetek valamit önért?«, kérdeztem. Aztán megláttam, hogy egy táviratot szorongat. Újra és újra elsírva magát felolvasta nekem, felnézett rám, majd tört angolsággal, amit alig értettem, azt mondta: »Hírt kaptam, hogy a fivérem meghalt egy balesetben Angliában«. Saját szomorúságomból merítve próbáltam vigasztalni. Beszélgetés közben megtudtam, hogy Frederick Jordannak hívják, s hogy a hotelben dolgozik pincérként, de akkor még csak két napja volt Dundeeban."[8]

Három évtizeddel a találkozás után megbocsátható Jessie-nek, hogy rosszul emlékezett a találkozás évszámára. Ugyanakkor a szavahihetőségét megkérdőjelezi az az állítása, hogy egy fiatal szobalány az elegáns dundeei Royal Hotelbe megy ebédelni, mivel ez volt a város legdrágább szállodája. Valószínűbb, hogy Jessie ott dolgozott a hotelben – ezt a verziót erősítette meg Jessie lányának két évvel később tett vallomása is. Mindenesetre (találkozásukat követően) Jessie Wallace megbizonyosodott arról, hogy a gyászoló pincér elérte a londoni vonatot. Azon az őszön Jessie-t meghívták,

hogy töltsön egy hónapot a Jordan családdal Németországban. Végül egy évet töltött ott, utána pedig társalkodónőként elkísért egy hajadon, állapotos német lányt Kelet-Afrika német területére, ahová a családja küldte azért, hogy elkerüljék a szégyent.[9]

Amikor Jessie 1910-ben visszatért Afrikából, Friedrich „Fritz" Jordan Párizsban dolgozott. A férfi szülei ragaszkodtak ahhoz, hogy Fritz eljegyezze Jessie-t. Ezt Jessie később így idézte fel: „Ő engedelmeskedett, és küldött nekem egy gyűrűt." A pár 1912. augusztus 10-én házasodott össze a hamburgi Michaelis-templomban. Ebből a frigyből 1914. május 18-án, az első világháború kitörése előtt éppen hat héttel egy leány született, akit Margarethe „Marga" Wilhelmine Jordan névre kereszteltek. Fritzet az elsők között hívták be katonának, és négy évet szolgált a lövészárokban, de 1918 júliusában, a háborút követő spanyolnáthajárványban meghalt.[10]

Mivel Jessie a háborús éveket ellenséges idegenként Németországban töltötte, ironikus módon több barátja is elkerülte, feltételezve, hogy angol kém, majd a háború után rövid és nem túl boldog időt töltött a családjával Skóciában. Utána visszatért Hamburgba, feleségül ment Fritz unokatestvéréhez, Wilhelm Baumgartenhez, és örökbe fogadta Werner Tillkest, egyik barátnőjének a fiát, akinek a kereskedelmi flottában dolgozó apja elhagyta Jessie barátnőjét. 1925-ben, Hamburg jómódú Rotherbaum kerületének egyik elegáns utcájában, a Hartungsstraßén „Damen Friseur Jessie Jordan" néven nyitott fodrászszalont. Jessie ügyes volt, és az akkoriban divatos rövid bubifrizurát és ondolált fazonokat készített a hölgyeknek, azokat, amelyeket a híres divattervezők, Coco Chanel és Elsa Schiaparelli tettek népszerűvé a „modern nő" frizurájaként. Üzleti vállalkozása jól ment, nem úgy a Baumgartennel kötött házassága, mivel Jessie rájött, hogy a férje megcsalja az egyik alkalmazottjával, így 1926-ban elváltak.[11]

A jó események közé tartozott, hogy Jessie lánya, Marga 1931-ben félbehagyta színpadi karrierjét, és férjhez ment Hermann

Wobrockhoz. Két évvel később leánygyermeke született, akit nagyanyja után Jessie névre kereszteltek. Akkoriban, 1933-ban Jessie Jordan sikeres és független üzletasszony volt, aki hosszú utat tett meg az eredeti, skóciai szerény társadalmi státuszához képest. Annak ellenére, hogy a férje megcsalta, az élet sok örömöt nyújtott számára. Mégis ekkor jelentek meg az első repedések. Hermann Wobrock rajtakapta Margát egy görög hipnotizőrrel, aki azért járt hozzájuk, hogy az asszony szülés utáni depresszióját kezelje – ekkor a férje kidobta Margát. Marga folytatni próbálta színpadi karrierjét, de azzal szembesült, hogy mivel anyja törvénytelen születésű volt, ezért ő sem felelt meg a nácik faji tisztaságot előíró törvényének. Ha ez még nem lett volna elég, Margát elérte a megcsalt Wobrock bosszúja: amikor ugyanis a volt férj üzlete tönkrement, Jessie-nek el kellett adnia a saját vállalkozását, mivel ő vállalt jótállást Wobrock kölcsönéhez.

Így Jessie mindent elvesztett, amiért olyan sokat dolgozott, s bár önhibájukon kívül, de mind Margára, mind pedig Jessie-re vonatkozott a nácik nem árja eredetű polgárok munkavállalását tiltó rendelete. 1936 vége felé Jessie különösen kilátástalannak látta a jövőjét, amikor váratlanul kapott egy levelet Willie Haddow-tól, Skóciában élő féltestvérétől, aki arra kérte, hogy mivel meghalt a felesége, jöjjön Skóciába, hogy négyéves fiára, Billyre vigyázzon. Amikor Haddow a levelet írta, Margára gondolt, de Marga nem akarta otthagyni Hamburg fényeit egy skóciai kisváros kedvéért. Mivel Jessie kilátástalannak tartotta a helyzetét, ezért ő vállalta, hogy Marga helyett hazautazik Skóciába. Abban reménykedett, hogy ha más haszonnal nem is jár ez az utazás, legalább kinyomozhatja apja családjának eredetét, ezáltal bebizonyítva árja származását, és segítheti Margát színpadi karrierje folytatásában.

Ennél a pontnál Jessie-nek a *Sunday Mail*ben leközölt beszámolója irányt váltott, és a története innen már jól begyakorolt, de nyilvánvaló kitalációnak bizonyult. Arról számolt be, hogy 1937.

február első hetében foglalta le a helyét a Hamburgból Leithbe tartó hajóra, de kiderült, hogy a járat csak 24 órával később fog indulni. Elmondása szerint, amikor a dokkokhoz igyekezett, az utcán összetalálkozott egy közelebbről meg nem nevezett barátnőjével, aki éppen Jessie-t akarta kikísérni, és aki felajánlotta neki, hogy éjszakára elszállásolja. Amikor másnap visszamentek a dokkba, kiderült, hogy a hajó már elindult Jessie nélkül, így Jessie további nyolc napig a barátnőjénél szállt meg. Erről a következőket mondta:

> „Bizonyos kéréseket kaptam arra vonatkozóan, hogy Németország számára szolgálatot tegyek, amit végül is megtettem. Barátként közeledtek hozzám, és azt kérték tőlem, hogy igazoljak olyan információkat, amit a németek már ismertek…
>
> Tisztában voltam azzal, hogy mit teszek. Az vett rá erre, hogy régóta imádom a változást és az izgalmat. Arról volt szó, hogy kém legyek, ezúttal valóságosan, nem csak a vendégeim és szomszédjaim fantáziálásában. S mindezt értük tettem. Nem ellenük. Senki nem tud semmit erről, csak a megbízóim. Senkinek sem fogom elmondani. De ezúttal valóban kém lettem, aki lelkesen várta az izgalmakat. Vártam a felkéréseket. És azok megjöttek. Azt rendelték el, hogy utazzak Skóciába, és kémkedjek a szülőhazám ellen… Az lesz a legjobb, ha itt és most elmondom, hogy ezt nem léptem meg, mert Nagy-Britanniának nem akartam rosszat, és nem lettem németbarát. Semmi sem áll tőlem távolabb. Csak azért engedelmeskedtem a németországi barátaimnak, mert úgy véltem, ez hoz egy kis izgalmat az életembe. Mint már mondtam, az izgalom és a változás éltetett."[12]

A fent elmondottak egyáltalán nem hangzanak igaznak. Egyrészt, mivel a beszervezési időszak nyilván tovább tartott volna, mint

a Jessie által említett nyolc nap. De ezt a vallomását 1938-ban a börtöncellájában mondta el, amikor még azt remélhette, hogy büntetése végén repatriálhatják, és tudatában volt annak, hogy ha bármilyen titkot elárul, akkor kellemetlen megtorlás érheti. Sokkal több állhatott a mögött, hogy Jessie náci kém lett, mint csupán az izgalmak keresése. Tettei és mondatai nem arról vallanak, hogy elszánt náci vált volna belőle, sokkal valószínűbb, hogy abwehrbeli beszervezője a gyenge pontját találta el, vagyis a lányával és az unokájával zsarolták.

Marga később elmondta a *Daily Express* riporterének, hogy anyját a hamburgi Ostjes úr szervezte be. Erről a következőket mondta:

> „Herr Ostjes a Gestapónak, a német titkosrendőrségnek a tagja. Ő javasolta anyámnak, hogy szerezzen bizonyosságot egyes katonai jellegű információkról, amikor Skóciába visszatér."

Később Jessie azonosította azt a barátnőjét, aki elszállásolta, amikor – állítólag – lekéste a hajót, ami Skóciába vitte volna. A nő neve – Jessie szerint – Dora Ontjes, aki Hamburgban, az Isesstraße 30.-ban lakik. A Marga által említett „Ostjes" és „Ontjes" egy és ugyanaz a személy, a névtévesztés talán a *Daily Express* hibája volt, ahol elírták a riporter gyorsírásos jegyzeteiben szereplő neveket. Dora férjét Conrad Ontjes kapitánynak hívták, aki az Abwehr hamburgi állomáshelyén kémelhárító tisztként dolgozott. Érthető Margának az az állítása, amely szerint Ontjes a Gestapónak dolgozott, mivel Marga feltehetően sosem hallott az Abwehrről, ezzel szemben nagyon is tudatában volt a Gestapo létezésének.[13]

A legvalószínűbb forgatókönyv az, hogy Dora Ontjes beszélt a férjének a barátnőjéről, Jessie Jordanról, és arról, hogy Jessie azt tervezi, hogy hazautazik Skóciába. Conrad Ontjes inkább

kémelhárítói, mint ügynököket menedzselő minőségében továbbította az információt az Abwehr hamburgi állomáshelyén dolgozó kollégájának, Hilmar Dierksnek. Dierks az első világháborúban a német katonai hírszerzésben dolgozott, így ennek veteránja volt, és az Abteilung III B-nek a beosztottja lett, egyben olyan ember, aki a kémjátszmának annyira a megszállottjává vált, hogy 1925-ben még az MI6-nek is felajánlotta szolgálatait. Dierksnek használtautó-kereskedése volt, mielőtt 1935-től újra kémkedni kezdett az Abwehr hamburgi állomáshelyén. Egyik kollégája individualistaként jellemezte, aki a felsőbb hatóságok minimális beleszólása mellett végezhette munkáját. Az ellenőrzés hiánya vezethetett ahhoz, hogy Dierks 1936 februárjában aktiválhatta Christopher Draper kettős ügynököt. Egy levélben arra kérte Drapert, hogy küldjön „légipostai bélyegeket" „régi hamburgi ismerősének". Amennyiben Draper hajlandó lett volna náci kémként újrakezdeni a kémkarrierjét, akkor a következő címre kellett válaszát elküldenie: Herr L. Sanders, P. O. Box 629, Hamburg.[14]

Draper, akit bármelyik kompetens náci kémfőnök leírt volna mint használhatatlant az Abwehrrel való korábbi összetűzése miatt, beszámolt az MI5-nak a beszervezésére tett kísérletről. Így az MI5 az elfogandó levelek listájára tette a P. O. Box 629-et. Részben Drapert akarták szemmel tartani, mivel nem bíztak benne, részben látni akarták, hova vezet mindez. Arthur Owenshez vezetett elsősorban, akit az MI6 1936 januárjában szervezett be, és aki egy kellemetlen, körmönfont brit üzletember volt, és aki azt a feladatot kapta, hogy a németek haditengerészeti fejlesztéséről gyűjtsön információt. A walesi születésű Owens, brit kémként visszatérve első németországi útjáról, arról számolt be, hogy az Abwehr is beszervezte. A „Snow" fedőnevet kapta, amely vezetékneve betűiből alkotott részleges anagramma. Owenst kilenc hónapig, 1936-ig alkalmazták brit kettős ügynökként, amíg az MI5

a P. O. Box 629 címen elfogott levéllel – az MI6 nagy bosszúságára – le nem leplezte, hogy Owens mindkét oldalon játszott annak érdekében, hogy maximalizálja a fizetségét, valamint a Dierks és más Abwehr-kollégák által küldött, rendkívül szolgálatkész nőkhöz való hozzáférését.[15]

A P. O. Box 629 címen elfogott levélből azt is megtudták, hogy Dierks, alias Sanders válaszában csak halvány utalás volt nyugállományú brit katonatisztek munkavállalására, akik a *The Times* „Situation Wanted" című álláskereső rovatában hirdettek. Tipikusnak mondható Jack Battye parancsnok, a brit tüzérség tagjának esete, aki 1936 októberében fontolgatta a hadseregből való nyugállományba vonulását, és hirdetésben keresett munkát. Erre olyan válasz érkezett Herr Sanderstől a P. O. Box 629-ről, hogy „egy hírügynökségre keres ügynököt". Az ártatlan és gyanútlan Battye-t Németországba hívták munkabeszélgetésre, és 11 angol fontot küldtek költségei fedezésére. Battye megváltoztatta nyugdíjba vonulási szándékát, visszaküldte a pénzt, és csatlakozott ezredéhez Indiában.[16]

Dierks számára Jessie Jordan beszervezése ígéretesnek tűnt. Bár a nő semmiféle ismerettel nem rendelkezett a katonaságról, viszont Nagy-Britanniában helyi lakosnak számított, és azáltal, hogy Marga és a fiatal Jessie még mindig Hamburgban élt, könnyen találhatott kifogást arra, hogy miért utazik gyakran Németországba. 1937. június 26-án, hat hónappal azután, hogy Jessie partra szállt a skóciai Leithben, az MI5 elfogott egy P. O. Box 629-re érkezett levelet, amelyet a walesi Breconban fekvő Talgarthban adtak fel. Egy borítékban képeslapokat küldtek neki az aldershoti bázisról, amin feliratok mutatták a lényeges tájékozódási pontokat. Ilyenek voltak a brit hadmérnöktisztek lakóhelyei, továbbá egy szomszédos felvonulási terület és a helyőrségi Mindenszentek-templom kimagasló tornya. Egy papírlapon németül a következő szöveg állt:

„Tisztek lakóhelyei, 2 emelet, 25 ablakkal.

Takarodó ½ óra, (olvashatatlan).

Tisztek lakóhelyeihez vezető utca, 1000 lépés hosszú, középen.

A hosszú oldal, kivéve G. 1000 lépés, (olvashatatlan).

A barakkok hátsó bejáratánál állva megnéztem a lovasparádét délelőtt 9-kor. A továbbit szóban."[17]

Nem volt meglepő, hogy egy német kémet érdekelhet egy olyan helyőrségi város, mint Aldershot, de a feladó azonosítását semmi sem segítette, amíg ugyanattól a feladótól el nem fogtak egy másik, P. O. Box 629-re érkező levelet három héttel később, amelyen ezúttal a Dundee közelében fekvő Broughty Ferry postahivatalának pecsétje szerepelt. Ebben a küldeményben egy félbehajtott borítékot találtak, amelyen a címet részlegesen kiradírozták, de az MI5-nak sikerült rekonstruálnia a következőt: Mrs ..., c/o Haddow, 16 Breadalb... Terrace, Perth, Skócia. A félbehajtott borítékban egy Mrs. Jordan részére szóló meghívót találtak, amely július végére egy hollandiai találkozóra hívja meg. A rendőrségi vizsgálat továbbá azt is kiderítette, hogy Mrs. Jessie Jordan valóban féltestvérénél, a vasutas Willie Haddow-nál lakik Perthben, a Breadalbane Terrace 16. számú házban. A perthi címet azonnal felvették az MI5 elfogandó levelek listájára.[18]

Továbbra is homály fedte, hogy mit csinált Jessie egy távoli walesi faluban, amíg el nem fogtak egy levelet, amelyet Mary nevű mostohatestvére írt neki. Ebből kiderült, hogy június végén elvitte ötéves unokaöccsét, Billy Haddow-t, hogy meglátogassák Jessie nagynénjét, aki a Breconban fekvő Felin Newyddben szanatóriumot vezetett. A látogatás burkolt célja az volt, hogy Jessie pénzt kölcsönözzön a nagynénjétől, hogy beindíthassa üzleti

vállalkozását. Emellett némi kémkedésre is telt az idejéből, ezért egyedül elutazott Southamptonba, ahol dokkokat ábrázoló képeslapokat vásárolt, majd Aldershotba ment tovább vonattal. Erre később így emlékezett vissza:

> „Az éjszakát egy helyi szállodában töltöttem, majd másnap reggel körbesétáltam, hogy körülnézzek. Egész lassan végigmentem a barakkok mellett, míg a hátsó részükhöz nem értem. Ott egy nyitott kaput találtam. Körülnéztem, és egy-két percig ott álltam és haboztam. Majd merészen beléptem a kapun. Végül is, csak egy turista voltam."[19]

A közeli papíráruboltban Jessie vett egy térképészeti rajzot, amely még több titkos adatot tartalmazhatott. A brit születésű nőnek nem lehettek illúziói arról, hogy küldetése mögött rosszindulat áll. Ugyanúgy, mint Hermann Görtz és Marianne Emig esetében, a Luftwaffe bombái számára jelöltek ki célpontokat, s ezek a ledobott bombák a maga körül látott katonák és civilek sokaságát tudták volna megölni vagy megcsonkítani. De ez a kellemetlen tény nem okozott lelkiismeret-furdalást Jessie-nek, aki visszatért Perthbe nagynénje ígéretével egy 300 angol font értékű kölcsönre. Elkezdett olyan helyet keresni, ahol elindíthatná a fodrászatát. 1937. július 27-én meglátott a *Dundee Courier* apróhirdetései közt egy hirdetést, ami három nappal később Mary Currannal való találkozásához vezetett.[20]

LADIES' and gents' hairdressing saloons, stationer and tobacconist (combined), for sale. Cheap for quick disposal. 36 Advertiser. 8629

Női és férfifodrászati szalon, s vele papír- és dohányáruda eladó. Gyors vétel kedvezményes áron. 36 hirdető. 8629

A következő három hónapban a Jessie részére Perthbe érkező és elfogott levelek semmilyen érdekes információt nem tartalmaztak. Ugyanez idő alatt Mary Curran bizonyítékokat gyűjtött Jessie kétszínűségére vonatkozóan, hogy vegyék komolyan Dundeeban, és ezt a három hónapot tetőzte be a drámai 1937. novemberi péntek, amikor John Carstairs megérkezett az MI5 londoni irodájába, és magával vitte Jessie vázlatát, amit Mary a Kinloch Street-i üzletben talált. Ekkor történt, hogy Dundeeba visszatérve Mary és John kikísérte Jessie-t a sötétbe borult dokkokon keresztül az *SS Courland* hajóhoz.

***

Most, hogy Jessie már Dundeeban a saját üzletét vezette, nem tudott tovább vigyázni Willie Haddow gyerekeire, ezért Margának és lányának kellett odautazniuk Németországból, és beköltöztek a perthi lakásba. Jessie pedig kibérelt egy szobát a Kinloch Street-i fodrászszalonhoz közeli Stirling Streeten. Itt történt, hogy 1937 egyik fagyos decemberi reggelén Jessie munkába indulva elcsúszott, és kificamította a bokáját. Marynek kellett kinyitnia a Kinloch Street-i fodrászatot, ahol észrevette, hogy Jessie ottfelejtette az irattáskáját a személyzeti öltözőben. Amikor gyorsan átlapozta az iratokat, talált egy térképet skóciai utakról, amin Jessie kézírásával ceruzával tett jelölések voltak. A montrose-i RAF-repülőtérrel szemben szerepelt a „barakkok" szó, ezenkívül BB rövidítéssel jelölte a Broughty Ferrybe telepített partvédelmi ütegeket, valamint keresztekkel jelölte meg és emelte ki a Firth of Forthnál fekvő Rosyth haditengerészeti bázisát.

A rendőrségnek nyilvánvalóan látnia kellett ezt, és a lelkes Mary Curran újabb tervet eszelt ki. Miután bezárta az üzletet aznap este, elment a Stirling Streetre, hogy megbizonyosodjék: munkaadóját még ágyhoz köti a sérülése, és nem tud járni,

majd visszatért a Kinloch Streetre, a térképet a ruhájába rejtette, és hazasietett. Megkereste Carstairs nyomozó hadnagyot a Palais Dance Hallban, ahol a dundeei rendőrség táncos karácsonyi ünnepségét tartották. Így a térképet időben le tudták fényképezni ahhoz, hogy Mary még aznap este visszavigye oda, ahol találta.[21]

A rendőrség közvetlenül John Carstairs londoni útja után a Kinloch Street-i üzlet címét az elfogandó levelek listájára tette, és december 9-én, két nappal azután, hogy Mary megtalálta a térképet, Alexander Jack, a dundeei postahivatal elöljárója egy Jessie Jordannak címzett levelet tartott gőz fölé. Hosszasan tartotta a gőzölgő teáskanna fölé ahhoz, hogy a ragasztó felpuhuljon. Akkor egy éles késsel felnyitotta a borítékot, kivette annak tartalmát, és fényképezőgépével lefotózta. Majd visszazárta a levelet, és a szokásos kézbesítésre bízta, ezután becsomagolta a filmet, és az éjszakai postavonattal elküldte Londonba, a Mount Pleasant postai elosztóiroda vizsgálati osztályára.

Amikor az MI5 másnap reggel megkapta Alexander Jack küldeményét, a borítékban egy géppel írt német levelet találtak, amelyet december 1-jén New Yorkban adtak postára, és Jessienek kellett továbbítania Hamburgba „Herr S"-nek. Az Edward Hinchley Cooke által lefordított üzenetben a Kinloch Street „angol cím"-ként szerepelt, ami abból eredt, hogy az amerikaiak az egész Egyesült Királyságra Angliaként tekintettek. De egy másik postafiókra is találtak benne utalást, „Herr S" számára a „Gneis. strasse"-ba, amiről az MI5 jogosan feltételezte, hogy a hamburgi Gneisenaustraßét jelenti. „Herr S" nyilvánvalóan Sanderst jelölte, és Jessie Jordan MI5-os dossziéja szélén Hinchley Cooke megjegyzése arra utal, hogy rájött a kapcsolatra a német származású Else Duncombe, Sanders egy másik postafiókos ügynökének az esetével, akit az MI5 Londonban szigorú megfigyelés alatt tartott, és aki éppen egy hónappal azelőtt kezdte el használni a Gneisenaustraße rövidített formáját.

1937 vége előtt már csak egy érdeklődésre számot tartó levelet fogtak el: a hollandiai Groningenben adták fel december 28-án, és egy holland bank üdvözlőkártyája volt benne, valamint egy 5 fontos bankjegy, Jessie-nek az Abwehrtől kapott havi járandósága.

Talán ebből a pénzből vette Jessie azt az üveg whiskyt, amit magával vitt, amikor a Curran házaspárhoz csatlakozva részt vett a hagyományos skót Hogmanay szilveszteri partin, amin az 1938-as új évet köszöntötték. Mary később visszaemlékezett, hogy „Jessie nagyon vidám volt, tréfálkozott az emberekkel és énekelt", bár ahogy az este folyamán kiürült a whiskysüvege, egyre mogorvábbá vált. Azt mondta Marynek, hogy elkerülhetetlen egy újabb háború Németországgal, és ebbe Nagy-Britannia rántja bele Németországot. Talán a saját, bár csekély eredményt felmutató, a Luftwaffe részére történő kémkedésére gondolt, amikor azt javasolta a megrendült Marynek, hogy tanácsos lenne, ha a gyerekeivel elhagyná Nagy-Britanniát, amíg még lehet.[22]

Jessie akkor még nem volt tudatában annak, hogy megfigyelés alatt áll. Bár az ügyetlenül visszaragasztott boríték gyanút ébresztett benne, hogy felnyitották a neki szóló levelet, de Mary sietve megnyugtatta, hogy Dundeeban sohasem fordulhat elő ilyesmi. A New York-i ügynöktől, aki ez alkalommal a „Crown" fedőnevet használta, januárban további négy levelet fogtak el Dundeeban. Az első kettő kevés érdeklődésre tarthatott számot, és a harmadik, amit január 27-én csíptek el, a „Crown" fedőnevű ügynöknek azt a bizarr elképzelését fejtette ki, amely szerint hamisított fehér házi levélpapírt kellene használni ahhoz, hogy ellophassák az amerikai haditengerészet új repülőgép-anyahajóinak, a *Yorktown*nak és az *Enterprise*-nak a terveit. Ez a terv nyilvánvalóan teljesen nevetséges volt, de az MI5 úgy döntött, hogy továbbra is megfigyelik mind Jessie leveleit, mind pedig az amerikai levelezőt, annak érdekében, hogy felderítsék az Abwehr-hálózatnak az amerikaiakhoz fűződő kapcsolatát, és azt, hogy ez hová vezet. Ez a terv

azonban már másnap, 1938. január 28-án megváltozott, amikor a dundeei postahivatalban felnyitották azt a levelet, amely az esetet egy nemzetközi kémelhárítási vizsgálat tárgyává tette.

Alexander Jack fotója Crown ügynök legfrissebb leveléről a következő reggel érkezett meg az MI5-hoz. Ennek alapján egy olyan összeesküvést lepleztek le, amely szerint az USA hadseregének egyik tisztjét hamis állományi gyűlésre hívták volna egy New York-i hotelbe, ahol aztán majd az USA keleti parti titkos védelmi terveinek elárulására kényszerítik:

> „Nyilván már hallottad azóta, hogy egy kis összeesküvést tervezek a hónap második felében. Az USA atlantipart-védelmi műveleteinek és bázisainak részleteit akarjuk megtudni. Az ezekre vonatkozó feljegyzések Eglin ezredes kezében vannak, aki a New York-i Fort Totten csapatparancsnoka. Elrendelem, hogy a parancsnok jelenjen meg egy állítólagos sürgősségi állománygyűlésen, amit január 31-én hétfőn, vagy február 1-jén, kedden tartanak a New York-i McAlpin szállodában... Amikor az ezredes megérkezik a hotelbe, gondoskodni fogok arról, hogy megfelelő társak kerüljenek mellé, akik egy szobába kísérik, amit korábban előkészítünk. Ott megpróbáljuk lefogni, és elvenni tőle azokat az iratokat, amelyeket a parancsa szerint magával hozott. Arra törekszem, hogy olyan nyomokat hagyjunk, amelyek utólag egy kommunista elkövetők általi merényletnek állítják be az esetet. Ez ugyan némi szennyet kavar fel, de bízom benne, hogy minden rendben megy majd."[23]

Ha arra vártak volna, hogy hova vezethet egy nyilvánvalóan alacsony beosztású New York-i Abwehr-ügynök levelezése, az egészen addig megalapozott eljárásnak számít. Ez az eset azonban más volt. Egy ember élete közvetlen veszélynek lehetett kitéve, talán a következő negyvennyolc órán belül, ezért az MI5

főigazgatója, Sir Vernon Kell ezredes és Edward Hinchley Cooke még aznap délután találkozott az USA katonai attaséjával, Raymond Lee ezredessel, és egy gondosan megszövegezett memorandumot nyújtottak át az amerikai ezredesnek, amelyben nem fedik fel a forrásukat. A memorandum így szólt:

> „Forrásaink alapján alapos okunk van feltételezni, hogy komoly támadást készítenek elő, amelyre vagy január 31-én, hétfőn, vagy február 1-jén, kedden kerülne sor. Ennek során Eglin ezredestől, a New York-i Fort Totten csapatparancsnokától erőszakkal elvennék a nála lévő titkos dokumentumokat, amelyek az USA atlantipart-védelmi műveleteinek és bázisainak részleteit tartalmazza.
>
> Eglin ezredesnek hamis üzenetet küldenek majd, amelyben megparancsolják, hogy jöjjön a második hadtest GI-ben lévő Aide-de-Campjáról a New York-i McAlpin Hotelben tartandó állítólagos sürgősségi állománygyűlésre, a kérdéses dátumok egyikén...
>
> A tényleges elkövető egy német kémügynök (bár lehet, hogy jó angol nyelvismerettel rendelkező más nemzetiségű személy), akinek a személyazonossága nem ismert, azonban a következő tényeket ismerjük vele kapcsolatban:
>
> A férfi pilóta, vagy legalábbis az volt, és küldtek neki egy jelentkezési lapot, hogy jelentkezzen a légi hadtesthez, amit meg is tett. Ezen a jelentkezési lapon az állomáshely-választás pontban a következőket sorolták fel:
>
> Mitchel Field, Long Island, New York
>
> Barksdale Field, Louisiana
>
> Albrook Field, Canal Zone
>
> Úgy véljük, hogy az első helyen jelölt Mitchel Fieldet választotta, mivel ez a G.H.Q.A.F. keleti részlegének főhadiszállása, ahol bajtársai vannak, és ezért hozzáférhet a rejtjelkulcsokhoz, térképekhez stb.

Rendkívüli fontosságú, hogy bármely, ezen információ szellemében végrehajtandó akció során ne árulják el, hogy Nagy-Britanniából kapták az értesítést."

Lee ezredes továbbította az MI5 memorandumát Washingtonba rejtjeles távirat formájában. De az MI5 nem mondta el Lee ezredesnek a teljes történetet; nem fedték fel, hogy Dundeeban egy másik levelet is elfogtak, ami az amerikaiakat egyenesen Crown ügynökhöz és bűntársaihoz vezette volna. Ez egy olyan levél volt, amely néhány héten belül az egész vizsgálatot új, váratlan irányba terelte.[24]

Ötödik fejezet

HEIL, ROOSEVELT ELNÖK!

„Rajta, indítson csak vizsgálatot az aljas gazemberek ellen!"
Cordell Hull, az USA külügyminisztere J. Edgar Hoovernek

Lee ezredes táviratát telexen továbbította az amerikai haderő Hírszerzési Központjának 1938. január 29-én, szombaton, washingtoni idő szerint 17.33-kor. Annak a hétnek a vasárnapján, 14 órakor, két nappal azt követően, hogy Jessie Jordan levelét gőz felett kinyitották Skóciában, Charles Busbee alezredes az amerikai hadsereg általános állományából és Joe Dalton őrnagy, az amerikai hadsereg hírszerzésének (G2) helyettes vezérkari főnöke megérkezett az FBI területi irodájába, a New York-i Foley Square-re azzal a küldetéssel, hogy tájékoztassák az FBI ügynökeit (G-men) arról az összeesküvésről, amellyel Eglin ezredest a McAlpin Hotelbe akarják csalni. Eglin ezredest figyelmeztették, hogy legyen résen, és FBI-ügynökök őrködtek a McAlpin Hotel halljában a következő két napban, de semmi gyanús dolgot nem észleltek.[1]

Két héttel később, február 14-én, hétfőn New Yorkban Ira Hoyt a külügyminisztérium útlevélosztályán különös telefonhívást kapott. A hívó Cordell Hull külügyminiszterként azonosította magát, azt állította, hogy inkognitóban tartózkodik New Yorkban, és arra utasította Hoytot, hogy küldjön 35 üres amerikai útlevélkérő lapot a Taft Hotelbe, és a csomagot Edward Weston nevére címezze. Hoyt azonnal gyanút fogott, és miután megbizonyosodott arról, hogy Cordell Hull valójában Washingtonban van, felhívta

a külügyminisztérium különleges ügynökét, Thomas Fitchet, hogy intézkedjen, hogy egy álcsomagot küldjenek a Taft Hotelbe aznap délután. Közben egy „Mr. Weston" felhívta a Grand Central Station Western Union irodáját, és megbízta őket, hogy hozzák el a nevére címzett csomagot a Taftból. Nem tudta persze, hogy a csomag valójában egy gondos tervben használt csali, amivel csapdába csalják. „Weston" másnap újra felhívta a Western Union irodáját. Ott a személyzet egyik tagja, akit Fitch már tájékoztatott, azt mondta neki, hogy náluk van a csomagja. „Weston" most arra utasította őket, hogy juttassák el a csomagot a Western Union Varick Street-i irodájába, majd felhívta a Varick Street-i irodát, és azt kérte, hogy vigyék a csomagot a Kings Castle kisvendéglőbe a közeli Hudson Streetre.

Mint azt egy sötét hajú férfi megfigyelte a Varick Street túloldalán lévő üdítőautomatától, egy küldönc aznap késő délután kijött a Western Union irodájából, és a Kings Castle bár felé haladt a Kings Streeten. A sötét hajú férfi egy párhuzamos utcában, a Hudson Streeten sietve követte, és még épp időben ért a bárral szembeni útszakaszra, hogy lássa, hogy a küldönc bemegy az épületbe. Követte a küldöncöt, rendelt egy sört, és óvatosan ellenőrizte, hogy figyelik-e a helyiséget. Minden rendben lévőnek tűnt, úgyhogy újra kiment az épület elé, adott egy arra járó kifutófiúnak két dollárt, és arra kérte, menjen be a bárba, és kérje el Mr. Weston csomagját. A küldönc így is tett, majd vitatkozni kezdett a férfival a borravaló nagyságáról, amikor a New York-i rendőrség detektívjei, John Murray és Arthur Silk lecsaptak a sötét hajú férfira, és a kezénél meg a lábánál fogva elvonszolták a külügyminisztériumnak az 8th Avenue-n, a postahivatal épületében lévő irodájába.[2]

Murray nyomozó hallgatta ki a férfit, aki a Günther Rumrich nevet adta meg. Azt állította, hogy a Times Square-en lévő Steuben Tavern bárban iszogatott, amikor találkozott egy Edward Weston nevű emberrel, aki azt mondta, hogy egy nagy

konszernnek dolgozik, amely információit gyűjt az USA katonai titkairól. Weston arra kérte Rumrichot, hogy szerezzen üres útlevélkérő lapokat, és abban maradtak, hogy másnap felhívja a Denver Chemical Manufacturing Company Varick Street-i irodájában, ahol Rumrich fordítóként dolgozott.

Clifford Tubbs, a külügyminisztérium különleges ügynöke megvizsgálta azt az aktatáskát, amit Rumrich magával vitt, amikor letartóztatták, és a hadsereg meg a tengerészet nyilvántartási lapjai és térképek között megtalálta annak az üzenetnek a másolatát, amelyben felszólították Henry Eglint, a Fort Totten hadtestparancsnokát, hogy menjen el a mcalpinbeli megbeszélésre. Az üzenet így szólt:

„Titkos állománygyűlést tartunk a McAlpin Hotelben 1938. január 28-án, pénteken. Számítunk a részvételére, és felszólítjuk, hogy a következő pontokba foglalt részleteknek különös figyelmet szenteljen:

1. A megbeszélés jellegéről és körülményeiről senkivel nem beszélhet.
2. Civil ruhában jelenjen meg, kísérő nélkül.
3. Úgy időzítse indulását, hogy 1938. január 28-án, pénteken 12.20-ra érjen a McAlpin Hotelbe.
4. Üljön le a hotel halljában, és várja meg, amíg Mr. Thomas W. Conway néven szólítják. Miután igazolja, hogy ön az, a találkozó szobájába fogják kísérni.
5. Hozza magával a rendelkezésére álló összes tervet a mobilizációra és a tengerparti védelemre vonatkozóan, a megfelelő térképeket és kimutatásokat, és egy jegyzetfüzetet, hogy a megbeszélés részleteit leírhassa.
6. Ismételten figyelmeztetjük, hogy a lehető legnagyobb diszkrécióra számítunk erre a témára vonatkozóan,

senkit sem tájékoztathat róla, kivéve azokat, akikre közvetlenül tartozik.

7. Ennek a feljegyzésnek az átvételét azzal igazolja majd, hogy annak a tisztnek, aki felhívja önt, elismétli az ebben a felhívásban foglaltakat.

Aláírás: Malin Craig,
az USA haderejének dandártábornoka"[3]

Tubbs elhívta Joe Dalton őrnagyot Governors Islandről, aki rögtön összefüggésbe hozta az Eglinnek szóló üzenetet és Lee ezredes Londonból küldött táviratát. Dalton akkor még nem ismerte az MI5 ama információját, hogy a Jessie Jordan skóciai fodrászszalonjába küldött és elfogott levélből derült ki az összeesküvés, egy kémfogó háziasszonynak, Mary Currannak köszönhetően. Dalton azonban ragaszkodott ahhoz, hogy mivel az FBI amúgy is vizsgálja az Eglin elleni összeesküvést, Rumrichot adják át nekik minél hamarabb.

Rumrich a következő napot Murray és Silk nyomozókkal töltötte az irodájában, arra a telefonhívásra várva, amely a nem létező Mr. Westontól sosem jött be. Hogy kihasználja az unalmas napot, stratégiát dolgozott ki: ennek értelmében aznap este megkérdezte a nyomozókat, hogy kaphat-e kegyelmet annak fejében, hogy mindent elmond arról, amit az USA-ban működő német kémekről tud, majd pimasz módon átnyújtott Tom Fitch különleges ügynöknek és Lester Dunigannek, az USA államügyész-helyettesének egy listát azokkal a feltételekkel, amelyeket az amerikaiaknak az ő együttműködése fejében teljesíteniük kellene:

1. „Saját, feleségem és gyerekeim személyes biztonsága.
2. Semmilyen sajtó- vagy másmilyen nyilvánosság az adott kérdésben, amíg az érintett személyek vizsgálati fogságban vannak.

3. Az összes ellenem szóló vád érvénytelenítése az USA hadserege vagy más hatóságok részéről.
4. Segítség személyes adósságaim eltörlésében.
5. Engedély ahhoz, hogy szabadon utazhassak az országban, amennyiben teljesítem az alku rám eső részét.
6. Engedély névváltoztatásra.
7. Ne legyek deportálva."

Fitch telefon-összeköttetésbe lépett a washingtoni külügyminisztériumban Robert Bannermannel, a különleges ügynökök vezetőjével, aki határozottan közölte, hogy Rumrich követelései elfogadhatatlanok. Ennek ellenére Fitch arra buzdította foglyát, hogy mondjon el minél több információt, ezért azt hazudta neki, hogy mindent megtesznek, hogy teljesítsék a feltételeit. Így Rumrich nekifogott élettörténete elbeszélésének. 1911 decemberében született Chicagóban, ahol apja az Osztrák–Magyar Monarchia követségének a titkára volt. A háborús éveket Németországban töltötte a családjával, mielőtt letelepedett Teplitz-Schönauban – a mostani Cseh Köztársasághoz tartozó Teplicében –, ahol szerény körülmények között élt. Mivel születése alapján folyamodhatott amerikai állampolgárságért, 1929 szeptemberében New Yorkba hajózott, mindössze 100 USA-dollárral a zsebében. Ennél rosszabb időpontot nem is választhatott volna az emigrálásra, tekintve, hogy épp három héttel a fekete csütörtök, vagyis a Wall Street-i tőzsdekrach és a nagy gazdasági világválság előtt érkezett meg. A Y.M.C.A. (Fiatalok Keresztény Egyesülete) Bowery részlegében élt nagy szegénységben, és még szerencsésnek tarthatta magát, hogy raktárosként talált munkát, majd egy asztalossal társult, aki támogatta Rumrichot, amíg 1930. január 25-én jelentkezett az amerikai hadseregbe.[4]

Be kellett ismernie, hogy katonai karrierje rövid és jelentéktelen volt. Mivel nem viselte el, hogy parancsoljanak neki,

mindössze öt hónap múlva dezertált, otthagyva posztját a New York-i Governors Islanden, ahol az orvosi rendelőben dolgozott, és autóstoppal elindult nyugat felé. Pittsburghig jutott el, de mivel elfogyott a pénze, feladta magát. Négy hónapnyi fogságot követően visszatért a szolgálatba. 1932-ben előléptették őrmesterré, és először a Panama-csatorna Zónába küldték, majd 1935 elején a montanai Fort Missoulába. Úgy tűnhetett, hogy ez a fiatalember a feje tetejére állította az életét, és valóban, különös tehetsége volt ahhoz, hogy bajba sodorja magát. Ugyanis négy hónappal Montanába érkezését követően kényszerítették, hogy vegye feleségül állapotos barátnőjét, a 16 éves Guri Bloomquistet. Akkor azt az egyetlen dolgot tette, amihez tehetsége volt: elmenekült.

A Fort Missoula bázis kórházi pénztárából 50 dollárt lopott, és elutazott New Yorkba, ahol edénymosogatóként talált munkát egy manhattani étteremben. Majd a Denver Chemical Manufacturing Companynél alkalmazták fordítóként, ami jobban fizetett munka volt, ám ami a montanai tágas terek után kultúrsokként hathatott rá, az az volt, hogy felesége, fia és ő maga egy háromszobás lakásban laktak Bronxban. Ugyanakkor makacsul ragaszkodott ahhoz a sztorijához, hogy a feltételezett német kémmel a Steuben bárban találkozott, és hogy az üres útlevélkérő lapokért pénzt kínáltak neki. A másnap reggeli New York-i újságok mind közölték annak a kémnek a történetét, akit letartóztattak, amint éppen útleveleket lopott – a cikkek nem a Rumrich által valóban ellopni próbált útlevélkérő lapokról, hanem valódi útlevelekről szóltak. Ezalatt a külügyminisztérium és a New York-i rendőrség dühösen egymást vádolta a sajtónak kiszivárogtatott sztoriért, Dalton őrnagy pedig igyekezett meggyőzni a hadsereg hírszerzésében dolgozó főnökeit arról, hogy ez sokkal fontosabb ügy annál, mint amit néhány útlevélkérvény ellopása jelent. De a külügyminisztérium még mindig vonakodott, hogy Rumrichot átadja az FBI-nak, mivel ha az FBI a szövetségi személyiségjogi törvény alapján vádolná

meg Rumrichot, akkor Corden Hullnak meg kellene jelennie tanúként a bíróságon. És Hull külügyminiszter teljesen világossá tette, hogy ez semmiképpen sem történhet meg, inkább ejti az útlevélkérvények ügyét. Ebben az esetben Rumrichot mint dezertőrt átadták volna a katonaságnak.[5]

A külügyminisztérium és az igazságügyi minisztérium közti civakodás addig a péntek délutánig folytatódott, amikor Hoover FBI-vezető világossá tette, hogy vonakodik átvenni az ügyet, mivel az újságok kiszivárogtatása révén másokat, akik szintén részt vettek az összeesküvésben, figyelmeztettek, így egy FBI-vizsgálat sehova sem vezetne. Volt valami Hoover álláspontjában, ugyanis amikor Rumrichnak megengedték, hogy Murray és Silk nyomozók kíséretében felkeresse feleségét és csecsemő fiát, akkor azzal nyugtatta meg síró feleségét, hogy csak jelentéktelen üggyel vádolják, és hamarosan szabadulni fog. De Joe Dalton kitartása mégis meghozta a gyümölcsét, és másnap, február 19-én, szombat reggel 10-kor Fitch különleges ügynök előállította hangosan panaszkodó foglyát az FBI területi irodájában. A külügy cseppet sem örült ennek a fordulatnak, amint az Ed Tamm, az FBI igazgatóhelyettese Hoover igazgatónak küldött emlékeztetőjéből kitűnik:

> „Február 19-én késő délután Mr. Fitch telefon-összeköttetésbe lépett az FBI-jal, közölve, hogy azt az utasítást kapta a külügyminisztériumtól, hogy azonnal lépjen kapcsolatba a New York-i irodával, és értesítse az FBI-t, hogy a külügyminiszter nem szeretné, ha az FBI Rumrich ügyét a személyiségjogi törvény alapján tárgyalná, javasolva, hogy Rumrichot adják át a katonai hatóságoknak, amennyiben a vádlott beismeri, hogy 1935-ben dezertált az USA hadseregéből, amikor a montanai Missoula erődben szolgált. Aznap Mr. Fitch többször is telefonált a New York-i

irodának, azt állítva, hogy a »külügyminisztérium nyomást gyakorol rá annak érdekében, hogy erősítse meg: az FBI átadja az ügyet a katonai hatóságoknak«."[6]

Reed Vetterli, az illetékes New York-i különleges ügynök Rumrich kihallgatását átadta sok nyelven beszélő kollégájának, Leon Turrou-nak, aki érdekes, bár ellentmondásos személyiség volt. Tehetségesen reklámozta magát, ami nemrégiben egy szerzőt arra inspirált, hogy sajnálkozva megjegyezze: Turrou kora ifjúságáról szóló eltérő történetei több helyütt „saját maga által kreáltak voltak". 1895-ben, Kobrinban – az akkor orosz megszállás alatt álló, Lengyelországhoz, ma Fehéroroszországhoz tartozó városban – született, elmondása szerint egyéves kora előtt elárvult, és egy gazdag kereskedő fogadta örökbe, aki Berlinben és Londonban iskoláztatta. Később azt állította, hogy 18 éves korában emigrált az USA-ba, és a *New York Times*nál fordítóként dolgozott. Az első világháborúban teljesített katonai szolgálatáról szóló beszámolója enyhén szólva is erősen ellentmondásos. Az egyik verzió szerint Turrou az orosz cári hadseregben szolgált a keleti fronton az 1917-es forradalomig, amikor egy lengyel egységgel csatlakozott a francia Idegenlégióhoz a nyugati fronton. Egy másik elbeszélés szerint 1918 júliusában a château-thierryi csatában megsebesült, amikor az USA haditengerészeténél szolgált. Egy harmadik verzió szerint akkor sebesült meg, amikor a francia hadseregben harcolt 1916-ban. Ekkor egy párizsi kórházban beleszeretett Teresa Zakrewski ápolónőbe. A háború után, az elbeszélés szerint, követte Teresát Kínába, és ott összeházasodtak.[7]

Ha azt gondoljuk, hogy mindez úgy hangzik, mint egy romantikus regény, akkor igazunk van, mert valóban nem más, mint puszta kitaláció. 1922 júliusában Teresa Zakrewski sürgősségi amerikaiútlevél-kérelmet adott be Varsóban, és bemutatott egy iratot, amely szerint feleségül ment Leon Turovskyhoz 1917. október 19-én, négy nappal a 17. születésnapját követően

az oroszországi Vlagyivosztok katolikus Isten anyja-templomában, épp akkor, amikor az októberi bolsevik forradalom elérte a Moszkvától és Szentpétervártól távoli területeket. Első fiúgyermekük, Edward 1918 novemberében Szibériában született, második fiuk, Victor pedig 1919 decemberében, szintén Szibériában jött világra. Leonnak ezekre az adatokra vonatkozó fantáziálásából azt szűrhetjük le, hogy a nyugati fronton rá váró kötelező katonai szolgálat elől menekülve, szokatlan módon a legtöbbet utazó katona lett belőle. Az a tény, hogy ebben az időben Vlagyivosztokban és Szibériában tartózkodott, arra utal, hogy a bolsevik forradalom után a szövetségesek elfoghatták a polgárháborúba való katonai beavatkozásuk során.

Turovsky közlegényt valóban felvették 1920 márciusában a francia tengerészgyalogsághoz, 16 hónappal az után, hogy Európában befejeződött a háború, és akkor, amikor a szovjetek által támogatott Távol-keleti Köztársaság megalakult Szibériában a szövetségesek rosszul eltervezett beavatkozásának a bukását követően. Turovskynak feltehetően azt mondták, hogy Teresát és a gyerekeit meggyilkolták az orosz polgárháborúban, úgyhogy 1920 novemberében egy katonai hajóval Antwerpenből New Yorkba utazott. Ott a brooklyni Dumont Avenue 603-as címet adta meg édesanyja címeként, illetve értesítési címként. Ez persze nehezen összeegyeztethető azzal az állításával, hogy több mint két évtizeddel korábban elárvult, amikor anyja belehalt a gyerekszülésbe.[8]

Turovsky, aki 1921 májusában egészségügyi okokra hivatkozva leszerelt a haditengerészettől, amerikai állampolgárságért folyamodott, és nevét Turrou-ra változtatta, majd a háború utáni Oroszországban csatlakozott az Amerikai Segélyezési Ügynökséghez. Moszkvai tartózkodása alatt kinyomozta, hogy Teresa és a gyerekei életben vannak, és kimenekítette őket Szibériából. A család 1923. március 24-én érkezett New Yorkba, és a Long Island-i Westburyben telepedtek le. Ekkor Turrou egy kétes üzleti vállalkozásba bonyolódott, ami névlegesen szárított gombát

importált. 1923-as utazásait nem annyira a legális kereskedés, hanem értékes áruknak a Szovjetunióba és onnan az USA-ba csempészése motiválhatta. Az L. & N. Mushroom Company hamarosan csődbe ment, és Turrou a postának dolgozott egészen addig, amíg az 1928-as elnökválasztási kampányban a republikánus jelölt, Herbert Hoover mellett nem kezdett kampányolni. Hoover az Amerikai Segélyezési Ügynökségnél Turrou főnöke volt, és eredetileg tolmácsmunkát szerzett számára a Bureau of Investigationnél (az FBI elődjénél). Bár Turrou-nak nem volt jogi végzettsége, amit J. Edgar Hoover a különleges ügynöki munka minimális követelményének tekintett, viszont hét nyelven beszélt folyékonyan, ami a soknyelvű amerikai társadalomban igencsak hasznára vált. Gyorsan sor került az előléptetésére, és akkorra, amikor Günther Rumrichot kihallgatta, Turrou már számos kiemelt ügyön dolgozott. Ezek közé tartozott a repülés úttörője, Charles Lindbergh csecsemőkorú kisfiának elrablási és gyilkossági ügye is.[9]

Rumrich a Turrou vezette kihallgatásán eleinte ragaszkodott ahhoz a meséjéhez, amit a külügyminisztérium ügynökeinek is elmondott, vagyis hogy egy Weston nevű, rejtélyes kémmel találkozott, aki felkérte, hogy szerezzen üres útlevélkérő lapokat. Ez nyilvánvaló képtelenség volt, ezért Turrou úgy döntött, hogy akkor tudhatja meg a leggyorsabban az igazságot, ha a fogoly nyilvánvaló hiúságára épít. Későbbi visszaemlékezése szerint a következőket mondta Rumrichnak:

„»Figyeljen, Rumrich – mondtam hirtelen –, miért járatja a bolondját ezekkel az ügynökökkel?« Rumrich először megdermedt, de aztán sokkal oldottabb lett, mint bármikor attól fogva, hogy belépett az ajtón. Bár valójában nem bolondította a kihallgatóit, mégis tetszett neki, hogy ezt feltételezik róla.

»Én a bolondját járattam velük, uram? – kérdezte. – Mit ért ezen?«

»Például ez a kijelentése – mondtam, és felolvastam neki. – Figyeljen – mondtam, és elkezdtem olvasni a részleteket. – Maga nem az a gyerekes balek, mint aminek beállítja magát. Ezek szerint maga hülye, s az esküdtszék legbutább tagjai is kinevetnék«, mondtam neki."[10]

Turrou szerint Rumrich néhány percig elgondolkodott, majd beleegyezett, hogy mindent elmond, azzal a feltétellel, ha előtte beszélhet a feleségével. A család bronxi lakásához közeli fűszerüzlet telefonján keresztül üzentek, és a síró, az állapotosság előrehaladott szakaszában lévő Guri Rumrich aznap délután megjelent a Foley Square-en, fiával, Gerryvel. Azt mondták neki, hogy utazzon haza a családjához Montanába. Így Rumrich néhány perc alatt megszabadult a feleségétől, a gyerekétől, és véget vetett a házasságának is, majd valóban hosszasan mesélni kezdett, annyira, hogy kimerültsége miatt vasárnap hajnalban meg kellett szakítani vallomásának az első felét. Rendkívüli elbeszélése azonban alapjaiban rendíthette meg a náci kémkedés és felforgató tevékenység veszélyeiről addig kialakult, naiv amerikai elképzelést.[11]

***

Az amerikai kémelhárító szolgálatok, amelyek az első világháború idején a császár kémjeivel és szabotőrjeivel szemben olyan hatékonynak bizonyultak, jóformán kiszolgáltak. Ehhez hozzájárult, hogy Henry Stimson külügyminiszter 1929-ben hozott hírhedt rendeletével megszüntette a US Army Black Chamber kódfejtési műveleteinek korábbi pénzügyi támogatását, azzal a jámbor kijelentéssel, hogy „úriemberek nem olvassák egymás leveleit". A magas morális standardot képviselő Stimsonnak látszólag naiv, moralizáló kijelentése valójában a hadsereg, elsősorban a US Army Signal (a kommunikációs és információs részleg) belső átszervezését kívánta fedezni. Az átszervezést az motiválta,

hogy megszabaduljanak a Black Chamber briliáns képességű vezetőjétől, Herbert O. Yardley-tól. Az események azonban – elsősorban az 1929 októberében bekövetkezett Wall Street-i tőzsdekrach – nagyon hamar túlhaladottá tették ezt az átszervezést. A gazdasági válság tömeges munkanélküliséget okozott, és kitárta a kaput a szélsőségesek előtt, akik komplex problémákra vonatkozó kérdésekre csábítóan egyszerű válaszokat kínáltak. Egyikük a sajtócézár William Randolph Hearst volt, aki az újságjaiban dicsőítette Hitler minden tettét. A másik szélsőséges szónok Charles Coughlin atya, katolikus pap és antiszemita demagóg volt, aki a rádióban – az új tömegtájékoztatási eszközben – terjesztette fajgyűlöletét.

Hearst és Coughlin legalább nyíltan kimutatta a fasizmus iránti rokonszenvét. 1934-ben azonban üzletemberek egy csoportja szervezett titkos összeesküvést, náci stílusú államcsínyt annak érdekében, hogy a nemrégiben megválasztott Roosevelt elnököt egy fasiszta diktátorra cseréljék. A „Business Plot" (üzleti összeesküvés) néven emlegetett terv résztvevői közé tartozott Robert Clark, aki a Singer varrógépgyár örököse volt, valamint Prescott Bush bankár, George W. Bush, a későbbi elnök nagyapja, továbbá Iréne du Pont, a Du Pont Industries vezetője. Du Pont, aki nyilvánvalóan tébolyult lehetett, egyszer üzletemberek egy csoportjának azt javasolta, hogy az USA vezetését egy „superman"-re kellene bízni – ami a nietzschei Übermensch-gondolat felhígítása volt –, akinek születésétől fogva teljesítményfokozó gyógyszereket kellene adni. Azokat a fiúkat, akik ebben az eljárásban előnyökhöz jutnak, a faji tisztaság elve alapján kellene kiválogatni. Du Pont nagy pénzeket fektetett be az I.G. Farbenbe és a General Motors leányvállalatába, az Opelbe, miközben teljesen tisztában volt azzal, hogy mindkét nagyvállalat a náci párt finanszírozójának számít. Az összeesküvő üzletemberek pechükre ostoba módon Smedley Butler tábornokot választották vezetőjüknek, aki az amerikai tengerészgyalogság hőse volt, és mindenki tudta róla, hogy nem szereti a bankárokat

és azokat, akik a háborúból gazdagodnak meg. Butler feltárta az összeesküvést, de egy FBI-vizsgálattól eltekintve – ami a Grayson Murphynek, a J. P. Morgan bankház bankárának az irodájában tartott rajtaütésből állt – eltussolták a botrányt, mivel az USA legjelentősebb üzletembereinek egy része is érintve volt benne, és felforgató árulóknak minősültek volna.[12]

Bár a „Business Plot" nem lett sikeres, az amerikai fasiszta csoportok igyekeztek felhasználni a gazdasági válság teremtette helyzetet arra, hogy a Los Angelesben, New Yorkban, Chicagóban, Milwaukeeban és Detroitban élő német-amerikai közösségekben bajt keverjenek. New Yorkba náci propagandaanyagokat csempésztek be, amerikai nácik gyakorlatoztak olyan puskákkal, amelyeket a New York-i Nemzeti Gárdától kölcsönöztek, továbbá a német-amerikai közösségek gyerekei torkuk szakadtából énekelték a náci Horst-Wessel-dalt a Long Islanden és New Jersey-ben szervezett táborokban. Ezeket a táborokat az úgynevezett Friends of New Germany (Az új Németország barátai) nevű társaság szervezte. Vezető amerikai náciellenes személyeket halálosan megfenyegettek, és a Los Angeles-i német helyettes konzul kapcsolatban állt a Silver Shirts (Ezüstingesek) nevű, Hitlerbarát bandával, amelynek 15 ezer tagja volt (amikor a banda a csúcson volt), akiket főként a nyugati országokban szerveztek be. Az Ezüstingesek vezetője a félbolond hollywoodi forgatókönyvíró, William Dudley Pelley volt, és azt tervezték, hogy felvonulnak a San Diegó-i városháza előtt, és meglincselik a zsidó származású seriffhelyettest.[13]

Berlinből nézve a *New York Times* beszámolói – amelyek szerint a Madison Square Gardenben tartott 20 ezres „fajbarát" felvonuláson náci tisztelgéssel köszöntötték a horogkeresztes zászlókkal feldíszített helyszínen Hitlert – azt sugallhatták, hogy a német-amerikai diaszpóra lakói legalábbis fogékonyak a nemzetiszocialista üzenetekre. Azonban az USA-ban élő körülbelül 5 millió, német nemzetiségű amerikai már másod- vagy

harmadgenerációs amerikaiként született, ráadásul gyakran a német zsidók közül származtak, akik nem nagyon törődtek Németországgal, még kevésbé érdeklődtek a nácizmus iránt. A német-amerikaiak nagy többségét taszították a Grieblhez és Raymond Healey nevű cinkosához hasonló emberek. Healey ír származású amerikai fasiszta volt, egy önjelölt amerikai Hitler, aki azt mondta az Amerikaellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság egyik elnökének, Sam Dicksteinnek, egy litván származású zsidónak, hogy az amerikai utcákat hamarosan a zsidók vére fogja vörösre festeni.[14]

Közben Németországban az NSDAP, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt gonosztevői az országba látogató amerikai turistákat indokolatlan támadásokkal zaklatták. Így például Philip Zuckerman New York-i szűcsöt és feleségét, továbbá Rolf Kaltenborn brooklyni orvost és 16 éves fiát, Roland Velz üzletembert és feleségét, egy másik brooklyni orvost, Daniel Mulvihillt, és végül egy Sam Bossard nevű diákot megverték, amikor nem vettek részt a náci felvonulásokon. Walter Orloffot, a Greifswaldi Egyetem orvostanhallgatóját az ágyából ráncigálták ki, és súlyosan bántalmazták. Helen Lyster New York-i diáklányt a *Gestapo* hallgatta ki, pusztán azért, mert vállára vetett fényképezőgéppel figyelte, amint a müncheni repülőtéren a rohamosztagosok gyakorlatoztak. Richard Roiderer chicagói tanárt négy hónapos börtönbüntetésre ítélték Münchenben, mivel jegyzetfüzetében „gyanús bejegyzéseket" találtak. A New Yorkból jövő Elsa Sittel tíz napot töltött börtönben, miután eléggé oktalan módon azt mondta egy német vámtisztnek, hogy Hitler zsidó származású volt.

Különösen nagy horderejűnek számított a Seattle-ből jött Lawrence Simpsonnak, a kereskedelmi flotta tagjának az ügye. Hajója, az *SS Manhattan* fedélzetén tartóztatták le 1935. június 28-án, Cuxhaven kikötőjében. A Gestapo nyilván tudta, hogy mit keressen, amikor Simpson kabinjában úgynevezett „kommunista irodalmat" találtak. A fiatal tengerész 15 kimerítő hónapot töltött

Hamburg hírhedt koncentrációs táborában, Fuhlsbüttelben, mielőtt 1936. szeptember 28-án bíróság elé állhatott. További háromévi börtönre ítélték, és amikorra szabadult, Simpson egészsége annyira megrendült, hogy csendben elengedték, és a következő hónapban az USA-ba deportálták.

A leghírhedtebb eset talán a Berlinben tanuló, kanadai származású, Los Angeles-i Isabel Steele hegedűművészé volt. Amikor a lengyel kémekkel, Jerzy Sosnowskival és Benita von Berggel kapcsolatban álló emberek felderítése alkalmával letartóztatták, a szószátyár és indiszkrét Isabel nem segítette saját ügyét azzal, hogy 17 éves húgának, Mariannak a fanatikus náci barátja előtt hangoztatta erős náciellenes érzéseit. A 23 éves Isabel nem volt kém, mégis négy hónapra bebörtönözték, mielőtt 1934 decemberében Hamburgban feltuszkolták egy amerikai óceánjáróra. Szenzációhajhász beszámolói voltak arról, hogy milyen kimerítő kihallgatásokon kellett részt vennie, hogy többször elismételték, hogy ki fogják végezni, és arra kényszerítették, hogy egy barátnőjét, a náciellenes érzelmű filmsztárt, Brigitte Helmet, Fritz Lang *Metropolis* című filmjének hihetetlen szépségű főszereplőjét a Gestapo csapdájába csalja – ezt a sztorit az USA-ba való visszatérte után hamarosan az amerikai újságok mindegyike közölte. S mindez akkor történt, amikor a Németországban élő amerikaiakat elborzasztotta az a hír, hogy amennyiben olyan betegségben szenvednek, ami a nácik szerint örökletes, akkor erőszakkal sterilizálni fogják őket.[15]

Valójában az amerikai náci szervezetekkel rokonszenvezők száma egy 412 ezres nagyságú kisebbség volt csak, akik az első világháború után emigráltak az USA-ba, és akiket – mint Ignatz Grieblt is – elkeserítette, hogy Németország 1918-ban vereséget szenvedett, és hogy utána kaotikus állapotok alakultak ki az országban. A legtöbb fanatikushoz hasonlóan idejük nagy részét egymás közötti veszekedéssel töltötték, de a gazdasági válság izgatott légkörében mi sem tűnt könnyebbnek annál, mint hogy

létezőnek feltüntetett veszélyektől rettegjenek. Akkoriban az USA-ban nem volt még olyan szövetségi szervezet, amely a felforgató tevékenységet vagy a kémkedést vizsgálta volna. Roosevelt elnök viszont kellőképpen megijedt ahhoz, hogy 1934 májusában a Fehér Házba rendelje J. Edgar Hoovert, az FBI akkori vezetőjét, és felhatalmazza arra, hogy „rendkívül gondos és szigorú" nyomozást indítson az amerikai náci mozgalom ügyében, ami „a német kormány hivatalos képviselőihez fűződő lehetséges kapcsolataikra kiterjedő vizsgálatot" jelentett.

Mint ahogy azt Hoover egyik életrajzírója megállapította, az FBI hatásköre ettől fogva eltérhetett a Harlan Fiske Stone legfőbb ügyész által 1924-ben kiadott rendelettől, amely az FBI tevékenységét „szigorúan a törvénysértések kivizsgálására korlátozta". Ennek az eltérésnek az engedélyezése kétségtelenül alkotmányellenes volt, és a Fehér Ház óvakodott attól, hogy ezt papírra vesse. De az FBI-nak továbbra sem volt felhatalmazása arra, hogy letartóztasson kémeket, vagy eljárást indítson ellenük. Ez a helyzet csak azután változott meg, miután Agnes Driscoll kódfejtő, a Tengerészeti Hírszerzési Iroda (Office of Naval Intelligence) alkalmazottja megfejtett egy japán diplomáciai táviratot, amelyben a TO-MI-MU-RA betűkombinációk feltehetően az amerikai haditengerészet egyik hírszerzési forrására vonatkozott. A japán nyelv egyik specialistája szerint japánul a „mura" szó „valakinek a fiá"-t jelenti. Driscoll felfedezte, hogy a távirat egy japán kémre vonatkozik, akit vagy Tomisonnak, vagy még valószínűbb, hogy Thompsonnak hívnak. A kémről kiderült, hogy az amerikai haditengerészet egy korábbi, Harry Thompson nevű tisztviselője volt, aki az egykori önkéntesi egyenruháját viselte, amikor a San Diegóban lévő tengerészeti bázison egyszerűen felment a hadihajókra, magához vette a szanaszét fekvő dokumentumokat, majd zavartalanul partra szállt. 1936. július 2-án Thompsont 15 év börtönre ítélték, amit a McNeil szigeten lévő javítóintézetben kellett letöltenie, így ő lett az első ember, akit az USA-ban 1918 óta kémkedésért elítéltek.[16]

Driscoll áttörése az amerikai haditengerészetet egy másik kontár japán kém nyomára vezette: az alkoholista John Farnsworth korábbi tengerésztiszthez. De Thompson és Farnsworth leleplezése csupán az amerikai katonai kémkedés véletlenszerű melléktermése volt, nem pedig a kémelhárítás érdeme. Már elmúltak az ártatlanság napjai, és a külügyminisztérium, a titkosszolgálat s még a postahivatal megfelelő részlege is versengett a kémelhárítási feladatokért. Mégis, J. Edgar Hoover volt az, aki 1936. augusztus végén elment a Fehér Házba, egy hónappal Farnsworth letartóztatása után. Az elnök garantálta számára azt, amit Hoover úgy értelmezett, hogy új erőket csoportosíthat át mind a kommunisták, mind pedig a nácik elleni vizsgálatok megindításához. „Rajta – mondta Cordell Hull külügyminiszter az elragadtatott Hoovernek –, indítson csak vizsgálatot az aljas gazemberek ellen!"[17]

***

Mint ahogy azt Turrou helyesen figyelte meg, kihallgatása során Rumrich „kissé hazudott a saját bűnrészességével kapcsolatban", azt azonban elismerte, hogy akkor határozta el, hogy kém lesz belőle, amikor elolvasta Walter Nicolai ezredesnek, Németország első világháborús hősének emlékiratait a New York-i közkönyvtárban.

Mivel bizonytalan volt abban, hogy miként léphet kapcsolatba a megfelelő emberekkel Németországban, 1936 januárjában az jutott eszébe, hogy ír a náci párt újságjának, a *Völkischer Beobachter*nek, és ehhez egy levelet csatolt, kérve, hogy juttassák el azt Nicolainak. Amennyiben Nicolait érdekli Rumrich ajánlata, akkor helyezzen el egy Theodor Koernernek szóló hirdetést a *New York Times* közérdekű közlemények rovatában.

Nicolai, aki már régen nyugalmazott általdós volt, a nácik szája íze szerint átírta a német történelmet, így aztán Rumrich levelét Hilmar Dierksnek továbbították, az Abwehr hamburgi

állomáshelyére, és az a hirdetés, amely a *New York Times* 1936. április 6-i számában jelent meg, Dierkset Sandersként nevezte meg, és ugyanazt a postacímet, a P. O. Box 629-et adták meg, amit a Draper- és a Jordan-esetben is használtak.

THEODOR KOERNER — LETTER RECEIVED. PLEASE SEND REPLY AND ADDRESS TO SANDERS, HAMBURG 1. POSTBOX 629, GERMANY.

THEODOR KOERNER – LEVELÉT MEGKAPTUK. Küldje levelét és válaszát a Sanders, P. O. Box 629, Hamburg, Németország címre.

Rumrich sietve megírta a válaszát, amiben Sanders – valójában Dierks – részére eltúlozva ecsetelte katonai érdemeit. Ekkor Rumrichtól azt kérték, hogy küldjön adatokat a Panama-csatorna Zónában állomásozó egységekről, ezzel akarták letesztelni. Emlékezetből meg tudta adni az adatokat, mivel korábban, pontosan 1935 novemberében szolgált ott. Válaszként 40 dollár fizetséget küldtek neki, azzal a további kéréssel, hogy szerezze meg az USA haditengerészete nyugati parti műveleteinek a titkos adatait. Rumrich kénytelen volt beismerni, hogy ezt nem tudja teljesíteni. Az, hogy a haditengerészet műveleteiről kértek pontos titkosszolgálati adatokat egy olyan egykori, fokozat nélküli katonától, aki alig tudott megkülönböztetni egy torpedórombolót egy cirkálótól, csak azt eredményezhette, hogy pontatlan adatokat kapnak. Ez a kérés már csak azért is felesleges volt, mivel a *New York Times* napi beszámolókat közölt az USA haditengerészetének a műveleteiről.[18]

Ezt követően egy teljes év azzal telt, hogy Rumrich fillérekből élt, és nem kapott semmilyen fizetséget. Úgy tűnt, nem vezetett sehova az a terve, hogy belőle kémfőnök váljon. Azonban 1937 szeptemberében meghívást kapott a New York-i Hindenburg

kávézóba, ahol Karl Schlüterrel, az Abwehr futárjával találkozott. Ez ugyanaz a Schlüter volt, aki két évvel korábban Wilhelm Lonkowskival működött együtt. A Schlüterrel és más futárokkal, például Theodor Schützcel, a Hamburg-Amerika Line *New York* nevű hajójának stewardjával való találkozásra általában kéthetente került sor. Azon tervek között, amivel Rumrich Turrou-nak eldicsekedett, szerepelt egy esemény, amikor a Fort Hamiltonban lévő katonai kórházban jelent meg, Milton őrnagyként bemutatkozva, és azt állította, hogy az egységénél tartandó előadáshoz statisztikai adatokra van szüksége az ott előforduló nemi betegségek számáról. Rumrich saját szolgálati idejéből emlékezett arra, hogy az ilyen statisztikák megadták az erődítmény teljes létszámát. Az elkészített statisztikát „Milton őrnagy"-nak címezve egy küldönccel elküldték a New York-i East 86th Street és Park Avenue sarkára. Rumrich a következő találkozásukkor átadta a statisztikát Schlüternek. Egy másik terv arra vonatkozott, hogy az új repülőgéphordozó *Yorktown* és *Enterprise* hajók alacsonyabb beosztású személyzetének tagjait megvesztegessék annak érdekében, hogy titkos információkat áruljanak el. Valamint hallottunk még az állítólagos állománygyűlésről, amire Eglin ezredest csalták el a Taft Hotelbe, és a védelmi terveket akarták tőle elvenni. Rumrich még azt is állította Turrou-nak, hogy egy általa csak „Schmidt"-ként ismert, gázpisztolyos Abwehr-tiszt rejtőzik majd el az ajtó mögé, és segít Rumrichnak Eglin ezredes lefegyverzésében.

Egyik találkozójukon Schlüter azt kérte Rumrichtól, hogy nyomozza ki Senta Dewangernek, Wilhelm Lonkowski korábbi szállásadónőjének a címét. Ez egyszerűnek tűnt, mivel csak a Nassau megyei telefonkönyvet kellett hozzá megnézni, majd kapcsolatba lépni vele a Clinton borüzletben Hempsteadben, magát a berlini Herr Friedrich von Klotznak kiadva. Azt mondta Sentának, hogy üzenetet hozott Németországban lakó rokonaitól, de ezt személyesen szeretné elmondani. Megbeszélték, hogy a McAlpin Hotel

halljában fognak találkozni néhány nap múlva. Azonban az aggódó Senta hiába várt órákon keresztül a szálloda halljában, Herr Klotz nem jelent meg. Senta joggal aggódott, mivel az Amerikai Stratégiai Szolgálatok Hivatalának (American Office of Strategic Services, OSS) a háború utáni vizsgálata bizonyítékot tárt fel arra nézve, hogy egy nem azonosított Abwehr-forrás azt javasolta a Gestapónak, hogy nyomozzák ki, hol laknak Senta rokonai Németországban, „akiket büntetésképpen túszul kell ejteni".[19]

Az Abwehr által küldött havi 50 dolláros fizetségét biztosítandó Rumrich kitalált olyan beosztott ügynököket, akik az amerikai hadseregben szolgálnak, köztük a furcsán hangzó nevű Hesteryt, aki Governor Islanden szolgál, és aki megpróbál majd egy új kézi lőfegyvert ellopni. Egy másik, szintén furcsa nevű, képzeletbeli beszervezett katona készen állna az amerikai katonai bázisok légi felvételeinek ellopására, ha jól megfizetnék. Turrou nyomására azzal kapcsolatban, hogy mondja el, hogyan tartotta a kapcsolatot a többi német ügynökkel és a kémfőnökkel, Rumrich elmondta, hogy egy 1937. novemberi megbeszélésen Schlüter azt mondta neki: ha bármikor levelet akar küldeni Hamburgba Sandersnek, akkor azt angolul írja meg, „Crown" fedőnéven írja alá, és címezze Mrs. Jessie Jordannak, a skóciai Kinloch Street 1.-be.[20]

***

1938. február 22-én, kedd délután, letartóztatása után nyolc nappal Rumrich szemmel láthatóan rossz lelkiállapotba került. Arra számított, hogy kap egy védőügyvédet, vagy hogy valaki váltságdíjat fizet érte, sőt, talán a felesége és a fia részére is adnak valamennyi pénzt. De semmi ilyesmiről nem értesült, és hamar elpárolgott az a maradék lojalitás, amit az Abwehr kifizetői iránt érezhetett. Mint azt Turrou később megírta, foglyának egyre növekvő elszigeteltségét és bizonytalanságát kihasználva kiderült, hogy Rumrich mondandója javát a végére tartogatta:

„»Nos, Rumrich – mondtam neki kötekedve –, úgy tűnik, hogy nagyszerű náci barátai pácban hagyták magát.«

Keserű arcot vágott, s azt felelte: »Igen, úgy tűnik, Mr. Turrou.« Majd egy percnyi tétovázást követően hozzátette: »Ezért akarok most segíteni magának abban, hogy tönkretegye őket.«

»De eddig nem sokat segített – mondtam. – Mi a helyzet Schlüter barátjával?«

Igazán nem hittem, hogy ez majd beválik, de bevált. Rumrich továbbra is magában motyogott pár percig, majd abbahagyta, felszegte az állát, és azt mondta: »Rendben, elmondom önnek. Schlüter és a segítője, a vörös hajú Jenni Hofmann az *Európa*val érkezik New Yorkba.«"[21]

Ha ez a beszélgetés valóban úgy zajlott le, ahogy azt Turrou feljegyezte, akkor is furcsának tűnik, tekintetbe véve azt a tényt, hogy ha Rumrichtól megtudta, hogy Karl Schlüter és Johanna „Jenni" Hofmann az *Europa* hajón dolgoztak, akkor Turrou miért nem tudta magától is kitalálni, hogy a következő úton visszatérnek. Bárhogy történt is, Turrou és csapata felszállt az *Európa*ra, amikor az két nappal később, február 24-én, csütörtökön vesztegzár alatt állt a kikötőben. Bevándorlási hivatalnoknak álcázva ellenőrizték az útleveleket, és rájöttek, hogy Schlüter nincs a hajón, mert a szabadsága miatt nem utazott velük, de gesztenyebarna hajáról és fehér egyenruhájáról könnyen felismerték Jenni Hofmannt. Amikor aznap este partra szállt a North River 86-os mólójánál, a Foley Square-re vitték, és kihallgatták. Hofmann beismerte, hogy valóban ismeri a steward Karl Schlütert, de ő nem utazott velük a szabadsága miatt. Mivel rosszul tudott angolul, németül beszélt, és határozottan tagadta, hogy ismert volna egy Günther Rumrichot, és semmiképpen sem kereste fel őt annak lakásán. Ekkor Turrou intésére bevezették Rumrichot, aki egyszerűen annyit mondott: „Helló, Jenni."[22]

Hofmannt láthatóan sokkolta az eset, és rájött, hogy elvesztette a játszmát. Bevallotta, hogy akkor találkozott először Schlüterrel, amikor a Norddeutscher Lloyd *Gneisenau* nevű óceánjáróján dolgozott, majd 1936 februárjában mindketten az *Europára* mentek dolgozni. Beleegyezett, hogy Schlüter futárja lesz, vele együtt szállt partra, amikor az *Europa* 1938. január 14-én kikötött New Yorkban, és meglátogatta Grieblt, hogy egyeztessék a kémkedési célpontokat. Utána felkereste Martin Schade nyugállományú német tengerészeti hadmérnököt, akit Schlüternek nem sikerült kémnek beszerveznie. Végül Rumrichhoz mentek, aki azt ígérte, hogy megszerzi a repülőgép-anyahajó terveit és az üres amerikai útleveleket. Február 4-i New York-i látogatásuk alkalmával ugyanezt a rutineljárást követték: Rumrichtól elhozták a Fort Hamilton nemi betegségekre vonatkozó statisztikáját, valamint az amerikai hadsereg és haditengerészet nyilvántartásából kimásolt adatokat, amelyek sok gépelt oldalt töltöttek meg. A következő napon, New Yorkból Crown ügynök aláírásával küldött levélben – amit Dundeeban fogtak el – utalás olvasható az előző napi találkozásra „az úriemberrel és a hölggyel", akik az *Europa* fedélzetén érkeztek, és akiknek átadott „számos dolgot, melyek már egy ideje a tulajdonomban voltak… és egy levelet, amely tevékenységem és terveim összes részletét tartalmazza".

Két héttel később, amikor az *Europa* arra készülődött, hogy kihajózzon Bremerhavenből a következő New York-i útjára, Schlüter megjelent a fedélzeten, és miután átadott négy levelet New York-i kézbesítésre, közölte Hofmann-nal, hogy kiveszi a háromhetes szabadságát, és ezért nem utazik velük. Hofmann elmondta Turrou-nak, hogy a levelek most is a bőrtáskában vannak a priccs alatt az *Europa* fedélzetén, és amikor elmentek értük a hajóra, kiderült, hogy Rumrichnak, Ignatz Grieblnek, Kay Moognak és Martin Schadének címezték őket. A Rumrichnak szóló levél kódját könnyen meg lehetett volna fejteni, még akkor is, ha Jenni nem akarta volna megkönnyíteni a saját (és mindenki más) feladatát, mivel ostoba módon a kódfejtő kulcsot ugyanabban a táskában tartotta, mint a rejtjeles leveleket. Hofmann dekódolásában a levél így hangzott:

„Kedves barátom,

1. Jennivel 70 dollárt küldök önnek a kódért. Kérem, ebből 40 dollárt adjon oda annak, aki megszerezte a kódot az ön részére, 30 dollárt megtarthat.
2. Mi a helyzet a repülőgép-anyahajó terveivel? (*Yorktown* és *Enterprise?*) Az összes tervért 1000 dollárt fizetünk. Ha megkapja őket 300 dollárért, akkor a maradék 700 dollár az öné. Úgyhogy, barátom, beszélje meg az ügyet Jennivel, és mondja el neki, hogyan kell kezelni a tervek dolgát. Nem kell aggódnia. Ami a pénzt illeti, meglátja, mindenről gyorsan gondoskodom.
3. Mi a helyzet a pisztolyüggyel, amiről beszéltünk?
4. Mi a helyzet az amerikai útlevelekkel? Mondja el Jenninek, és tájékoztassa őt az árról.
5. Tudna szerezni nekem, barátom, képeket a hadseregről és a tengerészetről? Nagyon hálás leszek ezért, mondja meg, mi az ára.
6. Mi a helyzet a légelhárító ágyúval? Tudna erről információt szerezni?
7. Szükségem van olyan amerikai mérnökök címére, akik külföldön dolgoztak, és nem tértek haza.
8. Kódkulcseljárás.
9. Minden érdekel, amit a konzulátuson tudnak az oroszok megrendeléseiről az amerikai gyártású tengerészeti termékekre vonatkozóan."

Turrou behozatta Rumrichot, és megtudta tőle, hogy a levél első bekezdésében hivatkozott kód a légi közlekedési jelzőberendezések

listájára vonatkozik. Ezt egy barátjuk, Erich Glaser tizedes másolta le, aki a Long Island-i Mitchel Fields-i légi hadtestnek dolgozott. A harmadik bekezdésben említett pisztolyt Rumrich egyik állítólagos beszervezett ügynökének kellett ellopnia. A nyolcadik bekezdésben leírt kódkulcseljárás az amerikai hadsereg egyik kódját jelentette, amit Schlüter említett egyik New York-i látogatásán, de amit nem tudtak nyomon követni. Rumrich vagy nem tudta, vagy nem akarta megmagyarázni „a konzulátusra" történő utalást, valamint az amerikai üzleti körökhöz érkező orosz megrendeléseket.

A Mitchel Fielden elkapott Erich Glaser nyilvánvalóan kis hal volt, akit Rumrich meggyőzött arról, hogy csatlakozzon a hadsereg légi hadtestéhez, és lopjon el titkos adatokat a legújabb repülőgép-rádiókról. Glaser, aki mindig is vonakodott, nem ért el semmit, eltekintve a légi forgalmi jelzőberendezések listájának teljesen hasznavehetetlen lemásolásától. Schadéról szintén kiderült, hogy használhatatlan, mivel egyértelműen visszautasította Schlüter beszervezési próbálkozásait. Ignatz Griebl viszont teljesen más eset volt. Erre főképp akkor derült fény, amikor az FBI ügynökei, a Hofmann letartóztatását követő napon, február 25-én a nap nagy részét azzal töltötték, hogy leellenőrizték az orvosnak a náci érdekeket szolgáló nyilvános fedett tevékenységét.

***

Cordell Hull szavai szerint az egyik „alávaló, náci gazember", Ignatz Theodor Griebl ideális bevándorlónak tűnt, amikor 1924. október 10-én Ellis Islanden partra szállt. A bajorországi Würzburgból származó, kitüntetésekkel díszített egyenruhás, háborús veterán azt mondta a bevándorlási tiszteknek, hogy azt tervezi, hogy befejezi orvosi tanulmányait, és feleségül veszi barátnőjét, Maria „Mizl" Glanz osztrák ápolónőt, aki két évvel korábban érkezett az USA-ba. Négy nappal később valóban megházasodott,

1927-ben megszerezte az amerikai állampolgárságot, orvosi tanulmányait Long Islanden és a Fordham Egyetemen valóban befejezte, és miután Maine-ben egy ideig orvosként praktizált, 1931-ben a manhattani Yorkville német kolóniájában megnyitotta saját orvosi rendelőjét. A következő évben azzal bizonyította választott hazájához való hűségét, hogy tartalékosként megbízást vállalt az amerikai hadsereg orvosi hadtestében.[23]

Ám az FBI kutatói hamar rájöttek, hogy Grieblnek az önmagáról mint hazafias amerikai szakemberről gondosan kialakított képe csalás volt; Griebl lelkes antiszemita volt, aki még akkor csatlakozott a német náci párthoz, amikor Münchenben sikertelenül próbálta elvégezni orvosi tanulmányait. Griebl arrogáns, erősen narcisztikus ember volt, aki azt hitte, hogy ő fogja vezetni az USA náciasítását. Zsémbes felesége és egy csapat amerikai Ordnungsdienst (rendfenntartó szolgálati) gazember támogatásával nekifogott, hogy egyesítse a számos New York-i német-amerikai kulturális egyesületet egy nácibarát ernyőszervezet alatt. Ez volt a Bund der Freunde des Neuen Deutschland (Az Új Németország Barátainak Szövetsége), amelynek elnöke dr. I. T. Griebl lett.

1933 júliusában, amikor „nehéztüzérségével" nem sikerült megfélemlítenie a népszerű *New Yorker Staats-Zeitung und Herold* zsidó szerkesztőit, Victor és Bernard Riddert, és rábírnia őket arra, hogy a náci vonalat kövessék, Grieblt megemlítették a *New York Times*ban a hitlerizmus ügyét népszerűsítő *Die Brücke* kiadójaként. Három hónappal később, 1933 októberében a New Jersey-ben fekvő Newark Schwabenhalléjában rendezett náci tüntetésen Griebl éppen belekezdett egy dühös szónoklatba, amely a zsidókat okolta a németországi kommunista rendzavarásért, amikor kövek és bűzbombák törtek be ablakokat, mire a tömeg megrohamozta a kijáratokat. A Springfield Avenue-ra kiérve a newarki náciknak olyan ellenséges csőcselékkel kellett szembenézniük, akiket egy zsidó ökölvívó, Nat Arno vezetett, a helyi bűnszervezet szintén zsidó származású főnökének, Abner

„Longy" Zwillmannak a verőembere. A Schwabenhalle köré 200 rendőr vont kordont, de az üldözés két háztömbre terjedt ki. Húsz ember megsebesült, és hét embert letartóztattak.[24]

A newarki zavargás New York City polgármesterének, John O'Briennek jó kifogást szolgáltatott ahhoz, hogy betiltson egy németnapi felvonulást, amit korábban naiv módon az előtt engedélyezett, hogy rájött: ott 400 „Heil, Hitler!"-t kiabáló nácival fog szembesülni. Griebl elpanaszolta, hogy ez csak kifogás, hogy a polgármester megszerezze a zsidók szavazatait, de John O'Brien polgármestert nem lehetett meggyőzni. Azt kiabálta, hogy „Külföldi agitátorok! Aljas gazemberek!". „Sem a hosszú fehér ing, sem pedig a rövid barna ing viselése nem fogja az intoleranciát terjeszteni New York Cityben, amíg én vagyok a polgármester!"

Griebl feleségének, Mariának meg kellett jelennie az ügyet kivizsgáló Szövetségi Vádesküdtszék előtt, és az asszony megtagadta, hogy felesküdjék a *Bibliára*, mondván, hogy „az egy zsidó könyv", és nem volt hajlandó felelni William Prager, zsidó származású ügyész kérdéseire, mondván: „Amerikai állampolgárként jogom van ahhoz, hogy egy goj kérdezzen ki!" Mindez – beleértve a newarki zavargást és Griebl nyílt rasszizmusát zsidó származású és fekete bőrű betegeivel szemben azalatt, amíg a Harlem Kórházban részidős orvosként dolgozott – oda vezetett, hogy Griebl orvoskollégáinak delegációja a városháza elé vonulva követelte Griebl lemondását. Hogy megelőzze a bajokat, a „jó doktor" egy héttel a követelt időpont előtt magától lemondott.[25]

Griebl túl izgatottan várta, hogy legújabb antiszemita kirohanása megjelenjen a sajtóban, és nagyon zokon vette, amikor 1934 májusában szemben találta magát a *New York Evening Post* fotóriporterével, az Új Németország Barátai tevékenységét tárgyaló Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság viharos meghallgatásán. Ültéből felpattanva a riportereket meghökkentve azt kiabálta erős német akcentussal: „Van pofája fotózni!... Zúzzák szét azt a fényképezőgépet!... Törjék össze a kameráját!"

A hivatalnokok meggyőzték a fotóriportert, hogy adja át nekik a felvétel üveglap negatívját, de a másnapi újságokban mégis megjelentek a képek, ugyanis a ravasz riporter a nagy felfordulásban kicserélte a negatívokat tartalmazó üveglapokat: a valódit a zsebébe csúsztatta, és egy üres lapot adott át a hivatalnokoknak.

A sajtónak 1935 májusában volt még egy nagy napja, amikor a nőkkel szemben sorozatos nőcsábásztrükköket bevető Grieblnek meg kellett jelennie a Kereskedelmi Csalások New York-i Bíróságán. Azzal vádolták, hogy nagy összegű lopás minősített esetét követte el egy 35 éves műkereskedő, Antoinette Heim kárára. Bár a hölgyről később kiderült, hogy ő maga is csaló, de azzal vádolta Grieblt, hogy 1500 dollárt adott neki annak fejében, hogy az orvos megígérte: elválik a feleségétől, Mariától, és Heimet veszi feleségül.[26]

Ugyanezen év októberében a rettenthetetlen Griebl azt mondta 20 ezer követőjének a Madison Square Gardenben megrendezett német-amerikai tüntetésen, hogy „követelnünk kell, hogy az amerikai kormányban legyen a németeknek képviseletük, így majd tíz éven belül minden állami hivatalban lesznek németek". Nyilvánvalóan nem viccelődött, amikor bizarr módon háromszoros „Heil, Hitler!" kiáltása után újabb három „Heil, Roosevelt elnök!" felkiáltással zárta beszédét. Majd biztosította az őt ünneplő hallgatóságát arról, hogy táviratozni fog a Führernek, aki „a német nép nagy feltámasztója", és biztosítani fogja az összes jelenlévő lojalitásáról. Alighanem elfeledkezett 1928-ban letett amerikai állampolgári esküjéről, amelyben az hangzik el, hogy felmondja a hűséget „minden külföldi fejedelem, hatalmasság, állam vagy államfő, de elsősorban a Német Birodalom" iránt, mint ahogy akkor is, amikor néhány héttel korábban átcsempészte a menekülő Lonkowskit a kanadai határon.[27]

Február 25. estéjén, egy nappal Hofmann letartóztatását követően Leon Turrou és Paul Cotter különleges ügynökök megjelentek Griebl rendelőjében a hatemeletes tömbházban, az

56 East 87th Street-i címen lévő irodájánál. Griebl éles antiszemita szónoklatai ismeretében meghökkentő, hogy rendelője a manhattani Park Avenue-i zsinagógával szemben volt. Az ügynökök félresöpörték az útból a kérdezősködő recepcióst, közölték, hogy az orvost keresik, majd kezénél és lábánál fogva kivonszolták az épületből, és az FBI Foley Square-en lévő épületébe vitték. Először letagadta, hogy valaha is találkozott volna Karl Schlüterrel, Johanna Hofmann-nal, Günther Rumrichhal, Erich Glaserrel vagy Martin Schadéval. Turrou ugyanazt a cselt vetette be, mint korábban Hofmann-nal szemben. Megkérdezte Grieblt, hogy ismer-e egy vonzó, gesztenyebarna hajú nőt, akit Johannának vagy Jenni Hofmann-nak hívnak, és aki Schlüterrel együtt felkereste őt a rendelőjében. Amikor az orvos nemmel válaszolt, akkor az ajtónál várakozó őrnek diszkrét jelzést adott, az pedig bevezette Hofmannt a szobába.

„– Még most sem emlékszik Jenni Hofmannra? – kérdeztem.

– Nem, Mr. Turrou – felelte Griebl komolyan. – Esküszöm önnek, hogy ilyen nevű lány nem járt a rendelőmben.

Átnéztem felette, s megkérdeztem Jennitől:

– Jenni, látta már ezt a férfit korábban?

– Igen – hangzott a válasz –, ez dr. Griebl."[28]

A szembesítés révén Griebl ugyanabba a csapdába sétált bele, mint Hofmann két nappal korábban. Griebl ekkor azt mondta, hogy Hofmann és Schlüter csak azért járt a rendelőjében, mert ő információkat adott át nekik az amerikai zsidókról. Ez esetben, mondta Turrou, biztos nincs kifogása az ellen, hogy házkutatást tartsanak az irodájában. Turrou és Paul Cotter különleges ügynökök Griebllel együtt az orvos irodájába mentek. Éjfél előtt értek oda, és valóban, több dossziét találtak prominens amerikai,

részben vagy egészében zsidó származású emberekről vezetett adatokkal. Ezek között találtak Fiorello La Guardiára, New York polgármesterére, valamint a nemrégiben elhunyt Felix Warburgra és Henry Morgenthau pénzügyminiszterre vonatkozó dossziékat. Griebl elismerte, hogy ezen iratok anyagát felhasználta Németországba küldött jelentéseiben. Ezeket az iratokat azonban nem lehetett kémkedésre utaló bizonyítékként felhasználni, és úgy tűnt, hogy kutatásuknak nem lesz valódi eredménye. Ekkor megszólalt a Griebl íróasztalán lévő telefon. A hívó Kay Moog volt, akinek elmondták, hogy a szeretőjét az FBI kihallgatja. Moog húsz perccel később megjelent, és mivel akkor már késő éjszaka volt, Turrou mindkettőjüket arra utasította, hogy jelenjenek meg másnap, vagyis 1938. február 26-án, szombat reggel 9-kor az FBI Foley Square-en levő irodájában kihallgatásra.

Akkoriban, akárcsak mostanában, az FBI és az MI5 egymástól sokban különböző intézmények voltak. Az előbbinek szándékosan széles nyilvánosságot biztosítottak, míg az utóbbi annyira titkos volt, hogy akkoriban hivatalosan nem is ismerték el a létezését. Az MI5 jobban szerette volna, ha Jessie Jordant hagyják továbbra is ott, ahol van, és ha az elfogott levelei továbbra is hasznos információkat szolgáltatnának az Abwehr működéséről, ezért Londonban eléggé megrökönyödtek, amikor – mihelyt február 26-án Griebl kihallgatása kitudódott – az FBI nyilvánossági gépezete új sajtóközleményt adott ki, még épp időben ahhoz, hogy a vasárnapi újságok címlapjára kerüljön. A sajtóhír így szólt: „KÉMSZERVEZETET LEPLEZTEK LE AZ USA HADSEREGÉBEN, EGY NÉMET LÁNYT ÉS KÉT KATONÁT KÜLFÖLDI ÜGYNÖKKÉNT LETARTÓZTATTAK." A sztorit az angol vasárnapi újságok is leközölték, Guy Liddell, az MI5 igazgatóhelyettese a következőket írta az MI6 ügynökének, Valentine Vivianek: „Amikor megláttuk a március 27-i, vasárnapi újságokat (ezt februárinak kell értelmezni), tudtuk, hogy az amerikaiak

elmentek a szakadék széléig, és ekkor elhatároztuk, hogy lecsapunk Mrs. Jessie JORDAN-ra Dundeeban."[29]

Annie Ross közrendőr március 2-án, csütörtök délelőtt 11-kor besétált a Kinloch Street-i szalonba. Ellenőrizte, hogy a helyszínen nem tartózkodik más, mint Jessie és a segédje, a 14 éves Patsy Haddow. A rendőrnő kiment az üzletből, és intett az ott parkoló nagy, fekete rendőrautóban ülőknek. A kocsi a domb alján, a Rosebank Streeten állt úgy, hogy a fodrászüzletből ne lássák meg. A kocsi hátsó részében a következő személyek ültek: Edward Hinchley Cooke ezredes és Joseph Neilans rendőrfőnök, John Carstairs és Tom Nicholson nyomozók.[30]

Hatodik fejezet

EGY ÉRDEKES BARÁT NEW YORKBÓL

„Megszerezhetjük az Enterprise és a Yorktown anyahajók terveit nagyobb költség nélkül."

Crown ügynök, 1938. január

KINLOCH STREET 1., DUNDEE, 1938. MÁRCIUS 2., SZERDA, 11 ÓRA

Egészen úgy tűnt, mintha Jessie már várta volna őket. Jessie Jordan arcán semmilyen érzelem nem tükröződött, amikor Joe Neilans főfelügyelő felolvasta előtte a hivatalos figyelmeztetést: „Jessie Wallace Jordan, vizsgálatot folytatok annak kiderítésére, hogy ön megszegte-e az 1911-es és 1920-as hivatali titokról szóló törvény rendelkezéseit. Figyelmeztetem, hogy nem köteles semmit sem mondani, de az, amit elmond, bizonyítékként használható fel ön ellen." Mary Curran éppen akkor nézett be a szalonba, hogy megbeszélje Jessie-vel, hogy másnap este elmenjenek egy táncmulatságra, de Annie Ross rendőrnő szigorúan utasította, hogy hagyja el a helyiséget. Miközben Carstairs és Nicholson elkezdte átkutatni a fiókokat és szekrényeket, Jessie a személyzeti öltözőben nyugodtan kiválasztott magának egy zöld kalapot és egy fekete, szőrmegalléros kabátot, majd a kétségkívül rendkívül összezavarodott és ijedt Patsy Haddow-val együtt elvitték őket a rendőrkapitányságra.

Egy meg nem nevezett rendőrtiszt kellemetlen feladata volt a lefolyók feltárásának a felügyelete, de a Kinloch Street-i fodrászszalon alapos átkutatása során csak egy papírcédulát találtak két

abwehres postacímmel, ami megmagyarázta, hogy miután Jessie már nem használta a P. O. Box 629-es címet, miért nem sikerült elfognia az MI5-nak azokat a leveleket, amelyeket Jessie Hilmark Dierksnek küldött Hamburgba. A két cím ez volt: Frau Stolp van Straaten, Drogisterij, Dusartstraat, Amszterdam és Otto Moser, Sechlingspforte 14., Hamburg 24.

Ezt követően Hinchley Cooke és Neilans azt a szobát kutatta át, amelyet Jessie a Stirling Streeten bérelt, de már semmit sem találtak, tekintve, hogy az előző pénteken kiköltözött onnan, és négy utolsó, szabadlábon töltött napján a Kinloch Street-i fodrászszalonban lakott, az utca túloldalán lévő Mordente's üzletében vett hallal táplálkozott, és a személyzeti öltözőben egy kinyitható kanapén aludt. Jessie sosem adott magyarázatot arra, hogy miért aludt ott, lehet, hogy végül is rájött, hogy elfogták a leveleit. Bármiért is költözött a szalonba, a letartóztatásokról közölt vasárnapi New York-i újságcikkek alighanem semmi kétséget nem hagytak benne azzal kapcsolatban, hogy küszöbön állhat saját letartóztatása is, és azt is tudnia kellett, hogy a szökésre semmi esélye nincs. Még ha ki is surrant volna úgy, hogy senki se lássa, nem tudott volna visszajutni Németországba, és nem hagyta volna cserben a lányát, Margát és unokáját, a fiatal Jessie-t.

Hinchley Cooke és Neilans Perthbe indult autóval, és Neilans rájött, hogy a Breadalbane Terrace-t már átkutatták, ahol a sokkos állapotba került Margának is ki kellett ürítenie a ruhája zsebeit. Ezután Patsy Haddow otthonát kutatták át Coupar Angusban, mielőtt visszatértek Dundeeba, és hazavitték Patsyt egy rendőrautóval. 17.30-kor Jessie-t Neilans irodájába kísérték, ahol Hinchley Cooke megkezdhette első kihallgatását. Átnyújtott Jessie-nek egy levelet, amelyet aznap reggel kézbesítettek a Breadalbane Terrace címére, és megkérték, hogy nyissa ki a borítékot. Mivel a levelet már korábban elfogták, az MI5 tisztviselője pontosan tisztában volt annak tartalmával, vagyis hogy a Bank of England öt darab egyfontos bankjegyét tartalmazza. Jessie ragaszkodott

ahhoz az állításához, hogy ez az összeg egy Weber parancsnok nevű barátjának nyújtott kölcsön részletének visszafizetése volt. Akkor megmutatták neki azokat a képeslapokat és a saját jegyzeteit, amelyeket az Aldershot helyőrségről készített, illetve onnan, Talgarthból küldött el Hamburgba. „Mi oka volt annak, hogy ön Aldershotról képeslapokat küldött?", kérdezte tőle Hinchley Cooke. „Ott voltam, hát elküldtem" – felelte Jessie bizonytalanul.[1]

Akkor Neilans azt a vázlatot mutatta meg neki, amit Mary Curran talált a Kinloch Street-i fodrászszalonban a pénztár alatt. „Tud erről mondani valamit? Az a szokása, hogy vázlatos rajzokat készít?" – firtatták. Jessie „igen"-nel válaszolt, és amikor Neilans megkérdezte, hogy mit ábrázolt a rajz, azt felelte: „Nem tudom, mi a neve, de odamentem. Ő azt mondta nekem, hogy menjek el oda, és derítsem ki, van-e valami e között és Rosyth között. De én azt sem tudtam, merre van Rosyth."

A további kérdésekre Jessie beismerte, hogy egy barátjának, Weber parancsnoknak küldte a vázlat másolatát a képeslapokkal együtt, amelyek a Forth hidat és az alatta fekvő Inchgarvie erődszigetet ábrázolták. Elmondta, hogy Weber a Straaten, a Moser és a Sanders neveket is használta – ez utóbbi név Hinchley Cookenak nagyon is ismerős volt.[2]

Ekkor Neilans azt kérdezte tőle: „Emlékszik arra, hogy az egyik biztosítótársaság Skóciát és Anglia egy részét ábrázoló térképén ön jeleket tett egyes nevek mellé?" Jessie ezt azzal hárította el, hogy csak egy arról szóló vitát akart eldönteni, hogy vajon a parti erődök mindegyikében van-e legénység. De ezzel nem tudott hatni Hinchley Cooke-ra, aki így vágott vissza: „Szóval ön megtárgyalta a mi országunk védelmi helyzetét, amikor Németországban volt, és azért küldte el a térképet, hogy kiderüljön, hogy az erődökben van legénység. Gondolja, hogy a barátja, Weber, más néven Straaten, más néven Moser majd eljön ide, hogy ön mellett tanúskodjék, amennyiben meghívnánk, és fizetnénk az útiköltségét?" „Nem – felelte Jessie elfúló hangon –, nem hiszem."

Végül a New Yorkból érkező levelekről kérdezték, de erre Jessie csak azt az abszurd kifogást tudta felhozni, hogy azt hitte, hogy egy nős férfi szerelmes leveleit továbbítja Amerikába.

Az egyórás kihallgatás során Jessie állandóan és nagyon átlátszó módon hazudott, így aztán a kimerült Neilans megszakította a kihallgatást, mondván: „Nos, Mrs. Jordan, megvádolom önt. Figyelmeztetnem kell, hogy nem köteles semmit sem mondani, de amit mond, az felhasználható ön ellen bizonyítékként. Okkal feltételezzük, hogy megszegte az 1920-as hivatali titokról szóló törvény ötös számú cikkelyét." Jessie azt válaszolta: „Csak azt ismerem el, hogy elküldtem ezeket. De nem tudtam, hogy ezzel bárkinek is ártok." Miközben Annie Ross és Tom Nicholson a cellájába kísérte Jessie-t, megkérdezte, hogy kaphat-e ügyvédet. Amikor Nicholson visszakérdezett, hogy egy bizonyos ügyvédre gondol-e, Jessie azt felelte: „Nem számít, hogy ki, mindenképp hosszú ideig leszek távol".[3]

Másnap reggel Jessie Jordan csak egy percre jelent meg a dundeei rendőrbíróságon, ahogyan azt a *Dundee Courier* megírta: „egy alacsony, telt alkatú szőkeség, aki sápadtan és gondterhelten hallgatta az eljárást". Március 10-ig vizsgálati fogságban maradt, és a bíróságról egyenesen Neilans irodájába vitték. A főfelügyelő arra a tengerparti létesítményekről rajzolt vázlatra mutatott, amit Mary Curran talált a Kinloch Street-i üzletben, és azt kérdezte: „Emlékszik, tegnap este azt mondta, vissza tudna menni arra a helyre, ahol ezt a rajzot csinálta. Hajlandó lenne minket elvinni oda ma?" Jessie igenlően válaszolt, de azt kérte, hogy „indulás előtt ihasson egy csésze cukormentes teát, mert amit korábban kapott, az túl édes volt, nem ízlett neki".

Miután felszolgálták a teát, Hinchley Cooke és Neilans, továbbá Ross, Carstairs és Jessie elindult a dundeei rendőrkapitányságról, hogy elérjék a 10.30-as kompot Fife-ba. Neilans írta le később, hogy az utazás néma csöndben telt, kivéve Jessie-nek a sofőr, John Wilks őrmester számára adott útmutatásától. Charlestown felé

mentek, ami a Forth folyó északi részén fekvő falu, onnan pedig a West Roadon pár száz méterre fekvő faluig, ahonnan jó kilátás nyílt a brit Királyi Haditengerészet Fegyverraktárára (Royal Naval Armaments Depot, RNAD) Crombie-ban.

A Rosyth haditengerészeti dokkjától mintegy öt kilométerre nyugatra fekvő crombie-i fegyverraktárnak a föld alatti fegyvertároló bunkerekből álló hálózatát úgy tervezték meg, hogy kibírjon egy 500 kilós bombatalálatot, és akkor is és most is a brit haditengerészet egyik legkényesebb pontja volt. A biztonságért felelős illetékes tiszt, William Quinlan őrnagy megerősítette, hogy a vázlat „jó volt". Quinlan szerint a rajzot arról a helyről nézve készítették, amit a helyiek Fiddlers Hallnak neveznek. Ezután a társaság kocsival visszament Dundeeba, és Jessie Jordant visszavitték a cellájába.[4]

Aznap este Hinchley Cooke kijózanító hírt kapott Dundeeban: meghalt Else Duncombe, Dierks angol ügynökeinek egyike, leánykori nevén Else Klara Emma von Boltenstern, aki 1888-ban született Németországban. Sikertelen első házasságát követően nehéz időket élt meg, házaknál szolgálóként kereste kenyerét, majd 1931-ben brit állampolgárságot szerzett, mivel feleségül ment William Pauncefort Duncombe-hoz, a nála 17 évvel idősebb villamosmérnökhöz. A később történtekre tekintettel nem lehet meglepő, hogy a rá vonatkozó MI5-os iratok nem kerültek be a Brit Nemzeti Levéltárba. Egy rövid esettanulmányból kiderül, hogy először 1936 augusztusában azonosították mint Abwehr-ügynököt, aki más, Franciaországban tartózkodó ügynökök levelét továbbította ugyanarra Hamburg, Gneisenaustraße címre, amit Rumrichnak is megadtak New Yorkban. 1938 februárjában tartóztatták le londoni címén, de MI5-os kihallgatása közben valahogy sikerült lenyelnie olyan nagy mennyiségű aszpirintablettát, hogy két nappal később, a New End Hospitalben meghalt – éppen akkor, amikor Jessie Jordan Neilansnak és Hinchley Cooke-nak megmutatta azt a helyet, ahol a brit haditengerészet crombie-i fegyverraktárát ábrázoló vázlatát elkészítette.[5]

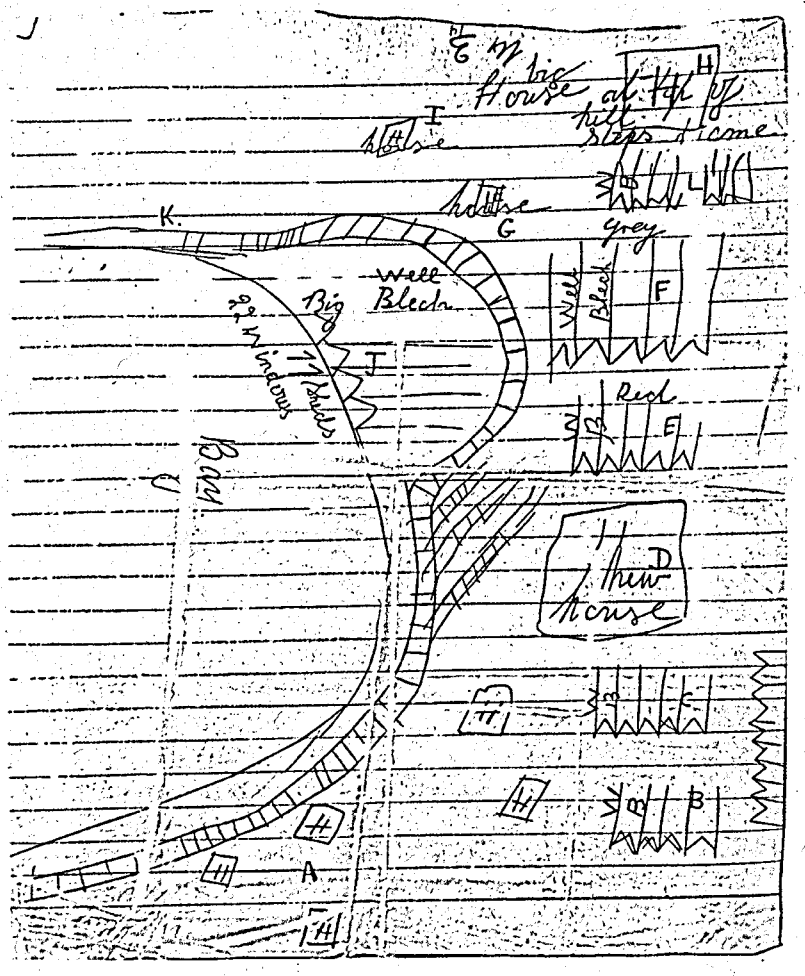

Jessie Jordan eredeti rajza a brit haditengerészet crombie-i fegyverraktáráról Fife területén. A rajzot a Kinloch Street-i fodrászszalonban találták a pénztár alá rejtve. Az MI5-nak nem volt könnyű ezt a hasznavehetetlen firkálmányt az ellenség bombázói számára hasznos információnak minősíteni (National Archives)

***

Miközben Else Duncombe Londonban meghalt, és Jessie Jordant visszavitték a cellájába Dundeeban, azalatt New Yorkban Günther Rumrichot a Governors Islanden tartották fogva, Johanna Hofmannt pedig a nyomasztó Greenwich Village-i női börtönben őrizték. Az FBI kihallgatása Ignatz Griebl ügyében a Foley Square-en zajlott, és Rumrichhoz hasonlóan másra sem vágyott, mint hogy kipakoljon. Bevallotta, hogy ismerte Wilhelm Lonkowskit, egyik betegét, akit gyomorfekéllyel kezelt, de a kémkedési ügyben érdektelen megfigyelőként állította be saját magát. Ragaszkodott korábbi állításához, hogy addig nem volt köze Németországhoz, amíg nem fordult segítségért dr. Erich Pfeifferhez egy németországi ingatlanügy kapcsán. Pfeiffer elmondta neki, hogy mivel nagy összegű valutát kell átutalnia Griebl New York-i bankjába, amivel megsértenék a szigorú német devizakiviteli szabályokat, oda kell utaznia Németországba az üzlet lebonyolítására. 1937. június 1-jén az *Europa* fedélzetén elutazott Bremerhavenbe Kay Moog kíséretében. Miközben áthajóztak az Atlanti-óceánon, megismerkedett Karl Schlüterrel, a stewarddal, akiről már sokat hallott Lonkowskitól.

Ignatz Griebl elmondása szerint június 6-án, miután Bremerhavenben partra szállt, találkozott Pfeifferrel, aki neki és Moognak első osztályú, Berlinbe szóló vonatjegyeket adott át, ahol az elegáns Adlon Hotelben foglaltak nekik szobát, és megszervezték, hogy találkozhassanak vezető katonai hírszerzőkkel. Másnap az Eden Hotel éttermében Udo von Bonin főhadnaggyal és Hermann Menzellel ebédeltek, ahol Griebl úgy mutatta be Kay Moogot, mint „érdekes barát New Yorkból". Az Abwehr tisztjeit lenyűgözte Moog szoborszerű szépsége, és azt javasolták, hogy bérelnie kellene egy lakást Washingtonban, ahol pazar partikat szervezhetne, és ahová befolyásos politikusokat hívhatna meg,

akik a Mooghoz hasonló, vonzó hölgyek társaságában, megfelelő alkoholfogyasztás esetén kifecsegnék a fontos hírszerzési titkokat. Onnan is tudjuk, hogy az Abwehr tisztjeire Moog milyen nagy hatást gyakorolt, hogy – mint azt a nő később Grieblnek elmondta – „mindkét tiszt próbált randevút kérni tőle, vagy a hotelben, vagy másutt".

Mivel a későbbi partik tervét csak jelentős Abwehr-pénzek folyósításával lehetett megvalósítani, amit Grieblnek kellett utalniuk, mind Von Bonin, mind pedig Menzel közölte, hogy a pénz nem jelent akadályt. Ekkor az Abwehr-tisztek azt kérdezték Griebltől, hogy ismeri-e Washingtonban a Mrs. Driscoll nevű „társasági hölgyet". Amikor Griebl nemmel felelt, Von Bonin azt mondta, hogy Mrs. Driscoll olyan washingtoni kormányhivatalnokok közt forog, akik szívesen árulnak el a németeknek katonai titkokat, és ebben az esetben „adott az az eszköz, amivel ezeket a kódokat fel lehet törni". Von Bonin azt is közölte, hogy ez az eszköz különösen értékes az USA számára, mivel úgy fejlesztették ki, hogy Japán vonatkozásában is használható legyen. Így aztán Németország ezt jól el tudja adni a japánoknak, a németek számára olyannyira szükséges devizáért cserébe.[6]

Az ebéd befejeztével Griebl és Moog még néhány napot rokonlátogatással töltött, mielőtt június 23-án visszatértek Brémába, egy újabb találkozóra, ezúttal Pfeifferrel. Pfeiffer elvitte őket a város híres, Astoria nevű éjszakai bárjába – mivel senki sem ellenőrizte, hogy mire fordítja a költségtérítését. Míg Moog a kabarét nézte, és végigtáncolta az éjszakát Hugo Partsch és zenekara zenéjére, addig Pfeiffer azzal hencegett Grieblnek, hogy Észak-Amerika minden fontos repülőgépgyártó városában vannak ügynökei. Ilyen volt például Emil Zaech, a kanadai Montrealban élő tervező, aki egyszerre öt Leica filmtekercset is küldött a tervrajzokról. Továbbá voltak informátorai mind a Gibbs & Cox vállalatnál New Yorkban, mind Newport News tengerészeti kikötőjében, Virginiában, akiknek minden eredeti tervrajzért egyenként 300 dollárt fizettek. Karl Schlüter együttműködött egy Otto Voss nevű repülőgép-szerelővel is, aki a Sperry Gyroscope Co.-nál dolgozott, valamint Johannes Steuerrel és John Köchellel, ez utóbbi a Hollman Instrument Corporation művezetője volt. Más, meg nem nevezett Abwehr-kémek már elárulták a legújabb amerikai robotpilótákra, az akusztikus tengeralattjáró-felderítő rendszerekre és az amerikai haditengerészetnek a legújabb torpedórombolóira vonatkozó információkat. Ezekről Pfeiffer fölényesen azt állította, hogy „öngyilkos járművek", mivel a romboló hajóteste olyan vékony, hogy egy pisztollyal könnyen keresztül lehet lőni.[7]

Pfeiffer azt állította, hogy ő a „hamburgi központú Német Katonai Hírszerző Szolgálat főnöke", azt is eltúlozta, amit Von Bonin Agnes Driscollról mondott, miszerint: „Eljuttattunk Mrs. Driscollnak egy eszközt a múlt héten, melynek révén számos kódot fel tudunk törni, s ezért hétezer dollárt fizetnek. Nem értem, hogy az amerikai haditengerészeti minisztérium miért tétovázik annak eldöntésében, hogy megvásárolja-e ezt az eszközt. Ez egy ellentengernagy özvegyének és Mrs. Driscollnak a felfedezése." Pfeiffer hozzátette, hogy ez olyan eszköz, amely Japán számára lenne különösen értékes, és hogy Mrs. Driscoll felajánlotta eladásra az amerikai haditengerészeti minisztériumnak 15 ezer dollárért, de ők nem vennék meg, ha megtudnák, hogy Németország már rendelkezik ilyen eszközzel.

Griebl állítása szerint Pfeiffer lelkes híve volt a washingtoni partikra vonatkozó terveknek, és azt mondta, hogy igyekszik ő is minél többször részt venni azokon. Mielőtt elbúcsúztak, a brémai kémfőnök biztosította Grieblt arról, hogy az USA-ban végzett tevékenysége nem marad jutalom nélkül, különösen, ha neki és Moognak sikerül a kellő kapcsolatokat kiépíteniük Washingtonban. Ő maga fog személyesen gondoskodni arról, hogy Grieblt légvédelmi tisztté nevezzék ki, amikor visszatér Németországba. Azt is megígérte, hogy arról is saját maga gondoskodik majd,

hogy Griebl ingatlanügyét zökkenőmentesen elintézzék Németországban.[8]

Legalábbis ez volt Griebl verziója arról, hogy mi történt Németországban, amit a rutinos hazudozó magabiztosságával mondott el. Mindezzel azt a benyomást akarta kelteni, hogy egészen a berlini és a brémai találkozásukig neki eszébe sem jutott, hogy kémkedjen. Griebl mondandója – néhány jelentéktelen részlettől eltekintve – egybecsengett azzal, amit egy másik szobában éppen Moog mondott el, ami persze nem meglepő, mert miután előző este Turrou elment Griebl rendelőjéből, magukra hagyva őket, elég idejük maradt arra, hogy begyakorolják a vallomásukat. Feltehetően már azóta erre a pillanatra készültek, hogy két héttel korábban a sajtóból értesültek Rumrich letartóztatásáról. S amint Griebl elkezdett beszélni, nem vesztegette az időt, hogy minden büntethető cselekedetet elhárítson magáról, ezzel egyben elárulva mindenki mást, aki részt vett az ügyletben, de olyanokat is, akiknek semmi közük nem volt hozzá.

Amikor azt kérdezték Griebltől, hogy Rumrichhoz hasonlóan kapott-e kódolt levelet Schlütertől, nemmel felelt. Azt viszont elismerte, hogy Schlüter hagyott nála egy levélgyufát, amelyben belül kézzel írt kódfejtő kulcs volt, és azt mondta neki, hogy február 25-én, pénteken egy bizonyos Miss Böhm jön majd érte. Ez a dátum azonban véletlenül éppen egybeesett azzal a nappal, amikor az FBI-ügynökök kihallgatták, de a nő addig nem érkezett meg. Így Turrou és Cotter visszavitte Grieblt a rendelőjébe, megszerezték a levélgyufát, amelyben valóban ott volt a kódfejtő kulcs, és ellenőrizték, hogy azonos volt-e azzal, amit Johanna Hoffmann bőrtáskájában találtak. Ez ugyanaz a levél volt, amit Hoffmann-nak el kellett vinnie Kay Moognak, amikor letartóztatták.[9]

Nos, ki volt a rejtélyes Miss Böhm? Korábban Moog elmondta az FBI-nak, hogy Schlüter kérésére megbeszélt egy találkozót egy bizonyos Miss Eleanor Böhmmel, aki a Long Island-i Elmhurstben lakott, és a Hunter College 22 éves, amerikai születésű, végzős

diákja volt. Amikor Böhm Németországban tanult, a náci rendszer hívévé vált. Az FBI kérdéseire válaszolva Eleanor elmondta, hogy akkor találkozott először Karl Schlüterrel, amikor az *Europa* fedélzetén New Yorkba utazott 1937-ben, ezt követően pedig Schlüter többször találkozott vele a New York-i 42nd Street és a Times Square sarkán lévő Walgreen drogériában. Úgy fogalmazott, hogy „személytelen beszélgetést" folytattak egy üveg Coca-Cola mellett, amikor a futár a tanulmányairól és a családjáról kérdezgette őt. Utána külön-külön távoztak.

Eleanor ezt igencsak furcsállotta, különösen, amikor két héttel később kapott egy géppel írt, aláírás nélküli levelet, amiben arra utasították, hogy keressen fel egy bizonyos Miss Kate Moogot a New York City, 276 Riverside Drive címen. Ennek megfelelően meglátogatta Miss Moogot 1938. január elején, és némi mesterkélt beszélgetést és kávézást követően Eleanor felállt és távozott. Amikor búcsúzáskor kezet fogtak, akkor vette észre, hogy Moog a kezébe csúsztatott valamit. Már kilépett a lakásból, amikor megnézte, hogy mi az. Azt látta, hogy egy levélgyufát kapott, amiben belül furcsa hieroglifák voltak. Mivel ez nagyon felkavarta, otthon rögtön megsemmisítette a levélgyufát. Ez volt az utolsó alkalom, amikor Schlüterről vagy Kate Moogról hallott. Ekkor megmutatták neki azt a levélgyufát, amit az FBI Griebl rendelőjében talált, és a nő megerősítette, hogy az ugyanolyan volt, mint amit Moog adott neki.

Nem világos, hogy milyen szerepet szánt Schlüter Eleanor Böhmnek. Azzal kapcsolatban azonban semmi kétségük nem lehetett, hogy Griebl milyen szerepet szánt egy bizonyos Christian Danielsennek. 1937 júniusában a brémai megbeszélésen Pfeiffer azt mondta Grieblnek, hogy a haditengerészeti hírszerzésre, különösen az amerikai haditengerészet új repülőgép-anyahajóira, a *Yorktown*ra és az *Enterprise*-ra összpontosítsa hírszerző tevékenységét. Nem sokkal New Yorkba való visszatérését követően Griebl küldött egy levelet Pfeiffernek, amiben azt állította, hogy

a német születésű Danielsen, „aki az amerikai haditengerészet szakképzett hadihajó-tervezője", nagyon szeretne mindent elmondani, amit az amerikai hadihajó-építésről tud, amennyiben cserébe jól fizetett munkát kapna Németországban. Pfeiffer bekapta a csalit, de hamarosan rájött, hogy a 60 éves, félkarú Danielsen csak műszaki rajzoló a Bath Iron Works hajógyárban, a Mainben fekvő Bathban, és semmiféle titkos tengerészeti információhoz nem férhet hozzá. Még kevesebb ismerettel rendelkezhetett a repülőgép-anyahajók építéséről, amelyeket tőle mintegy 1100 kilométer távolságra, a virginiai Newport Newsban építettek. Danielsen Németországban nőtt fel, de 1900 óta az Egyesült Államokban élt, és nemrégiben újranősült. S mindezen túl, sosem állt komolyan szándékában, hogy visszaköltözzön Németországba.[10]

Lehet, hogy Eleanor Böhm naiv módon csodálta a nácikat, de mégis amerikai állampolgár volt, és semmi bizonyíték nincs arra nézve, hogy valaha is fontolgatta volna, hogy árulóvá váljon. Hasonlóképpen Christian Danielsen is inkább csak a bolondját járatta Griebllel, hogy kiderüljön, tud-e pénzhez jutni a segítségével. Otto Voss azonban teljesen más eset volt: aktív náci kémként valós, bár többnyire haszontalan információkkal látta el az Abwehr futárjait arról, hogy katonai célú repülőgépeket építenek a Seversky Aircraft Corporationnél. Végül 1938. február 24-én visszakapta előző állását a Severskynél, de két héttel később, március 9-én az FBI letartóztatta.

Bár Voss bevallotta, hogy aktív náciként tevékenykedett, a kémkedésben való részvételét egészen addig tagadta, amíg Turrou nem szembesítette saját naplóbejegyzéseivel, amelyeket az FBI a Floral Parkban fekvő otthonában talált. Ebben lejegyezte találkozásait Lonkowskival és az Abwehr futárjaival, Carl Eitellel és Herbert Jänichennel. Ekkor Voss elkezdett beszélni számos találkozásáról Lonkowskival, Griebllel és az Abwehr futárjaival. Beszélt az FBI-nak az általa átadott információk jellegéről, de vehemensen tagadta, hogy pénzért kémkedett volna. Azt mondta,

hogy ő erős németbarát érzelmű hazafi, és a három év alatt, amióta aktív, mindössze 75 dollárt kapott, azt is utazási költségei fedezésére. Ahhoz ugyanis, hogy a futárokkal találkozzék, New Yorkba kellett mennie, majd onnan hazautaznia.[11]

Ekkorra már lenyomozták és előhívták azt a hét negatívot, amelyet a vámtisztviselők Lonkowski hegedűtokjában találtak, és amelyeket elvettek tőle, amikor 1935-ben éppen Schlüternek akarta átadni azokat. Lenyomozták Werner Gudenberget, Lonkowski informátorát, aki a Curtiss Aeroplane and Motor Companynál dolgozott Buffalóban, és kapcsolatban állt a Hall Aluminium Aircraft Corporation gyárával a philadelphiai Bristolban. Elismerte, hogy a fotók a Curtiss XSB-2 tervrajzait mutatják, amelyeket az otthonában tartott akkor, amikor Lonkowski először felkereste. Azonban Lonkowski második látogatása után Gudenberg ragaszkodott ahhoz, hogy ezt követően ne álljanak kapcsolatban egymással, annak ellenére, hogy Voss ezután is nyomást gyakorolt rá, mondván, hogy jó német hazafiként továbbra is szolgáltasson titkos információkat. Gudenberg családos ember volt, amerikai születésű feleséggel és két gyerekkel, nem volt áruló, és már megbánta, hogy korábban bűnrészesként részt vett a hírszerzésben, ezért nem engedett a rá gyakorolt nyomásnak.

A többiek közül – akikről Griebl azt állította, hogy Pfeiffertől azt hallotta, hogy Abwehr-informátorok – a svájci születésű Emil Zaech kanadai mérnök volt az, aki 1936-ig a világ minden részére, a briteknek, a franciáknak, a németeknek és az oroszoknak is eladta saját felfedezéseit. 1936-ban azonban az Abwehr beszervezte; ekkortól a montreali repülőgépgyárban kezdett dolgozni. Rejtély maradt, hogyan találkozott vele Griebl, de Zaechet a kanadai lovas rendőrség megfigyelés alatt tartotta, és 1939-ben, a háború kitörésekor internálták. Griebl állítása szerint a német születésű Johannes Steuer a brooklyni Sperry Gyroscope Companynél dolgozott művezetőként. Amikor az FBI kihallgatta, Steuer hevesen tagadta, hogy kapcsolatban állt volna náci ügynökökkel.

John Kögel – és nem „Kochel", ahogy Pfeiffer hitte és mondta Grieblnek – művezetőként dolgozott a Kollmorgen Optical Corporationnél, ahol az amerikai haditengerészet periszkópjaival foglalkozott (és nem a brooklyni Hollman Instrument Corporationnél, ahogy Griebl tévesen mondta). Amikor Kögelt bevitték az FBI Foley Square-i épületébe kihallgatásra, azt mondta, hogy Lonkowski már 1935-ben megkörnyékezte, hogy szolgáltasson információt, de ő visszautasította az ajánlatot. Ennek ellenére átkutatták a házát, és megvizsgálták a pénzügyeit, de semmi törvénytelen tevékenységre utaló bizonyítéknak nem bukkantak a nyomára, így szerepe tisztázódott. Adrian van der Schalie, aki Griebl állítólagos informátora volt a Gibbs & Cox cégnél, holland születésű és erősen náciellenes érzelmű volt, és 1937-ben eljött a Gibbs & Coxtól. Több gondot okozott Jacobus Mauritz, a Newport News műszaki rajzolója, aki dolgozott a *Ranger,* a *Yorktown* és az *Enterprise* óceánjárókon. Azonban:

> „MAURITZot több ügynök is alaposan kihallgatta, de határozottan és állhatatosan tagadta, hogy valaha is részt vett volna kémtevékenységben. Kijelentette, hogy amerikai állampolgárként kötelessége lenne jelenteni, ha bármelyik külföldi ügynök be akarná szervezni".[12]

Az FBI-nak azonban nem volt más lehetősége, mint hogy komolyan vegye és végigkövesse Griebl állítólagos kontaktjait. Bár az orvos összes feltételezett náci kémügynöke a végén mind teljesen ártatlannak bizonyult, mégis kénytelenek voltak alávetni magukat az FBI kihallgatásainak, feltárni a magánéletüket, továbbá hagyni, hogy átkutassák az otthonukat.

Végül Senta Dewanger sok részletet elmondott a Lonkowski-sztorival kapcsolatban. Megerősítette, hogy Griebl Lonkowski szökésével kapcsolatban is hazudott: ugyanis Lonkowskit és a feleségét maga Griebl vitte át a kanadai határon a saját kocsiján.

Azt is elmondta, hogy valamivel később levelet kapott Lonkowskitól, amelyben azzal fenyegette meg, hogy „sosem láthatja többé Németországot ... s bár akkoriban nem tudott neki ártani, de kivárja az alkalmat (arra, hogy bosszút álljon)". Lonkowski azért küldte ezt a levelet Sentának, mert attól tartott, hogy az asszony elárulja őt az amerikai hatóságoknak – ami teljességgel abszurd vádaskodás egy olyan ember részéről, aki önmaga tehetett a bukásáról.

Griebl még több hazugságára derült fény akkor, amikor Turrou Grieblt – akit továbbra is mint a kormányzat tanúját hallgattak ki – egy találkozóra hívta Wilhelm Dreschel kapitánnyal, aki New Yorkban a Hamburg-Amerika Line tengerészeti főfelügyelője volt. Azt remélték, hogy Dreschel gyanúba keveri magát, és azonosít néhány futárt. Griebl, aki látszólag mindent megtett annak érdekében, hogy elnyerje kihallgatói tetszését, úgy számolt be a találkozóról, hogy Dreschelt kényszerítették arra, hogy együttműködjék a New York-i kémhálózattal, és hogy ő maga adta fel azt az apróhirdetést a *New York Times*ban, amely Rumrich kémkarrierjének kezdetét jelentette. Maga Dreschel táviratban figyelmeztette Pfeiffert, amikor meghallotta Rumrich letartóztatásának hírét. Ez ahhoz vezetett, hogy Németországból a *New York* tengerjáróra őrjöngő hangnemű üzeneteket küldtek, és Theodor Schütz futárt – aki éppen útban volt, hogy New Yorkban Rumrichhal találkozzon – partra tették a kubai Havannában. Dreschel megerősítette, hogy a „Theodor Schütz" fedőnév volt, mivel a futárt valójában Karl Wiegandnak hívták. Amit viszont Griebl sem tudott, hogy „bepoloskázták" azt a New York-i hotelszobát, ahol a találkozót lebonyolította. Így aztán az FBI már tudta, hogy Griebl a beszámolóiban küldött jelentéseiben gondosan elkerülte, hogy bármi olyasmit említsen, amivel gyanúba keverné magát. Egy FBI-ügynököt küldtek Havannába, abban a reményben, hogy Wiegandot őrizetbe vegye, és kiadatását kérje a kubai hatóságoktól, de nem jártak sikerrel.[13]

Csak 1945-ben vált világossá Griebl hazudozásának teljes skálája, amikor a szövetségesek kihallgatói az Abwehr korábbi tisztjeit kifaggathatták. Persze akadt igazságelem is abban, amit mondott: így például, hogy Mooggal együtt 1937 júniusában az *Europa* fedélzetén Németországba hajóztak. Az Eden Hotelben lebonyolított találkozóról azonban Udo von Bonin beszámolója erősen eltért Grieblétől:

„1936-ban vagy 1937-ben egy Ausztriában született férfi eljött Berlinbe, és felajánlotta a szolgálatait az Abwehr-Abteilungnak; azt mondta, hogy az Egyesült Államokban tudna információt gyűjteni, elsősorban Washingtonban. Az őrizetesnek (Von Boninnak) nem volt semmi kapcsolata az Egyesült Államokkal, de a csoportjának a vezetője, MENZEL korvettparancsnok elküldte, hogy folytasson két megbeszélést a nevezett személlyel a berlini Eden Hotelben.

A megbeszélés során az osztrák elmondta, hogy német származású barátnője Washingtonban egy hétvégi klubhotelt működtet magas rangú amerikai közszolgálati munkatársak számára. Ez a barátnő ott kihallgatja a vezető tisztségviselők és Roosevelt elnök barátainak beszélgetéseit, és beszámolót ír róla.

Azt a nagy összeget, ami ennek a tervnek a megvalósításához szükséges, az Abwehrnek az osztrákon keresztül kellett kifizetnie.

Az őrizetes azt mondta a csoportvezetőjének, hogy »véleménye szerint az osztrák egy csaló« – s a vezető ennek megfelelően járt el."

Von Bonin, akinek 1945-ben nem volt oka arra, hogy ezekről az eseményekről utólag hazudjon, elmondta: különösen azon bőszült fel, hogy Griebl 1938-as letartóztatásának sajtóhíreiben úgy utaltak rá és Menzelre, mintha ők javasolták volna a washingtoni

szálloda tervét. Hevesen tagadta, „hogy bármi közük lett volna hozzá". Az Abwehr tisztjei is tagadták, mivel semmit sem tettek a terv érdekében, ami valójában nem volt más, mint a hadtest tisztjei alkoholmámoros partijainak szebb névre keresztelése. Ezeket a partikat Lonkowski 1935 óta Senta Dewanger otthonában rendezte.[14]

Amikor 1945-ben a szövetségesek kihallgatói kikérdezték Erich Pfeiffert, akkor ő kategorikusan tagadta, hogy találkozott volna Griebllel és Mooggal, amikor 1937 júniusában partra szálltak Bremerhavenben az *Europa* hajóról. Nem adott át nekik első osztályú, Berlinbe szóló vonatjegyeket, és nem foglalt nekik szobát a Hotel Adlonban. Elutasította Grieblnek azt a verzióját, amely szerint a Hotel Astoriában találkoztak volna. Ez ugyanis Turrou-nak a kiadásra kerülő könyvében így szerepelt, hozzátéve, hogy Griebl „annyira naiv, hogy nem érdemes vele foglalkozni". Állítása szerint nem hívta meg Grieblt, hogy látogasson el Németországba, és sosem utalt úgy az amerikai haditengerészet torpedórombolóira, hogy azok „öngyilkos járművek". Képtelennek tartotta azon állítását, miszerint ő azt mondta volna, hogy az Abwehr 300 dollárt fizetne a Gibbs & Cox torpedórombolóinak a terveiért. Egyáltalán nem beszéltek Griebllel a washingtoni apartman ötletéről az Astoriában, és a lakásról sem, amit Pfeiffer sohasem akart felkeresni. Kategorikusan tagadta azt is, hogy beszélt volna Grieblnek Agnes Driscollról, aki Griebl szerint állítólag árulta az amerikai rejtjelezőgépet. Pfeiffer azt állította, hogy sosem hallott Driscollról, és semmit sem tudott az amerikai kódfejtő gépekről.[15]

Amikor Agnes Meyer Driscollt az FBI 1938-ban kihallgatta, már hosszú, sikeres karrier állt mögötte. A rejtjelelemzés területén dolgozott az amerikai haditengerészet számára. Mint korábban már láthattuk, az ő munkája eredményezte a szerencsétlen japán kémek, Harry Thompson és John Farnsworth leleplezését. Még 1921-ben rejtjelezőként jó hasznát vette kódfejtői tapasztalatának,

amikor Driscoll William Greshamnek, a Tengerészeti Kódok és Jelek Szekció parancsnokának dolgozott egy mechanikus rejtjelezőgépen, amit elég fantáziátlan módon Communications Machine-nek (CM) neveztek el. Annak ellenére, hogy ez a gép nehéz és ormótlan volt, az 1920-as években az amerikai haditengerészet titkos kommunikációjának állandóan használt eszköze lett. Gresham parancsnok 1935 augusztusában meghalt, és özvegye, Maud kérvényt adott be az amerikai kongresszushoz annak érdekében, hogy kártalanítsák őt azon összeg helyett, amit elhunyt férje keresett volna, ha a haditengerészet nem foglalta volna le a gépet a saját használatára, így megakadályozva Gresham parancsnokot abban, hogy benyújtsa a találmány szabadalmát.

Agnes Driscoll nevét csak 1937. június 24-én csatolták a Gresham-ügyhöz, így aztán Von Boninnak egyszerűen nem lehetett tudomása az ő részvételéről az előtt, hogy június 7-én Berlinben találkozott Griebllel. Ugyanígy Pfeiffernek sem lehetett tudomása Driscollról, amikor június 23-án találkozott Griebllel, mert Driscoll csak egy nappal azelőtt csatlakozott a Gresham-javaslathoz.

Griebl vallomásának nyilvánvaló hiányosságai voltak azzal kapcsolatban, hogy Driscollt árulónak állította be. Nemcsak az ellentmondásos dátumok miatt, hanem más tekintetben is, ami eleinte elkerülte az FBI figyelmét. Úgy tűnik, hogy a Szövetségi Nyomozó Iroda kihallgatói azt sem vették észre, hogy Griebl összekeverte a rejtjelező- és a kódfejtő gépek fogalmát. Az előbbit, mint a CM-et, arra tervezték, hogy rejtjeles szövegeket hozzon létre, a kódfejtő gépet pedig arra találták fel, hogy feltörje a rejtjelezett szöveg kódjait. A haditengerészet az egész világon felhajtotta a még meglévő CM-gépeket, de ezt a keresést nem segítette az, hogy ezek a gépek elavultak voltak, és a legtöbbjüket kidobták vagy leselejtezték. Az FBI viszont paranoiás módon reagált arra a tényre, hogy Driscoll német származású volt, és „a haditengerészeti minisztérium lehető legtitkosabb irodája alkalmazta".

Ellenőrizték a bankszámláját, hogy találnak-e gyanús befizetéseket, átkutatták az otthonát, és annak ellenére, hogy az előző év decemberében történt súlyos autóbaleset okozta sérülése miatt éppen kórházban lábadozott, őt is és férjét, Michaelt is kihallgatták.[16]

Agnes Driscoll természetesen ártatlan volt, és folytathatta rejtjelfejtő karrierjét a második világháború alatt és azt követően is, és 1959-ben ment nyugdíjba. Griebl csak a sajtóban olvashatott a Gresham-sztoriról, amikor visszatért Németországból, kétségkívül akkor, amikor a kongresszus hozzájárulását adta a rejtjelfejtéshez 1937. augusztus 11-én. Mivel Griebl teljesen félreértette ezt az információt, belevette a Turrou-nak elmondott magyarázkodásába. Annál is inkább meglepő, hogy az FBI annyira hiszékenynek bizonyult Griebl képtelen állításaival kapcsolatban, mivel korábban Ed Tamm igazgatóhelyettes és Joe Dalton őrnagy már megerősítette az FBI New York-i területi irodájának, hogy Griebllel szemben, aki 1932 óta az amerikai hadseregben tartalékos orvosi szolgálatot teljesített, „gyanú merült fel azzal kapcsolatban, hogy a német kormány számára információt szolgáltat, és neki [Daltonnak] van róla egy dossziéja, amit majd további vizsgálatra átad az FBI illetékes irodájának".[17]

***

Az Abwehr amerikai próbálkozásai – attól kezdve, hogy a Lonkowski házaspár megérkezett az USA-ba – Rumrich letartóztatásáig és Griebl kihallgatásáig banálisak, szánalmasan hozzá nem értők, és teljességgel értelmetlenek voltak. A Lonkowski házaspár mindkét tagja hasznavehetetlen iszákos volt, és semmilyen érdemleges információt nem tudtak szerezni. Griebl személyében pedig egy olyan magas státuszú, nagyhangú náci fanatikust láthatunk, aki ugyanakkor az utasítások elfogadására képtelen, beképzelt bolond volt. Rumrich volt az a másik iszákos, drogfüggő és

diplomáciai szempontból katasztrófának minősíthető ügynökük, aki nem tudott hozzáférni érdemleges hírszerzési információhoz. Az, hogy egyáltalán beszervezték ügynöknek, Hilmar Dierksre vet rossz fényt. Ugyanakkor az a tény, hogy annyira ostoba módon foglalkoztatták őket, felveti Erich Pfeiffer futárjainak, elsősorban Karl Schlüternek a felelősségét. Karl Schlüter szemmel láthatóan semmit sem tanult a Lonkowski-epizódból, pusztán a kereskedelmi flotta egyik buta tagja s egyben fanatikus náci volt, aki azon képességek egyikével sem rendelkezett, amelyek az ügynököket sikeresen beszervező ember elengedhetetlen tulajdonságai lennének, vagyis türelemmel, taktikai érzékkel, diszkrécióval és vezetői képességekkel.

Az sem világos, hogy Schlüter kihez volt lojális. Őt Erich Pfeiffer, az Abwehr brémai mellékállomásának a kémfőnöke szervezte be 1934-ben, de az Abwehr labirintusszerű felépítése, valamint az, hogy nem látták át saját működésüket, azt eredményezte, hogy Schlüter Hilmar Dierkstől, az Abwehr hamburgi mellékállomásának főnökétől is kapott olyan utasításokat, amelyekről Pfeiffer semmit sem tudott. A vele együttműködő Grieblhez hasonlóan Schlütert is magára hagyták. Kétszínűségét az a levél is bizonyítja, amely Rumrichra várt, amikor nem sokkal letartóztatását követően a New York-i rendőrség két detektívjének kíséretében megengedték neki, hogy hazalátogasson. A levelet a *Norddeutscher Lloyd* levélpapírján írták, és figyelmeztették Rumrichot arra, hogy ne üzleteljen más ügynökökkel. A levelet N. Spielmann írta alá – ez Pfeiffer egyik álneve volt, amit Schlüter is ismert, de nem volt joga használni. Pfeiffer 1945-ben a szövetségesek kihallgatóinak a következőket mondta:

> „Karl SCHLÜTER a buzgóságát óriási indiszkrécióval kombinálta; továbbá nem vette figyelembe az utasításokat, és egyben az *Ast Hamburg*nak (a hamburgi részlegnek) is dolgozott kikölcsönzött futárként, amivel Pfeiffer nemrégiben egyetértett. Schlüter használta az utóbbi (vagyis Pfeiffer) álnevét, a SPIELMANNt az Amerikában lévő ügynökökkel való írásos kommunikációjában."[18]

Még rosszabb volt, hogy a tervek többségét feltehetően Dierks vagy Pfeiffer találta ki, de eredetileg Griebl és Schlüter megszállott agyszüleményei voltak. Az útlevélterv volt az a szóban forgó eset, ami Rumrich letartóztatásához és a New York-i kémhálózat bukásához vezetett. Ezt nyilvánvalóan Arnold Ikal esete inspirálta, aki a szovjet katonai hírszerzés (GRU) ügynöke volt, és 1932 óta illegálisan tartózkodott New Yorkban. Ikal és Philadelphiában született, kommunista felesége, Ruth Boerger 1937 novemberében a Szovjetunióba utazott Donald és Ruth Robinson névre szóló hamis útlevelekkel. Az útleveleket Al Marinelli, egy korrupt New York megyei tisztviselő, a nemrég bebörtönzött gengszter, Charles „Lucky" Luciano közeli barátjának irodájában állították ki.[19]

Griebl figyelmét nyilván nem kerülte el, hogy Ikal esetét a *New York Times* 1938. január 14-én részletesen ismertette. Tudjuk, hogy az útlevéltervet alaposan megbeszélte Schlüterrel, amikor 1938. január 14-én találkoztak. Griebl naiv módon nem vette figyelembe, hogy a külügyminisztérium útlevélosztálya már készenlétben állt, felkészülve a csalásra. A két ügynök úgy vélte, hogy az Abwehr jelentős összeget fizet majd nekik az üres útlevelekért, mivel segítségükkel az Ikalékhoz hasonló, Szovjetunióba beszivárgott náci kémeknek hamis személyazonosságot tudnak majd kreálni. Sem Griebl, sem Schlüter nem akarta megkockáztatni a letartóztatást, amennyiben bolondos tervük balul sülne el, de Rumrich személyében ideális bűnbakot találtak. Rumrich még aznap valóban megerősítette, hogy Schlüter bízta meg azzal, hogy üres útleveleket szerezzen. De Rumrich, akit Griebl úgy jellemzett, hogy „csak egy hülye", úgy látszik, félreértette a megbízást, ugyanis Schlüter és Griebl üres, de valódi útlevelekhez akartak hozzájutni, ő viszont csak üres útlevélkérő lapokat próbált szerezni. Az Ikal

házaspár jobban járt volna, ha New Yorkban marad, mert néhány órával Moszkvába érkezésük után elnyelte őket a zord Butirszkaja börtön, ahová a sztálini paranoiás tisztogatások áldozatait zárták be.[20]

Rumrich viszont némi kezdeményezőkészséget tanúsított, amikor a Fort Hamiltonból megszerezte a nemi betegségek statisztikáját, bár kérdéses, hogy milyen hírszerzési értéke van az unatkozó, békebeli közlegények szexuális szokásaira vonatkozó ismeretnek. Még rosszabb ötlet volt az a nevetséges kísérlete az eredményfelmutatásra, hogy megpróbálta megszerezni a két új repülőgép-hordozó anyahajóra, a *Yorktown*ra és az *Enterprise*-ra vonatkozó információkat. Mindezt úgy, hogy levelet küldött az amerikai haditengerészet egyik zászlósának, William Butler Brownnak. Rumrich a haditengerészet listájából, amit az aktatáskájában talált, tudhatta, hogy Brown zászlóst – aki akkoriban Amerikán kívül, a régi repülőgép-hordozónak, a *Saratogá*nak a fedélzetén szolgált – hamarosan áthelyezik az *Enterprise*-ra. Rumrich levele így szólt:

„Vannak pénzszerzési módok. Egy önhöz hasonló, ambiciózus fiatalember mindig képes hasznot húzni nagyobb fáradság nélkül. Miért nem próbálja meg?

Ha érdekli, helyezzen el hirdetést a *New York Times* közlemények rovatában, ami így szól: »Brownie – OK a kapcsolatra – WB.«

Ha ezt a levelet továbbítja a titkosszolgálatoknak, annak rettenetes következményei lesznek önre nézve. Ezzel szemben, ha veszi a lapot, gondoskodunk önről.

Cselekedjék gyorsan, nem szeretünk várni. Szeretnénk találkozni önnel, mielőtt felszáll az *Enterprise*-ra.

Brownie"

Brown zászlós azonnal átadta ezt a bizarr levelet a parancsnokának, és így a megkörnyékezése nem vezetett sehova.[21]

Schlüter folyamatosan nyomást gyakorolt Rumrichra, hogy haladjon a repülőgép-hordozók ügyével, így Rumrich kidolgozott egy tervet, amit egy Crown fedőnevű ügynök aláírásával Jessie Jordannak elküldött, Skóciában elfogott levél leplezett le. A levélben a terv részletes leírása található: a Fehér Ház levélpapírján – amelynek hamisított verzióját elképzelésük szerint majd az Abwehr előállítja – hamisítani kell Roosevelt elnök aláírását, aki utasítja a haditengerészet miniszterhelyettesét, hogy küldjön Rumrichnak egy másolatot a repülőgép-hordozók tervrajzával. Rumrich erről azt írta: „Ez majd különösebb költség nélkül hozzájuttat minket a *Yorktown* és az *Enterprise* terveihez." De maga az az ötlet, hogy a haditengerészet miniszterhelyettesének irodája hajlandó lesz átadni Amerika legújabb és leghatalmasabb hadihajóinak tervrajzait egy vadidegennek anélkül, hogy előbb a Fehér Házban leellenőrizné, teljesen nevetséges. A gyakorlati kivitelezést illetően, amennyiben Rumrich a nemi betegségek statisztikája megszerzéséhez hasonló ügyletre gondolt, ahol majd egy futár adja át neki az anyagot egy New York-i utcasarkon, akkor nagyon megdöbbenhetett volna, mivel egy komplex, 240 méter hosszú, 26 tonnás repülőgép-hordozó építési tervrajzának terjedelme rendkívül nagy, nehéz és rengeteg dokumentumból álló anyag.[22]

De ezek az őrült tervek a közelébe sem értek az Eglin ezredes elleni összeesküvésnek, annak a valóban abszurd tervnek, ami végül lebuktatta a teljes New York-i kémhálózatot. Rumrich elmondta Turrou-nak: úgy kezdődött, hogy egy általa csak Schmidt néven ismert futár arra kérte, hogy szerezze meg az amerikai hadsereg tengerparti védelmének a tervrajzát.

A két férfi azt tervezte, hogy elrendeli, hogy Eglin ezredes vegyen részt egy állítólagos állománygyűlésen a McAlpin

szállodában, hogy mint az amerikai seregben dolgozó tisztviselő beszámoljon a tapasztalatairól. Rumrich meg is írta az ehhez szükséges parancs vázlatát. Ezt a vázlatot az Abwehr jóváhagyását kérő levélben küldte el a „Crown ügynök" aláírású levélben, amit 1938. január 17-én postázott Jessie Jordan skóciai címére. Ez volt az a levél, amelyet Dundeeban gőz fölé tartva nyitottak fel, és az MI5 és Raymond Lee ezredes közti rendkívüli üléshez vezetett Londonban január 29-én, valamint elindította a „Crown ügynök" nevű személy elleni hajtóvadászatot. Két héttel később, amikor Rumrichot letartóztatták, amint New Yorkban éppen útlevélkérő lapokat próbált ellopni, aktatáskájában megtalálták ugyanennek az üzenetnek a másolatát, és így azonosították őt „Crown ügynök"-ként, vagy mint azt a személyt, aki közel állt a terv kiagyalásához.

Amikor 1945-ben kihallgatták Erich Pfeiffert, az meggyőződéssel állította, hogy a terv Karl Schlüter agyszüleménye volt. Valójában a brémai kémfőnök csak akkor értesült a tervről, amikor a sztorit lehozta az amerikai sajtó. Schlüter kénytelen volt bevallani a rendkívül dühös Pfeiffernek, hogy „ő és egy RUMRICH nevű ügynök, akit a hamburgi ágazat szervezett be, találkoztak, és együtt döntöttek a terv megvalósításáról, saját kezdeményezésből, hogy megmutassák, hogy milyen jó ügynökök is ők". Rumrich nyilván számolt a következményekkel, ha Schlütert a tervvel azonosítja, így jutott eszébe a Schmidt név annak érdekében, hogy az ellene szóló legerősebb bizonyítékkal kapcsolatban a felelősséget egy nem létező, Schmidt nevű futárra hárítsa. Bármi történt is, Németország nyilván nem indítana tengeri támadást az Atlanti-óceánon keresztül az Egyesült Államok ellen, már csak az marad örök rejtély, hogy Schlüter miért volt hajlandó olyan sokat kockáztatni az USA hadseregének tengerparti védelmére vonatkozó információért.[23]

Még ha az Abwehr rendkívül kisszámú tehetsége közül kellett is valakit választaniuk, Günther Rumrich akkor is az egyik legalkalmatlanabb beszervezett emberük lehetett. Hilmar Dierks inkompetens hírszerzésének, valamint Mary Curran Jessie Jordan kémkedésének leleplezését célzó eltökéltségének köszönhetően attól fogva, hogy az MI5 1937 novemberében elfogta az első, Dundee, Kinloch Street 1.-be címzett levelet, Rumrichot megkülönböztetett figyelem kísérte. Elfogták és lefényképezték az egyik levelét, amelyet 1937 decembere – amikor a dundeei címet kezdte használni – és 1938. februári letartóztatása között küldött. Valójában mindegyik „Crown ügynök"-levél az MI5 kémfogói kezében volt már jóval az előtt, hogy Jessie Jordan továbbította volna azt a címzett Hilmar Dierksnek Németországba.

Ami Jessie Jordannak a Crombie-ről készített és Mary Curran által megtalált vázlatát illeti, az nem volt más, mint használhatatlan firkálmány. Egy német matróz a Grangemouth torkolatánál lévő kikötőnél fényképezőgéppel sokkal használhatóbb és részletesebb felvételeket készíthetett volna mind Crombie-ről, mind pedig az omladozó erődítményről Inchgarvie-ben, a Rosythban lévő tengeri kikötőről nem is beszélve. Emellett a korabeli katonai térképek – bár nem ez volt a céljuk – feltüntették a Crombie-ban lévő barakkokat, a vasúti mellékvágányokat és a mólót. Azonban ugyanúgy, mint amikor 1935-ben Hermann Görtz ügyében nyomoztak, az MI5-nak újra azzal a nehéz feladattal kellett szembesülnie, hogy elegendő bizonyítékot gyűjtsön össze ahhoz, hogy meggyőzően bizonyítsa Jessie bűnösségét a kémkedésben. Mindezt úgy kellett tennie, hogy minél kevesebb részletet áruljon el saját módszereiről, elsősorban az adott ügy USA-beli kapcsolatairól. Így aztán ez a bizonyítási eljárás lényeges részét képezte, és ugyanúgy, mint a Görtz-ügyben, az esküdtszék tagjai minimális tudással rendelkeztek a légi közlekedésről, és még annyival sem a légi hadviselésről, ezért könnyű volt őket meggyőzni, hogy Jessie vázlatát egy ellenséges bombázógép jól tudta volna használni. Hogy megerősítsék álláspontjukat a kérdéses ügyben, Hinchley Cooke és Neilans március 17-én repülőre szállt, és a brit légierő

Fife-ban fekvő Leuchars bázisa fölé repült, hogy légi felvételeket készítsen a crombie-i raktárról.

Hasonlóképpen döntő fontosságú volt az ügyészi eljárásban az a térkép, amit Mary Curran talált, amikor Jessie Jordan irattáskáját átkutatta, annak ellenére, hogy igencsak kétes volt azoknak a megjegyzéseknek a jelentősége, amelyeket Jessie a térkép szélére firkantott. Jó példája ennek, hogy Jessie „barakkok"-ként jelölte meg a Montrose-ban található RAF-repülőteret, továbbá a Fife Nessben fekvő parti őrség állomáshelyét furcsa módon „3 bástya"-ként (sic!) nevezte meg. Ennek ellenére Hinchley Cooke és Neilans másnap ismét útra kelt, és felkeresték ezeket s más olyan helyszíneket, amelyeket Jessie megjelölt.

Közben New Yorkban az FBI bizonyítékot gyűjtött Rumrich, Hofmann, Voss és Glaser vádesküdtszéki tárgyalásához, mindegyikük vizsgálati fogságban várta a tárgyalást. Ignatz Grieblt még mindig megbízható tanúként tartották számon, aki igyekezett az amerikai hatóságok kegyeibe férkőzni. Az FBI területi irodájának gyakori látogatójaként új és egyre erőltetettebb, állítólagos náci ügynökök csapatáról adott elő feltételezéseket. Hofmannhoz és más ügynökökhöz hasonlóan még azt is megengedte, hogy a hazugságvizsgáló gép poligráfjára kössék. Az eredmény nem számított perdöntőnek, mivel nem a legújabb technológiát használták az abszurd állítások értékeléséhez, de állításainak ellentmondásai egyre nyilvánvalóbbá váltak. Mivel a vádesküdtszéknek május 12-én kellett felesküdnie, Griebl nyilván tudta, hogy pozíciója már nem lesz tovább tartható, ezért május 11-én reggel 7 órakor az izgatott Kay Moog azt az információt közölte Leon Turrou-val, hogy a szeretője eltűnt.

Az aznap később kikérdezett Maria Griebl elmondta Turrou-nak, hogy előző este elkísérte a férjét egy beteghez, akit az orvos az otthonában keresett fel Greenwich Village-ben. Utána Griebl a 48th Street és a 2nd Avenue sarkára hajtott az autójával,

a Buickot a 86-os móló közelében – ahol a *Bremen* óceánjáró horgonyzott – leparkolta, és azt mondta Mariának, hogy találkoznia kell valakivel a fedélzeten, majd a hajóhídon át eltűnt a szeme elől. Körülbelül 22.15-kor rövid időre visszatért a kocsihoz, majd újból felment a hajóra, és ez volt az utolsó alkalom, amikor a felesége látta. A nő megvárta, amíg május 11-én hajnalban a *Bremen* kihajózott. Mivel arra gondolt, hogy a férje leszökött a hajóról, hogy az éjszakát a szeretőjével töltse, ezért felhívta Kay Moogot, és elbeszélése szerint „heves párbeszédet" folytattak. Mivel Maria nem tudott vezetni, felhívta a Niagara garázst – az 1832 2nd Avenue-n lévő (és 2022-ben még ugyanezen a helyen 24 órás föld alatti garázsként működő) szolgáltatást –, hogy küldjenek hozzá egy sofőrt. A Jack Hayes nevű sofőr később elmondta az FBI-nak, hogy amikor leparkolta a kocsit az East 86th Street-i címen, Maria kivette a hátsó ülésről a férje orvosi táskáját, olyan megjegyzéssel, amely arra utalt, hogy többet tud a férje eltűnéséről, mint amit el akart mondani Turrou-nak: „Úgysem fogja most egy ideig használni ezt a táskát, mivel vészhelyzet miatt elutazott".

Az FBI megvizsgálta a *Bremen* hajónaplóját, amikor az újból New Yorkba érkezett, és abban megtalálták, hogy Griebl jelenlétét felfedezték:

> „Ma reggel, hajnali 4 óra 30 perckor jelentették az éppen szolgálati ellenőrzését végző Krügernek, aki a hajó 4. tisztje, hogy találtak egy férfit, aki dr. Grieblként azonosította magát... Dr. Grieblt a szokásoknak megfelelően elzárták, és őrt állítottak a kabinjához. Egy későbbi vizsgálat feltárta, hogy semmiféle csomagja nem volt, kivéve a revolverre érvényes fegyverviselési engedélyt és az autóvezetői jogosítványt, valamint 100 amerikai dollár értékű készpénz volt nála. Ezt a pénzt dr. Griebl arra használta, hogy jegyet vegyen az útra turistaosztályra."[24]

A dühöngő Turrou és Lester Dunigan, az USA főügyészhelyettese arra készült, hogy a parti őrség repülőjével felszállnak, és lehozzák Grieblt a *Bremen*ről, de Ahrens kapitány megtagadta a hajó megállítására vonatkozó parancsukat. A *Bremen* hajónaplója azt is rögzítette, hogy az FBI is tett egy sikertelennek bizonyuló kísérletet arra vonatkozóan, hogy amikor a hajó kiköt Cherbourg-ban, lehozzák a szökésben lévő utast a fedélzetről. A kapitány ezt így írta le:

> „Ma reggel 7.00-kor a cherbourg-i amerikai konzul és a cherbourg-i rendőrség különleges megbízottja megjelent a hajó fedélzetén, és arról tájékoztattak, hogy le akarják tartóztatni és magukkal akarják vinni a dr. Griebl nevű potyautast, aki kifizette a *Bremen*en való utazását, ezért most az egyik utasunk. Én elmagyaráztam az uraknak, hogy dr. Griebl kifizette a jegy árát, és így most már az egyik utasunk. A szokásokhoz híven elvisszük Bremerhavenbe, és ott átadjuk a rendőrségnek... Az urak ekkor partra szálltak, de azt tanácsolták nekem, hogy lépjek kapcsolatba a párizsi amerikai követséggel. Nem sokkal a hajó kikötése előtt azt az információt kaptuk, hogy elállnak az utas letartóztatásától."[25]

Az óceánjáró következő kikötője Southampton volt, ahonnét május 16-án távirat érkezett az FBI területi irodájába. Így szólt:

> „Hagyjanak fel a beavatkozással. Időben visszaérkezem. Intézzék el az útlevélformaságokat a berlini amerikai konzulátuson, hogy Franciaországon keresztül utazhassak vissza. Griebl."

Kay Moog később azt mondta Leon Turrou-nak, hogy május 9-én délután Griebl felkereste őt, arra kérve, hogy menjen hozzá

feleségül, amikor majd sikerül elválnia Mariától. Moog visszautasította, és Griebl ocsmány szavakat kiabálva dühöngött – azóta a nő nem találkozott vele, és nem tud róla. Később Griebl levelet küldött mind Maria Grieblnek, mind pedig Kay Moognak, bocsánatot kérve a váratlan elutazása miatt. A Kaynek küldött levélben arról írt, hogy a bátyja, Kurt levélben értesítette, hogy az az ingatlanügye, amiről Pfeifferrel az Astoria Hotelben beszéltek, nagyon sürgőssé tette, hogy „azonnal útra keljen". Továbbá azt írta még: „Kay, biztosítalak, hogy nem hagylak magadra ebben a felfordulásban, és visszatérek a tárgyalásra. Azt sem akarom, hogy a feleségem egyedül vívja meg ezt a csatát." Bizarr módon megkérte a szeretőjét, Kayt, hogy „hívd fel a feleségemet, és vigasztald meg. Fizikailag nagyon lerobbant, és szüksége van a lelki támogatásra". Feleségéhez írt, „Legkedvesebb Mizl" megszólítású levelében csak panaszkodik arról, hogy milyen bánásmódban volt része Ahrens kapitány hajóján. A levelet egy kéréssel zárja: „Kérlek, mondd meg Turrou-nak, hogy a kellő időben visszatérek."

Az USA szövetségi ügyésze, Lamar Hardy később azt mondta az MI5-nál dolgozó Guy Liddellnek, hogy Griebl szökése nem az amerikai igazságügyi minisztérium vagy az FBI hanyagságából történt, mivel Griebl korábban segítette a nyomozást, és nem tartották valószínűnek, hogy le akarjon lépni. Visszatekintve persze megállapítható, hogy mind az állam, mind pedig az igazságügy megkönnyebbült, hogy Griebl távol került tőlük.[26]

***

De mi a helyzet Grieblnek azzal a jövedelmező ingatlanügyével, amivel kapcsolatban Pfeiffertől kért segítséget, hogy megkerülje a nácik devizakiviteli törvényét? Az üzlet egy zsidó házaspárt, Isidor és Helene Berlinert érintette, akik átadták a gießeni Alicenstraßén lévő otthonukat a Putnam megyei Tompkins Cornersben fekvő villáért cserébe, ahol Griebl a menekülő Lonkowski

házaspárt rejtette el 1935-ben. Ez nem volt más, mint felháborító kényszerítés, és az elkeseredett Berliner házaspárnak jelentős pénzösszeget is kellett fizetnie, amit ha Griebl át akart volna utalni a saját bankjába New Yorkba, azzal egyértelműen megsértette volna a náci devizakiviteli törvényt. Maria rendszeres látogatásai Németországban és Griebl 1937. júniusi utazása nem másért történt, mint hogy biztosítsa, hogy az Abwehr segítséget nyújt neki abban, hogy megkerülje a náci törvényt, és némi kémkedésért az Egyesült Államokban biztosítsa, hogy az üzlet rendben zajlik majd.

A Tompkins Cornersben fekvő ingatlant „1 amerikai dollár és más, értékes ellenszolgáltatás" fejében 1937 júliusában a Berliner házaspár nevére jegyezték be. Mariát elküldték Németországba, hogy elrendezze a szerződéshez szükséges dolgokat, pedig az asszony joggal gyanította, hogy a férje őt félreállítva viszonyt folytat Kay Mooggal. Azonban amikor az asszony Bremerhavenben partra szállt, azt tapasztalta, hogy az Abwehr és Pfeiffer a legkevésbé sem érdekelt abban, hogy gazember férjének az üzletét támogassa. És ami még rosszabb volt, a náci hatóságok ekkor az amúgy is tönkretett Berlineréktől 50 ezer birodalmi márkát követeltek (ami 1937-ben 20 ezer, 2022-ben 350 ezer amerikai dollárnak felelt meg), mielőtt engedélyezték volna számukra, hogy elhagyják Németországot.[27]

A náci állam követelése azt jelentette, hogy elpárolgott a Griebl házaspárnak az a reménye, hogy hasznot húzhatnak egy zsidó család szörnyű nyomorúságából. Csak a Berliner házaspár gießeni ingatlana maradt meg nekik. Egy levélben, amelyet Maria később bemutatott az FBI-nak – az úgynevezett „értékes ellenszolgáltatások", ami nyilvánvaló utalás volt Ignatz Grieblnek az USA-ban való kémkedésére –, a náci hatóságok 1938 márciusában az Alicenstraße 16. szám alatt fekvő ingatlant a Griebl házaspár nevére íratták. A Berliner család 13 éves lányának, Karlának 1939-ben a bátyja, Lothar segítségével sikerült kijutnia Palesztinába.

De Isidor és Helene számára már túl késő volt menekülni, ők sosem érték el a biztonságot az Egyesült Államokban. Miután a Griebl házaspár és a náci állam elvette az otthonukat, munkaszolgálatra hívták be, majd 1942-ben a treblinkai haláltáborba deportálták, és megölték őket.[28]

Hetedik fejezet

A FRANCIA HADNAGY SZERETŐJE

„Az elfogott levél mély benyomást tett mind a Deuxième Bureau-ra, mind a francia haditengerészeti körökre."

Valentine Vivian ezredes, MI6, 1938. október 19.

Amikor 1938 januárjában az MI5 főigazgatója, Sir Vernon Kell és Edward Hinchley Cooke Londonban találkozott Raymond Lee ezredessel, az USA katonai attaséjával, hogy információt adjanak át „Crown" ügynöknek Eglin ezredes semlegesítéséről szőtt tervéről, akkor egy egészen friss információt nem osztottak meg az amerikaiakkal. Egy levelet, amelyet Jessie Jordan kapott Prágából, és amelyet Dundeeban Alexander Jack nyitott fel gőz fölé tartva ugyanakkor, amikor a „Crown" ügynök levelét. A levél egyes részei így hangzanak:

„Prága, 38. jan. 24.

Mélyen tisztelt Mr. S.,
hivatkozással bátyámra, G.-re, aki az Egyesült Államokban tevékenykedik az ügyért, alázattal felajánlom szolgálataimat ugyanennek az ügynek az érdekében... Vegyészetet tanulok a prágai német egyetemen, így ugyanabban az üzletágban vagyok, mint a bátyám... Mindig is arra vágytam, hogy a német ügyet szolgáljam minden lehetséges módon. Amennyiben van rá lehetőség, hogy ebben az országban

ilyen tevékenységet végezzek, készen állok az önök szolgálatára.

Tisztelettel,
HANSJORG GUSTAV RUMRICH
PRAGUE 11 ZITNA 3-11
c/o HOFMAN"

Amennyiben az MI5 ezt a levelet, vagy a tartalmának megszerkesztett változatát továbbította volna Lee ezredesnek, az az FBI-t egyenesen Günther Rumrichhoz, más néven Crown ügynökhöz vezette volna. Ez azonban az egész ügynek gyorsan véget vetett volna, és ezáltal az MI5 elvesztette volna annak lehetőségét, hogy Jessie Jordan elfogott leveléből értesüljön az Abwehr-műveletekre vonatkozó értékes forrásokról, amit a britek saját maguknak akartak megtartani, így egy bizonyos fokú tartózkodás érthető volt részükről.[1]

Ha a prágai levelet kézbesítették volna Jessie Jordannak január 29-én a Kinloch Street-i címére, és utána továbbították volna Hilmar Dierksnek, akkor körülbelül február 3-án érkezett volna meg Hamburgba. Az *Europa* óceánjáró február 4-én a korai órákban kötött ki New Yorkban, és ahogy Johanna Hofmann felidézte Turrou-nak, ő és Karl Schlüter partra szálltak, hogy találkozzanak Ignatz Griebllel és Martin Schadéval. Rumrich lakására mentek, ahol a Fort Hamiltonból származó nemi betegségi statisztikák mellett Rumrich átadott nekik két fényképet, amiket Gustav készített. Megadta nekik Gustav otthoni címét is: Zeppelinstraße, Teplitz-Schönau, Csehszlovákia (mai nevén Teplice, ulica Kašparova), és beszélt arról, hogy a testvére is kémtevékenységet akar folytatni.[2]

Erich Pfeiffer a háborút követő kihallgatásán elmondta, hogy egy héttel azután, hogy ő maga visszatért Németországba, Schlüter azt mondta a brémai kémfőnöknek, hogy:

„... New Yorkban a lehető leghasznosabb kontaktja van, egy szudétanémet, aki a hamburgi részlegnek dolgozik. Ennek a férfinak, Günther RUMRICHnak a testvére Morvaországban él, egy fegyvergyárban dolgozik, és használható információt tudna továbbítani. Megengedi-e neki PFEIFFER, hogy beszervezze ezt az embert? Közeli barátja Johanna HOFMANN, aki az *Europa* óceánjárón fodrászként dolgozik, és New Yorkban Günther szeretője volt. Ő (SCHLUTER) arra használja Hofmannt, hogy kapcsolatba lépjen Gustav RUMRICHhal Csehszlovákiában, és »ajánlatot tegyen neki«.

PFEIFFER felháborodottan érdeklődött, hogy mit tudhat ez a HOFMANN SCHLUTER működéséről. SCHLUTER azt válaszolta, hogy amikor eltávozásra ment a hajóról, akkor Johanna „vette át tőle a cuccot", illetve időnként New Yorkban is alkalmazta maga helyett, mivel erősen tartott a vámosoktól. HOFMANNt kevésbé fenyegeti, hogy átkutatják, mivel el tud rejteni bizonyos dolgokat a keblében."[3]

Feltételezve, hogy Pfeiffer pontosan emlékszik vissza a történtekre, nem tudni, vajon rájött-e, hogy az Abwehrstelle Hamburg az égvilágon semmit sem akart Gustav Rumrichtól. Az sem derült ki, hogy vajon ő maga (Pfeiffer) tudta-e, hogy Schlüter hazudott neki Gustav Rumrichról, amikor azt állította, hogy Gustav egy fegyvergyárban dolgozik. Abban is hazudott, hogy Johanna Rumrich szeretője lett volna. Bármi is az igazság, a két férfi gyanakodott egymásra, de végül Pfeiffer kelletlenül beleegyezett, hogy Schlüter elmenjen szabadságra, és maga helyett Johannát küldje egyedül New Yorkba az *Europa* óceánjáró legközelebbi útján. Közben Pfeiffer azt is engedélyezte Schlüternek és Hofmann-nak, hogy elutazzanak Csehszlovákiába, és beszervezzék Gustav Rumrichot.

Schlüter és Hofmann február 15-én érkezett Teplitz-Schönauba, Herr és Frau Schlüterként jelentkeztek be a Hotel de Saxe-ba. Gustav Rumrichot és családját tipikus számkivetetteknek tartották, a Csehszlovákia nyugati határán lévő Szudéta-vidéken élő hárommillió német származású lakoshoz hasonlóan. Csehszlovákia olyan állam volt, amelyet meggondolatlanul hoztak létre a térképészek az első világháborút lezáró békeszerződés értelmében. A szomszédos Németország nemzetiszocialista pártjának felemelkedése annak a német nacionalizmusnak a megerősödését tükrözte, ami csábító lehetett az olyan fiatal szudétanémetek számára, mint amilyen a 21 éves Gustav Rumrich is volt. Ez még jobban igaz lehetett, amikor Hitler elkezdte hangosan követelni, hogy a Szudéta-vidék újra egyesüljön Németországgal. De Gustav vágyát arra nézve, hogy a náciknak kémkedjen, elsősorban nem az ideológia, hanem az inspirálta, hogy nem tudott megfelelni az egyetemi követelményeknek.

Schlüter annak rendje és módja szerint elmondta Gustav Rumrichnak, hogy ő és Johanna az *Europa* óceánjárón dolgoznak, hogy ő Bremerhavenből származik, „felesége", Jenni pedig Drezdából, és hogy Gustav New Yorkban élő bátyjának, Güntehernek közeli barátai. Gustavnak adott egy ugyanolyan levélgyufába írt rejtjelkulcsot, amilyet az FBI tíz nappal később New Yorkban Griebl íróasztalában talált. Megbízták Gustavot, hogy szivárogjon be a Csehszlovák Kommunista Pártba, és mivel várhatóan behívják majd kötelező katonai szolgálatra, küldjön nekik beszámolókat a cseh hadseregről. Elmondták neki, hogy Jenni Hofmann fogja hozni a fizetségét és a további utasításokat.[4]

Johanna Hofmann visszasietett Bremerhavenbe, és nem tudva, hogy Günther Rumrich már vallomást tett Leon Turrou-nak, felszállt az *Europa* óceánjáróra, hogy azzal New Yorkba utazzon. Amint február 24-én partra szállt, letartóztatták. Ezt követte Jessie Jordan letartóztatása március 2-án. A cseheknek Harold

Gibson, az MI6 prágai részlegének vezetője elmondta, hogy Gustav Rumrichot a következő napon, március 3-án letartóztatták. Egy héttel később került sor az Anschlussra, amikor a nácik Németországhoz csatolták Ausztriát. Ez menekülési hullámot indított el Csehszlovákia déli határánál, ugyanis zsidók, kommunisták és értelmiségiek ezrei próbáltak elmenekülni. Egészen április 29-ig, amikor Harold Gibsonnak sikerült információt küldenie a fiatalabb Rumrich vallomásáról. Ebben az állt: Rumrich „végül is elmondta, hogy egy Johanna HOFMANN, más néven Jennie SCHLEUTER nevű nő szervezte őt be a német SS-hez [a német titkosszolgálathoz]".[5]

Az a kifejezés, hogy „végül is elmondta", arra utal, hogy az 1938-as müncheni válságot megelőző utolsó hetekben a csehnémet kapcsolatokat tekintve ezt a kihallgatást mindennek lehetett nevezni, csak barátságosnak nem. Gibson beszámolójában megadta az Abwehr két postacímét: Mrs. Jessie Jordan, Kinloch Street 1., Dundee, Skócia, és a másik Mrs. G. Brandy, Willow Terrace 14., Dublin, Írország. Ekkorra Jessie Jordan már Edinburghban, a zord Saughton börtönben várt a tárgyalására, de a dublini cím új volt, és ha feltesszük, hogy a dublini címre Nagy-Britannián keresztül postázták a leveleket, akkor ezekre 1938. május 6-án adhattak ki elfogási parancsot.

Három héttel később, május 27-én Dublinban elfogtak egy aláírás nélküli képeslapot, amit Tahitin, a Csendes-óceán déli részén fekvő francia gyarmaton adtak fel. A képeslapon a következő, francia nyelvű üzenet olvasható: „J'ai des collection de timbre à vous envoyer", aminek jelentése: „Van nálam egy bélyeggyűjtemény számodra". Évekkel később a Draper-ügyben rájöttek, hogy a „bélyeggyűjtemény" szót (az ügynökök) a hírszerzésre alkalmazták. Egy hónappal később, június 27-én Wilfred „Biffy" Dunderdale, az MI6 párizsi részlegének vezetője telefonon felhívta Paul Paillole-t, a Deuxième Bureau-n belül működő kémelhárítás,

a Service de Centralisation des Renseignements (információ-központosítási szolgálat) helyettes vezetőjét, és sürgős találkozót kért tőle. „Fontos?" – kérdezte Paillole. „Fontos" – felelte Dunderdale.[6]

Dunderdale másnap reggel Edward Hinchley Cooke kíséretében megérkezett a Deuxième Bureau-ba. Hinchley Cooke elmondta Paillole-nak, hogy az MI5 – az FBI kérésére – figyel egy dublini címet, amire az FBI a korábbi New York-i kémügy kapcsán lett figyelmes. Utána Hinchley Cooke átadott Paillole-nak egy még lezárt borítékú levelet, amelyet Párizsban adtak fel, és párizsi postai pecsét volt rajta, a címzett pedig Mrs. Brandy volt, Dublinban. Paillole behívta a helyettesét, André Bonnefous-t, és a két francia gőz felett kinyitotta a borítékot. Ebben négy, kézírással sűrűn teleírt oldalt találtak, és a kézbesítést a francia földközi-tengeri flottára bízták, mivel a csehszlovák Szudéta-vidéken fokozódott a feszültség. Mialatt a levelet lefényképezték, Paillole megkérdezte, hogy vajon ez volt-e az első olyan elfogott küldemény, amelyet Franciaországból a dublini postafiókba küldtek. Mivel Paillole ezzel a tahiti képeslapra utalt, így Hinchley Cookenak el kellett ismernie, hogy egy hónappal korábban elfogtak egy másik levelet is, de mivel semmi érdemlegeset nem tartalmazott, simán hagyták, hogy a posta kézbesítse. Miután Hinchley Cooke beleegyezett, hogy attól fogva minden elfogott levelet továbbítanak Párizsba, azonnal elsietett, hogy elcsípje a La Bourget repülőtérről induló következő járatot, hogy Mrs. Brandy levelét késedelem nélkül továbbíthassák.[7]

Feltéve, hogy Paillole emlékezete nem csalt, Hinchley Cooke igencsak spórolósan adagolta az igazságot, amikor azt érzékeltette, hogy az amerikaiaktól kapták a dublini címre vonatkozó bizalmas figyelmeztetést; így nem említette sem Gustav Rumrichot, a csehszlovák kapcsolatukat, sem pedig Harold Gibson prágai beszámolóját. Úgyszintén elképzelhetetlen, hogy a leragasztott

borítékot, amelyet Hinchley Cooke átadott Paillole-nak, Londonban sem az MI5, sem pedig az MI6 ne nyitotta volna még fel gőz fölé tartva, és ne vizsgálta volna át gondosan.

Hinchley Cooke még a repülőgépen ült, amikor Paillole helyettese, André Bonnefous a levélről készített fotót elvitte a francia haditengerészeti miniszternek a Place de la Concorde-ra. A felvétel sokkolta a minisztert. Ahogy 1938 folyamán a háború kitörése egyre valószínűbbé vált, Nagy-Britannia és Franciaország közös stratégiát dolgozott ki a mediterrán térség megvédésére, ami – különösen a britek esetében – egyben Szuez, Ausztrália, Új-Zéland, valamint a távol-keleti gyarmataik felé vezető utat is jelentette. Most ezt az átfogó stratégiájukat árulta el egy kém a francia haditengerészettől. Ahogy Valentine Vivian az MI6-től írta: „Ez az elfogott levél mély benyomást gyakorolt mind a Deuxième Bureau-ra, mind a francia tengerészeti körökre". Valóban, a levél komoly tartalmát, valamint azt a veszélyt tekintve, amit annak kiszivárgása mind a brit, mind a francia haditengerészetnek okozott, aligha meglepő Dunderdale éjfélkor elküldött kérése a Paillole-lal való azonnali találkozásra. Amint azt Paillole helyesen megjegyezte, „kivételesen komoly ügyről" volt szó.[8]

Hinchley Cooke tíz nappal később egy másik elfogott levéllel visszarepült Párizsba. Ebben a levélben a „Charles" Abwehr-fedőnevet használó kém találkozót kért, hogy bemutathasson egy fontos, feladott levelet. A levélből nem derül ki, hogy ki lehetett „Charles ügynök", azonban augusztusban egy másik elfogott levél alapvető fontosságú kapaszkodót nyújtott. Ezt a második levelet augusztus 16-án adták fel Antwerpenben, és bár André Bonnefous és Jacques Abtey nem tudta a jelöltet azonosítani azoknak a tengerésztiszteknek a neveit tartalmazó listáról, akik augusztusban külföldi útra kaptak engedélyt, amikor alaposan átvizsgáltak több száz, a belgiumi Sûreté által rendelkezésükre bocsátott antwerpeni hotelregisztrációt, akkor megtalálták, amit kerestek. „Charles ügynök" a saját nevén jelentkezett be a Hotel Centuryba:

Vezetéknév: Aubert
Keresztnév: Marc
Foglalkozás: tiszt

Bonnefous sietve felkereste a haditengerészeti minisztert, de meglepetésére kiderült, hogy sok Aubert családnevű tiszt van a tengerészetnél, ám egyiküknek sem Marc a keresztneve. Így a Deuxième Bureau-ban kénytelenek voltak a mediterrán flotta több száz tisztjének kézírását összehasonlítani a Mrs. Brandy-féle elfogott levél írójának a kézírásával. Ez nehéz feladatot jelentett az MI5-tól frissen kapott elfogott levelek tekintetében, mivel a müncheni válság miatt a Marine Nationale-nál rengeteg riadókészültségi parancsot adtak ki. Ebben a helyzetben „Charles ügynök" komoly veszélyt jelentett a mediterrán térségben tevékenykedő brit és francia egységek számára. Azonban nem ez volt az első eset, hogy egy árulás megrengette a francia haditengerészet helyzetét. Azt az esetet 1935 tavaszán leplezték le, amelyik „Charles ügynököt" a kémkedésre inspirálta.

***

Lydia Oswald készségesen beismerte, hogy csak a pénz, az utazások és a kalandok éltetik. A bőröndjén található hotelcímkék is azt mutatták, hogy Lydia valóban világot járt hölgy. A bőröndöt egy taxiba dobták be, amely Lydiát és barátját, az arisztokrata származású francia tengerésztisztet, Jean de Forceville grófot 1935. március 2-án hajnali 5.35-kor annak bresti lakásához, a rue d'Aiguillonra vitte. Ez azonban olyan utazás volt, amelyet Lydia inkább elkerült volna, mivel néhány perccel később Brest vasútállomásán őt és De Forceville grófot egy kadétbiztos és rengeteg Sûreté-tiszt vette körül. Amikor átvizsgálták a pár csomagját, „bizonyos mennyiségű ópiumot és egy francia hadihajókra vonatkozó Abwehr-kérdőívet találtak".[9]

Letartóztatásukat követően néhány órán belül kiszivárgott a hír, hogy Forceville gróf gyönyörű barátnője náci kém. A sajtó sok újságíróval képviseltette magát, amikor másnap reggel Lydiát az igazságügyi palotába vitték, és akkor is, amikor aznap délután a holtsápadt De Forceville gróf hazatért, ahol házi őrizetben kellett maradnia. Lakását a Sûreté tisztjei feldúlták a házkutatás során, és ott további ópiumot találtak egy üres borosüvegbe rejtve. Lydia Oswaldot addigra a Bouguen börtön egyik koszos zárkájába zárták. Ez drámai változást jelentett egy olyan fiatal nő számára, akit egy nappal korábban még egy tündöklő párizsi társasági partin a bál szépének választottak, ahol Albert Lebrun államelnök is tiszteletét tette.

Lydia anyai ágon félig német származású volt, gyermekkorát St. Gallenben töltötte, Svájc német ajkú északi részének egyik városában. Unatkozó 18 évesként elutazott Franciaországba, Olaszországba, Algériába és Spanyolországba. Algiers-ben egy művész modelljeként dolgozott, Barcelonában pedig egy újságíróval folytatott szenvedélyes viszonyt. 1929. augusztus 29-én Québecbe érkezett, feltehetően egy francia utastárs, Muriel Lewis-Morgan barátnőjeként. Mivel nem volt sem útlevele, sem vízuma, azonnal deportálták. Három évvel később, 1932. augusztus 18-án már útlevéllel és vízummal érkezett New Yorkba, ahonnan Hollywoodba, Kolumbiába, Guatemalába és Panamába utazott.[10]

Örök rejtély marad, hogy Lydiát mikor és hogyan szervezte be az Abwehr. Ugyanakkor egyértelmű, hogy miért őt választották: olyan okos, merész, gyönyörű, kifinomult, sok nyelvet beszélő nő volt, aki gátlás nélkül hazudott, hogy elérje a céljait. Szinte biztos, hogy már az Abwehr kémje volt, amikor a *St. Galler Tagblatt*nak a Népszövetséghez akkreditált újságírójaként lépett fel 1934 szeptemberében Genfben. A honvágy gyötörte diplomaták és politikusok között igen sikeres lett. Visszaemlékezésében Lydia leírta, hogy a nemrég megözvegyült Louis Barthou francia külügyminiszter: „...nagy élvezetet lelt társaságomban...

többször is javasolta, hogy menjek Párizsba, ahol biztos, hogy még vidámabban élhetek, mint Genfben". Akár igaz ez a történet, akár nem, Lydia megfogadta a tanácsot, de csak egy évvel később, minthogy Barthou-t Marseilles-ben 1934. október 9-én, az I. Sándor jugoszláv király elleni merénylet során véletlenül agyonlőtték.[11]

Lydia 1935. január 21-én kutyájával, a Flow nevű spániellel felszállt a bresti gyorsvonatra a párizsi Montparnasse pályaudvaron. Egy René Guignard nevű tengerésztiszt mellett ült a vonaton, akinek úgy mutatkozott be, mint fiatal újságírónő, akit a szerkesztője azzal bízott meg, hogy cikket írjon a francia haditengerészetről, holott egyáltalán nem ért a hajókhoz. Megkérdezte a tengerésztisztet, tudna-e neki segíteni. Guignard, aki kétgyermekes, nős férfiként még mindig a nők kedvenceként tekintett magára, boldogan segített útitársának, az elbűvölő szőkeségnek. Azt javasolta, látogasson el a hajójára, az *Émile Bertin* nevű új cirkálóra. Amikor Lydia aznap este bejelentkezett az exkluzív Hôtel Le Continentalba, alig hitt a szerencséjének, ugyanis megtudta: éppen az *Émile Bertin* nevű cirkáló után kell kémkednie, most pedig még meghívást is szerzett magának, hogy látogasson el a hajóra. Amikor néhány nap múlva Lydia elment a hajóra, Guignard készségesen válaszolt a francia torpedókilövő csövekre és a repülőgép-katapultokra vonatkozó minden kérdésére, és a tiszti szálláson szórakoztatta a hölgyet.[12]

Az idő nagy részében az „elbűvölő újságírónő és kiskutyája" őt csodáló tengerésztisztek gyűrűjében szórakozott hotelje kávézójában, és ezek a tisztek is készségesen nyújtottak neki segítséget cikkei megírásához. Lydia minden hódító csáberejét bevetette Guignard egyik barátjával, Jean de Forceville gróffal szemben, aki a *La Galissonière* cirkáló fedélzetén szolgált tisztként. De Forceville Lydia állandó rajongójává vált, és 1935. február 14-én, éppen három héttel azután, hogy Lydia megérkezett Brestbe, elvitte őt egy exkluzív, párizsi Valentin-napi tengerészbálra, ahol Lydia

az Operaház ragyogó márvány és arany előcsarnokában Lebrun elnökkel és a párizsi társaság krémjével járta a keringőt és a foxtrottot. Lydia már arról álmodozott, hogy feleségül megy a gazdag, arisztokrata tengerészéhez, Forceville grófhoz, és így Forceville grófnő lesz belőle. Ki tudja, mit képzelt, hogyan úszhatja meg a kémkedést, mindenesetre a következő két hétben a pár édes kettesben vacsorázgatott Brest legjobb éttermeiben, és ópiumfelhőben szeretkeztek Forceville lakásán, a rue d'Aiguillonon. 1935. március 1-jén azt mondták a barátaiknak, hogy másnap reggel vonattal Párizsba utaznak, és azt tervezik, hogy összeházasodnak. Azonban valaki informálta a Sûretét, amelynek ügynökei várták őket a pályaudvaron.

Lydiát a Sûreté szigorú megfigyelés alatt tartotta, amióta beárulták, feltehetően egy Stanislas Krauss nevű kettős ügynököt bízták meg vele már 1934-ben. Lydia elfogott leveleinek egyikét egy genfi Abwehr-kontaktszemély, Ernst Haack tengerésztiszt írta, amiben a következő áll: „Köszönöm az Emile tyúkjától származó tojásokat, de ő vigyáz a csövekre", ami valójában azt jelentette: „Köszönöm az *Émile Bertin* tisztje révén kapott információkat, de többet akarunk tudni a torpedókilövő csövekről." A Sûreté izgatottan várta, hogy az *Émile Bertin* cirkáló visszatérjen a kikötőbe, különösen annak torpedótisztjét, René Guignard zászlóst várták. Érdeklődtek St. Malóban is, ahol Lydia és De Forceville gróf 1934-ben az éjszakát töltötte, miután meglátogatták Guignard egyik tiszttársát, továbbá követték Lydia 1934-es nagy-britanniai útjának eseményeit is.

1935. szeptember 10-én katonai törvényszék zárt ülésén tárgyalták az esetet: a sápadt és elgyötört Guignard, akit hat hónapig szoros házi őrizetben tartottak, elismerte, hogy Lydia ugyan mondta neki egyszer, hogy ő kém, de ő nem vette komolyan. Később így fakadt ki: „Honnan tudhattam volna, mit higgyek el neki, amikor állandóan hazudott?" A tárgyaláson volt egy zavaró körülmény, amikor Lydia védőügyvédje a Sûreté egyik tanújának

keresztkérdéseket feltéve azt a leleplező állítást tette, hogy Lydia egyszer a Deuxième Bureau-nak is felajánlotta a szolgálatait. De Forceville is elismerte, hogy Lydia túlságosan elvarázsolta őt, ezért nem vette figyelembe a Sûretének azt a diszkrét figyelmeztetését, hogy tartsa távol magát a hölgytől.

Lydia, annak ellenére, hogy hat hónapot börtönben töltött, a tárgyaláson elegáns és gyönyörű nőként jelent meg, és ezzel ellopta a show-t. Könnyedén beismerte, hogy a németek kémjeként küldték Brestbe. De hozzátette: „a francia tiszt, akivel ott találkoztam, olyan méltósággal és udvariassággal bánt velem, hogy hamar felismertem, hogy küldetésem milyen becstelen. Ezért azóta nem is foglalkoztam vele, és mindörökre abbahagytam a kémkedést". Nagy, szép, kék szemében könnyekkel nézett egyenesen az elpiruló Jean de Forceville-re. Lydia így folytatta: „Teljes szívemből szerettem De Forceville hadnagyot, s még most is szeretem. Elnézésüket kérem a mellettem álló két másik tiszt miatt. Azt hittem, hogy félrevezetem őket, de végül ők mentettek meg engem. Megesküszöm, hogy Guignard hadnagynak semmi oka nem volt azt hinni, hogy én kém vagyok. Megesküszöm, hogy De Forceville hadnagy nem árulta el a hazáját. Most pedig, uraim, járjanak el belátásuk szerint."

Ez bravúros előadás volt a javából, és úgy látszik, működött. De Forceville-t és Guignardot felmentették, és a sajtóban „a svájci Mata Hari"-ként emlegetett Lydiára is könnyű ítélet várt: kilenc hónapnyi börtönt mértek rá. Lydia Oswaldot – némi, a börtönőrökkel folytatott vitát követően, akik a költségei fejében meg akarták tartani a nő prémkabátját – december 2-án hajnalban kiengedték a bresti Pontaniou börtönből. Mint azt az európai, ázsiai és egyesült államokbeli kémelhárítás hamarosan megtudta, a francia börtönben eltöltött idő nem csökkentette Lydia lelkesedését a kémkedés iránt.[13]

A kémtörténetek közlése olyannyira az újságírói rutin részévé vált, hogy a francia újságok már nem címlapon, hanem belül

hozták le őket. Lydia Oswald ügye kivételesnek számított, mivel egy gyönyörű *femme fatale* volt az ügy főszereplője. Egy másik, címlapra kerülő 1935-ös eset a haditengerészeti rendfokozattal rendelkező Marcel Rolland ügye volt, aki azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy elbűvölő szépségű új barátnőjével drága éjszakai bárokat kezdett látogatni a touloni francia haditengerészeti bázis közelében. A titkosszolgálati megfigyelés leleplezte, hogy titkokat árult el azért, hogy finanszírozhassa extravagáns életstílusát. Ezért 1935. május 5-én a Place des Armes-on letartóztatták. Közvetlenül a letartóztatása előtt „egy fiatal, különleges szépségű szőke nő" várt rá halványszürke sportkocsiban, de amikor meglátta a detektíveket, gázt adott, és elhajtott. A sajtóhírek szerint a Sûreté eget-földet megmozgatott, hogy rátaláljon a rejtélyes, zöld szemű szőkeségre, még a határállomásokat is riadóztatták, hogy fogják el a nőt, amennyiben Olaszországba vagy Svájcba próbálna szökni.

***

Lydia Oswald és Marcel Rolland esete, ahogyan a hozzájuk hasonló számos más eset is, elszórakoztatta ugyan a francia újságolvasó közönséget, de nem nagy kihívást jelentett a nemzetbiztonságnak. „Charles ügynök" árulása mind a Marine Nationale-nak, mind pedig a Royal Navynek a legfontosabb titkait, köztük a Szuezbe és a közel-keleti olajmezőkre vezető tengeri utat veszélyeztette. Különleges sürgősséggel próbálták tehát kinyomozni a hollétét, és elfogni. Az áttörés 1938. szeptember 22-én jött el, ugyanazon a napon, amikor Neville Chamberlain brit miniszterelnök és Adolf Hitler rossz hangulatú megbeszélést folytatott egymással, ahol Hitler azt követelte, hogy a cseh Szudéta-vidéket adják át Németországnak.

A Sûreté megbízottja, Jean Osvald a touloni haditengerészeti bázison szorgalmasan összehasonlította a mediterrán flotta tisztjeinek kézírását a Mrs. Brandynek címzett és elfogott levél írójának

a kézírásával. Mindezt azzal egy időben tette, hogy Chamberlain és Hitler Bad Godesbergben vitatkozott egymással. Osvald felhívta Párizsban Paul Paillole-t, hogy megerősítse, hogy megtalálta a tökéletesen egyező kézírást. „Charles ügynök" igazi neve valóban Marc Aubert volt, mint azt korábban az antwerpeni hotelregisztráció alapján André Bonnefous is állította. Aubert a *Vauquelin* torpedóromboló zászlósaként szolgált. A haditengerészeti miniszter azért nem találta a nevét a Marine Nationale tiszti listáján, mert senki sem gondolt arra, hogy a nevét a francia tengerészeti akadémia, az École Navale frissen végzett tisztjei között keresse.

Marc Aubert egy vámtiszt fiaként 1912-ben született Lille-ben. Tengerészként lépett a Marine Nationale kötelékébe, gyorsan előléptették, a Brest közelében fekvő Lanvéoc École Navale iskolájában tanult, ahol 1935 októberében kadéttiszti képesítést szerzett. Ebben a városban egy prostituált, a 25 éves Marie-Jeanne Morel áldozatává vált, aki Plechatelből, egy Rennes-től délre fekvő kisvárosból származott. Marc Aubert Pygmalion-szerű álmokat dédelgetve azt hitte, hogy tengerésztiszt-feleségként tiszteletben álló nő lehet a szeretőjéből. Ezzel szemben a pénzsóvár Morel csak egy fejőstehenet látott a legújabb hódításában, és Aubert hamarosan nyakig süllyedt az adósságban. A korabeli esetek, Lydia Oswaldé vagy Marcel Rolland-é hatására úgy döntött, beszáll a kémkedésbe, mert könnyű pénzszerzési lehetőségnek tűnt számára. Morel támogatta ebben, úgyhogy Aubert 1936 tavaszán üzenetet küldött a párizsi német katonai attasénak, és felajánlotta a kémszolgálatait. A megkeresést a berlini Abwehr-központba továbbították, mivel azt gyanították, hogy csapda. A központból arra vonatkozó bizonyítékot kértek, hogy Aubert szándékai komolyak. A francia tiszt válaszát a francia haditengerészet éppen érvényben lévő titkos rejtjeleinek formájában küldte el, amelyeket letesztelték elfogás ellen, és működtek.[14]

Erich Pfefferre osztották „ennek a nagyon értékes ügynöknek" az irányítását, aki Belgiumban adott találkozót Aubert-nek.

Megmondták neki, hogy vegyen ki egy szobát az antwerpeni központi pályaudvar közelében fekvő Century Hotelben, 1937 augusztusában egy megadott nap megbeszélt órájában jelenjen meg a hotel előcsarnokában, és hangsúlyozott sántító járással hívja fel magára Pfeiffer figyelmét. A háború után tartott kihallgatáson Pfeiffer a következőképpen idézte fel a találkozást:

„[Pfeiffer] várt egy ideig a hotelben a megbeszélt időn túl is, majd a hordártól megérdeklődte, hogy AUBERT valóban ott van-e a megfelelő szobában; erre a kérdésére igenlő választ kapott, és azt az üzenetet, hogy AUBERT 20 percen belül lemegy a hallba. Amikor mégsem jelent meg, PFEIFFER egyre idegesebbé vált, de néhány perc múlva a lift leért a földszintre, és abból kilépett a francia haditengerészet egyenruháját viselő férfi. A férfi beszélt a hordárral, megmutatták neki PFEIFFERt, majd a férfi odasétált hozzá, és bemutatkozott.

PFEIFFER úgy gondolta, hogy a dolgot végleg elrontották, és ez a legutóbbi indiszkréció megbocsáthatatlan. Szigorúan megrótta AUBERT-t a tapintatlanságáért, majd utasította, hogy menjen vissza a szobájába, amíg ő kimegy a szállodából, hogy átgondolja az ügyet.

PFEIFFER, aki körbesétálta a háztömböt, miközben gondosan mérlegelte a csapda lehetőségét, végül úgy döntött, hogy a szerencsére bízza magát. Az előcsarnok hordárjával azt üzente AUBERT-nek, hogy aznap délután majd felkeresi a szobájában.

Amikor délután elment AUBERT szobájába, megdöbbenve látta, hogy egy nő van a társaságában, akit AUBERT a feleségeként mutatott be. (Az a típusú feleség volt, akire a franciák idézőjelesen szoktak utalni.)

De PFEIFFERt a kellemetlen meglepetésen kívül egy kellemes sokkhatás is érte. AUBERT rámutatott több

telepakolt bőröndre, és közölte, hogy mindegyikben fontos titkos dokumentumok vannak, amelyeket Brestből lopott el a kiképzőegységből, és a titkos dokumentumok valóban ott voltak. (Amikor az összes papír súlyát lemérték később Berlinben, a mérleg mintegy 45 kilót mutatott.)

PFEIFFER gyorsan belepillantott az iratokba, és látta, hogy ez valóban értékes és jó fogás. Az iratok a következőket tartalmazták: a francia hadihajók részletes leírását, felbecsülhetetlen értékű tervrajzokat és más dokumentumokat, így például a legújabb, távirányítású aknákat és torpedókat, melyeket a franciák fejlesztettek ki, és amiről a németeknek tudomásuk sem volt addig, de még csak nem is sejtették, hogy léteznek ilyenek."[15]

A brémai kémfőnök 500 birodalmi márka előleget fizetett Aubertnek, azt ígérve, hogy még nagyobb összegeket kap érte később. Ugyanakkor egy ilyen nagy mennyiségű iratnak a Franciaországból Németországba csempészése nem volt egyszerű feladat. Annál is kevésbé, minthogy Pfeiffernek egy másik megbeszélt találkozója is volt egy Hollandiában tartózkodó ügynökkel. Némi megbeszélést követően a kémfőnök adott valamennyi készpénzt Aubert-nek, hogy vásároljon magának civil ruhát. Utasította az ügynököt, hogy maradjon Antwerpenben, ne keltsen feltűnést, és várjon egy másik Abwehr-ügynökre, aki majd futárként felkeresi. Néhány nappal később Fritz Unterberg beutazott Belgiumba, és egy part menti vizeken járó német hajón átcsempészte Aubert bőröndjeit a német határon. Amikor azonban a hajó Hamburgba ért, a vámtisztviselők feltartóztatták, mondván, hogy gyanús dokumentumokat szállít.[16]

Aubert 1937 októberéig küldött első osztályú dokumentumokat, amikor a *Jeanne d'Arc* nevű cirkáló világjáró próbaútján vett részt. Ekkor került az MI5 látóterébe, mivel 1938 májusában Tahitiból képeslapot küldött Mrs. Brandynak Dublinba. Miután

1938 júliusában visszatért Franciaországba, Aubert és Morel újra kapcsolatba lépett az Abwehrrel. Amint Aubert megtudta, hogy Toulonban a *Vauquelin* hajóra küldik, Aubert „Charles" fedőneve helyett Morel saját fedőnevét, a „Charlotte"-ot aláírva üzent Pfeiffernek, és újabb találkozót kért szeptember 9-re Antwerpenbe. A levél így szólt:

„Kedves barátom,

Charles 1938. szeptember 14-én indul Toulonba, és szeretne önnel még ez előtt találkozni Antwerpenben 1938. szeptember 9-én.

Reggel 8.00-kor fog a Century Hotelbe érkezni, ahol majd kivesz egy szobát, és az előcsarnok kávézójában fog önre várni.

Ugyanazon a napon 19.00-kor vissza kell indulnia Párizsba. Örülne, ha tudna önnel találkozni, amennyiben ez önnek megfelel. Charles elmondta nekem, hogy eddig semmi különös nem történt Franciaországban, és minden jól ment. Fog hozni magával néhány írást, de nem sokat, mert ebben az évben nem volt sok munkája.

Remélem, hamarosan hírt kapok öntől,
Charlotte"

Pfeiffer nem tudott elmenni erre a találkozóra, amiről keveset tudunk azonkívül, hogy Aubert azt állította: egy 50 év körüli, ápolatlan férfival találkozott, aki rosszul beszélt franciául. Ugyanakkor ez a találkozó abban a gyorsan romló és egyre feszültebbé váló nemzetközi helyzetben jött létre, amikor Hitler aláírta a „Fall Grün" (Zöld terv) nevű titkos parancsát Csehszlovákia inváziójára október 1-jén, ami mindössze három héttel volt a találkozót követően. Az MI6 a német tervekről egy náciellenes érzelmű hágai diplomatától, Wolfgang zu Putlitztől értesült, valamint a szintén

náciellenes londoni attasétól, Wolfgang zu Schweppenburgtól. Az attasé londoni kontakttisztje Jona „Klop" Ustinov volt, aki az MI5-nak dolgozott, Peter Ustinov színész apja. Theodor Kordt német ügyvivőt, egy másik bátor náciellenes diplomatát még be is csempészték a Downing Street 10.-ben lévő miniszterelnöki rezidenciára, hogy könyörögjön Chamberlain miniszterelnöknek: tartson rádióbeszédet, és jelentse ki, hogy támogatja Csehszlovákiát. De Kordt kérése süket fülekre talált. Chamberlain abban hitt, hogy észérvekkel le tudja beszélni Hitlert a háborúról. Chamberlain háromhetes „ingázó diplomáciát" választott, ami a hírhedt müncheni egyezménnyel és a Szudéta-vidék Németországhoz csatolásával végződött oly módon, hogy Prágával még csak nem is konzultáltak a kérdésről, és anélkül, hogy akár egy lövés is eldördült volna. Sikerült ugyan elhárítani egy európai háborút, de Hitler, akit dühített, hogy a brit miniszterelnök a német néphez békefelhívásokat intéz, Chamberlaint annak háta mögött csak „arschloch"-nak (seggfejnek) hívta.[17]

Toulonban ekkor gondosan eltervezték Marc Aubert letartóztatását. Elhatározták, hogy André Bonnefous fogja átvenni „Charles ügynök" szerepét, és a német kémfőnöknek szándékosan félrevezető hírszerzési adatokat fog továbbítani. Ahhoz, hogy ez sikerüljön, a letartóztatást teljesen titokban kellett végrehajtani. Bonnefous és Oswald rendőrfelügyelő november 2-án, egy szombati napon felszálltak a *Vauquelin*re olyan időpontban, amikor a kikötő a lehető legnéptelenebb volt. Robinet de Plas fregattkapitány vezetésével Aubert kabinjához siettek, berontottak, és ott találták a kémet, amint éppen a mediterrán flotta legújabb rejtjelkulcsait másolta. Aubert a későbbi kihallgatásán beismerte, hogy addigra már a Marine Nationale által aktuálisan használt majdnem összes rejtjelkulcsot továbbította az Abwehrnek. Ez így is volt, mivel a franciák által elfogott, október végén Toulonból küldött levelében megtalálták a mediterrán flotta rejtjelkulcsainak a teljes listáját (ezek egy része a könyv következő, 214. oldalán látható).

Variation des clefs à utiliser dans le Tac K biff"

VARÉTA N° 10

1° Variation normale combinaisons

N° des jour	janvier novembre	février décembre	mars septembre	avril août	mai juillet	juin octobre
1	1234	4231	3214	4312	1432	3124
10	3142	3241	1342	2431	3412	1243
20	2314	2341	3241	1234	1432	3124

2° Lettre repere

N° du jour	Lettre
1	B
2	F
3	C
4	E
5	A
6	H
7	A
8	D
9	G
10	D
11	H
12	C
13	F
14	C
15	E

N° du jour	Lettre
16	F
17	B
18	H
19	A
20	G
21	E
22	D
23	B
24	D
25	G
26	A
27	D
28	E
29	F
30	B
31	-

A Marine Nationale rejtjelkulcsainak egy része, amelyet Marc Aubert másolt le az Abwehr kémfőnökének (National Archives)

Mindez azt jelentette, hogy amennyiben kitör a háború – mint ahogy majdnem megtörtént 1938-ban –, a francia haditengerészet minden műveletéről előre értesülhetett volna a német haditengerészet, és az információit sietve megoszthatta volna olasz szövetségesével. Még ennél is nagyobb baj volt, és a brit haditengerészetnek is komoly gondot okozott, hogy ha az egyik brit hajóról küldött rejtjeles üzenetet egy francia hajó szó szerint továbbította volna, akkor azzal egyben megadja a brit tengerészeti rejtjelek feltörési kulcsát a németeknek.[18]

Az Aubert-ügy egyik hasznos melléktermé ke az lett, hogy elindította az MI5 és a G.2, vagyis az ír katonai hírszerző szolgálat közti gyümölcsöző kommunikációt és együttműködést. Az Aubert által használt, Mrs. G. Brandy nevén, Dublinban lévő postafiókra 1938. szeptember 12-én elküldtek egy információkérő üzenetet. Liam Archer ezredes legelső beszámolója, amely október 14-én ért Londonba, a nőt Gertrud Brandy néven azonosította, aki a Dublinban 1937 februárjában meghalt Reinhard Brandy szerszámgép-kereskedő özvegye volt. 1937 augusztusában Gertrud Németországba utazott, de az ír hatóságok tudomására jutott, hogy Gertrud lánya, Edith a lakásán, a dublini Harcourt Street 20.-ban és más helyszíneken is németbarát összejöveteleket rendezett. Az MI5 addigra megszerezte „Charles ügynök" egyik levelét, amelyet a Harcourt Street-i címre küldött, és amelyben megerősítette, hogy Edith vette át anyja szerepét az Abwehrrel tartott kapcsolatban.

A helyzet politikai kényessége folytán az MI5 és az ír katonai hírszerzés közti mindenfajta együttműködést maximális diszkrécióval kellett kezelni. 1938. november 5-én Liam Archer Londonba utazott, és hosszú megbeszélést folytatott Oswald „Jasper" Harkerrel, az MI5 helyettes főigazgatójával, aki tájékoztatta az ügy francia vonatkozásairól. Harker később azt írta, hogy Archer felismerte a náci veszélyt, de sajnos igen kevés értékes forrással rendelkezett. Bár igyekezett minden tőle telhetőt megtenni,

a gyakorlatban azonban nem tudott érdemleges segítséget nyújtani. Archer – aki korábban hősies ír szabadságharcos volt – és MI5-os kollégája titkos szövetsége nagyban hozzájárult a rendkívül értékes, úgynevezett „dublini kapcsolat" kialakításához, amely még 1941 júliusának kritikus időszakában is működőképes maradt, amikor az MI5 tisztviselője, Guy Liddell a következőt jegyezte fel naplójában:

> „Archert helyettes vezérkari főnöknek nevezték ki Eireben. Ez számunkra nagy csapás, mert kétlem, hogy a második embere eléggé erős lenne ahhoz, hogy ellenálljon a fentről jövő nyomásnak."[19]

***

1961 novemberében, amikor Christopher Draper, a P. O. Box 629, Jessie Jordan, Gertrud Brandy és Marc Aubert aktáit rendbe tették és elraktározták, az MI5 levéltárosa a következő ügyösszefoglalót írta:

> „Mindent összevetve ezek az akták rávilágítanak arra, hogy hova vezetett DRAPER hadnagy beszervezésének hibás lépése:
>
> 1. a német titkosszolgálat hamburgi postafiókjának felfedezéséhez,
> 2. Mrs. JORDANnak közvetítőként való azonosításához,
> 3. négy német ügynök letartóztatásához és elítéléséhez Amerikában,
> 4. Mrs. BRANDYnek mint másik közvetítőnek az azonosításához,
> 5. egy német ügynök leleplezéséhez Franciaországban."[20]

Marc Aubert rendkívül káros árulására csak akkor derült fény, amikor Gustav Rumrichnak a Jessie Jordan dundeei címére Prágából küldött levelét elfogták. És minderre csak azért kerülhetett sor, mert Mary Curran, a kémfogó skót háziasszony meggyőzte a dundeei rendőrséget arról, hogy Jessie Jordan kém. Ha Mary küldetése kudarcba fulladt volna, ha nem tudták volna a dundeei postafiók révén időben elfogni az üzeneteket, akkor Jessie Jordan megkapta volna Gustav levelét anélkül, hogy ezt sikerült volna kinyomozni. És ebben az esetben azt a levelet az Abwehr hamburgi állomáshelyéhez továbbították volna. Így pedig Gustav újra használhatta volna Mrs. Brandy dublini címét anélkül, hogy levelezésüket (az MI5 részéről) követhették volna. És mindennek az lett volna a következménye, hogy sem az MI5, sem pedig az írek nem szereztek volna tudomást a dublini kapcsolatról. Marc Aubert és Marie-Jeanne Morel pedig folytathatta volna rendkívül káros, áruló tevékenységét a második világháború kezdeti hónapjaiban és azon túl is. És az eddig felsorolt dolgok egyikére sem kerülhetett volna sor, ha Christopher Draper kettős ügynök biztosította volna a hamburgi kémfőnöktől, Hilmar Dierkstől kapott P. O. Box 629-es címet.

Egy súlyos biztonsági rést sikerült elzárni. És a korábbi kémügyekhez hasonlóan, ekkor már az igazságszolgáltatásnak kellett fellépnie.

Nyolcadik fejezet

EGY NÁCI KÉM VALLOMÁSA

„Szeretnék pohárköszöntőt mondani a Warner Bros.-ra, az egyetlen bátor filmstúdióra!"

Groucho Marx, 1938 decemberében

Jessie Jordan tárgyalása az edinburghi Legfelsőbb Bíróságon egészen rövid ideig tartott. 42 tanút idéztek be 1938. május 16-ára, egy hétfői napra, köztük Edward Hinchley Cooke-ot és Mary Currant, ám beismerő vallomás esetén nem kellett azt bizonyítékkal alátámasztani. Jessie nyugodtnak tűnt, ahogy a vádlottak padján ült az ítéletre várva. Szőke frizurája makulátlan volt, és ugyanazt a fekete kabátot viselte a zöld kalappal, mint a letartóztatásakor a Kinloch Streeten. Védőügyvédje ügyesen úgy mutatta be Jessie sorsát, mint egy szeretet nélkül felnövő, törvénytelen gyerekét, aki rajta kívül álló körülmények áldozatává vált. De mégsem volt számára menekülés: egyértelműen kiderült, hogy bármennyire alkalmatlan volt is a feladatra, a nácik aktív kémje volt, akinek nem lehettek illúziói az Abwehr által kapott feladatok mögötti rossz szándékkal kapcsolatban. Négyévnyi börtönbüntetésre ítélték, és amikor kikísérték, a tárgyalóteremből távozva rámosolygott Edward Hinchley Cooke-ra, és elköszönt tőle: „Auf Wiedersehen!" Azután elvezették, hogy megkezdje büntetését a Saughton börtönben. Ha két évvel később születik meg az ítélet, akkor a többi háborús Abwehr-ügynökhöz hasonlóan feltehetően halálbüntetéssel sújtják.

New Yorkban közeledett a szövetségi vádesküdtszéki meghallgatás időpontja, ami elől Griebl megszökött. A tanúk közül először Senta Dewangert szólították, aki mindent elmondott, ami a tudomására jutott a Lonkowski házaspár 1935-ös tevékenységéről. A tárgyalás elején meghallgatott tanúk közül Günther Rumrich következett, aki több mint két órán keresztül dicsekedett azzal, hogy milyen szerepe volt a kémkedési ügyben. Maria Griebl és Kay Moog azzal színesítette az eseményt, hogy amikor május 19-én, csütörtökön majdnem egyszerre megérkeztek, dühösen veszekedtek egymással a tanúskodásra várva. A többi megjelent tanú közt ott volt Otto Voss és a felesége, Christian Danielsen, Eleanor Böhm, valamint Griebl New York-i náci társai, akik a siralmas antiszemita nácik hitvány parádéját vonultatták fel.

A *Bremen* cirkáló kapitányát, Adolf Ahrenst és a legénység négy tagját május 25-én kihallgatták az FBI Foley Square-i épületében – a hajó ekkor tartózkodott újra a New York-i kikötőben. Amikor a kapitányt megkérdezték, hogy miért nem tette partra Grieblt Cherbourg-ban, mint ahogy azt az amerikai diplomaták kérték, Ahrens szenvtelenül azt felelte: „Nekem megvoltak a saját utasításaim." Ahrensnek megengedték, hogy távozzon, és hajójával visszatérjen Németországba. Viszont Wilhelm Böhnke, a brémai nemzetiszocialista párt csoportvezetője – három másik társával együtt – azok közé tartozott, akiket őrizetbe vettek. Böhnke – egy nagydarab, otromba férfi, aki azt képzelte, hogy kulcsszerepet játszott Griebl szökésében – másnap reggel becsoszogott a vádesküdtszék tárgyalótermébe, sértődött pillantást vetett Vincent Liebell bíróra, és náci karlendítéssel üdvözölte.[1]

Másnap reggel a *Bremen* legénységének tagjai még mindig vallomást tettek, amikor Turrou visszaemlékezése szerint félbeszakították a tárgyalást, mert lélekszakadva megérkezett William Dreschel kapitány, a Hamburg-Amerika Line New York-i tengerészeti főfelügyelője. A kapitány azt a hírt hozta, hogy a hamarosan

Hamburgba induló járaton egy Gudenberg nevű potyautast találtak. Az FBI néhány telefonhívással kiderítette, hogy Lonkowski informátora, Werner Gudenberg hazament a pennsylvaniai Bristolba, miután május 24-én tanúvallomást tett a vádesküdtszék előtt, majd másnap reggel távozott, és azóta eltűnt.

J. Edgar Hoover, az FBI igazgatója és Lamar Hardy szövetségi ügyész között parázs vita kerekedett arról, hogy kit terhel a felelősség azért a kellemetlenségért, hogy a két legfontosabb tanú eltűnt. Maria Griebl nem vesztegette az időt, és eladta a férje jól jövedelmező orvosi praxisát az összes orvosi eszközével együtt, még a néhai Hindenburg elnököt ábrázoló festményt is, amely a várószoba falát díszítette. Férje ruháit elküldte anyósa címére Würzburgba, és intézkedett, hogy Buick sedan kocsijukat hajózzák át Németországba. És mivel úgy gondolta, hogy már nincs semmi mondanivalója a bírósági eljárásban, június 15-re Bremerhavenbe foglalt magának hajójegyet.

Maria eladási cunamija elsodort minden arra vonatkozó reményt, hogy a férje visszatér a tárgyalásra. Egyre nőtt a gyanú, hogy az asszony sokkal többet tud a férje szökéséről, mint amit erről elárul, ezért elrendelték, hogy május 9-én jelenjen meg a vádesküdtszék előtt. Korábban, 1933-ban, amikor szintén meg kellett jelennie a newarki Schwabenhallében kitörő zavargást kivizsgáló vádesküdtszéki tárgyaláson, az elviselhetetlenül arrogáns Maria arról híresült el, hogy kijelentette: joga van ahhoz, hogy „egy goj hallgassa ki". Ezúttal egészen más oldalát mutatta meg: sírt és ujjaival idegesen gyűrögette a zsebkendőjét, amikor Lamar Hardy azt követelte, hogy tegyen le ötezer USA-dollár óvadékot. „Nincs ötezer dollárom – felelte –, egyáltalán nincs pénzem, azért adtam el a férjem holmiját, mert nincs pénzem. Azért akartam Németországba utazni, mert számomra már nem maradt itt semmi. Elmondtam Mr. Hardynak és a többieknek, hogy hova megyek." És ebben éppenséggel igaza volt, tekintve, hogy nem

tartotta titokban, hogy vissza kíván térni Németországba. Liebell bíró viszont ezt válaszolta: „Együttérzek önnel, de a férje elutazott Németországba, és ön sem fog visszatérni a tárgyalásra, ha ez módjában áll." Maria könnyek közt válaszolt: „Nem fogok elutazni. Ha megmondták volna nekem, hogy nem utazhatok, nem vettem volna hajójegyet... A férjemnek 300 vagy 400 dollárja van a bankban, de nem tudok hozzáférni. Nem tudok ügyvédet fogadni."

Liebell bíró akkor megkérdezte tőle, hogy a férje miért nem jön vissza a tárgyalásra, annak ellenére, hogy megígérte, és visszatérésével egyben az asszony gondjai is megoldódnának. „Látja, asszonyom, a kormánynak a tanúk eltűnésével kell szembesülnie. Az egyik ilyen tanú az ön férje volt, aztán egy másik is elutazott Németországba. A kormánynak gondoskodnia kell arról, hogy több tanú ne utazhasson el a német hajókon. Küldjön üzenetet a férjének, és kérje meg, hogy jöjjön vissza. Akkor az ön összes problémája megoldódna."[2]

Mariát, aki most már a férje visszatértének túsza volt, elvezették a női fogdába, és az asszony tudta, hogy a férje nem fog visszatérni. Bár némi megkönnyebbüléssel fogadta, hogy Seward Collins – a különc könyvkiadó és egyben Hitler és Mussolini lelkes híve – két nappal később letette az óvadékot érte. Maria azonnal eltűnt a Tompkins Cornersben lévő villában – nem véve tudomást arról, hogy az már gyakorlatilag a Berliner házaspár tulajdona volt –, és a következő három hónapban ott rejtőzött, amíg hivatalos engedélyt kapott arra, hogy elutazzon. Addigra már kiderült, hogy valóban hazudott, és tudta, hogy a férje már az elutazása előtti hetekben eltervezte a szökését.[3]

1938. június 20-án a vádesküdtszék nyolc ember ellen indított eljárást. Ezek közül csak négyen voltak őrizetben, és mindannyiuknak az év későbbi szakaszában kellett megjelennie a tárgyaláson. Köztük volt: Udo von Bonin, Hermann Menzel, Erich

Pfeiffer, Ernst Müller és „Sanders", mint feltételezhetően olyan német tisztviselők, akik az összeesküvést kitervelték.

Otto Voss, Erich Glaser, Werner Gudenberg és Günther Rumrich voltak az aktívan működő ügynökök, Ignatz Griebl, Wilhelm Lonkowski és Günther Rumrich közvetítőként tevékenykedtek; Johanna Hofmann, Karl Schlüter, Theodor Schütz, Carl Eitel, a rejtélyes „Schmidt" és Herbert Jänichen pedig a futári teendőket végezték. Az eljárásban megnevezték Mrs. Jessie Jordant is, aki akkor kezdte meg négyéves börtönbüntetését Skóciában.

1938. október 14-én kezdődött az „Amerikai Egyesült Államok kontra Otto Hermann Voss és társai" elnevezésű ügy tárgyalása. Rumrich azzal lepte meg alperestársait, Vosst, Glasert és Hofmannt, hogy bűnösnek vallotta magát. Lamar Hardy képviselte az állam álláspontját, a vádat: az eljárás egy Németországból irányított kémösszeesküvést vizsgál, amit német óceánjárókon tartózkodó kontaktszemélyeken keresztül szerveztek. Ilyen volt Wilhelm Lonkowski, az állítólagos zongorahangoló, aki Otto Vosstól tudott meg légvédelmi titkokat, vagy ott volt dr. Griebl, „a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt lelkes híve", aki Németországban vezető hírszerzési tisztviselőkkel találkozott, köztük Erich Pfeifferrel, aki azzal dicsekedett, hogy minden nagyobb észak-amerikai repülőgépgyárban vannak ügynökeik. Más kémek az amerikai haditengerészet keleti parti létesítményeiről továbbítottak információt. És olyan kémek is voltak, akik még arra is vetemedtek, hogy meghamisítsák Roosevelt elnök aláírását annak érdekében, hogy megszerezzék az amerikai haditengerészet legújabb repülőgép-anyahajóinak adatait. Hardy több ponton eltúlozta a bűnvádat, de a miatt az információ miatt tette, amit Rumrich küldött a Panama-csatorna Zónának, a világ egyik legfontosabb stratégiai vízi útjainak védőműveivel kapcsolatban. És tökéletes időzítéssel – négy német kémet éppen a tárgyalást megelőző napon fogtak el, amint a csatorna északi, csendes-óceáni részén lévő ágyúütegeket fényképezték.

Jessie Jordan rövid edinburghi tárgyalásával ellentétben a New York-i tárgyalás hét hétig tartott. Olyan sztárok jelentek meg a vádlottak padján, mint Kay Moog, aki azt bizonygatta, hogy ő csak egy ártatlan balek, majd túlzott részletességgel elmesélte a Grieblle előző év júniusában Németországban tett utazásának eseményeit: „Németország gyönyörű volt nyáron", búgta, a tanúk szerint bársonyos hangon, majd azzal szórakoztatta a bíróságot, hogy ecsetelte Pfeifferrel, „a magas és jóképű férfival" való találkozását egy pezsgős fogadáson. Azt is hozzátette, hogy számos barátjától és rajongójától kapott „virághalmokat". Ugyanakkor furcsa emlékezetkiesésben szenvedett, amikor az ügyész az Edenben és az Astoriában történt találkozókról kérdezte. Erre csak azt mondta: „Azért voltam ott, hogy táncoljak és jól érezzem magam. Engem nem érdekeltek a kémek. Értsék meg, nem érdekeltek!" John Knox bírónak elege lett Kay Moognak a berlini és brémai éjszakai életet ecsetelő, vég nélküli és céltalan ömlengéséből, öklével a padra csapott, és ráparancsolt: „Azonnal hagyja abba!"

Izgalom járta át a termet, amikor Leon Turrou felidézett egy irodájában lezajlott eseményt: erre az után került sor, miután Johanna Hofmann azonosította Grieblt mint New York-i kapcsolattartóját. „Dr. Griebl azt mondta Miss Hoffmann-nak, hogy agyonlövi a miatt az információ miatt, amit adott." Amikor megkérdezték Turrou-t, hogy tett-e valamit erre a fenyegetésre, azt válaszolta: „Nem, csak figyelmeztettem, hogy máskor ne fenyegesse meg Hofmannt." Hofmann, Voss és Glaser védőügyvédjei mindent megtettek, hogy elhiteltelenítsék Turrou-t: azt érzékeltették, hogy az ügynököt megvesztegették annak érdekében, hogy hagyja elszökni Grieblt. John McLaughlin különleges ügynök, Turrou korábbi kollégája, aki Berlinbe utazott, hogy affidavitot kérjen Griebltől, feleleventett egy korábbi vádat, amely szerint Turrou felajánlotta Grieblnek, hogy ötezer dollár fejében szabad lehet. Egy Turrou elleni másik vád szerint úgy befolyásolta mind a saját, mind pedig Kay Moog vallomását, hogy az számukra

kedvező legyen. Egyik vádat sem tudták bizonyítékokkal alátámasztani, ezért Turrou-t minden vád alól felmentették.

A brit sajtó, amelynek gyorsan alábbhagyott az érdeklődése a New York-i tárgyalás iránt, Rumrichnak a tárgyaláson tett ama kijelentését kapta föl, hogy olyan értelmű utasítást kapott: amennyiben az amerikaiak letartóztatják, mondja azt, hogy Christopher Draper őrnagynak dolgozik a c/o Plane Advertising Ltd., Brettenham House, Strand, London WC 2. címen. Drapert egyik színházi barátja telefonon figyelmeztette, hogy egy olyan Fleet Street-i újságíró követte őt, aki Draperhez akart eljutni. Az őrnagy felhívta az MI5-ot, ahol azt mondták neki, húzza meg magát. De a sajtó nagyszámú riporterrel megjelent a Playhouse Theaternél, ahol Draper éppen egy színdarab próbáján vett részt. Erőszakkal odanyomultak a színpadhoz, fényképeket készítettek róla, és hangosan fölkiabálták, hogy 30 vagy 50 fontot fizetnek egy exkluzív interjúért. Amikor Draper aznap este visszament a londoni Southampton Street 2.-ben lévő alagsori lakásába, két rá várakozó riportert talált ott, akik szó szerint a küszöbén tanyáztak, és azt követelték tőle, hogy adjon nekik interjút.

A másnap reggeli postával levelet kapott, amiben értesítik, hogy felmondanak neki a Playhouse Theaterben, és a *Daily Express* egyik riportere az utcáról azt kiabálta be neki, hogy 75 fontot fizetnek egy exkluzív interjúért. Nemsokára Draper furcsa hívást kapott meg nem nevezett MI5-os kapcsolattartójától. Az illető arra kért engedélyt, hogy elmondhassa a felettesének, hogy amennyiben nem adnak ki azonnal hivatalos közleményt, amelyben igazolják a színész ártatlanságát, Draper eladja a sztoriját a sajtónak. Az MI5 nyilvánvalóan arra törekedett, hogy olyan látszatot keltsen, mintha meg volna kötve a keze az esetleges következmények miatt, de Drapernek nem volt más választása, mint hogy beleegyezzen.

Ezután kiosont a ház hátsó kijáratán, és a Canon Row-n lévő rendőrségen találkozott a kapcsolattartójával. Azt az utasítást

kapta, hogy menjen Broadstairsbe a Balmoral Hotelbe, ahol George Mannering névre foglaltak neki szobát – ugyanis ez volt Draper művészneve.

Az, hogy Rumrichot rábírták, mondja azt, hogy Drapernek dolgozik, egyértelműen Hilmar Dierks Draper elleni bosszújából fakadt. Dierks az Abwehr feltételezett kémje volt, aki Rumrichot kettős ügynöknek szervezte be. Másnap délután a légvédelmi minisztérium közleménye megerősítette, hogy „Christopher Draper őrnagy, D.S.C., a Királyi Légierő egykori tagjának lojalitása és feddhetetlensége minden kétségen felül áll".[4]

Közben New Yorkban a vádesküdtszék november 29-én, délután 6 órakor végre visszavonult, hogy megfontolja ítéletét. Kimondták Hofmann, Voss és Glaser bűnösségét. Mielőtt december 2-án ítéletet hirdettek, Johanna Hofmann nyújtott be kegyelmi kérvényt. Két percig állt a bírói pulpitus előtt, és nem tudott megszólalni, mivel levegő után kapkodott, majd olyan halkan adta elő kérelmét, hogy a tárgyalóteremben lévők többsége nem hallotta, mit mondott. Remek, minden bizonnyal jól begyakorolt előadás volt, és a láthatóan meghatódott Knox bíró azt mondta neki:

> „Hofmann alperesnek mély együttérzésemet szeretném kifejezni. Mint olyan fiatal nő, aki nyilvánvalóan szereti a hazáját, és aki mélyen hitte, hogy egy olyan kormányhoz lojális, amely kétségtelenül helyreállította a német nép nemzeti büszkeségét, valójában agyag volt egy ármánykodó fazekas kezében. Magára hagyva azok által, akik a kémkedés kelepcéjébe csalták, elválasztva a családjától, és kitéve annak, hogy példát statuáljanak a Hamburgi és Északnémet Lloyd Hajózási Társaság stewardjai és más alkalmazottjai számára, Miss Hofmann egy szánalmas teremtés. Amennyiben csak ő lenne érintett az ügyben, boldogan visszavonnám az ítéletet, és visszaküldeném Németországba. Ám ezt nem tehetem meg."[5]

Hofmannt négy év börtönbüntetésre ítélték. Otto Voss, aki arrogáns viselkedésével nem kedveltette meg magát a tárgyaláson, hatéves börtönbüntetést kapott, amit a pennsylvaniai Lewisburgban fekvő fegyházban kellett letöltenie, mielőtt internálták. Erich Glasert két évre ítélték; szabadulásakor Vermontba költözött, de az FBI ott is megfigyelés alatt tartotta. Günther Rumrich, aki bűnösnek vallotta magát, és aki a büntetőeljárás legfőbb tanújának számított, vádalku folytán mindössze kétéves börtönbüntetést kapott.

***

Már csak Marc Aubert és Marie-Jeanne Morel, Pfeiffer franciaországi sztárkémje esetében kellett igazságot szolgáltatni. Némi késedelmet okozott, hogy André Bonnefous, a Deuxième Bureau tisztviselője Aubert szerepébe bújva látta el Pfeiffert hamis hírszerzési adatokkal. Ez a trükk csak rövid távon működhetett, mivel azzal járt, hogy a Marine Nationale-nak még egy ideig azokat a rejtjeleket kellett használnia, amelyeket Aubert korábban lejáratott, de azért elég ideig ahhoz, hogy eljussanak Pfeiffer futárjához, Harri Frahmhoz, aki a Wagons Lits Párizs és Köln között közlekedő hálókocsiján szolgált. Wilfred Dunderdale, az MI6 párizsi részlegének vezetője jelentette, hogy Frahm Pfeiffertől Párizsba visz üzeneteket, és ezeket Morel rennes-i lakásába postázza. A fizetséget egy könyv kivájt belsejébe rejtette, a válaszlevelezést pedig egy kávéházból hozta el, a Gare du Nord pályaudvar közeléből. Frahmot 1938. december 29-én fogták el, miután a Deuxième Bureau egy csalinak szánt hamis levelet hagyott a párizsi kávézó postaládájában. Frahmot öt év börtönbüntetésre ítélték.[6]

December 31-én, Frahm elfogása után két nappal Pfeiffer végre rájött, hogy az addig „aranybánya ügynökeként" tevékenykedő Marc Aubert-t letartóztatták. A brémai kémfőnök a francia sajtó leleplezéseiből – amelyeket a brit sajtó is átvett – megtudta,

hogy Aubert elfogása a „brit titkosszolgálathoz" köthető, akik értesítették a francia hírszerzést. Edward Hinchley Cooke úgy kommentálta ezeket a leleplezéseket, hogy azok csak a Deuxième Bureau-tól származhattak, ezzel ellehetetlenítve a dublini postafiókra irányuló felderítői műveletet. Hinchley Cooke a következőket írta az MI6-ben dolgozó Valentine Viviannek: „a dublini végpont szempontjából ez egy átkozottul kellemetlen ügy… ennek a közlésnek köszönhetően most feltételezhetjük, hogy ez a csatorna teljesen »brulé« [kozmás] lett".[7]

Aubert ügyét 1939. január 10-én a tengerészeti hadbíróság tárgyalta Toulonban. Először Marc Aubert-t vezették be a tárgyalóterembe, ahol lehajtott fejjel, sápadtan és feszülten állt. Pár perc múlva Marie-Jeanne Morel lépett be a terembe. Az egyik újságíró markáns arcú, gesztenyebarna hajú nőnek nevezte, akinek gyenge, sipító a hangja, és viszonylagos a szépsége. A tárgyalást zárt ajtók mögött tartották, és az újságírókat csak este 10-kor engedték be az ítélethirdetésre. Morel, aki kevéssel letartóztatása után bevallotta, hogy mi volt a szerepe, könnyekben tört ki, amikor meghallotta a hároméves börtönbüntetést kiszabó ítéletet. Furcsa módon Aubert szenvtelennek tűnt, amikor a bíróság 5:2 arányú többséggel halálbüntetésre ítélte.[8]

Az aznapi francia sajtó összekötötte Aubert ügyét Jean Verdotnak, a kereskedelmi flotta tisztjének és a francia haditengerészet tartalékosának a rejtélyes eltűnésével, akit meg nem nevezett tengerészeti források szerint a védeljárás tanúnak kívánt beidézni. Verdot hajója, az *Oued Sebou II* teherszállító hajó 1938. november 10-én a marokkói Casablancában volt, amikor az egyik női utasa, egy gyönyörű, zöld szemű szőkeség arra kérte, hogy a városban lévő bizonyos parfümériából hozzon el neki „valami kozmetikumot". Verdot beleegyezett, partra szállt, de utána eltűnt. Később a szőke utas is eltűnt. 1939. január elején egy casablancai uszodában egy feldarabolt férfiholttestet találtak, és mivel az egyértelmű azonosításhoz nem volt elég támpontjuk, néhány francia újságíró

azt feltételezte, hogy a férfit elhallgattatták, megakadályozandó, hogy Aubert tárgyalásán bizonyítékot szolgáljon. Bár az újságnak ez jó példányszámot jelentett, a dátumok nem stimmeltek: Verdot eltűnésére épp egy héttel Aubert letartóztatása után került sor, és akkor még a letartóztatást szigorúan titokban tartották, ami mindenfajta kapcsolatot teljesen kizár.[9]

Aubert jogászcsapata fellebbezést nyújtott be a halálbüntetéssel szemben a francia legfelsőbb bíróságra. De nem számíthatott sok együttérzésre egy olyan ember, akinek az árulása tengerésztársai ezreinek halálához vezethetett volna, így a fellebbezést elutasították. Március 6-ra, hétfőre tűzték ki az ítélet végrehajtását. Marcelle Marie Aubert, az elítélt anyja szombaton Toulonba érkezett, de azzal kellett szembesülnie, hogy a fia nem kíván vele találkozni, és Lebrun államelnök elutasította a kegyelmi kérvényét. A kétségbeesett Mme Aubert-t meggyőzték, hogy vasárnap este menjen el a városból, részben azért, hogy elkerülje a sajtó ostromát, részben azért, mert attól tartottak, hogy esetleg megpróbál beavatkozni a másnap reggeli kivégzés végrehajtásába. Miután a kivégzőosztag végzett a feladatával, az anyának megengedték, hogy elvigye a fia holttestét.

***

Épp akkor, amikor Marc Aubert-t elérte véres végzete Toulonban, egy egészen másfajta végzetes lépésre került sor Hollywoodban, a Warner Bros. lezárt és jól őrzött stúdiójának helyszínén. Még 1938 júniusában, amikor a vádesküdtszék vádemeléséről New Yorkban hírt adtak, Leon Turrou lemondott évi 4600 dollár jövedelmet hozó, különleges ügynöki posztjáról az FBI-nál. Bár a vizsgálat kétségkívül sok stresszel járt, Turrou mindössze 43 éves volt, ezért a döntése nagyon furcsának tűnt. Annál is inkább, mivel a tárgyalásra, amelynek Turrou a sztártanúja lett volna,

néhány héten belül sor került. Akkor derült ki, hogy valami nagyon rosszul alakult, amikor egy héttel később a végtelenül dühös Hoover visszavonatta Turrou lemondását, megfosztotta háromhavi fizetésétől és a nyugdíjkedvezményétől, majd elbocsátotta az FBI kötelékéből.[10]

A vádesküdtszék előzetes meghallgatásai idején célozgattak arra, hogy Turrou-ra már kegyvesztettként tekintettek Griebl és Gudenberg szökése miatt, és ez némileg magyarázatot adhat az ügynök döntésére. Olyan jelzések is elhangzottak, hogy az FBI New York-i területi irodájában sem mentek jól a dolgok. Az biztos, hogy a hangulatot igencsak rontotta Hoovernek az a bejelentése, hogy mivel az FBI túllépte hatmillió dolláros éves keretét, ezért a New York-i területi iroda 110 alkalmazottja felének munkáját 1938. május hónapban, másik felének munkáját pedig június hónapban fogják létszámcsökkentés keretében egy-egy hónapra felfüggeszteni. Hoover fenyegetése nyilván arra irányult, hogy elérje az iroda költségvetésének növelését, de sokatmondó, hogy Turrou nagy tiszteletnek örvendő, korábbi főnöke, Reed Vetterli megbízott különleges ügynök 1938 augusztusában szintén lemondott.

Hoover haragjának valódi okára akkor derült fény, amikor mindössze néhány órával Turrou lemondásának hírét követően a *New York Post* bejelentette, hogy cikksorozatot fog közölni a következő címmel: „Egy amerikai kémösszeesküvés bennfentes története Leon Turrou, korábbi FBI-ügynök tollából…" Ugyanakkor az FBI igazgatójának is igaza volt, amennyiben a különleges ügynököknek kötelezettséget kellett vállalniuk, hogy szolgálati idejük alatt szerzett információkat nem tehetnek közzé, és nem húzhatnak hasznot belőle. Turrou azzal vágott vissza, hogy az FBI igazgatója csak „féltékeny", és azzal vádolta meg Hoovert, hogy kifosztotta az iroda iratait annak érdekében, hogy az FBI-esetekről cikkeket és könyveket írhasson. Részben Turrou-nak is igaza volt,

mivel köztudott volt, hogy az FBI dolgozói által írt, de Hoover nevében megjelenő cikkek és könyvek honoráriuma gyakran eltűnt, és az FBI Üdülési Egyesület nevű szervezet számlájára került.[11]

De több is állhatott Hoover haragja mögött, mint hogy egy volt FBI-ügynök bejelentette: egy New York-i újság részére cikkeket fog írni; ugyanakkor, amikor a *Post*nak megtiltották, hogy a tárgyalás előtt az esetre vonatkozó cikkeket publikáljanak. Az igazgató haragja mögött elsősorban az állhatott, hogy rájött: Turrou mindössze néhány órával a lemondását követően aláírt egy szerződést a Random House könyvkiadóval arról, hogy könyv formába önti a *Post* cikkeinek sűrített verzióját. És ami Hoover szempontjából a legrosszabb húzás volt: Turrou 25 ezer dollárért eladta a sztoriját a filmmogul Warner Bros.-nak. Az események gyors egymásutánja miatt kizárt, hogy Turrou a saját erejéből cikksorozatot tudott volna írni, könyv- és filmszerződést tudott volna kötni azalatt, hogy aktív különleges ügynöki munkát végez egy nagy fontosságú nyomozásban. Biztos, hogy szakmai segítséget kapott egy ügynöktől, és ez nagyon is arra utal, hogy sokkal korábban előkészítette az FBI irodájától való, számára nagy jövedelmet ígérő távozását, hasonlóképpen ahhoz, ahogyan Ignatz Griebl is már jóval az igazságszolgáltatás előli tényleges szökése előtt előkészítette a távozását.[12]

Egész oldalas hirdetésekkel jó előre beharangozva, mint „Fontos dokumentum, minden amerikainak el kell olvasnia!", a *New York Post* cikkeit a *Post* újságírója, David Wittels írta meg feketén, és 1938. december 5-én, hétfőn jelentették meg, a „Náci kémek Amerikában" című könyvet pedig a Random House 1939 januárjában adta ki. Később a könyv új címet kapott: „Náci kémösszeesküvés Amerikában", ami azonnal bestseller lett. A *New York Times* könyvismertetésében „rendkívül érdekesnek" nevezte, „ami anélkül, hogy szenzációhajhászó lenne, ... állandóan meglepi olvasóját a kémek időnként szenzációs, máskor ostoba tetteivel és a vállalt kockázatokkal... amiről ebben a könyvben izgalmas részletek olvashatók". Igazság szerint főleg azért lehetett hiteles a könyv, mert erősen támaszkodik az FBI New York-i területi irodájának az esetről készített összefoglalójára, amelyet 1938 júniusában maga Turrou írt még a vádesküdtszéki meghallgatás előtt. Amikor lemondott, feltehetően magával vitte a jelentés egyik példányát. Erre abból a naiv rácsodálkozást tükröző stílusból is következtethetünk, amivel az Amerikában tevékenykedő náci kémek kalandjait elbeszéli, mindez furcsának tűnhetett a korabeli, kegyetlen valósággal összevetve. De a könyvet nyilvánvalóan azért írták, hogy az felrázza az amerikaiakat, és felhívja a figyelmüket a náci agresszió veszélyeire, így ez a tettetett csodálkozást talán érthetővé teszi.[13]

Turrou sztorija olyan filmmogulok számára is rendkívül vonzó volt, mint Harry és Jack Warner, akik mindketten régóta hangot adtak a nácikkal szembeni ellenszenvüknek. A vallásos zsidó és jó családapa Harry Warner elhatározta, hogy készítenek egy nyíltan náciellenes filmet, és ezt a tervet különösen a szívén viselte. Németországban már 1934-ben, egy évvel Hitler hatalomra jutását követően visszavonták a Warner-filmek forgalmazási jogait. Szembe kellett nézniük az iparágat sújtó korlátozásokkal, valamint az amerikai nácik és antiszemiták támadásaival. Mindezek miatt lehetetlennek tűnhetett egy ilyen film leforgatása, de a New York-i kémhálózat története más volt, mivel olyan, a médiában már feltárt, közelmúltban történt eseményekkel foglalkozott, amelyeket kvázi dokumentációs formában lehetett bemutatni. Egy másik jel is utalt arra, hogy Turrou már jóval korábban előkészítette az FBI-tól való távozását: ugyanis a Warner Bros. 1938 októberére elkészített egy forgatókönyv-tervezetet, amit el is küldtek a produkciós irodának, azzal a kéréssel, hogy amint a vádesküdtszéki tárgyalás véget ér, adjanak engedélyt a filmforgatásra. Mivel a forgatókönyv olyan, eskü alatt tett tanúvallomásokon alapult, amelyek a New York-i tárgyaláson hangzottak el, a produkciós iroda megadta a kezdési engedélyt a filmforgatásra,

azonban komoly figyelmeztetést csatolt hozzá. Eszerint a film készítőinek be kell tartaniuk annak az 1934-es produkciós szabályzatnak az előírásait, amely kiköti, hogy más ország intézményeit nem lehet előnytelen színben feltüntetni.

Arra a hírre, hogy jóváhagyták a forgatókönyvet, a várakozásoknak megfelelően vegyes reakciók születtek. Groucho Marx egyértelműen támogatta, mondván: „Szeretnék pohárköszöntőt mondani a Warner Bros.-ra, az egyetlen bátor filmstúdióra!" A Los Angeles-i német konzul, Georg Gyssling teljesen más véleményen volt, és azzal fenyegetőzött, hogy Németország be fogja tiltani a Hollywood Studio minden további filmjének ottani forgalmazását, amennyiben az *Egy náci kém vallomása* című film német érdekeket sért. Problémát okozott sok német-amerikai színész, köztük állítólag Marlene Dietrich szerepeltetése is, mivel ők azzal utasították el a szerepeket, hogy attól félnek, hogy Németországban élő rokonaikon fognak bosszút állni. A forgatókönyv egyik korai változatához színészt kerestek Hitler szerepére: tizenkilenc színészt kértek fel, de mindegyikük visszautasította a feladatot. Még a sminkesek egyesülete is világossá tette, hogy nem vállalja el, hogy egy színészt Hitler szerepére sminkeljen. A főszereplők neveit is meg kellett változtatniuk, miután egy bírósági határozat kimondta, hogy a tárgyaláson szereplő embereket a beleegyezésük nélkül nem lehet ábrázolni.[14]

Az Emanuel Goldenberg néven Romániában született Edward G. Robinsont jelölték először Edward Renard FBI-ügynök szerepére, akit Leon Turrou-ról mintáztak. A liberális Robinson egész életében a fasizmus hangos ellenzője volt, valamint Groucho Marxszal és Harry és Jack Warnerrel együtt az 1936-ban alapított Hollywoodi Náciellenes Liga kiemelkedő tagjává vált. A szereposztásban rajtuk kívül még Paul Lukas magyar származású színész is feladatot kapott, aki a dr. Kassel nevű fanatikus náci szerepét játszotta – dr. Griebl alig leplezett változatát; Lukas a német származású Lya Lysszel játszott együtt, aki Griebl filmbeli,

Erika Wolf nevű barátnőjét alakította. A cseh származású Francis Lederer játszotta a Rumrichot alakító filmbeli Kurt Schneidert, továbbá George Sanders brit filmszínész eléggé fenyegetőre formálta Franz Schlager alakját, akit részben Karl Schlüterről mintáztak. Dorothy Tree pedig Johanna Hofmann filmbeli megfelelőjét, Hilda Kleinauert jelenítette meg. A szereposztásban részt vevő többi színésznek csak a feltételezett nevét ismerjük. A rendező az orosz származású Anatole Litvak lett, Milton Krims és John Wexley pedig a szövegkönyvíró.

Az *Egy náci kém vallomása* című filmet 1939 januárjában kezdték forgatni, Leon Turrou lett a film szaktanácsadója. A forgatókönyv jórészt a Turrou könyvében szereplő eseményeket követi; még egy olyan nyitójelenetet is felvettek, amelyben egy skót postás kézbesíti a levelet egy bizonyos vészjósló kinézetű Mrs. McGregornak egy faluban, ami azonban jobban hasonlít Brigadoonra, mint Dundee zord iparvárosára. Kassel tüzes náci retorikája pontosan visszaadja Griebl Madison Square Garden-beli énjét. Egy másik náci rendezvényen kialakult zavargás, ahol Kassel beszédet mond, a hírhedt Newark Schwabenhalle-i 1933-as zavargás emlékét eleveníti fel. Hiteles az a jelenet, amely Rumrichot mutatja, amint a nemi betegségekről szóló statisztikát megszerzi, és amint útleveleket próbál lopni, valamint jól sikerültek a Turrou irodájában lefolytatott kihallgatások jelenetei is. A filmben láthatók korabeli híradófelvételek is, beleértve a Leni Riefenstahl *Az akarat diadala* című filmjéből egyszerűen ellopott jeleneteket. Ezek mind hatásosak voltak, különösen akkor, amikor a filmet új befejezéssel újraforgalmazták, miután 1940-ben a nácik Nyugat-Európa nagy részét lerohanták. Kevésbé meggyőzőek azok a Turrou könyvében nem szereplő, de speciálisan a film számára írt jelenetek, amelyek vezető náci személyeket mutatnak be, köztük az alig megváltoztatott Goebbelst, és néhány gonosz gazembert, akik New York ködös utcáin sétálnak, és látszólag kényükre-kedvükre vernek meg és rabolnak el embereket.[15]

A kész filmet 1939. április 29-én mutatták be előzetes vetítésen; a Beverly Hillsben lévő Beverly Theater moziját 110 rendőr vette körül, hogy a meghívott, „berezelt" közönséget megvédjék az amerikai nácik és követőik támadásaitól. A helyzet teatralitásához még az is hozzájárult, hogy Jack Warner a bemutatóra olyan limuzinnal érkezett, amelyet nem kevesebb, mint öt testőr védett. Az *Egy náci kém vallomása* című filmet többnyire jól fogadták, és alkotói 45 ezer dollárt kaszáltak vele a forgalmazás első hetében. A kritikai fogadtatás és a *New York Times*ban megjelent, a rendezőt és a filmsztárokat dicsérő ismertető jól megfért egymás mellett. Ugyanakkor az újság kritikusa azon búsongott, hogy „a filmbeli, beharangozott leleplezések már régen a közvélemény tudomására jutottak". A *Variety* újság viszont arra mutatott rá, hogy „egy napon a történészek tanulni fognak a filmes cégnek ebből a merészen őszinte filmjéből". Ugyanakkor nem meglepő, hogy a Német–Amerikai Szövetség, ami Griebl Új Németország Barátainak Szövetsége nevű szervezetének örököse lett, sietett mind a szereposztást, mind a film alkotóit megbélyegezni, méghozzá elvakult antiszemita terminológiát használva:

> „Producere a zsidó Jack Warner, szövegkönyvírója a zsidó Milton Krims, szereplője a zsidó Emmanuel Goldenberg (Edward Robinson), Leon Trockij kommunista támogatója, szereplője Frank Lederer, kommunista békeaktivista, rendezője a zsidó Anatole Litvak... a rendező történész szakértője a zsidó Leon Turrou..."[16]

Fritz Kuhn, a szövetség elnöke egy ötmillió dolláros keresetet nyújtott be a Warner Bros. ellen, azt állítva, hogy a film megrágalmazta, de elvesztette a pert. Az izolacionista amerikai politikusok a film közvéleményre gyakorolt hatása miatt aggódtak. 1941-ben az *Egy náci kém vallomása* című film egyike volt annak a nyolc produkciónak, amit a „mozgófilmes háborús propagandára

irányuló szenátusi vizsgálat" megemlített. A többi film között, amelyekről a bizottság feltette, hogy háborús hangulatot keltenek, ott találjuk Charlie Chaplin élesen szatirikus *A nagy diktátor* című filmjét, valamint a *Lady Hamilton*t, amelyben Lawrence Olivier személyesítette meg Lord Nelsont, és Vivien Leigh játszotta a főszerepet.

A világ más nagyszámú német lakossággal rendelkező országaiban, így például Argentínában és Dél-Afrikában azonnal megvétózták a film bemutatását. Mások, köztük Norvégia, Dánia, Hollandia, Svájc és Magyarország, amelyek vagy határozottan semlegesek voltak, vagy érthetően nem merték provokálni nagy hatalmú szomszédjukat, nem voltak hajlandóak bemutatni. Írországban viszont furcsa módon a közerkölcsök megsértésével vádolva tiltották be a filmet. 1939 júliusának végén az aggódó Sir Geoffry Northcote, Hongkong kormányzója sürgős táviratot küldött a londoni Gyarmatügyi Hivatalnak, és tanácsot kért azzal kapcsolatban, hogy engedélyezze-e, hogy a brit gyarmaton bemutassák az *Egy náci kém vallomása* című filmet. Ugyanakkor eléggé furcsa módon meghívta a német konzulátus személyzetét a film előzetes vetítésére, és a németek követelték a betiltását, mondván, hogy az „undorító és hazug németellenes propaganda". Londonból egyébként azt tanácsolták, hogy engedélyezze a bemutatót. A kalkuttai német főkonzul azt követelte, hogy vonják be a film indiai vetítési engedélyét, „mivel az sérti a németek érzékenységét". A filmet ennek ellenére bemutatták, és végül a főkonzulnak kellett távoznia Indiából, amikor két héttel később kitört a második világháború.[17]

A világháború kitörése új veszélyt jelentett, elsősorban a lengyelországi forgalmazók és a film bemutatói számára. 1939. október 4-én a *Variety* arról számolt be, hogy „a WB aggódik varsói képviselője biztonságáért, a náci kémfilm miatt". Ennek kapcsán Boris Jankolowitznak, a Warner Bros. lengyelországi ügyvezető igazgatójának mintegy 450 kilométert kellett gyalogolnia, hogy

elmeneküljön a nácik bosszúja elől, amiért bemutatták az *Egy náci kém vallomása* című filmet. Amikor Párizsba ért, megalapozatlan történetet mondott el az újságíróknak arról, hogy amikor a nácik megszállták az országot, felakasztották azokat a mozitulajdonosokat, akik bemutatták a filmet. Bár az akasztások tényét nem erősítették meg, de Stefan Kalamajski poznańi üzletembert a nácik húsz év kényszermunkára ítélték, amiért bemutatták a filmet a Kinoteatr Słońce nevű mozijában, ami az akkori Lengyelország legnagyobb filmszínháza volt.[18]

Az izolacionisták számára szörnyűség és valóban látványosan intervencionalista tett volt, hogy a Renard karakterét játszó Edward G. Robinson azt a látszatot keltette, mintha Amerika már hadban állt volna Németországgal: „Ez egy újfajta háború, de mégis háború". Az *Egy náci kém vallomása* című film Hollywood első, nyíltan náciellenes filmje volt. Bár mára már feledésbe merült, 1939-ben a Warner Bros. részéről igen bátor tett volt, ami kikövezte az utat a stúdió későbbi klasszikussá vált filmjei, elsősorban az 1942-ben bemutatott *Casablanca* előtt. És mindez egy skót postahivatalban, gőzölgő teáskanna fölött felnyitott levéllel kezdődött.[19]

Kilencedik fejezet

A SZÖVETSÉG, AMELY MEGMENTETTE A NYUGATOT

„Reveláció a külügyminisztérium, a hadügyminisztérium és az FBI számára."
Guy Liddell, az MI5 igazgatóhelyettese, 1938 márciusa

Mit ért el az Abwehr azokkal a sorozatos kémügyekkel, amelyek Christopher Draperrel kezdődtek, majd a Nagy-Britanniában, az USA-ban, Csehszlovákiában és Franciaországban foganatosított letartóztatásokkal folytatódtak? A válasz az, hogy az Abwehr szinte semmilyen taktikai, stratégiai, politikai jelentőségű adatot nem szerzett meg, amit ne tudhatott volna meg más, diplomáciai szempontból sokkal kevésbé ártalmas módon. A mindössze két olyan ügynök közül, akiknek sikerült valós értékkel bíró hírszerzési adatokat szerezniük, Marc Aubert volt a hatékonyabb. Ha valódi háborús körülmények közti kommunikációs nehézségek idején tevékenykedett volna, akkor információi igen hasznosak lettek volna a német és az olasz haditengerészet számára, ám saját ostobaságának és Erich Pfeiffer önelégült viselkedésének az áldozatává vált. Egyébként az itt tárgyalt esetek közül René Defauwes gyűjtött az Eben Emael erőd építéséről olyan értékesnek tekinthető hírszerzési adatokat, amelyeknek igazi, taktikai jelentőségük lehetett.

Valójában az Abwehrnek a hebehurgya, illogikus és rosszul koordinált kémkedése az USA-ban, Nagy-Britanniában és Franciaországban sokkal több kárt okozott a német érdekeknek, mint

amennyi hasznot hozott. Ahhoz képest, hogy értéktelen és már ismert, triviális adatokat gyűjtöttek, óriási kockázatokat vállaltak olyan információért, amely ingyen is hozzáférhető lett volna nyilvánosságra hozott forrásokból; ilyen volt például Jessie Jordan vázlata a brit hadsereg aldershoti bázisáról, Hermann Görtz információja a brit légierő repülőtereiről, Otto Voss adatai az amerikai katonai repülőgépekről vagy Günther Rumrich statisztikája a katonák nemi betegségeiről. Olyan alkalmatlan kémfőnökeik voltak, mint amilyen Hilmar Dierks is, akiknek a szakértelme 1914 vagy még régebb óta nem változott, és ezért olyan nevetséges embereket szerveztek be ügynöknek, mint amilyen a kétbalkezes, iszákos Wilhelm Lonkowski, a szószátyár, beképzelt Ignatz Griebl, vagy olyan fanatikus náci, mint amilyen a futárként tevékenykedő Karl Schlüter volt. Ezek a kémek ellenőrzés nélkül kivitelezték saját, őrült terveiket. Ez jó recept volt ahhoz a teljes körű katasztrófához, ami később be is következett.

Az Abwehr kémkedésének céljai között szerepelt, hogy a német repülőgépek a bit haditengerészetnek a Rosyth melletti Firth of Forthban lévő tengerészeti hajójavító dokkban álló anyahajóit vegyék célba 1939. október 16-án, ami az első háborús légitámadás volt Nagy-Britannia szárazföldi részén. Ugyanakkor nem támadták a közeli Crombie haditengerészeti fegyverraktárát, amiről Jessie Jordan vázlatot készített. Az, amit Hermann Görtz és Marianne Emig a brit légierő manstoni bázisán olyan ügyesen megörökített, első világháborús repülőtérként már jól ismert volt, és a Luftwaffe már 1939-ben, a háború kezdetekor jó minőségű légi felderítési felvételeket tudott készíteni róla, köztük olyan kis magasságból felvett rézsútos képeket is, amelyek megmutatják a Ramsgate-től való távolságát. Ez a repülőtér az elhelyezkedése miatt az angliai csata frontvonalában állt. Mind Ramsgate, mind pedig Broadstairs heves bombázásnak volt kitéve, de semmi adatunk sincs arra nézve, hogy ezeket a légitámadásokat a Görtz által szerzett adatok elősegítették volna. A már 1938 decemberétől

vízre bocsátott, de soha be nem fejezett *Graf Zeppelin* anyahajó miatt bízták meg az Abwehr New York-i kémhálózatát azzal, hogy a legújabb amerikai anyahajókról szerezzen információkat. A náci parancskiadási struktúrát az eszközhiány, a kicsinyes rivalizálás és a stratégiai következetlenség nehezítette. A befejezetlen anyahajót a szovjet hadsereg foglalta le 1945-ben, majd bombázási célpontként 1947-ben a lengyelországi Gdańsk közelében elsüllyesztették.

Az Abwehr a második világháború során elért bizonyos kémelhárítási sikereket. Ezek legnevezetesebbje az Operation Nordpol (Északi-sarki hadművelet), más néven Englandspiel (Angol játszma) volt. A németek behatoltak a Brit Különleges Műveletek Bizottsága (British Special Operations Executive, SOE) hollandiai hálózatába, amely a holland ellenállási hálózattal állt szövetségben, és 1942 és 1944 között ellentámadást intéztek a SOE ellen. 50 elfogott holland SOE-ügynököt a mauthauseni koncentrációs táborban kivégeztek. Az „Angol játszma" keltette bizalmatlanság az Operation Market Garden, a szövetségesek 1944-es, a stratégiai fontosságú hollandiai hidak elfoglalását és a Ruhr-vidékre való behatolást célul kitűző légitámadásos hadműveletének a bukásához vezetett. Az Abwehr által leleplezett francia ellenállási csoportok egyike volt a réseau Gloria, amelynek több mint 80 tagját kivégezték, miután Robert Alesch, a korrupt, kétszínű katolikus pap elárulta őket. A Franco-Polish Interallié Network (Francia–Lengyel Szövetségi Hálózat) 1941-ben lebukott, egyik alapítójából, Mathilde Carréből nagyon kártékony kettős ügynököt faragtak.[1]

Az Abwehr kémkedési hibái messze túlsúlyban voltak kémelhárítási sikereivel szemben: ennek klasszikus esete volt az „Operation Lena" (Lena hadművelet), amelynek során egy előretolt, 21 főnyi ügynökcsapat behatolt Nagy-Britanniába, állítólag azzal a céllal, hogy előkészítse a német megszállást. Egy kivételével a rosszul választott és rosszul felkészített, úgynevezett kémek mindegyikét elfogták, néhányukat kettős ügynökként

alkalmazták, akiknek attól fogva korábbi német munkaadóik ellen kellett fordulniuk. A hanyatlóban lévő Abwehrt 1943 februárjában feloszlatták, és a maradéka beolvadt a Sicherheitsdienstbe, a nemzetiszocialista párt hírszerzési szervébe. Korábbi vezetőjét, Wilhelm Canaris admirálist az 1944. júliusi, Hitler elleni összeesküvés kapcsán letartóztatták, és 1945 áprilisában a flossenbürgi koncentrációs táborban felakasztották.[2]

Ami a briteket illeti, amikor 1939-ben kitört a háború, az MI5 némi büszkeséggel könyvelte el, hogy hatékonyan sikerült az Abwehrt semlegesítenie. Joggal lehettek büszkék, mivel ez csak egy volt a fenyegetések közül, amelyekkel a kicsi, pusztán 15 fős háború előtti B csoport vizsgálati csapatának foglalkoznia kellett. Mégis rámutatott a keserű valóságra, arra ugyanis, hogy még a minimális fenyegetettséghez képest is rendkívül korszerűtlen volt az MI5-nak a kémelhárítással való kapcsolata, amit a krónikus alulfinanszírozottság, valamint az egyre hatástalanabbá váló vezetés csak súlyosbított. Az MI5 sikerei legnagyobb részben annak tulajdoníthatók, hogy olyan szerény képességű ügynökökkel szemben kellett fellépniük, mint Hermann Görtz és Jessie Jordan, továbbá annak, hogy az Abwehr kémkedési módszerei különösen elavultnak minősültek.

Mivel várható volt a háború kitörése, változásokat kellett bevezetni. 1938. március 16-án, egy nappal azután, hogy Hitler bemasírozott Bécsbe, és a Heldenplatzon 200 ezer lelkes osztrák előtt beszédet mondott az Anschluss alkalmából, az MI5 B (vizsgálati) csoportjának igazgatóhelyettese, Guy Liddell Southamptonban felszállt a *Queen Mary* óceánjáró fedélzetére, hogy New Yorkba hajózzon. Herschel Johnsonnak, a londoni amerikai nagykövetség tanácsosának bemutató levelével a zsebében, Liddell küldetése az volt, hogy állandósítsa azokat a kommunikációs csatornákat, amelyeket az MI5 a Jordan/Rumrich-ügy kapcsán kialakított az FBI-jal.[3]

Eleinte úgy tűnt, hogy Liddell megbeszélései jól haladnak:

„Március 24-én felkerestem a washingtoni Külügyminisztériumban Mr. Pierrepoint Moffatot, az európai ügyek vezetőjét, hogy átadjam neki a bemutatólevelemet. Épp akkor Mr. Moffat egy megbeszélésen vett részt, úgyhogy átmentem a Hadügyminisztériumba, hogy ott is átadjam a bemutatólevelemet E. R. Warner McCabe-nek, a vezérkari főnök helyettesének. A G2 McCabe ezredese átküldött Strong ezredeshez, majd végül Busbee alezredeshez, aki behatóan foglalkozott a német kémkedési ügyekkel.

Ő azoknak a tisztviselőknek egyike volt, akiket a Governor's (sic!) Islandre küldtek, amikor megkapták az amerikai katonai attasé táviratát országunkból az Eglin ezredes lefegyverzésére irányuló összeesküvés ügyében a Macalpin (sic!) Hotelben, New Yorkban.

Busbee alezredes röviden összefoglalta számomra az esetet. Megbeszéltük, hogy másnap reggel 10-re odamegyek, amikor McCabe ezredes át tud kísérni Mr. Edgar J. Hooverhez (sic!), az Igazságügyi Minisztérium Szövetségi Nyomozó Irodájának (FBI) vezetőjéhez."[4]

Ez mindenesetre biztató volt, mivel az USA külügyminisztériuma általában erős gyanakvással tekintett a britekre, de Liddell tudtán kívül egy olyan, épp forrongó törvényhozási vitába cseppent bele, amelyet Rumrich előző hónapban történt letartóztatása váltott ki. Valami olyasmi zajlott Liddell megérkezése kapcsán a hadügyminisztérium, a külügyminisztérium és az igazságügyi minisztérium között, amit brit kollégájuk finom megfogalmazással „némi kis nézeteltérésnek" nevezett volna, így aztán mind Hoover, mind pedig helyettese, Ed Tamm azt üzente, hogy „néhány napig a városon kívül tartózkodnak". Ettől az apróságtól eltekintve a brit „kémfogóra" nagy hatást gyakorolt James Clement Dunn, akit Liddell úgy jellemzett, mint „a Külügyminisztérium egyik igazi, rámenős képviselője". Találkozott továbbá Percy Foxworthszal és

Charles Busbee alezredessel, aki megnyitotta számára az esetre vonatkozó hadügyminisztériumi aktákat, és lehetővé tette, hogy annak alapján Liddell jegyzeteket készítsen. Liddell azzal reagált erre a nyílt kommunikációra, hogy részletesen elmondta, hogy Christopher Draper kettős ügynök milyen szerepet játszott az ügyben, és ez hogyan vezette el (az MI5-ot) Jessie Jordanhoz.

New Yorkba visszatérve Liddell kétszer is találkozott Leon Turrou-val. Erről később azt írta, hogy nagy hatást gyakorolt rá az FBI különleges ügynökének alapos vizsgálata:

> „Miután leleplezték az ügyben szereplő két főbb ügynököt, és elérték, hogy hajlandóak voltak magukon kívül mindenki másról inkriminálló adatokat szolgáltatni, arra használta fel ezeket az embereket, hogy más ügynökökről információt szerezzen... ennek az érdeklődésnek az lett az eredménye, hogy felnyitotta mind a Külügyminisztérium, mind a Hadügyminisztérium, mind pedig az FBI szemét... az FBI azt reméli, hogy idővel a közvéleményben is jobb imázst tud kialakítani saját tevékenységéről azáltal, hogy azt a benyomást kelti, hogy az állami titkok őrzőjének a szerepét tölti be."[5]

Liddell azt remélte, úgy tér majd haza Washingtonból, hogy sikerül egy formális hírszerzési kapcsolattartási megállapodást hazavinnie Nagy-Britanniába. Látogatásáról írt jelentésében elmondja, hogy az amerikaiak nagyon is tudatában vannak, hogy „ha nem kapták volna meg az Atlanti-óceán innenső partjáról az információt, igen valószínű, hogy a most leleplezett esetek sosem kerültek volna napvilágra". A hadsereg és az FBI tisztviselői szerettek volna egy olyan hírszerzési kapcsolattartási megállapodást kötni, amely a német, az olasz, a szovjet és a japán kémkedésre és felforgató tevékenységre is kiterjed, de az USA külügyminisztériuma ezt lehetetlenné tette, tekintve, hogy el akarták kerülni

az intervencióellenes amerikai kongresszus részéről várhatóan felmerülő diplomáciai nehézségeket és a kellemetlen következményeket.

Visszatekintve már könnyebb megállapítani, hogy nem volt szerencsés az a körülmény, hogy Liddellnek nem adtak lehetőséget arra, hogy alaposan megvitassa a kérdést Hoover FBI-igazgatóval, aki 1921-ben sajnálkozva jegyezte meg: „A briteknek, akik már 1915-ben MI6-irodát nyitottak New Yorkban, sokkal több információjuk volt a szélsőséges radikálisok tevékenységéről az amerikai államokban, de különösen New York városában, mint az USA kormányának." Gyanítható, hogy Hoover, legalábbis 1938-ban, úgy gondolta, nem engedhető meg, hogy ez újra megtörténjen, ezért döntött úgy, hogy Liddell látogatása alatt „városon kívül" lesz. Liddell ennek ellenére hasznos kapcsolatokat teremtett Washingtonban, és amikor április 7-én felszállt a *Queen Mary* fedélzetére, hogy elinduljon hazafelé, minden addiginál jobban meg volt győződve arról, hogy a Jessie Jordan-ügy lehetőséget nyitott a tengerentúli kommunikáció megújítására.[6]

Viszont, ahogy arra az MI6-nek dolgozó Valentine Vivian ezredes Liddell hazatérte után rámutatott, a tengerentúli együttműködésnek volt két jelentős szépséghibája. Az egyik Frederick Rutland, a brit Királyi Tengerészeti Légiszolgálat (Royal Naval Air Service) egykori tisztje, aki egyben japán kém is volt. A „Shinkawa" („új folyó") fedőnevű ügynök úgy kerülte el Nagy-Britanniában a büntetőeljárást, hogy – mint Sempill esetében is – az ellene szóló bizonyítékot rejtjeles távirat dekódolásával fejtették meg a brit kormány kód- és rejtjelfejtő iskolájában, és ezt az értékes forrást nem akarták felfedni. 1938 áprilisában, amikor Liddell és Vivian a japán kém ügyét megbeszélték, Rutland – a japán költségvetés terhére – fényűző életet élt Beverly Hillsben, cserébe viszont Tokió számára kevés hasznos információt adott. Amint azt az MI6 hivatalos történetírója, Keith Jeffery megállapította, Liddell tökéletesen tisztában volt azzal, hogy a britek Rutlandot

öt évvel korábbi Kaliforniába érkezése óta megfigyelték, elsősorban abban a reményben, hogy megtudnak valami hasznosat a japánok hírszerzésiinformáció-gyűjtéséről. Ugyanakkor „elfelejtették" értesíteni az amerikaiakat arról, hogy kakukkfióka költözött a fészkükbe.[7]

A Vivian által leleplezett másik szépséghiba – ami Liddell számára tökéletes meglepetést okozott – az volt, hogy az MI6 aktívan kémkedett mind az USA légiereje, mind pedig a haditengerészete után. Valójában már attól, hogy nem kapták rajta őket, sokkal jobb munkát végeztek, mint az Abwehr. Amit Keith Jeffery, az MI6 történetírója felvetett, az valószínűleg egy „understatement" arra nézve, hogy Vivian szerint Liddell „határozottan nem volt boldog" ettől. Liddellnek minden oka megvolt arra, hogy haragudjon, mivel legalábbis értesíthették volna őt erről amerikai útja előtt. 1938. június 7-én, feltehetően nagyon őszinte beszélgetés lefolytatását követően, Hugh „Quex" Sinclaire admirális, az MI6 főigazgatója elrendelte, hogy a lehető leghamarabb függesszenek fel minden amerikai célponttal szembeni kémtevékenységet.[8]

Az akadályok elhárításával úgy tűnt, hogy a Jordan/Rumrich-esetnek, valamint Liddell New Yorkban és Washingtonban tett megbeszéléseinek köszönhetően megnyílt az út ahhoz, hogy diszkrét hírszerzési és biztonsági szövetséget építsenek ki az amerikaiakkal. Azonban ez a nász rövidre sikerült, mivel mindössze két héttel azután, hogy Sinclair elrendelte az MI6 USA-ban végzett titkos megfigyelési tevékenységének a felfüggesztését, Leon Turrou lemondott az FBI-nál betöltött állásáról, és ezzel egyidejűleg bejelentette, hogy eladja a sajtónak az általa lefolytatott kivizsgálás sztoriját. Ez nagy csapás volt az MI5 számára, mivel az MI6-hez hasonlóan a szervezetnek a puszta létezését is hivatali titokként kezelték még mindig. „Crown" ügynöktől kezdve Lee ezredesig azt a tájékoztatást kapták, hogy tevékenységük sohasem kerül nyilvánosságra. Most pedig éppen Turrou, ugyanaz az FBI különleges ügynök élt vissza a belé vetett bizalommal, akit Liddell

olyan áradozva és dicsérőleg említett. A helyzet csak rosszabbodott Turrou könyvének megjelenésével, és a könyv alapján készült filmnek, az *Egy náci kém vallomásá*nak a bemutatásával.

Turrou leleplezései megingatták a briteknek az amerikaiak biztonsági helyzetébe vetett hitét, és ennél még rosszabb is várt rájuk. 1939. október 8-án, alig egy hónappal a háború kitörése után az MI5 megfigyelői egy Ludwig Matthias nevű német ügynököt követtek a londoni Marble Archcsal éppen szemközti Cumberland Hotel előcsarnokába. Az ügynök találkozott a szálloda egyik vendégével, akit a hotel személyzete szerint Tyler Kentnek hívtak, és 29 éves amerikai diplomata volt. A két férfi szemmel láthatóan ismerte egymást, és felmentek Kent szobájába. Néhány perccel később Matthias újra felbukkant, és a hóna alatt egy csomagot vitt.[9]

Aztán Tyler Kent „eltűnt a radarról", egészen 1940. február 14-éig nem tudtak róla. Ekkor azonban a brit külügyminisztériumtól egy magát Mr. Gillnek nevező ember felkereste Herschel Johnsont, a londoni amerikai nagykövetség tanácsosát, és arról tájékoztatta, hogy a németek kezébe került Joe Kennedy nagykövet és Roosevelt elnök levelezése. A rejtélyes „Mr. Gill" valójában az MI6 tisztviselője, Felix Cowgill volt, a Kennedy–Roosevelt-levelezésről szóló hír kiszivárogtatására való bizalmas figyelmeztetés pedig egy Walter Krivitsky nevű szovjet disszidenstől és egy náciellenes német hírszerzési tiszttől, Kurt Jahnkétól eredt. Talán naivitás volt, de Herschel Johnson ragaszkodott ahhoz az elképzeléséhez, hogy a kiszivárogtatás forrása kizárólag a londoni nagykövetségen vagy Washingtonban lehet. Ám mint arra az MI5 később rámutatott, a britek rutinszerűn elfogták az amerikaiak diplomáciai táviratait. A legutóbbi eset az volt, hogy a brit külügyminisztérium kommunikációs osztályának tisztviselőjét, John Kinget tízéves börtönbüntetésre ítélték, mert a szovjet NKVD-nek adott el hírszerzési adatokat – ez a tény arra is utalhatott, hogy a kiszivárogtatás brit részről történt.[10]

10 nappal a Cowgill–Johnson-találkozó után, 1940. február 24-én Marjorie Mackie, az MI5 ügynöke arról számolt be, hogy Anna Wolkoff fehérorosz ruhatervező, a Right Club (zömében ostoba jobboldaliakból álló klikk) tagja összebarátkozott John Kenttel az amerikai nagykövetségről. Mackie egy későbbi beszámolójában Kent keresztnevét Tylerre változtatta. 1940. április közepére kiderült, hogy Kent, a nagykövetség kódfejtő tisztviselője volt a kiszivárogtatott dokumentumok forrása, amelyek, mint azt addigra az MI5 megtudta, tartalmazták Roosevelt elnök és Winston Churchill levelezését; Churchill ekkor az admiralitás első lordjának posztját töltötte be. Kent megengedte Archibald „Jock" Ramsay parancsnoknak, a Right Club tagjának, aki nácibarát skót országgyűlési képviselő és fanatikus antiszemita volt, valamint Anna Wolkoffnak, hogy hozzáférjenek a dokumentumokhoz. Wolkoff pedig továbbította a dokumentumokat a helyettes olasz katonai attasénak, Don Francesco Maringliano ezredesnek, Del Monte hercegének.[11]

A Kent-ügy 1940. május 18-án, szombaton került a címlapokra, amikor a Wehrmacht Blitzkriegje, vagyis villámháborúja átgázolt Észak-Franciaországon. Ekkor Guy Liddell megkérte Herschel Johnsont, hogy találkozzon MI5-os kollégájával, Max Knight parancsnokkal, hogy megbeszélést folytassanak egy kényes ügyről. Knightnak azzal sikerült némileg kiengesztelnie Johnsont, hogy elmagyarázta neki: az MI5-nak meg kell bizonyosodnia egy feltételezésről, mielőtt olyan állítást tesz közzé egy amerikai diplomatával szemben, amely ártalmas lehet. Azonban a valódi ok, amiért Kentet a helyén hagyták, az az igen kockázatos stratégia volt, hogy megfigyeljék a defetista és izolacionista Joe Kennedy nagykövetet. Johnson és Knight megállapodott, hogy másnap újra találkoznak, és koordinálják a Wolkoff és Kent elleni akciót. Közben Johnson megbeszélte Kennedy nagykövettel, hogy vonják vissza Kent diplomáciai mentességét, ugyanakkor tegyenek meg mindent, hogy ne keltsék fel a kódfejtő tisztviselő gyanúját.[12]

1940. május 19-én, vasárnap rossz hírek özöne érkezett Európából. Antwerpen, Amszterdam és Brüsszel az ellenség kezére került, a francia ellenállás pedig az összeomlás szélére jutott. A Brit Expedíciós Haderő, valamint a teljes belga és két francia hadsereg a csapdába esés azonnali veszélyével szembesült. Lord Gort, a brit főparancsnok visszavonulást tervezett a La Manche csatorna partján fekvő Dunkirkbe. Aznap este 9 órakor Winston Churchill megtartotta első, miniszterelnökként elmondott rádióbeszédét, amelyben egyáltalán nem szépítette a Franciaországban és Belgiumban kialakult katasztrofális helyzetet, és drámai hadba hívással fejezte be:

> „Ma van a Szentháromság ünnepe. Évszázadokkal ezelőtt írták le ezeket a szavakat, amelyek az igazság és az igazságosság hűséges szolgáihoz intéznek felhívást: »Övezzétek fel derekatokat és legyetek bátor férfiak! Holnap korán legyetek készen rá, hogy harcba szálljatok ezekkel a pogány népekkel, akik szövetkeztek ellenünk, hogy megsemmisítsenek bennünket szentélyünkkel együtt. De inkább elesünk a harcban, semmint tétlenül nézzük népünk és szentélyünk vesztét. De legyen úgy, ahogy az ég akarja!«"

Nagy-Britanniának nagy gondot okozott, hogy fegyverellátása igencsak hiányos volt. Közvetlenül a rádióbeszéd után Churchill lediktált egy Roosevelt elnöknek szóló, erős szavakkal megszövegezett táviratot. Ebben sürgette az amerikai elnököt, hogy küldjenek Curtiss P-40 vadászrepülőgépeket és további amerikai torpedórombolókat. A miniszterelnök a következő szavakkal adta át a táviratot magántitkárának, John Colville-nek: „Itt egy távirat azoknak a rohadt amerikaiaknak!" Colville-t meghökkentette a miniszterelnöknek a diplomácia nyelvezetére egyáltalán nem jellemző szóhasználata, különösen, mivel Churchill anyai ágon maga is félig „rohadt amerikai" volt. Ugyanakkor érthető

Churchill durvasága, mivel mind ő maga, mind pedig kormánya tagjai rendkívüli stressznek voltak kitéve. Ezt csak fokozta, hogy kormányában néhány ingadozó miniszter a nácikkal való kiegyezésre törekedett. Ugyanakkor Churchill hamar rájött, hogy üzenetének elkeseredett hangneme árthat a britek ügyének, ezért még aznap, hajnali 2.30-kor elrendelte, hogy vonják vissza a táviratot.[13]

Bár a Downing Street-i kormányfői hivatal elrendelte a távirat visszavonását, az üzenet eredetijét átadták kódolásra az amerikai nagykövetség éjszakai ügyeletén dolgozó Tyler Kent rejtjelező tisztnek. Kent sietve lefirkantotta a szöveget, és a zsebébe rejtette, amikor ügyelete végeztével másnap reggel hazaindult a követségről. Arra számított, hogy a délelőttöt ágyban tölti szeretőjével, Irene Danischewskyvel, aki a brit hadseregben szolgáló, orosz származású üzletember felesége volt. Kent nem vette észre, hogy a különleges ügyosztály detektívjei követik egészen a Hyde Park közelében, a Gloucester Place 47. szám második emeletén lévő lakásáig. Kent azt tervezte, hogy a tengeri különlegességeket kínáló, közkedvelt La Coquille étteremben, a St. Martin Lane-en fog ebédelni Enid Riddel autóversenyzővel, aki a Right Club tagja és ismert társasági ember volt, egyben az olasz Duke del Monte cím birtokosa.[14]

Három órával később, 11.20-kor a Kent lakása előtti lépcsőfordulóban némi mozgolódás támadt, mivel valaki megpróbálta kinyitni a zárt bejárati ajtót. Az amerikai kétszer is kikiabált: „Ne jöjjenek be!", de hiába, mert a nagydarab Joseph Pearson, a különleges ügyosztály detektívfelügyelője vállával benyomta az ajtót, és mögötte Max Knight és Stanley Buswell rendőrnyomozó, valamint az amerikai nagykövetség másodtitkára, Franklin Gowen benyomultak a szobába. Ott találták a dühöngő Kentet egy szál pizsamaalsóban a vetetlen ágya mellett. Amikor Buswell a fürdőszoba ajtaja felé indult, Kent odakiáltotta: „Nem mehetnek be... egy hölgy van bent!" És valóban, az ajtó túloldalán a nyomozó az

ijedt Irene Danischewskyt találta, akinek meztelenségét csak Kent pizsamafelsője takarta el.[15]

Kentet a Canon Row-i rendőrségre vitték, de a síró Irene Danischewskyt végül elengedték, és a nő könyörgött a nyomozóknak, hogy ne árulják el a férjének a hűtlenségét. Max Knight és a detektívek átkutatták az amerikai szobáját, ahol egy bőrborítású, kulcsra zárt irattáskában egy listát találtak, amelyen a Right Club tagjai szerepeltek. Mellette egy aktatáskában több mint 1500, a nagykövetségről ellopott, rendezett dokumentumot találtak, benne a Churchill–Roosevelt-levelezés másolatával. Kent később azt vallotta, arra akarta felhasználni a dokumentumokat, hogy azokkal bizonyítsa: Churchill és Roosevelt Neville Chamberlain miniszterelnök háta mögött tartotta a kapcsolatot egymással, és összeesküdtek annak érdekében, hogy az Egyesült Államokat 1940 tavaszán belevigyék a háborúba. Csakhogy Kent nem tudta, hogy ezt a levelezést Chamberlain teljes egyetértésével folytatták.[16]

A britek gyorsan és határozottan reagáltak. 1940. május 23-án, három nappal Kent és Wolkoff letartóztatása után a brit parlament megszavazta az árulási törvényt, ami azt könnyítette meg, hogy kivégzéssel büntethessék azokat, akiket árulásért és kémkedésért ítéltek el. A védelmi szabályzat 18B kiegészítése lehetővé tette, hogy tárgyalás nélkül internálják mindazokat, akik az ellenséggel szimpatizáló nézeteiket hangoztatták. Így Enid Riddell abba az ezer nácibarát spicli alkotta cifra csapatba került, akiket 1940 végéig őrizetbe vettek. Sokan azok közül, akik Ramsay piros főkönyvében szerepeltek, prominens kormányzati szereplők, vagy néhányan az alsóház, illetve a lordok háza tagjai voltak. Köztük szerepelt például Lord Sempill, a Christopher Drapert finanszírozó politikus, akinek a letartóztatása országos botrányt keltett volna egy olyan időszakban, amikor Nagy-Britannia ezt a legkevésbé sem engedhette meg magának. Ezeket az embereket csendben elmozdították politikai szempontból kényes pozícióikból,

és diszkréten, de határozottan figyelmeztették őket, hogy nézeteiket tartsák meg maguknak.[17]

Kent árulása az amerikai diplomáciai körökben is nyugtalanságot keltett. William Bullitt nagykövet például azért lett nagyon dühös, mert korábbi posztján, Moszkvában Kent a beosztottja volt, és azt mondta Párizsban: „Remélem, kivégzik. Valóban ez a véleményem." Bullitt azt is elmondta: Kentet rajtakapták, hogy moszkvai tevékenysége idején az oroszok szolgálatában állt, akik megvesztegették. Kent ugyan mindig hevesen tagadta, hogy orosz kém lett volna, de Bullitt állításából kiderül, hogy a rejtjelező tiszt londoni kinevezése is átgondolatlan volt. Washingtonban sem vélekedtek barátságosabban róla, Breckinridge Long helyettes államtitkár ezt így fogalmazta meg: „Amerika történetében eddig még sosem történt ilyen... ez nemcsak azt jelenti, hogy feltörték a kódjainkat, hanem azt is, hogy minden diplomáciai manőverünket kiszolgáltatták a németeknek és az oroszoknak... Ez borzasztó csapás, akár nagy katasztrófának is nevezhető."[18]

Amerikában közben a Fehér Házban is nyugtalanságot keltett az eset, amiatt aggódtak, hogy a Churchill–Roosevelt-levelezést a védelem bizonyítékként használhatja fel az ügy tárgyalásán, amennyiben Kentet kiadják, és az USA-ban állítják bíróság elé. Ez esetben az izolacionisták arra használnák fel ezt az ügyet, hogy tönkretegyék Roosevelt elnök újraválasztási kampányát. Az MI5 ugyanakkor nem akarta, hogy Kennedy nagyköveten keresztül továbbítsák az üzenetet, ragaszkodtak ahhoz, hogy Kent ügyét az angol törvények szerint, zárt tárgyaláson tárgyalják, és hogy az esetet nem szabad kommunikálni. 1940 novemberében, amikor az elnök már ismét a Fehér Ház biztonságában volt, Tyler Kentet hét évre, Anna Wolkoffot pedig tíz évre ítélték. Wolkoff buta módon átadott egy levelet, amelyet a náci propaganda rádiósának, William Joyce-nak akart elküldeni. Joyce-t „Haw-Haw"-nak is nevezték, és Max Knight egyik spiclije volt.

***

A Tyler Kent szobájában talált dokumentumok között az MI5 két, 1940. októberi és novemberi üzenete is szerepelt, amelyekben az FBI-t arra figyelmeztették, hogy szovjet kémek tevékenykednek az USA-ban. Erre abban az időszakban került sor, amikor a közvetlen kommunikációt az FBI és a britek között az amerikai semlegességi direktíva nem tette lehetővé, így az üzeneteket a hagyományos diplomáciai csatornákon keresztül közvetítették az amerikai nagykövetségről a külügyminisztériumba, és így az FBI nem értesült róla. Végül az MI6 segítségével oldották meg azt, hogy az MI5 közvetlen kommunikációs vonalat tudjon létesíteni az FBI-jal.[19]

1940 júniusában, egy hónappal Tyler Kent letartóztatását követően Sir Stewart Menzies, az MI6 főigazgatója William Stephenson kanadai üzletembert nevezte ki New York-i területi irodájuk élére. Közös barátjukon, a bokszoló Gene Tunney-n, „Little Bill"-en keresztül Stephenson hamar jól működő kapcsolatot alakított ki Hoover FBI-igazgatóval, és folytatta a Brit Biztonsági Koordinációs Iroda (British Security Coordination, BSC) vezetését, amely az MI6-nek a New York-i Rockefeller Plazában lévő alegysége volt. A szóbeszéd szerint Hoover javasolta, hogy a szervezetet így nevezzék el, talán abban reménykedve, hogy az új szervezet irodaalapú kommunikációra korlátozza a tevékenységét. De Stephensonnak és az FBI-nak más elképzelései voltak. A BSC gyorsan növekedett, hamarosan már ezernél is több embert foglalkoztatott, és hírszerzési, biztonsági és propagandaműveleteket végzett az USA-ban, Kanadában, a Karib-térségben és Dél-Amerikában.

Hoover tisztában volt azzal, hogy az FBI-irodának nincs kémelhárítási tapasztalata, amire a Jordan/Rumrich-ügy esetlen kezelése is rávilágított. Stephenson segítségével két különleges ügynököt bízott meg azzal, hogy 1940 novemberében Nagy-Britanniába

utazzon annak érdekében, hogy „tanulmányozzák nemcsak a hírszerzési témákat, de olyan kérdéseket is, mint a rendőrség funkciója nemzeti veszélyhelyzet esetén". Az MI5 reagálása Hugh Clegg-nek, az FBI hazai hírszerzési részlege igazgatóhelyettesének és asszisztensének, Florence Hince-nek a közelgő látogatása hírére rámutatott a kárra, amit Leon Turrou okozott leleplezéseivel. Guy Liddell ezt így kommentálta:

> „Feltételezem, hogy majd szórakoztatnunk kell valamennyire ezeket az embereket. Én majd mindent elmondok nekik, amit csak tudok, de tekintve, hogy Leon Turrou esetét nem tudom elfelejteni, feltehetően kissé óvatos leszek. Azt hiszem, azzal nem sértünk érdekeket, ha odaadjuk nekik annak az emlékeztetőnek a másolatát, amit Lee ezredesnek készítettünk nemrégiben. Ezzel majd dolgozhatnak. Szeretné, hogy értesítsem a követséget az érkezésükről? Persze az is lehet, hogy a követség semmit sem tud róluk."[20]

Amikor Liddell 1940. december 10-én találkozott az amerikaiakkal a londoni Waterloo pályaudvaron, rájött, hogy a New York-i BSC zavaró hibát követett el: összekeverte a neveket, mivel Florence Hince-t valójában Lawrence Hince-nek hívták. Később ezt írta naplójában:

> „Arra számítottunk, hogy majd egy bűbájos (sic!) platinaszőkeséggel találkozunk, így nagyot csalódtunk. Elmeséltük neki, de azt hitte, hogy csak viccelünk."

Liddell azonban továbbra sem tudta jól megjegyezni Hince keresztnevét, mert a másnapi ebédről így számolt be:

> „Másnap találkoztam az FBI embereivel, Hugh Clegg-gel és Clarence Hince-szel ebédeltem, és Clegg-gel hosszú megbeszélést tartottunk. Nagyon sűrű, az SIS (MI6)-tól a tűzoltóságig terjedő programjuk van. Mindent megtesznek, hogy kitöröljék a Leon Turrou-incidens keltette rossz benyomást. Clegg azt mondta nekem, hogy már a nyugati félteke egészét lefedi a kémtevékenységük és kémelhárításuk. Bár Clegg úgy néz ki, mint egy gengszter, mégis azt hiszem, hogy jó ember lehet."[21]

Clegg és Hince hat hetet töltött Nagy-Britanniában, éppen a Luftwaffe bombázásai idején, ezért az éjszakákat gyakran londoni hoteljük, a Claridge's alagsori óvóhelyén töltötték. Tájékoztatást kaptak a brit kémtevékenységről és kémelhárításról, beleértve a beépített ügynökök működését, a levélelfogásokat és telefonlehallgatásokat, a rejtett kamerákat, a gyanúsítottak nyomon követését és az infrastruktúra védelmét is. 1941. január 10-ig az elmondott információkból kihagyták a jelhírszerzést egészen addig, amíg Liddell nem találkozott az MI6-ben Valentine Viviannel. Arról beszéltek, hogy mennyit mondjanak el az amerikaiaknak az USA-ban lévő Abwehr-rádió és az Abwehr hamburgi állomáshelye közti összeköttetésről, amit az MI5 önkéntes rádióbiztonsági szolgálata monitorozott. Abban maradtak, hogy először Liddell jöjjön rá, mennyit tud az FBI, mielőtt feltárják, hogy mit tudnak a britek. Így Liddell szóba hozta a témát, amikor január 17-én a Claridge'sben ebédelt Clegg-gel és Hince-szel. Erről így írt egy levelében:

> „Clegg tisztában volt a 10-es csoport üzeneteivel. Elmondta nekünk, hogy különböző gyárakba kihelyeztek 30 álügynököt, és hogy félrevezető információval látja el a németeket."[22]

Clegg elmondta Liddellnek, hogy a rádióüzeneteket a Long Island-i rövidhullámú rádióról küldték, amelyről az Abwehr azt

hitte, hogy egy amerikai kémszervezet működteti, amit egy Frederick Joubert Duquesne nevű dél-amerikai csaló vezet. William Sebold német-amerikai kettős ügynök beszivárgott a Duquesne-kémhálózatba, de a Long Island-i rádiót valójában az FBI egyik különleges ügynöke működtette. A Duquesne-kémhálózat 33 tagját 1941 júniusában lefülelték, de az a tény, hogy az MI5 vonakodott elmondani, hogy ők fogják a Duquesne-üzeneteket, amiről addig, amíg Clegg nem mondta el annak ellenkezőjét, azt hitték, hogy valódi Abwehr-ügynökök irányítják, arra a fokozott óvatosságra utal, ami a brit oldalon még mindig meghatározó volt. Hasonlóképpen az a tény, hogy az amerikaiak nem mondtak el semmit kettős ügynökeik műveleteiről, az a részükről is fennálló, szintén érthető mértékű körültekintésre utalt. Ennek ellenére valódi haladást értek el, és 1941. január 22-i búcsútalálkozásukat Liddell úgy kommentálta, hogy „Clegg láthatóan elégedett volt a látogatásukkal, és biztos vagyok abban, hogy az mindkét oldalnak hasznos volt".[23]

Liddell és Clegg egyetértett abban, hogy az MI5 a jövőben megosztja kémelhárítási anyagait az FBI-jal és BSC New York-i irodájával, és így megkerüli a külügyminisztérium zsákutcáját. John Maude őrnagyot, az MI5 tisztviselőjét is bevonták a New York-i műveletekbe, hogy kezelje azt a több mint ezer üzenetet, amely 1941 során az FBI-hoz érkezett. Az FBI számára még előnyösebb helyzetet teremtett az, hogy az MI6 ragaszkodott hozzá, hogy a New York-i műveleteit szigorúan titkosként kezeljék. Ezáltal az FBI-iroda bízhatott abban, hogy az ezen kapcsolatok révén végzett minden sikeres kémelhárítási tevékenységének hitelessége biztosítva lesz. A hálás Hoover 1941. március 7-én a következőket írta Oswald „Jasper" Harkernek, az MI5 igazgatóhelyettesének:

„Szeretném kifejezni őszinte nagyrabecsülésemet Önnek és Önön keresztül munkatársainak azért a segítőkészségért és együttműködésért, amelyet irodánk tagjai, Mr. Clegg és

Mr. Hince irányában tanúsítottak a közelmúltban tett angliai látogatásuk során. Nagyra értékelem az önök gondoskodásának és érdeklődéseinek megnyilvánulását, valamint azt a sok jó javaslatot, amellyel munkatársainkat segítették.

Kérem, ne habozzon tudatni velem, ha bármikor a segítségére lehetek.

A legmelegebb üdvözlettel és nagyrabecsüléssel,
J. Edgar Hoover"[24]

Úgy tűnt, hogy kilenc hónappal Pearl Harbor előtt, eltérő kultúrájuk és módszereik ellenére az MI5 és az FBI egy együttműködési megállapodás felé araszolgattak. Hoover két emlékeztetőt is elküldött az elnöknek arról, amit Clegg és Hince megtudott, és annak alapján, amit Clegg minden bizonnyal írásos előterjesztésében elküldött neki. Clegg azt javasolta, hogy az FBI-iroda bővítse ki tevékenységét a globális hírszerzési és kémelhárítási eljárásokra, gyakorlatilag váljon olyan hibrid szervezetté, amely egyesíti az MI5 és az MI6 hatáskörét. Azonban a Stephenson és Clegg küldetése révén kialakuló minden jóindulat hiábavalóvá vált, mivel 1941 júniusában Hoover meg volt győződve arról, hogy Menzies és Stephenson befolyást gyakorolt az elnökre, hogy az William Donovant nevezze ki az Információs Koordinátori Iroda (Office of the Coordinator of Information) élére. Ez a szervezet Amerika első kísérlete volt arra, hogy egy globális hírszerzési szolgálatot hozzon létre. Természetesen Hoover éppen ezt a szerepet szánta magának.

David Bruce, amerikai hírszerzési tiszt megbízott Charles Ellisben, Stephenson helyettesében, hogy képes az Információs Koordinátori Iroda létrehozására. Vitatható, hogy az történt-e, hogy az MI6 valóban nyomást gyakorolt az elnökre annak érdekében, hogy azt a „Wild Bill" Donovant nevezze ki, aki 1940-ben két alkalommal tett nagy-britanniai látogatása során találkozott

Menziesszel és más brit hírszerző tisztekkel. Stephenson valószínűleg mind magának, mind pedig Menziesnek hízelegni akart azzal, amit írt:

> „Bill (Donovan) azzal vádol engem, hogy »intrikáltam és belekényszerítettem őt« a kinevezésbe. Elképzelheti, menynyire megkönnyebbültem, amikor a washingtoni posztért vívott három hónapos csatározást és manőverezést követően végül a »mi emberünket« nevezték ki ebbe az igen fontos pozícióba."[25]

A BSC irodájának szokása volt, hogy túllépje a határokat azzal, hogy rágalmazza az izolacionistákat, manipulálja az amerikai sajtót, és egy ízben, eléggé alkalmatlan módszerrel, megfigyelés alá vonja Adolf Berle külügyminiszter-helyettest, aki nagymértékben korlátozni kívánta Stephenson tevékenységi körét. Mindez a legkevésbé sem járult hozzá a kapcsolatok javításához. A már amúgy is stresszes kapcsolatok újabb mélypontra kerültek, amikor az FBI-iroda 1941 végén majdnem tönkretett egy brit kettős ügynöki műveletet. Dušan „Duško" Popov gazdag szerb playboy, aki Trycicle fedőnéven elkötelezett náciellenes brit kettős ügynökként tevékenykedett, 1941 augusztusában New Yorkba érkezett, és látszólag – legalábbis az Abwehr felé ezt kommunikálva – náci kémhálózatot akart létrehozni az USA-ban. Csomagjában négy táviratot vitt magával, amelyek tizenegy írásjelnek álcázott mikrofotót tartalmaztak, valamint egy szakadt névjegykártyát, ami azonosítja őt az Abwehr összekötője felé, továbbá egy rejtjelkódként használt Virginia Woolf-regény is volt nála, valamint 70 ezer dollárnyi készpénz és egy Pearl Harborra vonatkozó Abwehr-kérdőív.[26]

A táviratokat a mikrofotókkal és a Pearl Harborra vonatkozó kérdőívvel együtt az FBI-nak továbbították. Mint minden Hooverrel összefüggő esetben, egymásnak ellentmondó beszámolókat

írtak az ezután történtekről. Ami ebből biztosnak látszik, az az, hogy három nappal később Popovot egy megbeszélésre hívták Percy Foxworthhoz, akit az FBI New York-i területi irodájában Reed Vetterlit helyettesítő különleges ügynökeként alkalmaztak. A megbeszélést nem nevezhetjük sikeresnek, mivel „Sam" Foxworth elutasította és félrevezetőnek nevezte a Pearl Harborra vonatkozó kérdőívet, amely szerinte egyértelműen Japánban készült, és a kérdéseivel a Pearl Harbor-i repülőtér épületének és a hajójavító üzeme berendezéseinek pontos lokációjáról kértek információt.

Az ezt követő, Hooverrel történt találkozó rossz hangulatúra sikeredett, mivel az igazgató kisebbítette Popov szerepét, annak ellenére, hogy az már felhagyott a playboyokra jellemző életvitelével, és szakított korábbi francia szeretőjével, Simone Simonnal. Hoover szerint Popov „erkölcstelen ember és nem igazi kém", csak a pénz és a szex érdekli. Kritikával illette, és nem volt hajlandó komolyan venni a Pearl Harborra vonatkozó kérdőívet, amelynek szignifikáns megszövegezését civilként nem volt képes megérteni. Miután 1941. december 7-én 2400 amerikai katona vesztette életét Pearl Harbornál, Hoover letagadta, hogy valaha is találkozott volna Popovval, akit 24 órás FBI-megfigyelés alá helyezett, és azt sem ismerte el, hogy tudomása lett volna a kérdőívről. Tommy Robertson MI5-os tiszt, a Popovot ellenőrző ügynökök egyike szerint: „Soha senki sem sejtette, hogy Hoover ekkora, átkozott bolond."[27]

A Trycicle-műveletnek az Egyesült Államokban bekövetkezett kudarca azzal függhetett össze Guy Liddell szerint – aki 1938-ban újra ellátogatott az USA-ba –, hogy a korabeli FBI elsősorban rendőri szerv volt, amelynek érdeklődése mindenekelőtt a bűnözők vagy éppenséggel kémek elfogására korlátozódott, és akkor tudtak jól működni, amikor a körülmények lehetővé tették, hogy John Edgar Hoover számára kedvező publicitást biztosítsanak. Egyszerűen nem érdekelte őket az olyan komplex feladat, mint

a kettős ügynökök irányítása, mivel nem is rendelkeztek az ehhez szükséges képességgel. És ekkor, amikor a Trycicle-művelet Egyesült Államokban bekövetkezett kudarcának következményei miatt az FBI-jal való kapcsolat – akár csak részleges – megszűnése fenyegetett, 1942 májusának végén Guy Liddell visszatért az Egyesült Államokba. Két héttel később, június 16-án találkozott Hooverrel, amiről így írt:

> „Találkoztam Tammal (Ed Tamm igazgatóhelyettessel), aki átvitt Hooverhez. Hoover kétségtelenül »primadonna-típus«. Szívélyesen fogadott, és hosszadalmasan beszélt szervezési tevékenységéről és a felmerülő nehézségekről. Valahányszor lélegzetet vett – és ez nem fordult elő túl gyakran –, mutattam neki felvételeket a mi angliai tapasztalatszerzésünkről. Nyilvánvalóvá vált számomra, hogy az álügynökökről nem kíván beszélgetést folytatni."[28]

Milton „Mickey" Ladd, az FBI igazgatóhelyettese már készségesebb volt. Elmondta Liddellnek, hogy az FBI-nak az a benyomása: az MI5 állandóan visszatartja az információit, és emiatt ők is ugyanezt teszik. Ugyanakkor mindkét fél követett el hibákat. Amikor Liddell felkereste az FBI New York-i területi irodáját, azt tapasztalta, hogy Percy Foxworth egyrészt agyonhajszolt, másrészt „kifejezetten szűk látókörű... Semmi kétség, a Trycicle-műveletet teljesen rosszul kezelték".[29]

A szerencsétlen kezdés ellenére Liddell és a BSC-nél dolgozó MI6-es kollégái megegyezésre jutottak az FBI-jal abban, hogy intézkedéseket hoznak az együttműködés javítására és az információcserére. Mielőtt Liddell elindult volna hosszú és igencsak kényelmetlen útjára hazafelé – ugyanis egy Liberator bombázógép bombarekeszében egy matracon kellett feküdnie –, speciális intézkedéseket foganatosított, hogy az Egyesült Államokban működő álügynököket közösen irányítsák. Ezzel egy időben nagy

erőfeszítést tett annak érdekében, hogy megértesse az FBI-irodával a kettős ügynökök műveleteinek fontosságát. Addigra már feloldódott annak a hűvös fogadtatásnak a jégpáncélja, amit korábban az MI5 és az MI6 dolgozói az FBI részéről tapasztaltak, de a más területeken, különösen a rejtjelezés területén végbement fejlődés már átalakította a szélesebb értelemben vett angol–amerikai kapcsolatokat.

***

1940. július 8-án Lord Lothian, a brit nagykövet írt Roosevelt elnöknek „titkos műszaki adatoknak az Egyesült Államokkal való azonnali és általános cseréje ügyében, kiváltképpen az ultrarövid-hullámú rádiózás területén". Az elnök egyetértett, és 1940. augusztus végén megérkezett Washingtonba a Brit Műszaki és Tudományos Misszió a tudós Sir Henry Tizard vezetésével. Tizard és kis csapata huszonegy, Nagy-Britanniában kifejlesztett úttörő műszaki újítást mutatott be, köztük az üreges magnetront, ami egy nagy teljesítményű vákuumcső, amely lehetővé tette kis méretű, hajón és repülőn is szállítható, centiméteres radarrendszerek gyártását. Továbbá tájékoztatták az amerikaiakat az önzáró üzemanyagtartályról, a repülőgép-hajtóműről és számos más témáról, beleértve az atommaghasadás kutatását, amivel a Birminghami Egyetemen két emigráns német-zsidó származású fizikus, Otto Frisch és Rudolf Peierls foglalkozott.[30]

A Tizard-misszió előhírnöke volt Roosevelt elnök 1940-es, arról szóló nyilatkozatának, hogy „Amerikának a demokrácia nagy arzenáljává kell válnia", valamint az 1941. márciusi kölcsönbérleti törvénynek az Angliához kapcsolódó létfontosságú logisztikai utánpótlási vonalakról. Tizard tájékoztatása viszont nem tartalmazta a jelhírszerzésre (signal intelligence, SIGINT) vonatkozó ismeretek cseréjét, és majd az amerikai George Strong dandártábornok lesz az, aki egy 1940. augusztus 31-i találkozón először

felveti, hogy a brit és az amerikai kódfejtőknek együtt kellene dolgozniuk, hogy megfejtsék a német, az olasz és a japán rejtjeleket. Öt nappal később, szeptember 5-én Strong a következő táviratüzenetet küldte Washingtonba:

> „Készen állnak a német, az olasz és a japán rejtjelek, kódok és kriptográfiai információk teljes cseréjére? Készen állnak a fent említettekkel kapcsolatos fontos elfogott adatok folyamatos cseréjére? Azonnali választ kérek."[31]

A jelhírszerzésről szóló ismeretek cseréjére vonatkozó szövetség megszületése az MI6 kódfejtői és a brit kormány Bletchley Parkban lévő kód- és rejtjelfejtő iskolája, valamint a megfelelő amerikai szervezet között ugyanolyan hosszadalmasnak és problémásnak bizonyult, mint az MI5 és az FBI közötti együttműködés. Az amerikai biztonsággal kapcsolatban komoly aggodalmak merültek fel a szélesebb körű brit hírszerzési körökben – amit a Bletchley Parkban lévő kódfejtők is osztottak –, részint a Leon Turrou-féle indiszkréció, részint az USA rejtjelezőinek jól ismert megbízhatatlansága miatt. 1940-ben maga Churchill miniszterelnök is beavatkozott, hogy megálljt parancsoljon annak, hogy megosszák az amerikaiakkal az addig mélyen titkolt Enigma kódfejtővel kapcsolatos hírszerzési információt.[32]

Az Atlanti-óceán másik oldalán a hadsereg lelkesedett a britekkel való kriptográfiai információcseréért, de az USA haditengerészete, elsősorban Laurance Safford parancsnok, az OP-20-G nevű kódfejtő részleg szűk látókörű vezetője – ahová Agnes Driscoll is tartozott – határozottan ellenezte azt. Ennek ellenére Washingtonban jóindulatot tanúsítottak a Tizard-misszió józan, de mégis nagylelkű javaslatával szemben, aminek a lényege az volt, hogy gyártási kapacitás fejében osszák meg a katonai technológiát. Az elnök követei, köztük elsősorban William Donovan, arról számoltak be, hogy Nagy-Britannia eltökélt a háború folytatására.

Tehát amíg a britek szigorúan ellenezték a jelhírszerzési adatok megosztását, az USA elnöke nem vette figyelembe az USA haditengerészetének ellenkezését, és 1940. október végén beleegyezését adta a Nagy-Britanniába irányuló, titkos amerikai kriptográfiai misszióhoz.[33]

Abraham „Abe" Sinkov parancsnok és Leo Rosen hadnagy az amerikai hadsereg Jelhírszerzési Szolgálatától (US Army Signals Intelligence Service), valamint Robert Weeks hadnagy és Prescott „Pres" Curier zászlós az OP-20-G-től a *HMS King George V* hadihajón áthajózott Nagy-Britanniába. 1941. január 6-án érkeztek az Orkney-szigeten lévő Scapa Flow-ba. Ott a déli irányú utazáshoz a rendelkezésükre bocsátották a *HMS Neptune* cirkálót, és mivel az ellenség bombázta őket, az ágyútűz elkerülésére Skócia keleti partjaitól távolabbra hajóztak, majd végül január 8-án, sötétedés után érkeztek meg a Londontól mintegy 75 kilométerre északra fekvő Bletchley Parkba. A légvédelmi elsötétítés miatt lefüggönyözött szobákon keresztül betessékelték őket Alastair Denniston parancsnoknak, a kód- és rejtjelfejtő iskola műveleti vezetőjének a földszinti irodájába, ahol Nagy-Britannia vezető kódfejtői üdvözölték őket. Barbara Abernethy, Denniston kissé meghökkent személyi asszisztense, aki egy-egy pohár sherryvel kínálta meg őket, később azt mondta erről: „Nekem semmit sem mondtak, halvány sejtelmem sem volt arról, hogy kik ők és mit csinálnak itt. De nagyon érdekes volt, ahogy fojtott hangon beszélgettek."[34]

Másnap reggel Leo Rosen ajándékot adott át a Bletchley Park kódfejtőinek, viszonozva a Tizard-misszió előző év nyarán Washingtonba vitt figyelmességét. Az ajándék a mindössze négy létező, „Magic" nevű amerikai kódfejtő gép egyike volt, amit a szuperrejtjelezett „Purple" kódban írt japán diplomáciai üzenetek dekódolására fejlesztettek ki. Tekintve Japán 1941-ben egyre erősödő ellenséges magatartását, és az ebből adódó növekvő feszültséget a csendes-óceáni térségben, felbecsülhetetlen jelentőségű volt az a tény, hogy a briteknek ajándékozták az igen értékes

„Magic" kódfejtő gépüket, valamint egy részben átdolgozott, JN 25-ös jelzésű, birodalmi japán haditengerészeti kódkönyvet. Amint azt John Tiltman alezredes, a briliáns kódfejtő megjegyezte, ez „csodálatos gesztus" volt. Ezzel Abe Sinkov és kollégái azonnal kivívták a Bletchley Park kódfejtőinek tiszteletét. Azonban ameddig a kriptográfiai titkokra vonatkozó brit tiltás érvényben volt, nem lehetett szó kölcsönösségről.

Hogy a britek vonakodtak megosztani a háború leginkább őrzött és féltett titkát egy akkor még semleges országgal, az teljesen érthető, és a legkisebb jogosultság elvén alapult. Valójában a Bletchley Park tevékenységével kapcsolatos anyagok biztonsági szintje annyira magas volt, hogy csak néhány embernek lehetett átfogó képe arról, mit is csinálnak ott voltaképp. Rendkívül nagy hiba és felelőtlenség lett volna mindezt egy olyan ország polgárainak megmutatni, amely akkor békében élt Németországgal, még akkor is, ha „Purple" gépet kaptak tőlük ajándékba. Tiltman alezredes érthető módon mégis zavarban volt az információcsere egyoldalúsága miatt, ezért engedélyt kért Denniston parancsnoktól, hogy több részletet tárhassanak fel, például arról, milyen sikeresen törték fel a Luftwaffe „piros" Enigmáját. Bár Denniston elutasította a kérést, de nem ellenezte, hogy Tiltman felvesse azt Stewart Menziesnek, az MI5 főigazgatójának, aki a legfőbb felelősséget viselte a Bletchley Park tevékenységével kapcsolatban. Menzies megértő volt, és felvetette a kérdést a miniszterelnöknek, aki február 27-én azzal a feltétellel egyezett bele, hogy az amerikaiaknak titoktartási kötelezettséget kellett aláírniuk. Ekkor Sinkov csapatának megmutatták azt a „Bombe" típusú kódfejtő gépet, amelyből még csak két példányt készítettek el, és amelyet a Cambridge-i Egyetem két matematikusa, Alan Turing és Gordon Welchman tervezett.

Néhány történész felvetette, hogy az 1941-es Sinkov-misszió tagjait becsapták a Bletchley Parkban, mivel az amerikaiak sokkal többet adtak át a briteknek, mint amennyit ők viszonzásképpen

kaptak. Laurance Safford később azt írta, hogy az amerikai delegációt „átverték", mivel a britek nem voltak hajlandóak egy valódi Enigma gépet átadni. Ez a vád valójában naiv módon eltekint attól a ténytől, hogy a britek 1941 májusáig nem fogtak el egy teljes Enigmát; és ez az időpont két hónappal későbbi, mint hogy az amerikaiak elutaztak a Bletchley Parkból. Valójában Sinkov és csapata a valódi Enigma után a második lehető legjobb dolgot kapták ajándékba, egy „papír-Enigma"-t, ami mindazt tudta, amit az eredeti német gép tudott, és mind Leon Rosennek, mind pedig Prescott Curriernek teljes körű tájékoztatást nyújtottak a „Bombe" gépek működéséről, mielőtt kétszer is megfigyelhették a Turing-Welchman gépek ciklusát az ellenség elfogott, rejtjelezett szövegének megfejtése közben.[35]

Amit az őket kritizálók hajlamosak elfelejteni, vagy nem vették figyelembe, hogy a Bletchley Park műveleteinek a skálájából, komplexitásából és kísérleti jellegéből adódóan a négy amerikai alkotta kis csapat tagjai néhány hét alatt nem tudtak volna ennyi mindent feldolgozni. A Nemzetbiztonsági Ügynökség (National Security Agency) oral history projektje keretében 1979-ben meginterjúvolták Sinkovot. Dr. Sinkov, aki kódfejtői tevékenysége előtt cambridge-i matematikaprofesszor volt, erről jóval árnyaltabb véleményt fogalmazott meg:

> „Nos, ha egy percig eltekintünk az ENIGMÁtól, akkor azt hiszem, a kriptográfia területén többet nyújtottunk nekik, mint amit mi kaptunk tőlük, mivel a PURPLE gép igencsak jó eredmény volt. De szerintem, ha az ENIGMA információit is tekintetbe vesszük, az a mérleget feléjük billenti el, mivel az ENIGMA megfejtése nagy siker volt, és a háború során kiemelkedő fontosságúvá vált."[36]

Amikor 1941 márciusában a Sinkov-misszió elutazott a Bletchley Parkból, a brit kódfejtők figyelemmel kísérték, amint a Wehr-

macht és a Luftwaffe erői felsorakoznak a Szovjetunió kelet-európai határán. Sumner Welles külügyminiszter-helyettes akkor már átadta Konstantin Umanszkijnak, a washingtoni kellemetlen modorú szovjet nagykövetnek a Szovjetunió lerohanását tervező, 21-es Führer-rendelet igen részletes leiratát, amit egy berlini forrásból szereztek meg. Április 3-án a szeszélyes Stafford Cripps moszkvai brit nagykövet továbbította Churchill Sztálinnak küldött üzenetét, amelyben a szovjet vezetést a közelgő német invázióra figyelmezteti: a „megbízható ügynök" az „ultra hírszerző"-re utalt, azaz az Enigmával megfejtett információra:

> „Elegendő információ áll rendelkezésemre, amit egy megbízható ügynöktől kaptam arról, hogy amikor a németek úgy vélték, hogy Jugoszláviát már a hálójukba fogták, vagyis március 20. után öt tankhadosztályukból hármat Romániából Lengyelország déli részére kezdtek átcsoportosítani. Amint hírt kaptak a szerb forradalomról, ezt a szállítást leállították. Excellenciád érteni fogja ezeknek a tényeknek a jelentőségét."

Sztálin, aki szintén tartott a németek szándékától, meggondolatlan módon figyelmen kívül hagyta a világos brit és amerikai figyelmeztetéseket, mivel úgy vélte, ezzel a csellel akarják a Szovjetuniót belerángatni a háborúba a szövetségesek oldalán, és ezért nem tett semmilyen lépést. Úgy akarta megvédeni a Szovjetunió keleti határait, hogy 1941 áprilisában a japánokkal megnemtámadási és semlegességi szerződést kötött. A németek szándékára utaló további brit figyelmeztetéseket, többek közt a John Cairncross brit árulótól érkező üzenetet sem vette figyelembe, így 1941. június 22-én megkezdődött a nem éppen találékonyan elnevezett Barbarossa hadművelet.[37]

1941. augusztus 9-én, amikor a Wehrmacht Moszkva felé vonult, és Sztálin a szövetségesek segítségét követelte, Churchill

miniszterelnök és Roosevelt elnök az új-fundlandi Placentia Bayben tartott négynapos megbeszélést. Roosevelt a hazai politikai helyzet és az amerikai közvélemény miatt még nem tudott belépni a háborúba, vagy aláírni kötelezettséget vállaló szerződést. De híradófelvételek maradtak fenn arról, ahogy a két vezető és vezérkaruknak tagjai a *HMS Prince of Wales* fedélzetén a két ország himnuszát éneklik, s ezzel az egész világnak erős üzenetet küldtek, amit azzal erősítettek meg, hogy aláírták az Atlanti chartát. Ez a közös politikai nyilatkozat azt a célt tűzte ki, hogy „a náci zsarnokságot végleg megsemmisítsék". Nyolc olyan közös célt tűztek ki, amely a háborút követő korszak világát átformálta.

Az Atlanti charta aláírása óta nyolc évtized telt el, és a tágabb angol–amerikai kapcsolatok nem különösebben jók. A kapcsolat mindig is aszimmetrikus volt, és az elfuserált afganisztáni kivonulás idején a kaotikus geopolitikai környezetben könnyen el lehetett veszíteni a tájékozódóképességet. Így aztán az angol–amerikai kapcsolatok pusztán a két nemzet között létrejövő hasznos szövetségek egyike lett oly módon, hogy mindegyikük csak a saját érdekeinek leginkább megfelelő utat választotta. Ugyanakkor ezt a kissé megfakult szövetséget a világ eddigi legimpozánsabb hírszerzési és biztonsági szövetsége támasztja alá. Ennek a szövetségnek az eredete arra az 1938. januári szombat délutánra vezethető vissza, amikor az MI5 átadta a Jessie Jordan elfogott „Crown ügynök"-féle levelét az amerikai katonai attasénak, Raymond Lee ezredesnek.

Guy Liddell az USA-ban tett látogatásának kis, kezdő lépéséből, majd abból a három évvel későbbi döntésből, hogy megosszák a Sinkov-misszió tagjaival az Enigma lényeges titkait, megszületett az angol–amerikai hírszerzési és biztonsági szövetség. 1943-ban a BRUSA-egyezmény keretében hivatalos formába öntve, egyértelműen lerövidítette a szövetségesek útját a győzelemhez a második világháborúban. Az 1946-os UKUSA-egyezmény racionalizálta és kiterjesztette azt Ausztráliára, Kanadára és Új-Zélandra

is. A kémszövetség „Öt szem" néven vált ismertté, és túlélte Kim Philby, Aldrich Ames és mások árulásait is az óceán mindkét oldalán, ahogyan olyan – talán elkerülhető – mélypontokat is, mint például az 1956-os, rosszul kezelt angol–francia szuezi válság. A hidegháború idején is kitartottak, majd hozzájárultak a brit győzelemhez az 1982-es falklandi háború idején, és az 1990–91-es öbölháború alatt is hatékonyan alakították a szövetségesek stratégiáját. Elkövettek persze súlyos hibákat is, mégpedig a kritikus ötnapos késlekedést a Kubában állomásozó szovjet rakéták kinyomozása és megfelelő értelmezése kérdésében. Ez 1962-ben az atomháború szélére sodorta az egész világot. Továbbá a 2001. szeptember 11-i New York-i terrortámadás után a tömegpusztító fegyverekre vonatkozó hírszerzés töredékes és hatástalan volt, szándékosan félremagyarázták a tényeket annak érdekében, hogy előkészítsék a 2003-as iraki háborút. A szövetség még ezt is túlélte, és jól vagy rosszul, de azóta is kulcsszerepet játszik az úgynevezett „terror elleni háborúban".

A 21. század második évtizedének elején, amikor a sérülékeny, globalista világrendben egyre keserűbb és egyre elhúzódóbb konfliktusok alakulnak ki egyes területek és természeti kincsek megszerzéséért, ami a világ stabilitását veszélyezteti, a Nyugat hírszerzési és biztonsági szövetsége továbbra is határozottan ellenálló és alkalmazkodó maradt. A 2021-es, Ausztrália, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok közti AUKUS-egyezményt azért hozták létre, hogy gátat szabjon a gazdasági és demográfiai gondokkal küzdő, de mégis expanzióvezérelt Kína részéről felmerülő fenyegetésnek. A nagyhatalmak némelyike kezdetben nem csatlakozott, mert azt hitték, hogy ez a szövetség pusztán szimbolikus, de az AUKUS az „Öt szem" öt tagja közül hármat felölel, és valószínű, hogy hamarosan Japán és talán India is csatlakozni fog hozzá. Az utóbbi két nemzet már tagja a Négyoldalú Biztonsági Párbeszéd (Quadrilateral Security Dialogue, QUAD) nevű szervezetnek, amely fokozott hírszerzési és katonai együttműködést

folytat a Csendes-óceán térségében. A létező veszély jellegének tekintetében az AUKUS képes arra, hogy ahhoz hasonló fontos szerepet játsszon a csendes-óceáni térség geopolitikai kérdéseiben, mint amilyen fontossága a hidegháború idején a NATO-nak volt a szovjet terjeszkedéssel szembeni fellépésben. A CIA N6, vagyis az amerikai Nemzetbiztonsági Ügynökség (National Security Agency, NSA) és a Brit Kormány Kommunikációs Központja (British Government Communication Headquarters, GCHQ) pontosan megjósolta az Ukrajnába irányuló 2022-es februári orosz inváziót. Nem így Éric Vidaud tábornok, a francia katonai hírszerzés (French Direction du Renseignement Militaire, DRM) feje, akit kirúgtak, mivel szervezetének nem sikerült előre jeleznie az orosz inváziót. Annak ellenére, hogy figyelmeztetést kaptak Washingtonból és Londonból, Bruno Kahlnak, a Német Szövetségi Hírszolgálat vezetőjének (Bundesnachrichtendienst, BND) evakuálnia kellett magát és kollégáit Kijevből, röviddel az orosz invázió kezdetét követően. A franciák és a németek nem álltak egyedül a hiányosságaikkal az ukrán háború tekintetében: úgy vélik, az operatív hírszerzés abból a tendenciából fakadó komoly hibái, hogy az autoriter vezetőnek csak azokat a híreket továbbítják, amiket az hallani akar, oda vezettek, hogy Vlagyimir Putyin elnök az orosz titkosszolgálatnak (FSZB) mintegy 150 tagját bocsátotta el. Emiatt Szergej Beszeda tábornokot, az FSZB külföldi hírszerzési ágának vezetőjét elfogták és bebörtönözték.

Az angol–amerikai hírszerzés Ukrajnában elért sikeressége, annak ellenére, hogy rendkívül alacsony szintű és sebezhető célpontra irányult, sokat tett azért, hogy helyrehozza a hírnevét csorbító, Irakban és Afganisztánban elkövetett hibákat. A britek és az amerikaiak jelenleg is ellátják az ukránokat időszerű jelhírszerzési (SIGINT), képalkotó felderítési (IMINT) és humán hírszerzési adatokkal (HUMINT), valamint fejlett kibervédelmi eszközökkel, ami lehetővé teszi, hogy egy számszerűleg kisebb hadsereg lelassítsa az oroszok előrenyomulását, és fárasztóvá, elhúzódóvá tegye.

Az angol–amerikai hírszerzési és biztonsági szövetség újra döntő jelentőségre tesz szert mostanában, amikor az orosz agresszió és a nyugati deklinizmus Európát egy új és veszélyes hidegháborúba sodorja, s ez az együttműködésnek óriási és globális jelentőséget ad. És ez az egész 1938 januárjában, egy skót postahivatal gőzölgő teáskannája felett kinyitott levéllel kezdődött.

Utószó

A GESZTENYEBARNA HAJÚ NŐ

A Jordan/Rumrich-ügy, Leon Turrou könyve és az *Egy náci kém vallomása* című film valóságos „kémláz"-járványt indított el Nagy-Britanniában és az USA-ban. Dundeeban, ahol mindez elkezdődött, a gyanú Elizabeth „Elly" Robertsonra terelődött, aki a kereskedelmi flottában távírászként dolgozó Robert Robertson különélő felesége volt. A pár 1930-ban házasodott össze, és egy évvel később fiuk született, akit Charles névre kereszteltek. 1936-ban azonban Robertson eltűnt, és a szegénységben hagyott Elly egy nyomorúságos dundeei panzióban maradt. De 1937-ben, épp amikor úgy nézett ki, hogy szerencsecsillaga a lehető legmélyebbre süllyedt, Ellynek mégis sikerült egy új bungalóba költöznie, a Craigiebank kertvárosában fekvő Rescobie Avenue 11. szám alá, fiát pedig beíratta a tandíjköteles dundeei középiskolába. Ha megkérdezték, honnan szerezte erre a pénzt, azt válaszolta, a férje küldi neki Indiából – a férjről úgy tudták, hogy Kalkuttában a Marconi rádiógyárban dolgozik. Egy év múlva a társadalmi ranglétrán gyorsan felfelé kapaszkodó Elly újabb házba költözött, ezúttal a kertvárosi Broughty Ferrybe.

Mivel a Jordan-ügy még mindig az újságok címlapján szerepelt, a dundeei rendőrség elkezdett érdeklődni Elly Robertson ügyei iránt. Felfedezték, hogy az 1901-ben született nő leánykori neve Elisabeth Joosten, és holland származású szülei a németországi Viersenben élnek. A hírek szerint Elly egykor igen közel állt az ügyvéd James McLeay-hez, akit a rendőrség és jogászkollégái

„kétes jelleműnek" írtak le. Úgy tűnt, hogy McLeay megkapta egy 50 ezer angol font értékű ingatlan árának nagy részét, amelyet a cége „gátlástalan eszközökkel" szerzett meg. Elly vásárolt egy autót is. William Cromarty, az arbroathi garázs tulajdonosa megerősítette, hogy ügyfelei, Mr. McLeay és Mrs. Robertson „közeli, baráti viszonyban álltak egymással". Cromarty szerint szerettek horgászni, bár ezek a horgászkirándulásaik „általában olyan helyszínekre szorítkoztak, amelyek külföldi hatalmak érdeklődésére számíthattak, mint például repülőterekre, erőművekre stb.".

Elly, akinek voltaképpen nagy autóvezetői tapasztalata volt, 1939. augusztus 26-án, egy héttel a háború kitörése előtt egy erős zivatarban nekiment egy közlekedési táblának és egy kapufélfának a Monifiethben fekvő Angus faluban. Amikor a rendőrség kiért a helyszínre, megállapították, hogy Elly éppen egy partiról tartott hazafelé, de annyira részeg volt, hogy segítség nélkül nem tudott megállni a lábán. Egy évre eltiltották a vezetéstől, és ezért a Broughty Ferry és Dundee közötti buszjárat gyakori utasa lett. Frank Reilly, a busz kalauza később elmondta a rendőröknek, hogy a nő erősen németbarátnak tűnt, és 1940 egyik májusi napján azt mondta neki: „Feltételezem, hamarosan eljön az idő, amikor magának is háborúba kell mennie... Miért kellene harcolnia? Nincs miért harcolnia. Hagyja, hogy azok harcoljanak, akik tele vannak pénzzel." Reilly azt is felidézte, hogy Ellynek az volt a szokása, hogy a busz hátsó, keresztirányú ülésén üljön, amiről jó kilátás nyílt a Tay folyóra. Reilly visszaemlékezett, hogy a nő állandóan a dundeei kikötő hajóforgalmáról kérdezte. Egyik nap „rámutatott egy épületre a Broughty Ferry úton, és megkérdezte, hogy mi az. Amikor azt feleltem neki, hogy az az árvaház, arra úgy reagált: »Igen, az volt az árvaház, de most már nem az, nem katonák laknak benne?«" A kalauz azt válaszolta: „Én nem tudok ilyesmiről." Mire Elly: „Nem, nem katonák, hanem matrózok, hányan vannak?" Mire a kalauz azt felelte, hogy sejtelme sincs róla.

Majd amikor úgy tűnt, hogy az Elly Robertson elleni gyanú beigazolódik, Ian MacDonald rendőrnyomozó azt jelentette, hogy: „Ez a nő meglehetősen nagy lábon él, a múlt télen három drága szőrmebundát is vásárolt... információim szerint rendszeresen előfordul, hogy különböző korú férfiak jönnek ki a házából, a nap és az éjszaka minden órájában." Ennek fényében az MI5 úgy ítélte meg, hogy Ellynek a matrózok iránti érdeklődése pusztán szakmai jellegű, és „nyilván van más magyarázat arra, hogy amióta a férje Indiába utazott, Mrs. Robertson nyilvánvalóan meggazdagodott".[1]

Elly Robertson esete nem az utolsó volt, hogy Dundeeban náci kémkedéssel kacérkodtak, akár csak képzelt kémkedéssel, mint Elly esetében, akár valóságossal, mint Folkert van Koutrik, holland kettős ügynök esetében, akinél a kémtevékenység igencsak valósnak bizonyult. Koutriknak sikerült behatolnia mind az MI5-ba, mind pedig az MI6-be, mialatt a háborút megelőző időszakban az Abwehrnek dolgozott, majd 1943-ban felbukkant, amikor is Elly Robertson korábbi, Broughty Ferryben lévő otthona közelében lakott, és a szövetségesek háborús tengeralattjáró-bázisán dolgozott a városban. De ez már egy másik történet.

***

Etta Shiber, a 64 éves amerikai özvegyasszony már a második éjjel egy tömött vasúti kocsiban húzta meg magát Délnyugat-Franciaország Hendaye állomásán. 1942. május 18-a volt, és betegen, majdnem az éhhalál szélén, a Gestapo foglyaként való 18 hónapos raboskodás után Etta szívfájdítóan közelinek látta a szabadságot, mindössze néhány méter távolságra, a Franciaországot Spanyolországtól elválasztó Bidassoa folyó vasúti hídjának túloldalán. De úgy tűnt, nem történik semmi.

17 évvel korábban, amikor Etta és a férje, William Párizsba látogatott, felkerestek egy ruhaüzletet a rue Rodier-n. Az üzlet

tulajdonosa Kate „Kitty" Bonnefous volt, egy francia borkereskedő különélő felesége. Bár Kitty majdnem egy évtizeddel fiatalabb volt, a két nő között a korkülönbség ellenére szoros barátság szövődött, és amikor Etta 1936-ban megözvegyült, Kitty azt javasolta, hogy költözzön hozzá Franciaországba. Három évvel később kitört a háború, és 1940. június 13-án, amikor a német hadsereg már Párizs felé vonult, a két nő három kutyájával csatlakozott a menekülők seregéhez, akik kétségbeesetten próbáltak délre jutni az N20-as úton.

Miután három napig vártak egy óriási közlekedési dugóban, összetalálkoztak a brit légierő egyik pilótájával, akinek a gépét Dunkirk evakuálása során lelőtték. A pilóta megpróbálta elkerülni, hogy elfogják, és szeretett volna hazajutni. A nők a kocsijuk csomagtartójába rejtették a sebesült pilótát, visszatértek Párizsba, és a rue Balny d'Avricourt-on lévő lakásukban ápolták a pilótát egészen addig, amíg Kittynek a barátai segítségével sikerült megszerveznie, hogy Nagy-Britanniába menekítsék. Nemsokára Kitty és Etta egy olyan hálózat tagja lett, amely a szövetségesek dezertáló katonáit és pilótáit csempészték át Franciaország déli, megszállástól mentes területére. Innen a szökevények hazatérhettek a semleges Spanyolországon keresztül. De a hálózatot egy kollaboráns beárulta a Gestapónak, és 1940. november 26-án Etta az első letartóztatottak között volt, akit a Cherche-Midiben lévő katonai börtönbe zártak. Mások, így Kitty Bonnefous is, a következő napokban buktak le.

Kittyt és a hálózat egy másik tagját halálra ítélték, míg Ettát és két másik társát hosszú ideig tartó, nehéz munkavégzésre. Etta a következő 14 hónapot a Cherche-Midiben és Fresnesben lévő börtönben töltötte, majd egy jéghideg, túlzsúfolt cellába zárták a Troyes fegyházban, ahol a körülmények még a háborús viszonyokhoz képest is megdöbbentően rossznak számítottak, így például végig kellett néznie, ahogy egyik zárkatársa öngyilkosságot követ el. Végül 1942 áprilisában feltételesen szabadlábra helyezték.

Úgy tűnt, hogy amerikai állampolgárként egy németek számára fontos nővel cserélik ki, akit az USA-ban tartottak bebörtönözve.

Így történt, hogy miután a Gestapo igazolta, hogy Kitty még életben van, Etta abban a zsúfolt vasúti kocsiban találta magát Hendaye-ben. Még egy éjszaka eltelt, mire május 19-én délben a határ spanyol oldaláról befutott egy vonat. Egy zenekar kezdett játszani, és egy furcsán ismerősnek tűnő, hullámos, gesztenyebarna hajú fiatal nő lépett le a vonatról, akit néhány náci tiszt üdvözölt. Ahogy Etta a vágány mellett sietett, hogy felszálljon a Spanyolországba tartó vonatra, eszébe jutott, hogy látta már valahol ennek a gesztenyebarna hajú nőnek a fényképét, talán egy újságban. Csak két nap múlva tudta meg, amikor már a *Drottningholm* nevű, svéd óceánjáró fedélzetén utazott biztonságban New York felé, hogy Johanna Hofmann-nal, az Abwehr futárjával cserélték ki.[2]

Függelék

A SZEREPLŐK

Christopher Draper

Christopher Draper 1892 áprilisában Bebington on Merseysideban született, és az a Louis Bleriot inspirálta arra, hogy pilóta legyen, aki 1909-ben elsőként repülte át a La Manche csatornát. Draper 1913 októberében szerezte meg a Királyi Légi Klub oklevelét. 1914 januárjában csatlakozott a Brit Tengerészeti Légi Szolgálathoz. Vele együtt szolgált H. C. T. Dowding, aki a légierők tábornagyaként az 1940-es angliai csatában a brit légierők Vadászrepülő Parancsnokságát vezette. Drapert egyik felettese olyan emberként jellemezte, akinek „bár igen kevés fogalma van a fegyelemről, mégis briliáns pilóta". Draper 1918-ban Franciaországban parancsnoki rangban, kitüntetéssel vezette a 8-as haditengerészeti repülőszázadot, és kilenc győzelem fűződik a nevéhez. Több más, háború alatt szolgáló pilótához hasonlóan nehezen alkalmazkodott a békebeli körülményekhez, és epizódszínészként, valamint bravúros műrepülő pilótaként végzett rosszul fizetett munkákat.

A kémkedéssel való kacérkodását követően a második világháború kitörésekor, 1939-ben Draper újra csatlakozott a Brit Tengerészeti Légi Szolgálathoz. Azonban a korábbi repülőszázad-parancsnoki rangjához képest ekkor csak parancsnokhelyettesi rangot kapott, amíg 1945-ben, 55 éves korában újra le nem szerelték. 1953 májusában, amikor munkanélküliként nagyon nehezményezte a veteránokkal szembeni rossz bánásmódot, megismételte 1935-ös bravúros műrepülését a Temze-hidak fölött. Ezúttal nem kevesebb, mint 15 híd felett repült át. A Bow Street-i

közigazgatási bíróság ugyan csak feltételesen helyezte szabadlábra tíz guinea büntetés megfizetése ellenében, repülésével azonban elérte a kívánt hatást, mert újra hírességként szerepelt, ismét kapott munkát, és megfelelő bevételhez jutott. 1979-es halála idejére ez a figyelemre méltó ember olyan repülőkarrierrel dicsekedhetett, amely 1913-ban, a primitív Bristol Boxkite-tal kezdődött, és azzal végződött több mint négy évtizeddel később, hogy a *Gloster Meteor* nevű, gyors, sugárhajtású vadászgépet vezette.

Norman Baillie-Stewart

Norman Baillie-Stewart Londonban született 1909-ben Norman Baillie Wright néven. Apja, Hope Baillie Wright parancsnok, majd később ezredes volt az indiai hadsereg 67-es, pandzsábi ezredében. Norman életének első három évét Indiában töltötte. Utána Nagy-Britanniában egy kisebb magániskolában nevelkedett, mialatt szülei az első világháború idején Indiában maradtak. Norman a dartmouthi Királyi Haditengerészeti Főiskolán tanult 1925-ig, amikor abba kellett hagynia a tanulmányait egy komolyabb betegség miatt. Felépülése után kadétösztöndíjjal felvételt nyert a sandhursti Királyi Katonai Akadémiára. Nevét az arisztokrata hangzású Baillie-Stewartra változtatta, és belépett a Seaforth Highlanders nevű skót ezredbe. Amikor ezredével Indiába hajózott, úgy tűnt, hogy sikeres katonai karrier előtt áll. Azonban rendkívül kellemetlen, arcátlan személyisége, különösen kihívó viselkedésével párosulva, a feletteseivel való állandó konfliktushoz vezetett. 1931-ben tért vissza Nagy-Britanniába, ahol belépett brit hadsereg kiszolgálóalakulatához. Tiszttársai olyan arrogáns, gondatlan, szeszélyes, érzéketlen emberként jellemezték, aki nem tud kijönni az általa irányított katonákkal. A német Irma Steidelmann-nal való kapcsolata miatt kezdett el minden német vonatkozású dolog iránt rajongani.

Baillie-Stewartot kémkedésért kirótt ötéves börtönbüntetése első két éve után a Maidstone börtön vezetője, Ben Grew őrnagy „kellemetlen elítéltként" jellemezte. 1937-es szabadulását követően Bécsbe költözött, és 1940-ben, négy hónappal a háború kitörését követően felvette a német állampolgárságot. A *Reichsrundfunk* angol nyelvű adásainál dolgozott. Affektált arisztokratikusan vontatott beszéde révén a „Lord Haw-Haw" (Hüm-Hüm lord) címet vívta ki, a szellemes elnevezést a *Daily Express* kritikusa, Jonah Barrington ragasztotta rá. De rádiós pályafutása is rövidre sikeredett, és a háború további éveiben angoltanárként, köztisztviselőként dolgozott. 1945-ben Ausztriában letartóztatták, és csak hajszál híján úszta meg, német állampolgárságára tekintettel, hogy kivégezzék árulásért, végül újabb ötéves börtönbüntetésre ítélték. 1949-ben szabadult, és a dublini Rahenyben telepedett le. Megnősült, és két gyermeke született. 1966 júniusában, 57 éves korában holtan esett össze az utcán.

Hermann Görtz

Hermann Görtz élete korai éveiről leginkább saját életrajzából vannak információink, de ez, mint már említettük, igencsak képlékeny volt, aszerint, hogy kinek küldte el, így az adatait fenntartással kell kezelni. 1890. november 15-én született Lübeckben. 1910 áprilisában egyéves önkéntesként belépett a hadseregbe. Később azonban arra az elhatározásra jutott, hogy apjának, Heinrich Görtznek a jogászi hivatását választja, ezért otthagyta a hadsereget, és Heidelbergben, Párizsban, Edinburghban, majd Kielben folytatott jogi tanulmányokat, mielőtt az első világháború kitörése ezt félbeszakította. Ekkor újra belépett a hadseregbe, egy felső-sziléziai támadás során a mellkasán és a karján megsebesült, és három hónapos kórházi kezelésre szorult. Felépülését követően 1918-ban belépett a Birodalmi Német Légierőhöz, ahol

nyelvtudása és jogi gyakorlata képesítette arra, hogy a szövetségesek elfogott katonáinak kihallgatását vezesse.

Még 1916 júliusában feleségül vette Ellen Aschenbornt, egy admirális lányát, akihez 1918 után visszatért, és egy rövid ideig szolgált a jobboldali nemzetőrségben, mielőtt letelepedtek Hannoverben, ahol a házaspárnak három gyermeke született, miközben Görtz folytatta jogi karrierjét. Nemzetközi jogi doktorátusával 1925-ben és 1926-ban New Yorkban és Chicagóban dolgozott egy ideig, mielőtt visszatért Németországba, és megnyitotta saját ügyvédi praxisát. Először Lübeckben, majd 1929-ben Hamburgban nyitott irodát. 1930-ban részt vett a Siemens–Halske-ügy tárgyalásán a londoni legfelsőbb bíróságon. Ennek az ügynek kapcsán került összeköttetésbe a Chelsea Művészklub törzsvendégeivel, ami végül mind a pénzügyi romlás, mind pedig a kémkedés útjára vitte.

Baillie-Stewarttal együtt raboskodott a Maidstone börtönben, 1939 februárjában szabadult. Visszatelepült Németországba, belépett a Luftwafféba, és mivel a Maidstone börtönben megismerkedett az Ír Köztársasági Hadsereg (IRA) több katonájával, amikor 1939-ben kitört a háború, felvetette az Abwehrnek, hogy az IRA hasznos lehet a németek ügyének, amit ő tudna a leginkább elősegíteni. 1940. május 5-én ejtőernyővel ledobták a Meath megyei Ballivorban, de akkor még öt napig bujkálnia kellett, mielőtt a köztársasági vezetőkkel kapcsolatba léphetett. Missziójának fedőneve Mainau hadművelet volt, de rosszul kezdődött, mivel át kellett ugrania egy kerti falon, hogy el tudjon menekülni a Stephen Held republikánus vezetőt üldöző ír rendőrség elől. Miután 19 hónapot töltött el Írországban úgy, hogy semmi eredményt nem ért el, a csalódott Görtzöt 1941. november 27-én Clontarfban letartóztatták. 1947 februárjában szabadult az internálásból, és ekkor az ír jótékonysági „Mentsük meg a Német Gyermekeket" alapítványnál vállalt titkári munkát. Mivel azonban az ír kormány korábbi internáltakkal kapcsolatos politikája megváltozott, újra

letartóztatták. 1947. május 23-án, egy pénteki napon ciánkapszula lenyelésével öngyilkosságot követett el Dublinban, mivel tévedésből azzal fenyegették meg, hogy Németországba deportálják.[1]

Marianne Emig

Marianne 1947 májusának végén bukkant fel újra Hamburgban, miután az egyik újságban beszámolót olvasott Görtz dublini haláláról. A brit megszálló hadsereg részéről Mark Lynton parancsnok hallgatta ki. A kihallgatás során Marianne elmondta, hogy 1916. július 4-én született Mainzban, és miután 1934 elején családjával Hamburgba költözött, Görtz Rathausplatzon lévő ügyvédi irodájában alkalmazták titkárnőként. Beszélt az 1935-ös angliai útjukról is. Eleinte hevesen bizonygatta, hogy semmi olyat nem látott Görtz tevékenységében, ami miatt kémkedést lehetett volna feltételezni. Nyilvánvaló volt, hogy Marianne „frissen meghalt szeretője" iránti lojalitásból mindent megtett, hogy Görtzöt pusztán „szeszélyes, némiképp hebehurgya dilettánsként" állítsa be. Azt állította, hogy Broadstairsből való hirtelen távozásuk oka az volt, hogy Marianne szülei ellenezték angliai utazását, és ragaszkodtak ahhoz, hogy azonnal hazatérjen. Később egy telefonhívásra várt, hogy csatlakozzék a szeretőjéhez Angliában, amikor kapott egy levelet, amely arról tájékoztatta, hogy az ügyvédet kémkedésért bebörtönözték. Görtzcel szabadulása után már csak kétszer találkozott 1939 tavaszán. Ugyanannak az évnek júliusában kapott tőle egy levelet, majd sokáig semmit sem hallott róla egészen addig, amíg meg nem találta a haláláról tudósító újsághírt.

1945-ben Marianne a hamburgi brit kikötőparancsnokságon vállalt titkárnői és tolmácsmunkát. 1947-es kihallgatása idején a *Radio Hamburg*nak dolgozott. Az őt kihallgató Layton jellemzése szerint Marianne „tehetségesen, de nem igazán hatékonyan hazudozott, és nagymértékben csinosságára és a »jeune fille« (fiatal lány) megjelenésére épített". Végül kényszerítették, hogy

beismerje: nagyon is tudatában volt 1935-ös angliai útjuk valódi céljának, és szívesen vállalta a vonzó „femme fatale" szerepét, de azt állította, hogy mindez csak fiatalkori botlás volt részéről. Az 1980-as hamburgi telefonkönyvben szerepel egy Marianne Emig nevű, szerkesztő foglalkozású lakos, aki az 1950-es évek óta a Parkallee egyik lakásában lakott.[2]

Jessie Jordan

Jessie Jordan mindössze három héttel letartóztatása után, az őt jellemző üzleti érzékkel és saját hírnevét felhasználva szervezte meg dundeei fodrászszalonja berendezésének elárverezését. A Kinloch Street-i szalon előtt nagy tömeg gyűlt össze, és az aukciót vezető Charles Boe-nek erőlködnie kellett, hogy a zajban hallják a hangját. A kiárusítás végül 90 angol font bevételt hozott, és a szalon minden egyes darabja vevőre talált, beleértve a Fortschritt márkájú ondolálógépet, a bútorokat, a hajmosó tálakat és a hajkeféket, valamint Jessie Jordan bécsi dauerját reklámozó szórólapjait, könyveit, magazinjait, még a földet fedő linóleumot is. Jessie Jordan utasította az ügyvédjét, hogy fektesse be az aukción befolyt összeget.

Jessie lánya, Marga közben Gretna Greenben még a tárgyalás alatt újra házasságot kötött, ezúttal egy Tom Reid nevű glasgow-i kereskedőhöz ment feleségül, akivel mindössze két hónappal korábban ismerkedett meg. Az újdonsült pár, akik Jessie tárgyalásán a terem hátsó sorában ültek, Glasgow-ban telepedett le. De Marga nem menekülhetett el anyja ismertsége elől, mivel a sajtó mind őt, mind Jessie nevű négyéves kislányát üldözte, szomszédjaik pedig zaklatták. Hogy megszabaduljanak ettől, Marga és kislánya 1938 novemberében Hamburgba hajózott. Azt tervezték, hogy megvárják, amíg elül a vihar, majd visszatérnek Skóciába, ha már minden hírverés elcsendesedett. Akkor azonban az a hír érkezett, hogy Marga a hamburgi Finkenau Nőgyógyászati Klinikán

méhperforáció miatt meghalt, alighanem egy rosszul elvégzett abortusz következményeként. A fiatal Jessie Wobrockot egy német árvaházban helyezték el.[3]

Jessie Jordant megrázta lánya halálhíre, amit akkor közöltek vele, amikor frissen végzett vakbélműtétje után az edinburghi Saughton börtönben lévő cellájában lábadozott. Átvitték egy másik börtönbe, Aberdeenbe, és külön engedéllyel 1941 januárjában szabadulhatott, de a háború idejére azonnal internálták. Ezúttal a londoni Holloway börtönbe zárták, ahol jó hasznát vette fodrászszakmájának, mivel rendbe hozta más internáltak, köztük Diana Mitford, Sir Oswald Mosley, brit fasiszta vezető feleségének a frizuráját is. 1945-ben visszatelepült Németországba, de elutasították a kettős állampolgárság megtartására irányuló kérelmét. Unokájával, a fiatal Jessie-vel lakott együtt, akiből ápolónő lett. Miután a Hollowayben Jessie Jordan a keresztény tudomány híve lett, 1954. november 25-én, a hannoveri Limmerstrassén lévő otthonában halt meg. A dundeei Kinloch Street sarkán lévő egykori fodrászszalonja, ahol rövid ideig fodrásznőként tevékenykedett, áldozatul esett a háború utáni átépítéseknek.[4]

Wilhelm Lonkowski

Wilhelm Lonkowski 1896. január 20-án a poroszországi Worlienenben született (ma Worliny, Lengyelország). Az első világháborúban a Birodalmi Német Légierőnél szolgált. Rhodri Jeffreys-Jones professzor a Bundesarchivban megtalálta a szolgálati minősítését. Ebből kiderült, hogy a francia légierővel vívott közelharcban találat érte, de túlélte. A háború végén feleségül vette Auguste „Gunny" Krügert, az akkori Poroszországhoz tartozó Obornikban dolgozó borbély lányát. Mivel hazájukat, Poroszországot az 1919-es békeszerződés felosztotta, és az új lengyel államnak nagy területeket juttatott belőle, a Lonkowski család 1929-ben az Egyesült Államokba emigrált, és Long Islanden

telepedett le, ahol Lonkowski Garden Cityben, az Ireland Repülőgépgyárban talált munkát. Ekkor kötött barátságot egy másik német emigránssal, Otto Voss-szal.

Lonkowskiék 1934 februárjában visszatértek Németországba, de a következő év januárjában már újra New York Cityben voltak, ezúttal Wilhelm teljes megbízással felruházott Abwehr-ügynökként. Kémpályafutása azonban rövidre sikeredett, mivel mindössze kilenc hónappal később a szerencsétlen pár már a kanadai határon át menekült Ignatz Griebl kocsijában, kétségbeesetten igyekezve elkerülni az amerikai igazságszolgáltatást. Amikor biztonságban visszajutott Németországba, Lonkowski Hermann Göring új légvédelmi minisztériumában kapott polgári beosztást. De mivel változatlanul az alkohol és a nagyvilági életmód rabja maradt, ez a Gestapóval való konfliktushoz vezetett. Egyik zajos partijuk után felelősségre vonták a háborús jegyrendszer szabályainak megszegése miatt. Rejtély maradt, hogy a Lonkowski házaspár túlélte-e a háborút, és ha igen, mi történt velük.

Günther Rumrich

Günther Rumrichot 1940-ben bocsátották szabadon, és 1943. június 29-ig megint eltűnt szem elől, amikor kirúgták hegesztői állásából az oregoni Portland Swan Island-i hajógyárában. Ugyanis rájöttek, hogy a tengerpart megközelítéséhez szükséges partiőrség-igazolványt Joseph Rumridge álnéven próbálta megszerezni. Aznap este azt mondta az akkor szállásául szolgáló Ramapo Hotel összezavarodott tulajdonosának, hogy a felesége nehéz szülése miatt Montanába kell utaznia. A hotelben viszont gyakran nem kevesebb, mint nyolc nőt szórakoztatott egyszerre. A szállodában ekkor hallottak róla utoljára egészen addig, amíg két héttel később FBI-ügynökök nem érkeztek, hogy átkutassák a szobáját. Közben Rumrich visszatért eredeti, tányérmosó foglalkozásához a Seattle-ben lévő Skipper halétteremben, egy halom hamis csekket

hátrahagyva, amiket a nebraskai Joseph de Bors of Omaha néven írt alá. Guri Bloomquist elvált tévelygő férjétől, még amikor az 1940-ben börtönben ült, és Guri Livesey néven újból férjhez ment. Azonban nyilván kapcsolatban maradtak, mivel az asszony küldött neki pénzt, hogy fedezze a hamis csekkeket.

Az FBI ekkor újra Rumrich sarkában volt, de ő egy lépéssel mindig az FBI-ügynökök előtt járt, mivel az amerikai hadsereg Alaszkába tartó *USS Baranof* hajójára szegődött tartalékosként, ezúttal Joseph de Bors álnéven a tiszti étkezde felszolgálójaként dolgozott. Hiába küldtek szét körözési plakátokat a rendőrségen készített arcképével, Rumrichnak mégis sikerült partra szállnia Seattle-ben, amikor hajója augusztus 26-án visszatért oda, és újra sikerült eltűnnie, ezúttal San Franciscóban, ahol egy Coca-Cola-palackozó üzemben helyezkedett el éjszakai munkabeosztásban. Végül október 15-én csípték nyakon, de még ezután is megpróbált újra belépni a haditengerészethez. Az élet örök veszteseként 1983. december 8-án halt meg New Yorkban.

Dr. Ignatz Theodor Griebl és Maria Griebl

Ignatz Griebl 1898. április 30-án született a bajorországi Straubingban. Kisgyermekkorát Würzburgban töltötte, ahol apja tanfelügyelőként dolgozott. Családja erősen keresztény és masszívan hazafias érzelmű volt, Ignatz apja az 1914-ben kitört háború éveiben érzelmes, soviniszta lírai műveket írt. 1915. április 1-jén Ignatz belépett a 2. bajor hadsereg tábori tüzérségi ezredébe, az olasz fronton szolgált, és 1916 szeptemberében másodosztályú vaskereszt kitüntetést kapott. A háborút követően, miután nem sikerült Münchenben az orvosi egyetemet elvégeznie, 1924-ben csatlakozott a vereség miatt kiábrándult és megkeseredett németek egy csoportjához, akik átkeltek az Atlanti-óceánon, hogy az Egyesült Államokban új életet kezdjenek. Griebl másik oka az emigrálásra az osztrák származású barátnője, Maria Glanz volt,

aki nővérként dolgozott, és Griebl a háború alatt találkozott vele, amikor lábadozott.[5]

14 évvel később, 1938. május 10-én Griebl már csak bukott kém volt, aki kénytelen volt éjnek évadján magára hagyni feleségét egy manhattani utcán, hogy fellopakodjon a *Bremen* nevű német hajóra. Két héttel később a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt újságjában, a *Völkischer Beobachter*ben bejelentették, hogy letartóztatták dr. Ignatz Theodor Grieblt, aki potyautasként érkezett New Yorkból, és amikor a *Bremen* kikötött Bremerhavenben, súlyos büntetés kiszabása mellett kicsapták a pártból. Ám ez a hír pusztán az amerikai hatóságok kiengesztelésére szolgáló ködösítés volt. Griebl egyenesen Bécsbe utazott, ahol dr. Herbert Kulkának, egy zsidó nőgyógyásznak és sebésznek a Reichsratstraßén lévő rendelőjét vette át. Eltekintve attól, hogy Griebl megjelent Lester Dunigan helyettes amerikai szövetségi ügyész előtt, valamint találkozott azokkal az FBI-ügynökökkel, akiket Berlinbe küldtek, hogy 1938-ban elvegyék az affidavitját, a következő hat év során ez volt az utolsó eset, amikor az USA-ban bárki hallott Grieblről.[6]

Maria Griebl követte a férjét Bécsbe, miután 1938 novemberében óvadék fejében szabadon engedték New Yorkban. Közben Griebl eladta a gießeni ingatlant, amit erőszakkal vettek el a Berliner családtól, és a befolyó pénzből a bécsi Dionysius-Andrassy utcában az emigráló Fischer családtól vett egy új építésű apartmanházat. Mariának a férjével való újbóli együttléte nem volt boldog, ezért a házaspár 1939 augusztusában különvált, majd 1942 májusában elváltak. Ignatz feleségül vette a bécsi Helen Forstert, akitől egy nappal a házasságkötés után gyermeke született. Grieblt 1945 augusztusában az osztrák Salzburgban tartóztatták le.

Otto Fischer – annak a családnak a tagja, akiket arra kényszerítettek, hogy apartmanházukat nyomott áron eladják Grieblnek – akkoriban New Yorkban köztisztviselőként dolgozott a hadügyminisztériumban. Amikor az FBI kihallgatta, felidézte, hogy

miután visszafizette a jelzálogot, családja azzal szembesült, hogy az ingatlan eladásából fennmaradó 40 ezer német márkát a náci állam elkobozta. 1946 júniusában az Ausztriai Amerikai Katonai Kormányzat ingatlanokkal foglalkozó szekciója elkobozta a csak kisebb háborús károkat szenvedett ingatlant Griebltől, és visszaszolgáltatta a Fischer családnak.[7]

Ez azonban Griebl háború utáni gondjainak csak egyike volt. 1947. július 20-án a *Neues Österreich* című újságban megjelent egy hirdetés, amelyben felszólították azokat a nőket, akikkel dr. Griebl embertelenül bánt és megalázott, hogy forduljanak a bécsi Regionális Büntető Törvényszékhez. Számos nőtől begyűjtötték bizonyítékként a panaszokat, sokan közülük még akkor is annyira traumatizáltak voltak, hogy nem tudtak tanúskodni a bíróságon. 1948. február 9-én Grieblt a büntető törvényszék kínzással és az emberi méltóság megsértésével vádolta meg. Az egyik nő – akinek ügyét zárt tárgyaláson tárgyalták, és akit csak Frau K-ként neveztek meg – elmondta, hogy Griebl korcsnak nevezte, és a vizsgálat előtt olyan brutálisan bántalmazta, hogy könnyek közt elmenekült a rendelőből. Egy Griebl mellett dolgozó nővér szadistának nevezte az orvost. A bíróság sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy Griebl visszaélései sok nő számára annyira traumatikusak voltak, hogy nem akartak eljönni a bíróságra, egyszerűen csak el akarták felejteni a sérelmeiket. A bíróság eltiltotta Grieblt az orvosi gyakorlattól, maradék ingatlanjait elzálogosították, és nyolc hónapos börtönbüntetésre ítélték.[8]

Kay Moog

Kay Moog, aki Maria Griebl affektált viselkedésű riválisa volt a férje visszataszító érzelmeinek elnyerésében, 1941 februárjában rövid időre visszatért az újságok címoldalára. Ugyanis a Warner Bros. filmvállalattól 75 ezer dollárt követelt, amiért az *Egy náci kém vallomása* című filmben szerinte előnytelenül ábrázolták.

Kay állítása szerint Lya Lys színésznő az Erica Wolf nevű szereplő megszemélyesítésével nyilvánvalóan őt magát mintázta meg, ami számára annyi szorongást okozott, hogy még az is felmerült benne, hogy öngyilkosságot követ el. Abruzzo bíró, akit ez a feltételezés csöppet sem hatott meg, elrendelte, hogy a két nő álljon egymás mellé a tárgyalóteremben, és megállapította, hogy a százhatvannégy centiméter magasságú és szőke hajú Lya Lys és a száznyolcvanöt centiméter magasságú, gesztenyebarna hajú Kay Moog a legkevésbé sem hasonlít egymásra, ezért elutasította Moog keresetét. Kay Moog 1984 decemberében a floridai Palm Beachben halt meg.

Tyler Kent

Tyler Kent 1911. március 24-én született a mandzsúriai Newchangban, ahol apja amerikai konzul volt. Kent kora gyermekkorát a konzuli szolgálat dolgozóinak gyermekeihez hasonlóan Németországban, Svájcban, Írországban és a Bermudákon töltötte. Az atletikus termetű, jó nyelvérzékkel és matematikai tehetséggel rendelkező fiú jó tanuló volt, és a Princetoni Egyetemen kezdte meg tanulmányait. Azonban magányos típus volt, és másodéves korában kimaradt az egyetemről. Ezt követően néhány hónapig a Sorbonne-on orosz nyelvet, a Madridi Egyetemen pedig spanyolt tanult, és 1933-ban tisztviselőként részt vett a Szovjetunióba akkreditált első amerikai nagykövet, William Bullitt csapatának munkájában. Moszkvai tartózkodása során Kent jelleme gyöngeségének, az alkoholnak és a szép nők szeretetének áldozatává vált. Csinos nőkből nem volt hiány, azokat az orosz hírszerzés készségesen biztosította az unatkozó diplomatáknak. Tatjána Ilovajszkaja, szőke NKVD-ügynökkel folytatott viszonyt, akinek az amerikai követségről ellopott dokumentumokat adott át; ennek fejében a hálás oroszok olyan mértékben egészítették ki

szerény fizetését, hogy Kent autót tudott vásárolni, ami az 1930-as évek Moszkvájában igazi ritkaságnak számított.

Kent 1939. szeptember 23-án utazott el Oroszországból, hogy elfoglalja londoni állását. Útközben megállt Stockholmban, ahol találkozott Ludwig Matthiasszal, egy kettős ügynökkel, aki mind az Abwehrnek, mind pedig az NKVD-nek dolgozott. Tőle kapta azt a testes borítékot, amit Matthiasnál láttak, amint néhány nappal később Kent szobájából távozott a Cumberland Hotelben. Kent diplomáciai mentessége révén tudta a borítékot bevinni Nagy-Britanniába, és ha megkérdezték volna annak tartalmáról, azt feleli, hogy abban csak szivarok vannak.

Kent az Isle of Wighton, a Camp Hill börtönben töltötte le büntetését, ahol a hűséges Irene Danischewsky havonta kétszer meglátogatta, azonban Kent azonnal elfelejtkezett a nőről, amint 1945 decemberében repatriált az Egyesült Államokba. 1946-ban feleségül vette Clara Hyattet, a nála 13 évvel idősebb, gazdag örökösnőt, és a következő 30 évét azzal töltötte, hogy sikeresen felélte felesége vagyonát. Kent, aki sohasem érzett bűnbánatot, 1988 novemberében elszegényedve halt meg egy texasi lakókocsi-parkoló hajléktalan lakójaként. Bűntársa, Anna Wolkoff 1947-ben szabadult, és 1973 augusztusában halt meg Spanyolországban, amikor kidobták barátja és Right Club-beli klubtársa, a gyengénlátó Enid Riddell vezette autóból. 1977-ben, amikor Irene Danischewsky meghalt, unokahúga, Helen Mirren színésznő éppen hozzákezdett sikeres karrierje építéséhez.

A KÉMFŐNÖKÖK

Hilmar Dierks

Hilmar Dierks, aki Jessie Jordant is beszervezte az Abwehrhez, 1889. január 5-én született a kelet-frízföldi Leerben. Hivatásos

katonaként 1914 kora őszén részt vett a Franciaországba és Belgiumba történő német bevonulásban, és még az év vége előtt beszervezte az Abwehr IIIB részlege. Kluiters és Verhoeyen holland történészek kiderítették, hogy két alkalommal is próbálkozott kémként bejutni Nagy-Britanniába: egyszer belga hadifogolynak adta ki magát, egy másik alkalommal pedig Svédországon keresztül próbált eljutni Nagy-Britanniába, de mindkét kísérlete kudarcot vallott. Ezt követően abban merült ki a tevékenysége, hogy ügynököket szervezett be és képzett ki, akiknek Nagy-Britanniában kellett kémtevékenységet végezniük, közülük sokan holland matrózok voltak. Dierks első világháborús ténykedéséhez Rotterdamban építette ki bázisát, és a brit titkosszolgálat látókörébe is bekerült. Ügynökei közül hetet, köztük a holland Willem Roost és Haicke Janssent, elfogták, és kivégzőosztag általi sortűzzel a londoni Towerben kivégezték.

1925-ben, amikor Dierks felajánlotta a briteknek kémkedési szolgálatait, éppen fegyverkereskedőnek álcázta magát; ezzel is arra törekedett, hogy beszivároghasson a hadseregbe, és feltehetően kiépített már néhány hírszerzési kapcsolatot, legvalószínűbb, hogy a Német Tengerentúli Szolgálattal. A britek igen bölcsen elutasították Dierks ajánlatát, és az autóbizniszben eltöltött egy évtized után az 1930-as évek közepén Dierks visszatért a hamburgi Abwehr-állomáshelyre, ahol teljes idejű kémtevékenységet végzett.

Kémfőnökként Dierks ügyesen Erich Pfeifferre hárította a Jessie Jordan letartóztatásával és a New York-i kémhálózat 1938-as összeomlásával előállt helyzet kezelésének hibáit. Később tevékenyen részt vett a Lena hadművelet előkészületeiben. Ez a művelet arra irányult, hogy az 1940-re tervezett brit invázió előtt Abwehr-ügynökök egy felderítőcsoportját csempésszék be Nagy-Britanniába. 1940. szeptember 2-án Dierks egy hamburgi borozóban csatlakozott három Lena-ügynökéhez, Werner Wältihez, Karl Theodor Drückéhez és Vera Schalburghoz, hogy megünnepeljék

kiképzésük lezárulását. Azonban az ünneplést követően Dierks még aznap egy autóbalesetben meghalt. Wälti, Drücke és Schalburg Norvégiából hidroplánnal Skóciába repültek, és 1940. szeptember 30-án a hajnali órákban gumicsónakkal szálltak partra Buckie közelében. Az MI5 úgy jellemezte őket, hogy „Dierks cserben hagyta, sőt a farkasok elé vetette" az ügynökeit, és valóban, mindnyájukat hamarosan letartóztatták. Mind Wältit, mind Drückét felakasztották, azonban Vera Schalburgot – aki még a háború kitörése előtt Abwehr-ügynökként sikertelenül tevékenykedett Londonban – internálták, és a Holloway börtönben egy ideig Jessie Jordannal együtt raboskodott. Úgy tudni, hogy 1945-ben visszatelepült Németországba.

Erich Pfeiffer

Erich Pfeiffer kémfőnökre nehezedett a felelősség Griebl, Rumrich és a többiek bohóckodásáért az USA-ban. 1940 júliusában áthelyezték Franciaországba, a németek által éppen elfoglalt Brest kikötővárosába, hogy ott nyisson új Wehrmacht-mellékállomást, később pedig Párizsba és Berlinbe küldték. 1943-ra Pfeiffer kiábrándulttá vált, részben a Sicherheitsdienstthel, a náci párt hírszerzésével való sorozatos konfliktusai miatt. 1944 májusában nyílt alkalma, hogy megszökjön a berlini korrupciós légkörből, miután Erich Vermehren, az isztambuli náciellenes Abwehr-kirendeltség vezetője átállt a britekhez, és Pfeiffert kérték fel, hogy vegye át a posztját Isztambulban. Pfeiffer azonban hamarosan házi őrizetbe került, mert Törökország 1944 augusztusában felbontotta a tengelyhatalmakkal fenntartott kapcsolatait, és csak 1945 áprilisában tudott elutazni Törökországból. A svéd *Drottningholm* óceánjáró fedélzetén Liverpoolba hajózott, ahol őrizetbe vették. Kihallgatták, majd elengedték. Erich Pfeiffer 1959 júliusában a németországi Oldenburgban halt meg.[9]

A KÉMFOGÓK

Edward Hinchley Cooke

Edward Hinchley Cooke brit kémfogó volt sok éven keresztül az MI5 nyilvánosság felé mutatott arca, abban az időben, amikor az MI5 olyan állami szerv volt, amelynek létezését még mindig nem ismerték el hivatalosan. Hinchley Cooke 1894-ben Drezdában született, német anya és brit tanár apa fiaként, aki németes akcentusát később sem tudta levetkőzni, amikor az első világháború idején „csalétekként" belépett az akkoriban MO(5)-nak nevezett hírszerző szervezetbe, ugyanis hadifogolynak álcázta magát, és így tudott hírszerzési adatokat szerezni a német hadifoglyoktól. A két világháború között változatos feladatokat látott el, egy ideig David Lloyd George miniszterelnök tolmácsaként dolgozott, majd négy éven keresztül üzletemberként a fegyvergyártó-óriás Vickersnél. A birminghami városi rendőrségnél is alkalmazásban volt egy ideig. Mielőtt visszatért az MI5-hoz és a titkosszolgálat világába, állítólag ügyvédi képesítést is szerzett. 1945-ben feleségével, Dorával a Deal közelében lévő Kingsdown Wellington Parade tengerparti vidékére vonult vissza nyugdíjas éveire, és Kent grófság katonai ügyeinek intézője lett. Edward Hinchley Cooke 1955. március 3-án, mindössze 61 évesen szívrohamban halt meg. Hinchley Cooke nagyon magának való ember volt, akit még napjainkban is – amikor már sok olyan aktát megnyitottak, amelynek ő is résztvevője volt – némiképpen rejtélyes figurának tartanak.

Leon Turrou

Leon Turrou 1939 nyarán utazott Európába, hogy az *Egy náci kém vallomása* című könyvét reklámozza. Július 16-án hajózott haza Le Havre-ból, épp amikor az európai kontinens a háború felé

sodródott. Az USA-ban azt tartotta feladatának, hogy sok beszédet tartson a nyilvánosság előtt azzal a céllal, hogy figyelmeztesse az amerikaiakat a háború veszélyeire, amennyiben Európa a nácik fogságába esne.

Leon Turrou felesége, Teresa 1942. május 1-jén halt meg westburyi otthonukban. Egy évvel később Leon újoncként belépett a katonai rendőrség testületébe. Régi ellensége, J. E. Hoover bárdolatlan beavatkozása ellenére gyorsan hadnagyi rangot kapott egy másik, magas rangú ex-FBI-os ügynök, Mel Purvis segítségével, aki szintén összetűzésbe került az FBI igazgatójával, és aki révén a gengszter John Dillingert elérte a végzete.

1943 augusztusában érkezett a hír, hogy Turrou kisebbik fiának, a tüzér alhadnagy Victornak a gépe Olaszország déli részén találatot kapott, és a fia meghalt. 1944 májusában Leon és másik fia, Edward megtalálta a kisebbik fiú holttestét, és eltemették a Nettunóban lévő amerikai katonai temetőben. A háború után Leon újranősült, és belépett a párizsi központú, a háborús bűnösök és biztonságot fenyegető gyanúsítottak központi jegyzékét vezető testületbe (Central Registry of War Criminals and Security Suspects, CROWCASS). A szervezet célja az volt, hogy a körözött nácikat elfogják, köztük olyanokat is, akiket a CIA szervezett be, hogy a szovjet blokk ellen kémkedjenek. Turrou 1949-ben a francia fővárost választotta új otthonául, ott is halt meg 91 éves korában, 1986-ban.[10]

Florence Johnson

Florence Johnson, az özvegy broadstairsi háziasszony és szállásadónő, akinek otthonát 1935-ben Hermann Görtz és Marianne Emig kibérelte, békésen éldegélt Broadstairsben 1951 áprilisában bekövetkező haláláig. Háza, a Stanley Roadon fekvő „Havelock" még ma is áll, bár sokat változtattak rajta.

Mary Curran

Mary Curran, a kémfogó, bátor és elszánt háziasszony eltökéltségének köszönhető, hogy felfedezték Jessie Jordan abwehres postafiókját Dundeeban, és ez oda vezetett, hogy az USA-ban, Prágában, Írországban és Franciaországban működő náci kémekre is fény derült. Azonban Mary Curran vitába keveredett az MI5-val és a dundeei rendőrséggel, mivel férjével együtt jutalmat kértek a Jessie Jordan-ügyben nyújtott segítségükért. Az MI5 és a dundeei rendőrség azt válaszolta, hogy Mr. és Mrs. Curran csak hazafias kötelességét teljesítette, és különben is eladták már a történetüket az újságoknak. Bár az MI5-nak és a dundeei rendőrségnek részben igaza volt, Mary és John Curran kispénzű, munkásosztályból származó emberek voltak, és négy kisgyereket neveltek. Azt sem tudhatták, hogy az MI5 már 1937 júniusa óta tudott Jessie Jordanról, vagyis öt hónappal korábban, mint hogy Mary riadóztatta őket a dundeei kapcsolat miatt, ezért Curranék érthető módon fontosabbnak képzelték saját szerepüket, mint amilyen az valójában volt. Végül 1939 májusában megállapodtak abban, hogy 20 angol fontot fizetnek nekik, amit át is vettek. Mary Curran 1988-ban, férje, John pedig 1971-ben halt meg.[11]

Jegyzetek

Előszó

1 KV2/267. Paillole: 2003, 83–89. o. Paillole cikke a *Historamá*ban, 35. különszám, 78–83. o.
2 Daladier-t nem lőtték le. A háború után visszatért az aktív politizáláshoz, és 1970-ben az ágyában halt meg. Hamburg-Amerika Line, idézi May: 2000, 168. o. Lásd még: Horne: 1990, 4. fejezet és Wheeler-Bennett: 1963.
3 KV2/267. *L'Ouest-Éclair,* 1939. március 5. Paillole: 2003, 83–89. o. *Historama,* 35. különszám, 78–83. o.
4 Jeffery: 2010, 290–300. o.

1. A bolond őrnagy

1 KV 2/871. KV 2/872. *The Times,* 1930. augusztus 16. és 1931. március 10. A brit Indiában, 1912-ben született Harold Adrian Russell Philby beceneve „Kim" volt, Kimball „Kim" O'Hara után, aki fiatal ír árvaként az oroszok ellen kémkedett Indiában Rudyard Kipling 1901-ben megjelent, névadó regényében.
2 Draper: 1962, 120. o. és elszórva.
3 KV 2/871. Draper: 1962, 126. o.
4 A találkozót Lady Margaret Dalton szervezte, a hírneves ügyvéd, Sir Cornelius Dalton 83 éves özvegye. Lady Dalton unokaöccse, Hugh Winston Churchill háborús kormányának tagja volt, a háború után pedig pénzügyminiszter lett.
5 Draper nácipárti leveléhez lásd *The Times,* 1932. december 3. KV 2/954.
6 Draper: 1962, 137–142. o.
7 Draper, uo. Andrew: 2009, 209–210. o. Harker azért vett részt az interjúban, mert az MI5 német szakértőjét, Edward Hinchley Cooke-ot nem tudták elérni. KV 2/3534.
8 A sok nyelven beszélő Hinchley Cooke 1894 januárjában született a németországi Drezdában, brit apa és német anya gyermekeként. Az akkori MO(5) 1915-ben szervezte be besúgónak, és a brit hadifogolytáborokban németnek adva ki magát, információt gyűjtött a foglyoktól. További karrierjének részletei homályosak, de 1919 januárjában hírszerzési küldetésen

volt Írországban, majd Lloyd George miniszterelnök tolmácsa volt a Spa konferencián 1920 júliusában, és ugyanabban az évben a drezdai brit konzulátus érzékeny, háború előtti anyagait nézte át. FO 371/4842. KV 2/952.

9 A hat mérnök az MI6-hez kötődött, főnökük, a Metropolitan-Vickers Electrical Export Company moszkvai képviselője, valamint az MI6 hosszú időn keresztüli ügynöke, Charles Richards révén. A moszkvai koncepciós perben ötüket találták bűnösnek, de néhány hét múlva szabadon bocsátották őket. Richards elmenekült a moszkvai razzia elől, ám 1941 januárjában egy brazil kereskedelmi küldetés során, rejtélyes körülmények közt, úszás közben vízbe fulladt.

10 KV 2/174.

11 Uo.

12 *Daily Express,* 1933. május 12.

13 Az elfogott levelezésben Marie-Louise nevét hibásan Marie-Luise-nak írták.

14 1933. április 21-én, nem sokkal azután, hogy Baillie-Stewartot bebörtönözték, Silvester levelet kapott egy Elise Schulz nevű nőtől Berlinben, aki arra kérte őt, hogy ne próbáljon kapcsolatba lépni Marie-Louise-zal, mert kémként tartják nyilván.

15 *Illustrierte Kronen Zeitung,* 1933. december 31.

16 Frogét Stanislas Krauss, az Abwehr lengyel származású ügynöke azonosította, és akkor fogták el, amikor a francia tiszteknek kínált alacsony kamatra hitelt, ami zsarolhatóvá tette volna őket. Kraussnak a holland kontaktjával folytatott, elfogott levelezése rendkívül hasonló volt Baillie-Stewart Marie-Louise-hoz írt leveleihez és Frogé levélváltásához Germaine-nel. Delmer: 1961, 202. Kk.

17 Geissmann bárkinek hajlandó volt dolgozni, aki eleget fizetett, behatolt a cseh, a lengyel és az amerikai titkosszolgálatba is, miközben az Abwehrnek dolgozott. Az MI6 1945-ben egy H. A. R. „Kim" Philby nevű ügynököt rendelt az ügyéhez. KV2/1457.

18 Gordon Switzet 1931-ben New Yorkban szervezte be Lydia Stahl szovjet ellenőre, a GRU illegális ügynöke, Moishe „Manfred" Stern. Londonban, ahol Switzék 1933-ban éltek a szovjetek költségére – továbbá Dylan Thomas íróval és Augustus John művésszel barátkoztak a The Pheasantry nevű, a Kings Roadon lévő éjszakai klubban –, a nyomozás egy rejtélyes orosz ellenőrző ügynökre irányult, akit csak „Frank"-ként ismertek. KV 2/1586. KV 2/1587. KV 2/1588.

19 Ingrid Bostrom helsinki masszőr, az egyik GRU-ügynök, akit az EKP hallgatott ki, vallomásával olyan bizonyítékot szolgáltatott, amely megoldotta Volter Asplund, a finn állami fegyvergyár, a Lapua/VPT műszaki igazgatója 1932. áprilisi meggyilkolásának kérdését. Bostrom szerint egy GRU-ügynök az Asplund család házvezetőnőjének, Jenni Anttillának udvarolt, és rávette, hogy sörben oldott nyugtatót adjon be a munkaadójának. Ezért Asplund olyan kába volt, hogy nem vette észre, hogy titkos iratokat loptak el, de egy második adag nyugtató (valószínűleg scopolamin arzénnel keverve), amit akkor adtak be neki, amikor visszacsempészték az aktákat, már megölte. Bostrom vallomásának hatására Jenni Anttilla is beismerő vallomást tett, és 15 év börtönbüntetésre ítélték.

20 KV 2/177. KV 2/183. KV 2/1586. A Baillie-Stewarttal való feltételezett kapcsolathoz lásd *The Daily Telegraph,* 1933. december 23. A német Marie-Louise azonosításához lásd *The People,* 1936. december 6., a sztorit több amerikai lap is átvette, köztük a *The Pittsburgh Post-Gazette* 1942. január 8-án.

21 Harker beszámolójában Draper kihallgatásáról az áll, hogy De Trairup számolt be erről Kellnek. Az orosz kapcsolat pontos jellege az MI5 vezetőjéhez rejtélyes. A hivatalos történészi verzióhoz lásd Andrew: 2009, 210. o.

22 De Trairup 1938-ban rágalmazási pert nyert a brit helyi lap, a *Wolverhampton Express & Star* ellen, amely azzal vádolta meg, hogy értékes műkincseket csempészett ki a polgárháborús Spanyolországból. A terv feltűnő hasonlóságot mutat a korábbi aranycsempészési üggyel, beleértve a charter jacht használatát is, de egy formai kérdés miatt sikerült De Trairupnek tárgyaláson kívüli megegyezésre jutnia. Lásd KV2/952. Andrew: 2009, 210. o. KV 2/952. KV 2/954. J 13/15867. J 107/145. *London Gazette,* 1934. január 9.

23 KV 2/952.

24 Még mindig sokan, „a győztes mindent visz" klasszikus esetének és Németország szélsőjobbra tolódása okának tekintik a szövetségeseknek fizetendő jóvátételt, pedig az csak töredéke volt a károknak, amelyeket a német agresszió a franciáknak és a belgáknak okozott, és csak akkor hajtották be, amikor úgy ítélték meg, hogy Németország már képes fizetni. Mire a teljesítést 1932-ben felfüggesztették, Németország 21 milliárd aranymárkát fizetett, az eredetileg követelt 132 milliárdnak mindössze 16 százalékát.

25 Csapajevszk azóta is a Föld egyik legszennyezettebb területe, a talaj arzénkoncentrációja a nemzetközileg megszabott maximum nyolcezerszerese. A koraszülések száma itt az orosz átlag háromszorosát teszi ki, valamint a gége-, máj- és vesedaganatok száma is nagyon magas, és a gyerekek nagy számban (pontos adat nincs) szenvednek a „patológiás öregedés és szellemi fogyatékosság" tüneteitől. 1928. május 28-án egy 11 ezer literes foszgéntartály robbant fel Hamburgban, a Stoltzenberg vegyiművekben. Szerencsére vasárnap volt, ezért csak 11 ember halt meg, és 369 szenvedett

sérüléseket. A németek állítása szerint a gáz az első világháborúból származott, de az MI6 szerint a tartályt 1924-ben gyártották. Centre for Defense Studies, *Russia Weekly*, 38. évf., 1999. március. Nekrich: 1997, 52–55. o. Sajtóbeszámolók 2008. április. Ziemke: 2004, 175–176. o. Wala: 2001, 267–268. o. Mahnken: 2002, 144. o. és elszórva.

26 Az Abwehr korai történetéhez lásd Kenneth Campbell: Major General Friedrich Gempp, German Intelligence Leader, *American Intelligence Journal*, 25. évf., 1. sz. (2007. nyár), 75–81. o. Továbbá: Höhne: 1979, 153. o. és elszórva, valamint az Überseedienstheż KV 2/1116.

27 Uo. WO 372/19/80613. *Lancashire Evening Post*, 1896. augusztus 21.

28 Stott egyik első megbízása a fanatikusan antikommunista Makgilltől az volt, hogy szivárogjon be a Vasutasok Nemzeti Szakszervezetébe, és szabotálja az országos vasúti és dokkmunkássztrájkot úgy, hogy azt mondja nekik: a Liverpool Lime állomáson lévő szakszervezeti vezetők nem vesznek részt a sztrájkoló bányászokkal szolidáris megmozdulásban. Stott hazugságára fény derült, de csak 1921. április 15. után. Ezt a dátumot a brit baloldal „fekete péntek"-ként tartja számon, ugyanis ekkor bomlott fel a vasúti, szén- és hajógyári munkások hármas szövetsége. Kenneth Stott mindössze 349 angol fontot hagyott hátra halálakor, 1959-ben. Esther Jeanne Le Roy Londonban született belga szülők gyermekeként 1897-ben, divatáruüzletet vezetett, és Walesben halt meg 1971-ben. KV 2/1116. Bennett: 2009, 74–77. o. *North Wales Weekly News*, 1971. május 20., népszámlálási adatok.

29 Friedrich Gempp tábornokot előléptették az Abwehrből 1927-ben. 1943-as nyugdíjazása után, 70 évesen, szovjet fogságban halt meg 1946-ban. Campbell: 2007.

30 KV 2/391. Brammer: 1989, 23. o.

31 KV 2/365.

2. Hóhér, tedd a dolgod!

1 L. forrás: A berlini francia követségen 8 dossziényi német újrafegyverkezéssel kapcsolatos hírszerzési anyag található az 1933. június – 1934. április időszakra. Von Natzmert és Von Iénát a korabeli német sajtó szerint azzal vádolták, hogy repülőgépeknek és azok motorjainak a mérnöki terveit lopták el. Sosnowskit nyomban bebörtönözték, amint visszaért Varsóba, mivel a Gestapo azzal ijesztette meg az erősen paranoiás lengyeleket, hogy kettős ügynök lehet. További sorsa homályba vész, vagy a szovjet Gulagon halt meg, vagy a varsói felkelés során 1944-ben. Lásd Peter Jackson: French Intelligence and Hitler's Rise to Power, *The Historical Journal*, 41. évf., 3. sz. (1998. szeptember), idézi SHAT, 7N 2594, Documents L.I 2, 1933. okt. 30. 795–824. o. Stehlin: 1964, 24–26. o.

2 A berlini lefejezések középkori, barbár szokása világszerte rémületet váltott ki. Gröpler bárdja néhány hét múlva újra lesújtott, ezúttal a Reichsmarine rejtjelező tisztjére, Egon Breszre. Van egy Leica filmtekercs, a felvételeken valószínűleg az Enigma-C rejtjelezőgép napi haditengerészeti kódkönyve látható, amit Bresz lakásában találtak azután, hogy „a barátnője több pénzt költött, mint ami feltételezhető egy jelentéktelen tiszt szíve hölgyétől". Ha Bresz a lengyel hírszerzésnek dolgozott, akkor nem véletlen, hogy 1935. július 3-án fejezték le, ugyanazon a napon, amikor József Beck lengyel külügyminiszter Berlinbe érkezett hivatalos látogatásra. KV 2/267.

3 A Reichswehr hazaszállíttatta Amlinger kapitány holttestét Oroszországból, egy „gépalkatrészek" feliratú ládában, és sajtóközleményt tett közzé, mondván, nyakát törte egy autóbalesetben. Özvegyének öngyilkossága leleplezte a hazugságot. *Manchester Guardian*, 1926. december 3. Wala: 2001, 267. o. és elszórva. Ziedler: 2006, 182–183. o.

4 Warrington Dawson (a párizsi amerikai nagykövetség különleges titkára): *The True Condition of French Aviation*. 1933. március 24. https://www.fold3.com/image/46692775. Lásd még Edward W. Bennett: *German Rearmament and the West, 1932–1933*, Princeton University Press, 2015.

5 CAB/24/249 Parancsnoki iratok 113(34), Memorandum by Secretaries of State for War and Air, and the First Lord of the Admiralty, 1934. április 20.

6 Lásd Smith: 2011, 20. fejezet a légvédelmi minisztérium készségességére, amely az admiralitás vágyvezérelt gondolkodásával párosult Németország titkos tengeralattjáró-programjáról. Lásd még Richelson: 1997, 83. o. és Kershaw: 2004, 1–2. fejezet.

7 A francia hírszerzési adatok kiszivárogtak Dorothy Woodman baloldali újságíróhoz – korábbi szüfrazsettheż és a *New Statesman* szerkesztőjének, Kingsley Martinnak a szeretőjéhez – is, aki ezt egy jövőbe látó, de azóta rég elfeledett könyvben írta meg: *Hitler Rearms: An Exposure of Germany's War Plans*, megjelent 1934-ben. Lásd még Overy: 1975, Jackson: 1998, Wark: 1982, Wark: 2010, 38. o. Deist et al.: 1990, 481. o. és elszórva. Royal Commission on the Manufacture of and Trading in Arms, 1935/36, Minutes of Evidence, Cmd. 5292. Idézi Edgerton: 2006, 42. o. Cabinet Report by the Ministerial Committee on Disarmament, 1934. július, in CAB/24/250. KV 2/971. A kémkedési tilalomhoz Nagy-Britanniában lásd Brammer: 1989, 93. o.

8 Sempill, aki a Birodalmi Japán Tengerészetnek is kémkedett, a Japán Társaság tagja volt, és nem tudott róla, hogy egyik társa, Vernon Kell ezredes, akinek valamilyen álcázott állása volt a hadügyminisztériumban,

valójában az MI5 vezetője. Csak azért kerülte el a vádeljárást, mert az ellene szóló bizonyítékokat az elfogott japán táviratokból szerezték. Dr. Brett Holman: *The Next War in the Air: Civilian Fears of Strategic Bombardment in Britain, 1908–1941*. Doktori dolgozat (University of Melbourne, 2009). Lásd még dr. Holman kitűnő weboldalát: http://airminded.org/.

9 Egy meg nem nevezett Abwehr-tiszt, idézi Leverkuehn: 1954, 93. o. Mind a szöveg, mind a kontextus Erich Pfeifferre utal. Lásd még Leverkuehn: 1954, 81. o. Andrew: 2009, 133. o. és elszórva.

10 Partra szállási kártyák, DPP 2/314.

11 Görtz érthető módon úgy akarta beállítani dél-angliai útját, mint ártatlan utazást; később azt mondta, hogy ő és Marianne a baleset idején a The Lizardot akarták megnézni, Nagy-Britannia legdélibb pontját. Ha ez lett volna a céljuk, ahhoz óriási kerülőt tettek. Lásd az útitervüket: CRIM 1/813.

12 Indulási és érkezési kártyák, hotelszámla az 1935. augusztus 23–28. közötti napokra (Hospiz am Gendarmenmarkt, Berlin). Görtz óvatosságból nem szólt a hitelezőinek arról, hogy újra Németországban van. Lásd a levelét dr. Heinrich Rohlhoz,1935. augusztus 31. A csomagjában talált számla szerint Görtznek három tekercs előhívott filmje és 52 arról készített nagyítása, valamint két részleges nagyítása volt. CCRIM 1/813. KV 2/1319.

13 Levél a Barclays Bank nemzetközi fiókjától, 168 Fenchurch Street, London, 1935. november 23-i dátummal. KV 2/1319.

14 Görtz rendőrségi vallomása 1935. november 18-i dátummal. CRIM 1/813. KV 2/1319.

15 RAF Manston Operations Record Book AIR 28/512.

16 Eitelt egy vámtiszt szervezte be, aki hajlandó volt szemet hunyni a devizacsempészése fölött, ha Eitel amerikai újságokat hoz neki New Yorkból. Néhány héttel később, amikor dr. Ederhoffal együtt meghívta Eitelt ebédre Brémában, arra kérték: gyűjtsön információkat a francia és az amerikai parti védelemről és haditengerészeti járművekről, amikor Cherbourg-ban és New Yorkban lesz. Eitel egy egész napot töltött Ederhof brémai irodájában, részletes utasításokat kapott, és a végén megtudta, hogy Ederhof valódi neve Erich Pfeiffer, az álneve pedig „Spielman". KV 2/267. KV 2/384.

17 Wilhelm és Auguste Lonkowski 1929. február 7-én érkezett Ellis Islandre az *SS Berlin* utaslistája szerint, lásd Ancestry.com. Turrou: 1939 megjegyzi, hogy Lonkowski munkahelye az USA-ban töltött ideje alatt 1928-ban az Ireland Aircraft Co., Roosevelt Field, Long Island volt, de nem ad meg forrást. Otto Voss, aki szintén az Abwehr kémje volt, 1928. október 22-én emigrált az USA-ba, és az Ireland Aircraftnál kezdett dolgozni, megerősítette, hogy „megérkezése után hamar" megismerte Lonkowskit, amikor mindketten az Ireland Aircraftnál dolgoztak 1929-ben. Az FBI kihallgatásán Lonkowski amerikai sógora, Ernest Beck megerősítette, hogy Lonkowski először 1929-ben utazott az USA-ba. NARA. FBI HQ file 65–748–783, 95–98. o.

18 NARA. FBI HQ file 65–748–78. 28. o. és elszórva.

19 Gudenberg és Voss, akik egykorúak voltak, a *Deutschland* nevű hajón utaztak el Hamburgból, és 1928. október 22-én érkeztek meg Ellis Islandre. A *Deutschland* utaslistájához lásd via Ancestry.com.

20 Gudenberg nem emlékezett Lonkowski buffalói első látogatásának dátumára, amikor az FBI 1938-ban kihallgatta, de az *Europa* óceánjáró feljegyzései és személyzeti listája szerint 1935 első heteiben lehetett.

21 NARA. FBI SAC beszámoló 1938. július 7., lásd Bureau HQ file 65–748–783, 99–102. o. Turrou: 1939, 145. o. és elszórva.

22 NARA. FBI SAC beszámoló 1938. július 7., lásd Bureau HQ file 65–748–783, 99–102. o. Turrou: 1939, 152. o. és elszórva.

23 Nem Lonkowski volt Putnam Valley-ben az első kém. 1780 szeptemberében az amerikai katonák Tarrytown falu közelében elfogtak egy John André nevű őrnagyot, az amerikai köpönyegforgató Benedict Arnold tábornok küldöttét, akit később felakasztottak. A német kapitány, akinek a hajójára a Lonkowski házaspár fel akart szállni, eleinte nem akarta őket felvenni. A helyzetet az oldotta meg, hogy Lonkowski felhívta Grieblt, aki táviratozott Pfeiffernek, ő pedig kapcsolatba lépett a kapitánnyal, és a segítségét kérte. Lásd KV 2/384.

3. A BUNGALÓ GESZTENYEBARNA SZÉPSÉGE

1 KV 3/1319.

2 Uo.

3 A Kent Police Museum információja, 2012. december 6.

4 KV 3/1319.

5 Nigel West az MI5-ről írt könyvében (első kiadása 1981, új kiadása 2019) rosszul adja meg az események időrendjét a Görtz-ügyben. Nem említi, hogy milyen fontos szerepet játszott Marianne Emig, nem utal Kenneth Lewisra sem. Érdekes módon az MI5 hivatalos történésze, Christopher Andrew professzor *The Defence of the Realm – The Authorized History of MI5* (Allen Lane, 2009) című alapművében nem foglalkozik a Görtz-üggyel, ami pedig a két háború közti időszak legfontosabb biztonsági szolgálati ügye volt. Andrew: 2009. West: 1981.

6 Az MI5 női alkalmazottjai Thomas Argyll Robertsonnak a „nadrágmániás" gúnynevet adták skót kockás nadrágja után, amit a Seaforth Highlanders tisztjeként viselt. Robertson életrajzírói valamiért nem említik

közreműködését a Görtz-ügyben, pedig ez volt az első fontos esete. Frank Foley-t, az MI6 berlini kirendeltségének vezetőjét kérték, hogy nyomozzon Suhr után, de csak annyit tudott kideríteni, hogy Suhrnak lehetett valamilyen hivatali tisztsége, mert a náci devizakiviteli szabályozás szinte lehetetlenné tette ilyen magas összeg külföldre történő utalását. Később a Luftwaffe hírszerzési tisztjének egyik álneveként azonosította a francia Deuxième Bureau az „Otto Suhr"-t. Lásd Eliott: 2011. KV 2/1319.

7 Josephine Lewis (leánykori nevén Becker) Párizsban, német apa és brit anya gyermekeként született. Ő és férje, a Harley Streeten orvosi rendelőt fenntartó sebész, John Lewis már 9 éve elváltak. Kenneth Lewis az itt leírt események előtt öt évvel látta utoljára az apját. Josephine Lewis származására lásd az 1891-es és az 1911-es népszámlálást, Kenneth apjával való kapcsolatáról pedig lásd KV2/1319.

8 A belügyminisztérium elfogatási parancsához lásd in KV 2/1319.

9 Lewis vallomása, KV 2/1319.

10 DPP 2/314.

11 KV 2/1320.

12 Görtz USA-ba és Las Palmasba tett utazásának adatait lásd online: Ancestry.com.

13 Lásd pl. RAF Expansion – Six New Bomber Squadrons, *The Times,* 1935. április 10., Royal Air Force – Six New Flying Training Schools, *The Times,* 1935. július 5., valamint Royal Air Force – Contracts For New Base, *The Times,* 1935. július 15., négy nappal az előtt, hogy Görtz partra szállt Southamptonban.

14 A Görtz iratai között letartóztatása után talált két levél Rahardttól (Portnall Road 4., Paddington, London) 1935. október 30. és 31. keltezésű. Lásd KV 2/1319.

15 Görtz CV lásd KV 2/1320. Lásd még: *Niemeyers Zeitschrift für Internationales Recht.* T. XXXI. Fasc. 1–4 (1929) és *Hanseatische Rechts- und Gerichts-Zeitschrift,* 1931. július, 427. o. és elszórva. A Siemens Concern brit ága később célszerűnek tartotta, hogy letagadja, hogy bármi kapcsolata lett volna Görtzcel, lásd a Siemens Brothers & Co. levelét, 1935. november 29., in KV 2/1319, valamint a rövid összefoglalót a működéséről, in KV 2/3313.

16 Nicholls karrierjéhez a Pavlova-társulattal vö. korabeli útirajzokat és sajtócikkeket. A Southamptonból New Yorkba hajózó *America* 1923. szeptember 27-i utaslistájához lásd BT27/1033 via Ancestry.com. Ebben Sylvia megadja a címét: Opera House, Covent Garden, de a koráról hazudik, 17 évesnek vallja magát, holott 1908. szeptember 15-én született egy jómódú mérnök lányaként, így csak 15 éves volt. Amikor visszatért Ausztráliából a *„P&O" Narkunda* fedélzetén, 1926-ban, Anna Pavlova címét adta meg: Ivy House, Golder's Green. A hajón a 18. születésnapját töltötte be, ekkor 19-nek mondta magát. Sylvia Haybrookkal való enyelgése után visszatért a színházhoz, varietékben lépett fel, amilyen például a The Co-Optimists, Stanley Hollowayjel, a Fol-de-Rolsszal és a The Bouquetsszel. Időnként szerepelt a BBC-ben is. 1983-ban halt meg.

17 *New York Evening Post,* 1931. június 15. *The Pictorial Review,* Albany, New York, 1951. február 25.

18 Starr Faithfull halála rejtély maradt. Egy szerző felvetette, hogy talán gengszterek ölték meg, akik igazából Andrew J. Peterst, Boston polgármesterét és korábbi pénzügyminiszter-helyettest, Starr tönkretevőjét akarták megzsarolni, és ehhez kerestek információt. Rudolf Haybrook (1898–1965) házát megszállták a riporterek, nevének kezdőbetűi, valamint annak a megállapításnak alapján, amit Starrnak a londoni szállodájában hagyott naplójában találtak, ami szerint Haybrook „túl durva volt". Lásd a korabeli sajtó cikkeit és Jonathan Goodman: *The Passing of Starr Faithfull,* Kent State University Press: 1996. CRIM 1/813.

19 McLeish v McLeish & Haybrook J 77/2926/498.

20 A nemzetközi visszhanghoz lásd ...cette affaire d'espionage sensationelle, *Le Matin,* 1935. november 20., valamint *Daily Express,* 1935. november 22.

21 Smith vallomása 1936. január 11-én, lásd KV 2/1320.

22 Kell üzenete Atkinsonnak, 1935. december 6., lásd KV 2/1319.

23 Josephine Lewis a *Daily Sketch* riporterének, megjelent 1935. november 20.

24 KV 2/1319.

25 Thost már 1930. októberi megérkezése óta szálka volt a britek szemében, 1935. október 29-én, 11 nappal Görtz harwichi letartóztatása előtt pedig kiutasították az országból. Az egyik, „Havelock"-ból származó bizonyíték, amit nem lett volna célszerű a bíróságon bemutatni, Paul Rykens nácibarát holland üzletember levele volt, aki az Unilever konglomerátumot megalapította.

26 Sir Reginald Powell Croom-Johnson (1879–1957) 1938-ban lemondott Somerset parlamenti mandátumáról, mivel kinevezték a legfelsőbb bíróság King's Bench részlegének bírójává.

27 A DPP Kellnek 1946. március 10-én, in KV 2/1319. *Daily Mirror,* 1936. március 10.

28 Ötrészes, „Brigitte" című cikksorozat, szerzője dr. Hermann Görtz, *News Chronicle* 1936. március. KV 2/2642.

29 „Afféle alkoholista", Pfeiffer az MI5 kihallgatóinak, Camp 020, belső jelentés, 1945. október. KV 2/267.

30 A Pratt & Whitney szerződés 2020-as értékben megadva. 1967-ben az amerikai ipari óriás, az ITT eredményesen perelte az amerikai kormányt 25 000 000 dollár értékű kártérítésre, amiért a háború alatti náci Németországgal folytatott üzleti érdekeinek kárt okozott. Ezen belül 5 000 000 dollárt perelt az USA hadserege légierejének bombázói által a Focke-Wulf-gyárakban okozott kárért, amelyben az ITT-nek részesedése volt, és ahol ugyanazokat a repülőket építették, amelyek az amerikai légierő bombázói közül sokat lelőttek. Az USA-ban a német hírszerzés által gyűjtött felesleges információkhoz lásd Thomas H. Etzold: The (F)utility Factor: German Information Gathering in the United States, 1933–1941, *Military Affairs*, 39. évf., 2. sz. 1975. április.

31 Erhart Milch tábornok, Hermann Göring helyettese részt vett az 1936. júniusi légi bemutatón a Londontól északra fekvő Hatfieldben, ahol több RAF-repülőgépet mutattak be, köztük a Hawker Hurricane és a Supermarine Spitfire gépeket. Befolyásos brit pilótákkal, köztük a nácibarát japán kémmel, Lord Sempill-lel a londoni Carlton Hotelben vacsorázva, Milch azzal döbbentette meg a RAF tisztjeit, hogy rákérdezett, hogyan haladnak a titkos, rádiólokációs, új nevén radarral végzett kísérleteik.

32 Az MI5 sajnálkozva megjegyezte, hogy Pye-Smith csak 10 font átvételét ismerte be abból a 20-ból, amit egy futár vitt el neki 1936 novemberében. Lásd KV 3/007. KV 2/365.

33 Hét pontban kérdeztek rá, hogy mi volt a francia hivatalos reakció arra, hogy Ausztriában leverték a náci összeesküvést, de csak azt követően, hogy Engelbert Dollfuss, a náciellenes érzelmű kancellár ellen merényletet követtek el. Berlint aggasztotta, hogy a párizsi royalista emigránsok nyomására Párizsban Dollfuss utódját, Kurt Schuschniggot támogatják abban, hogy visszaállítsa a Habsburg Monarchiát. Hitler semmit sem akart kevésbé, mint az osztrák monarchia újjáéledését. Ki lehetett volna jobb Bernhubernél, akinek jó kapcsolatai voltak az Elysée-palotával, hogy kiderítse, mit akartak a franciák Bécsben? Armand Avronsarthoz (sz. Anton Gorecki néven, Lengyelországban, 1904–1983) lásd *Miroir du Monde*, 265. sz., 1930. március 30.

34 Uo.

35 Bernhuber eleinte Belgiumban és Lengyelországban kémkedett az I. világháború során, majd egy bécsi éjszakai bárban zongorázott néhány hónapig a háború után, mielőtt Spanyolországba küldték, ahol fedett ügynök volt, állítólagos dohánykereskedőként. Párizsban 1934-től playboyként és állítólagos gyógyszerkereskedőként működött, közben a francia kormány ellen kémkedett. Lásd *Miroir du Monde*, 265. sz., 1930. március 30. Dina Saronni interjúi és a tárgyalás átiratai, lásd *Le Matin, Figaro* stb.

36 France-Marguerite Labbatut holttestét a tenger kisodorta aznap reggel, és elvitték, hogy eltemessék. Öngyilkossági hírek, *New York Times* és a *Petit Parisien*, 1936. augusztus 30. Hussinger, a házaspár Abwehr-összekötője rejtélyes módon eltűnt, letartóztatása után Altmayert kicserélték egy német fogságban lévő francia kémre 1937 decemberében, karácsony napján. Lásd *Étoile de l' A.E.F.*, 1936. augusztus 16., részletes leírást ad a később hírhedtté vált esetről.

37 KV 2/267. KV 2/1924. KV 2/1925. KV 2/2277. KV 2/2278. KV2/83. Lásd még Etienne Verhoeyen: *Spionnen aan de achterdeur: de Duitse Abwehr in België 1936–1945*, Maklu-Uitgevers nv, Antwerpen, 2011 (Governance of Security Research Report Series [Gofs], IV. köt.). Az Eben Emael erőd elestéről lásd Horne: 1990, 9. fejezet. Továbbá Major Thomas B. Gukeisen: *The Fall of Fort Eben Emael: The effects of emerging technologies on the successful completion of military objectives.* Research paper by US Army, University of South Dakota, 1993.

38 Sebag-Montefiore: 2000, 46. o. és elszórva.

39 Gestapo-ügynököket is gyanúsítottak a náciellenes emigránsok 1935-ös, londoni halála ügyében is, így pl. Dora Fabian és a korábbi Reichstag-képviselő, Mathilde Würm esetében. Lásd Barnes J. & Barnes P.: 2010, 6. fejezet. Továbbá Michael Geyer: National Socialist Germany: The Politics of Information, in Ernest K. May (szerk.): *Knowing One's Enemies: Intelligence Assessments Before the Two World Wars.*, Princeton University Press, 1984.

40 Izgalmas Abwehr III emlékeztetőt adtak ki 1935. március 8-án a következő megállapítással: „A hivatali titkok őrzőinek magánélete állandó felülvizsgálatot igényel, mind a szolgálatban lévőknél, mind a leszerelteknél." Lásd *Abw. III Merkblatt über Spionage, Spionageabwehr und Landesverrat*, idézi Höhne: 1979, 188. o.

41 Leverkuehn: 1954, 90. o. KV 2/267.

42 Pfeiffer ügynökei közt voltak Ludwig Dischler korábbi beszervezettjei: Ulrich Blum, a versailles-i szerződést megszegve tengeralattjárókat építő holland Ingenieurskantoor voor Scheepsbouw műszaki igazgatója, valamint a német születésű Ludwig „Louis" Fischer, aki a Damco Scheepvaart Maatschappij belföldi hajózási cég rotterdami irodájában dolgozott. Ugyanezt a Fischert adták meg Christopher Drapernek kontaktcímként két évvel korábban. Lásd KV 3/209. KV 2/267. Höhne: 1979, 182. o.

43 KV 2/267, KV 3/205. Newman-Hall beszámolójához Nicholsonnak lásd KV 2/1924. Arra, hogy miért csodálta Pfeiffer Max Rongét, lásd KV3/206. *Kriegs und Industrie Spionage* (Amalthea-Verlag, Zürich, Lipcse és Bécs, 1930), *Meister der Spionage* (Johannes Günther Verlag Lipcse és Bécs, 1935).

44 Lásd KV3/205 Addicks kijelentésére (nem azonos Pfeiffer Henry Addicks nevű ügynökével) a brit 21. hadseregcsoportnak 1945. május 23-án Newman-Hall KV 3/206 informátorának vagy ügynökének neve és kódszáma vonatkozásában.
45 KV 2/1924.
46 Uo.
47 NARA. FBI HQ file 65–748–783.
48 Marcus Faulkner: The Kriegsmarine and the Aircraft Carrier: The Design and Operational Purpose of the Graf Zeppelin 1933–1940, *War in History*, 19. évf., 4. sz. 2012. november, 492–516. o.
49 A *Bremen* 1935. december 6-án, pénteken érkezett New Yorkba, így Eitelnek azon a hétvégén kellett találkoznia Griebllel és Voss-szal. Pfeiffer egyik informátora, a Bremen Atlaswerke mérnöki cég vezetője Glasgow-ban dolgozott a G & J Weir szivattyúgyártó konszernnél, de nem sikerült érdemi információt szereznie. Eitelnek a háború utáni kihallgatásáról a Camp 020-ban: lásd KV 2/384.

4. A HAMBURGI SZOLGÁLAT ÜGYNÖKE

1 Mielőtt Jessie kifizette az előre kialkudott 70 fontot a „Jolly's Saloon" nevű fodrászatért, rámutatott az ajtó feletti cégtáblára, és megkérdezte, ki volt a rejtélyes T. Jolly úr. Megmagyarázták neki, hogy James Curran elkötelezett katolikus, akinek a mottója „Él Jézus, a mi Urunk!" (angolul: „*T*hou *J*esus *O*ur *L*ord *L*iveth *Y*et"). Azt is elmondták Jessie-nek, hogy a szalon „saloon" írásmódját akkoriban még használták, főként azokban a fodrászüzletekben, amelyek férfiak számára is kínáltak szolgáltatásokat. Dundee nem az a „kis, álmos gazdálkodó falu volt Közép-Skóciában", ahogy azt az FBI nem hivatalos történetírója, dr. Raymond J. Batvinis állítja. Ez csak az egyik, alapvető hiba, amit Batvinis az eseményekről írt beszámolójában elkövetett. Lásd *Daily Record and Mail*, 1938. május 24. A Curran család Theo Long újságírónak tett kijelentései 1938-ban. Batvinis: 2007, 1. fejezet.
2 *Daily Record and Mail*, 1938. május 24.
3 Vállalva a kockázatot, hogy Jessie rájön arra, hogy a rendőrség valamilyen fajta megfigyelés alatt tartja, sohasem vitték vissza a vázlatot a fodrászüzletbe. Lásd Carstairs tájékoztatója, 1937. november 29., in KV 2/193. Carstairs tanúként tett vallomására lásd KV 2/3534.
4 Neilans levelének dátuma 1938. december 1. Lásd KV 2/194. *Daily Record and Mail*, 1938. május 24. Annie Rosst (1905–1962) 1935 januárjában nevezték ki Dundee első női rendőrtisztviselőjének.

5 Carstairs megérzéséről lásd V 2/3534. B részleg a Thames House-ban 1934 és 1939 között, lásd Andrew: 2009, 134. o.
6 Tom Nicholson detektívfelügyelő tanúként tett vallomására lásd KV 2/3534. A Curran család gyűjteménye, *Daily Record and Mail*, 1938. május 24. Korabeli időjárás-jelentés 1937. november 19-re.
7 KV 2/194. Jessie Wallace születési anyakönyvi kivonata, lásd Scotland's People.com.
8 *Sunday Mail*, 1938. május 22. és 29.
9 Karl Friedrich Jordan fivére, Heinrich Wilhelm Jordan (született 1886. április 24-én Hannoverben), meghalt 1908. április 7-én, amikor a londoni Berners Hotel East Castle Street-i személyzeti épülete összeomlott. Lásd Ancestry.com, *Germany, Select Births and Baptisms 1558–1898*.
10 Margarethe Freida Wilhelmine Jordan születési adataihoz lásd Ancestry.com *Hamburg, Germany, Deaths, 1874–1950*. Friedrich Jordan halotti anyakönyvi kivonatához lásd Ancestry.com *Hamburg, Germany, Deaths, 1874–1950*. Az 1918–1920 közti spanyolnátha-világjárvány idején 30-50 millió közöttire teszik, vagy még magasabbra becsülik a halottak számát. Két év alatt a világjárvány sokkal több áldozatot követelt, mint a háború négy éve, amikor 21 millióan haltak meg. Lásd K. David Patterson és Gerald F. Pyle: The Geography and Mortality of the 1918 Influenza Pandemic, in *The Bulletin of the History of Medicine*, 2001. tavasz, 2–21. o. (Johns Hopkins University Press.)
11 A Jordan-Baumgarten házassági és válási anyakönyvekre lásd Ancestry.com *Hamburg, Germany, Marriages, 1874–1920*. Frau Jessie Jordan-Baumgarten, fodrász, címe Hartungstraße 15., szerepelt az 1925-ös hamburgi címjegyzékben. Werner Tillkes, született 1914. augusztus 29-én, Richard Tillkes öt gyermekének egyike volt. Tillkes és felesége, Alice, szül. Riebenstein genealógiai adataira lásd Ancestry.com.
12 *Sunday Mail*, 1938. június 5. és 12.
13 *Daily Express*, 1939. január 28.
14 Conrad Ontjes kapitányra a Referat III H-ban és Hilmar Dierksre a Referat IM-ben, lásd KV 3/204. A korabeli hamburgi címjegyzékben megtalálható C. Ontjes címe: Isesstraße 30. KV 2/365.
15 A hátborzongató Owenst az MI6 már nem alkalmazta tovább, bár kémkarrierje ezzel még nem ért véget, a háború alatt Owens kettős ügynök volt, és kulcsszerepet játszott az 1944-es partraszállás megtévesztő terveinek kidolgozásában. Lásd KV 2/444.
16 KV 2/365.
17 KV 2/193.

18 KV 2/193. KV 2/3534.
19 *Sunday Mail,* 1938. június 12.
20 Mary Wallace a Felin Newydd House szanatóriumban volt társtulajdonos a Talgarth közelében fekvő Breconban. Nincs arra adatunk, hogy a Southamptonban talált anyagot elfogták volna, feltehetően külön postával küldték olyan címre, amely még nem volt az MI5 elfogási listáján. Lásd *Dundee Courier,* 1937. július 27., *Sunday Mail,* 1938. június 12.
21 A levelet, amelyet elcsíptek útban Jessie Jordanhoz, és amely némi aggodalmat keltett, J. B. Wallace légügyi hadnagy küldte, aki a RAF North Weald-i, frontvonalbeli bázisán szolgált. John Wallace-ról kiderült, hogy Jessie unokaöccse, és a levelezés témája teljesen ártatlan. John Wallace 1966-ban ment nyugdíjba, a RAF altábornagyaként. John Brown Wallace OBE MB Ch. B. (1907–1980) a RAF Orvosi Szolgálatának igazgatóhelyettese volt. Levelezésére és más részletekre lásd a Carstairs jelentését a Dundee Városi Rendőrség számára, 1937. november 29. Lásd KV 2/193. KV 2/194.
22 *Daily Record,* 1938. május 24.
23 KV 2/193. KV 2/3534.
24 KV2/193.

5. Heil, Roosevelt elnök!

1 Edward Tamm, az FBI igazgatóhelyettesének jelentése az FBI igazgatójának, Hoovernek, 1938. április 5. Lásd Bureau HQ file 65–748–320. Turrou: 1939, 17. o. és elszórva.
2 Uo.
3 Bureau HQ file 65–748–783.
4 Uo.
5 Guy Liddell (MI5) jelentése, lásd VNST II 2/21, Vansittart Papers, Churchill College, Cambridge University.
6 Uo.
7 Turrou szerint apja a francia származású George Turrou volt, aki még az ő születése előtt meghalt. Lehet, hogy francia volt, hívhatták George-nak vagy Georges-nak, de az apja neve nem George Turrou volt, mivel Leon csak 22 éves korában vette fel ezt a vezetéknevet. Az USA-ba érkezésének első dátuma is rejtély marad; amikor a felesége amerikai útlevélért folyamodott, azt állította (nyilván Leon javaslatára), hogy férje 1909 óta él az USA-ban. De akkor Leon csak 14 éves volt. Leon 1921-es és 1924-es útlevélkérvényében az USA-ba érkezésének dátumaként 1913 márciusát, illetve augusztusát jelölte meg. Az 1940-es népszámlálási adatok a New York-i Turrou-háztartás lakójaként említik Leon 66 éves anyósát, Anna Zakshenskát. Lásd Jeffreys-Jones: 2020, 44. o.
8 Lásd pl. a hudsoni (Ohio) *The Times,* 1943. március 12., Turrou hivatalos címéről. Lásd az *SS Pocahontas* 1920. november 22-i utaslistáját és Teresa Turrou útlevélkérvényét, amit Varsóban az irattárban 1922. július 13-i dátummal iktattak, mindkettő forrása az Ancestry.com. Edward és Victor Turrou születésének adatai a Második Világháborús Szolgálati Regisztrációban, forrás: Ancestry.com.
9 USMC Muster Roll, 1921. május 28. és a Le Havre-ból New Yorkba induló *SS Paris* utaslistája 1923. március 24–27., lásd Ancestry.com.
10 Turrou: 1939, 54–55. o.
11 Turrou később azt mondta, azért vádolta Rumrichot azzal, hogy ő volt Crown ügynök, mert a lakásában talált levelet „N. Spielmann" aláírással írták. De nincs arra bizonyítékunk, hogy ez lenne Erich Pfeiffer fedőneve, amit két évvel korábban Nagy-Britanniában használt az Addicks-ügy idején, és arra sem, hogy ez az MI5-nak az FBI-hoz továbbított anyagában lett volna a vizsgálatnak ebben a korai szakaszában. Az Eglin-féle üzenet már egyértelműbb bizonyíték Rumrichnak Crownként való azonosítására. Lásd Turrou: 1939, 56. o.
12 Emily Lacy Marshall: *The Forgotten Treason: The Plot to Overthrow FDR,* Wesleyan University, Middletown, Connecticut, 2008 áprilisa, Yeadon & Hawkins: 2008, 129. o. és elszórva.
13 Lásd különböző sajtóhíreket a griggstowni (NJ) Camp Wille und Machtról, 1934. augusztus. FBI-ügynökök felfedezték, hogy az Ezüstingesek néhány fegyverét a US Navy San Diegó-i bázisán vásárolták. Lásd Leland V. Bell: The Failure of Nazism in America: The German American Bund, 1936–1941, *Political Science Quarterly,* 85. évf., 4. sz. (1970. december), 585–599. o. és Kevin J. Harty: William Dudley Pelley, An American Nazi in King Arthur's Court, *Arthuriana,* 26. évf., 2. sz., 64–85. o.
14 Healey-t, aki az antiszemita gyűlöletbeszédet terjesztette a *Healey's Irish Weekly* és a *Nordics Awake!* című lapban, 1935 júniusában bebörtönözték zsidók elleni erőszakra való uszítás vádjával. Az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság társelnöke, Sam Dickstein később szovjet kém lett. Az oroszok nem tartották sokra ezt a kongresszusban ülő emberüket, és úgy jellemezték, hogy „szélhámos és zsaroló". Lásd Yeadon & Hawkins: 2008, 129. o. és elszórva. Tim Weiner: Soviet Spies: Did they make a difference? *World Policy Journal,* 16. évf., 1. sz., 101–103. o. Az USA-ba irányuló német emigrációra lásd Sabine Henning: Deutsche in den Vereinigten Staaten: Räumliche Verteilung und Bestimmungsgründe ihrer Binnenwanderungen, *Erdkunde,* 53. évf., 177–190. o. Philip Jenkins:

'It Can't Happen Here': Fascism and Right-Wing Extremism in Pennsylvania, 1933–1942. Forrás: *Pennsylvania History,* 62. évf., 1. sz. (1995. tél), 31–58. o. Az elnök megbeszélése Hooverrel, Morgenthau, a pénzügyminisztérium minisztere, és mások, 1934. május 8-án. Gentry: 2001, 201. o. és elszórva.

15 William E. Dodd nagykövet, aki 1933 októberére több mint 30 ilyen esetet gyűjtött össze, érthető módon dühös lett, amikor Konstantin von Neurath német külügyminiszter hat órán keresztül várakoztatta, amíg egy odalátogató chilei diplomatával ebédelt. Ez a nagykövet hideg számításon alapuló lekezelése volt, részben azért, mivel a bátor liberális-demokrata nagykövet előző este Berlinben beszédet mondott, amelyben elítélte a totalitarianizmust és a gazdasági nacionalizmust. Isabel Steele később írásba is foglalta, továbbá a *Fogoly voltam a náci Németországban* című, valóban bátor filmben is szerepelt, és saját tapasztalatait dolgozta fel. 17 éves húga, Marian bejelentette, hogy visszatér Németországba, és ugyanahhoz a katonatiszthez – Kurt Lamprechthez – megy feleségül, aki nővérét, Isabelt feljelentette a Gestapónál. Brigitte Helmet bűnösnek találták „faji tisztátalanságért", mivel egyszer egy zsidóhoz ment feleségül. Miután kihallgatták, és rövid ideig bebörtönözték, egy gazdag gyároshoz ment feleségül, és Svájcba költöztek. Brigitte soha többé nem szerepelt. Brit, holland, cseh, osztrák, orosz és svájci állampolgárok is szenvedtek a Gestapótól. W. W. Mann angol tanár három napot töltött 1933-ban az alexanderplatzi börtönben, a *Daily Telegraph* újságíróját, Noel Pantert hetekre bebörtönözték, és egy idősebb brit férfit, Rawdon Charlewoodot hat hétre bezárták a moabiti börtönbe, miután észrevették, hogy a frankfurti állomáson feljegyzi a vasúti gördülőállományt, amit azzal magyarázott, hogy rajong a mozdonyokért. 1935. december 7-én szabadult betegen és traumatizálva. Lásd a korabeli újságtudósításokat és Thomas Docherty *Hollywood and Hitler* című könyvét, ami a Columbia University Press e-könyve, megjelent 2013-ban.

16 Thompsont egy olyan San Franciscó-i bank számlájáról fizették, amelynek elnöke Eisuke Ono volt, akinek a lánya, Yoko Ono a művész John Lennon felesége lett. John W. M. Chapman: Japanese Intelligence – A Suitable Case for Treatment, in *Intelligence and International Relations 1900–1945.* Gentry: 2001, 205. o. KV 4/443.

17 Az elnök találkozása Hooverrel és Hull-lal, 1936. augusztus 5. Gentry: 2001, 2012. o. és elszórva: Lásd még Summers: 2012 és Douglas M. Charles: Informing FDR: FBI Political Surveillance and the Isolationist-Interventionist Foreign Policy Debate, 1939–1945, *Diplomatic History,* 24. évf., 2. sz. (2000. tavasz), 211–232. o.

18 Rumrich „életrajz"-a in Bureau HQ file 65–748–783. Tamm jelentése, i. m.

19 A Gestapónak nehézséget okozott a keresésben, hogy Senta Dirlewangerről Dewangerre változtatta a nevét, amikor az USA-ba emigrált. Nincs bizonyíték arra, hogy a rokonait zaklatták volna. Lásd OSS Washington Secret Intelligence Special Funds Records, WASH-SPDF-INT-1 document 9404 p. 3. Accessed via Fold3.com.

20 Uo.

21 Turrou: 1939, 64. o.

22 Tamm jelentése, i. m. Turrou: 1939, 68. o. és elszórva.

23 Az USA-ba érkezés dátumáról és életrajzi adatokról lásd www.ellisisland.org.

24 A korábbi Schwabenhalle (címe Springfield Avenue 593.) 2022-ben bárrá alakult. A gengszter Abner „Longy" Zwillman nem szerette a nácikat. De bűnözőbandája mindig készen állt a szocialista vagy kommunista találkozókon is arra, hogy beverjen néhány fejet. Az, hogy elküldték az embereiket feloszlatni a Schwabenhalle-gyűlést, nem szólt másról, minthogy saját, szervezett bűnözői érdekeiket megvédjék. Zwillmanra inkább azért emlékeznek, mert megvesztegette a Columbia Studios főnökét, Harry Cohnt, hogy barátnőjének, Jean Harlow-nak, aki Hollywood „platinaszőkéje" volt, két filmre szóló szerződést szerezzen. Walter Kauf hat hónapot töltött a megyei büntetés-végrehajtás börtönében az emlékezetes estén való részvétele miatt. Lásd a sajtóközleményeket az 1933. október 16-i, springfieldi zavargásról.

25 A *Die Brücke* megjelenéséről lásd *New York Times,* 1933. július 10. Az újság mindössze nyolc szám publikálása után, 1933 végén megszűnt. 1934-ben újraindították, *Das Neue Deutschland* néven, és újból dr. I. T. Griebl adta ki. Griebl lemondásáról a Harlem Hospitalban betöltött állásáról lásd *New York Times,* 1933. november 21.

26 *New York Times,* 1935. március 29. Antoinette Heimről kiderült, hogy egy kellemetlen csaló, aki még a saját alkalmazottait is becsapta. 1942. június 3-án hároméves börtönbüntetésre ítélték. Lásd *New York Times,* 1942. június 3.

27 Griebl nem volt teljesen híján a humorérzéknek, ahogy Arnold Levin, zsidó származású újságíró visszaemlékezett: „Minden gyűlésén, ahol én szorgalmasan tájékoztattam a zsidó sajtót, Griebl a sajtósarok felé fordulva rám mutatott, gúnyolódva meghajolt, mosolygott, és azt sziszegte: »A hazug zsidó sajtó…«". Lásd *The Canadian Jewish Chronicle,* 1935. augusztus 31. Az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság meghallgatásán a Bar Association 1934. május 18-i manhattani összejöveteléről számos sajtóbeszámoló jelent meg, lásd pl. *New York Sun,* 1934. május 18. és *New*

York Times, 1934. május 19. A Madison Square Garden-i gyűlésről lásd *New York Times,* 1934. október 7.

28 Turrou: 1939, 106–107. o.

29 Liddell üzenete Viviannek, 1938. március 10., lásd KV 2/3533.

30 Neilans jegyzetfüzetének átirata a Tayside Rendőrségi Múzeumból. Lásd még Neilans megérzéséről in KV 2/3534.

6. Egy érdekes barát New Yorkból

1 Ezen események után sok évvel előkerült egy régi, kék rendőrségi jegyzetfüzet a dundeei bűnügyi nyomozóiroda egyik íróasztalának a hátsó fiókjából. Ez az érdekes lelet ma a Tayside Rendőrségi Múzeum gyűjteményében látható. Az iratról kiderült, hogy Jessie Jordan első, Joe Neilans rendőrfőnök és Edward Hinchley Cooke vezette kihallgatásának leirata, amelyet Neilans precíz Pitman-gyorsírással rögzített.

2 Ebből az derül ki, hogy az a vázlatos rajz volt az eredeti, amit Mary Curran megtalált, és az erről készített másolatot küldte Jessie Hamburgba.

3 A Nicholson vezette kihallgatásra lásd KV 2/3534.

4 Neilans jegyzetfüzetének átirata a Tayside Rendőrségi Múzeumból. Hinchley Cooke, Neilans, Ross, Nicholson és Carstairs tárgyalás előtti feltevése. Lásd KV 2/3534.

5 KV 2/365. Else Duncombe boncolását Sir Bernard Spilsbury (1877–1947) végezte, halotti anyakönyvi kivonatát William Bentley Purchase (1890–1961) halottkém írta alá. A titkosszolgálatok gyakran felkérték ezt a két tisztviselőt a kényes esetekben elvégzendő vizsgálatokra. Ilyen volt a csavargó, Glyndwr Michael esete, akinek holttestét az úgynevezett Operation Mincemeat (Fasírt) megtévesztő hadművelethez használták 1942-ben. Míg Spilsburynek az esetekről vezetett és Londonban, a Wellcome Collection Libraryben őrzött mutatója és feljegyzései között több, aszpirintúladagolással elkövetett öngyilkosság szerepel, érthető módon Else Duncombe esetéről nincsen feljegyzés. Lásd PP/SPI/B. Else temetését Hugh Grant Langmore (1870–1953) szervezte és fizette, egy 69 éves, nyugdíjas bankigazgató, aki a 20. század elején egy ideig Németországban élt, és német nőt vett feleségül. Emellett az is lehet, hogy Else valamikor dolgozott Langmore-éknak, de nem sikerült bizonyítani a kapcsolatot Langmore és Duncombe között. Lásd a Hendon Cemetery regiszterét, 1938. március 8., elérhető: via Ancestry.com.

6 Griebl beszámolója németországi útjáról, lásd az FBI New York területi irodájának ügyösszefoglalóját 1938. július 7., in Bureau HQ file ref.: 65–748–783.

7 Az Astoria nyári varietéprogramjára 1937-ben lásd *Bremer Zeitung,* 1937. június 4.

8 KV 2/267. KV 2/1973. Bureau HQ file ref.: 65–748–783 és Turrou: 1939, 7–16. o.

9 Turrou azt írja könyvében, hogy amikor átkutatta Griebl irodáját, ő találta meg a levélgyufát előző este „Griebl saját íróasztalának egy sarkában". Ezt az FBI-dokumentumok nem erősítik meg, mindenesetre a Tamm-emlékeztető nem említi, csak azt, hogy a levélgyufa az íróasztal fiókjában volt, és csak azután találták meg, hogy Grieblt másnap, február 26-án kihallgatták a rejtjeles levelekről. Lásd Tamm-emlékeztető, i. m. 31. o. Turrou: 1939, 109–110. o.

10 Bureau HQ file ref.: 65–748–783.

11 Uo. Tamm-emlékeztető, i. m.

12 Uo. Zaech esetét lásd *Indifference to Internent: An examination of RCMP responses to Nazism and Fascism in Canada.* Michelle McBride disszertációja, Department of History, Memorial University of Newfoundland 1997. From 1934 to 1941.

13 Guy Liddell (MI5) jelentésére lásd VNST II 2/21, Vansittart Papers, Churchill College, Cambridge University.

14 KV 2/1973.

15 KV 2/267.

16 Driscollra lásd többek közt Kevin Wade Johnson: *The Neglected Giant: Agnes Meyer Driscoll,* National Security Agency, Center for Cryptologic History, 2015. Lásd még House of Representatives Committee on Claims Report No. 1099, 1937. június 24. Maude P. Gresham és Agnes M. Driscoll.

17 Tamm emlékeztetője Hoover FBI-igazgatónak 1938. április 5. Bureau HQ file 65–748–320.

18 KV 2/267.

19 Uo.

20 Egy 1938. március 3-i jelentésből kiderül, hogy a britek gyorsan rájöttek az útlevélkérő lapok megszerzésének terve és az Ikal-ügy közötti összefüggésre, miután az MI6 felhívta erre a figyelmüket. Ők továbbították elképzelésüket az FBI-nak arra vonatkozóan, hogy bárkit, aki amerikai útlevéllel lép be a Szovjetunióba, számára kellemetlen figyelem fogja övezni, legfőképpen, ha az illető Abwehr-ügynök. Arnold Ikal a Gulagon halt meg, Ruthot 1939-ben szabadon engedték, és ő azt választotta, hogy a Szovjetunióban marad, mivel ha visszatért volna az USA-ba, akkor letartóztatásra számíthatott volna. Lásd Morgan: 2020, 159–160. o. Kern: 2008, 200–201. o. Guy Liddell emlékeztetőjére lásd KV 2/3533.

21 Bureau HQ file 65–748–783. William Butler Brown (1914–1959) a második világháborúban végig szolgált, és parancsnoki rangot szerzett.
22 Crown levelét 1938. január 27-én fogták el, lásd KV 2/193. Rumrich álcázásként Rooseveltnek Cordell Hullhoz intézett és a *New York Times*ban megjelent emlékeztetőjét használta fel. A Jangce folyóban 1937. december 12-én, majdnem napra négy évvel Pearl Harbor előtt elsüllyedt japán repülőről lásd az *USS Panay* ágyúnaszádra vonatkozó iratokat.
23 Rumrich azt hitte, hogy „Schmidt" a Hamburg-Amerika Line *Hamburg* nevű óceánjárója legénységének a tagja, és „Schmidt" Rumrichhal való találkozásairól írt feljegyzései, beleértve az 1938. január 4-i találkozást is, véletlenül egybeesett a hajó New Yorkba érkezésével. Lásd a *New York Times* idevágó beszámolóit a hajózási műveletekről, valamint Pfeiffer kijelentésével kapcsolatban lásd KV 2/267.
24 Bureau HQ file 65–748–320. Grieblnek ténylegesen 162 dollár volt a tárcájában, amiből Ahrens elvett 156-ot, ami a turistaosztályra vett menetjegy ára volt.
25 Uo.
26 Liddell beszámolója a Hardy-találkozóról, lásd KV 2/3533.
27 Bureau HQ file 65–748–320.
28 Isidor (1887–1942) és Helene (1892–1942) emlékét Gießenben a járdába beillesztett botlatókő őrzi az Alicenstraße 16. számú ház előtt. Fiuk, Lothar (1914–1993) 1935-ben emigrált Palesztinába. Lányuk, Karla (1924–2015) bátyja segítségével 1939-ben Palesztinába szökött. A Berliner család történetére lásd Bundesarchiv Memorial Book és www.giessen.de. Maria Griebl levelével kapcsolatban lásd Turrou: 1939, 219–220. o. A Tompkins Corners-beli ingatlan átírására lásd *Peekskill Evening Star*, 1938. május 21.

7. A FRANCIA HADNAGY SZERETŐJE

1 KV 2/3534.
2 Ludmila Mráčková: *Names of Streets in Teplice in History and at Present*, disszertáció. Univerzita Hradec Králové, 2016.
3 KV 2/267.
4 KV 2/3534. KV2/3421.
5 Gibson kontaktszemélye 1937-ben és 1938-ban minden bizonnyal František Moravec (1895–1966) ezredes, későbbi altábornagy volt, aki a cseh katonai hírszerzés helyettes, majd főigazgatója volt. Lásd Jeffrey, 2010.
6 Paillole: 2003, 83. o. Paillole cikke, *Historama*, 1. sz. 1978. Az 1899-ben, egy sikeres, konstantinápolyi székhellyel rendelkező brit üzletember és egy orosz származású grófnő fiaként született Wilfred Dunderdale Ukrajnában

végezte az iskoláit. Amatőr bokszolói eredményei révén „Biffy" becenévre tett szert. Gyakrabban a Bill Dunderdale néven ismerték, különleges egyéniség volt, összebarátkozott Ian Fleminggel is. Dunderdale imádta a gyors kocsikat és a szép nőket. Csináltatott öltönyében gyakran látták Párizsban, amint sofőrje egy állítólag golyóálló, nagy Rolls-Royce-ban fuvarozza. Dunderdale sikeresen ötvözte a magas életszínvonalat az igen hatékony kémkarrierrel.
7 Sajnos nem maradt fenn annak a levélnek a másolata az MI5 levéltárában, amelyet Hinchley Cooke adott át. A találkozóról és a levél tartalmáról lásd Paillole: 2003, 83. o. és elszórva.
8 KV 2/356. Paillole: 2003, 83. o. és elszórva. Paillole cikke, *Historama*, 35. különszám, 1978, 78–83. o.
9 Lydia letartóztatásáról és bőröndjének tartalmáról lásd a számos korabeli sajtóbeszámolót.
10 Lydia később azt állította, hogy elhárította a *Santa Maria* hajón egy utastársa által felajánlott segítséget, aki filmsztárt csinált volna belőle, ha Lydia a szeretője lesz. Az utasok egyikére sem illik azonban a „mesésen gazdag üzletember" leírás. Lydia utazására lásd az *SS Montclare* hajót, amely Cherbourg-ba indult 1929. augusztus 15-én, illetve az *SS Champlain* hajót, amely Le Havre-ba indult 1932. augusztus 10-én, és az *SS Santa Maria* hajót, amely San Cristobalba indult 1932. december 21-én.
11 Lydia nem lett sikeres újságíró. Csak néhány napos karrierje volt, mielőtt – egyik kollégája megfogalmazása szerint –: „Rájöttünk, hogy Lydia Oswaldhoz nem illik ez a fajta munka". Lásd *Journal de Genève*, 1935. március 14.
12 Az *Émile Bertin* fegyverzete nem tartalmazott semmi forradalmi újítást. 550 mm-es torpedókilövő csöve, ami iránt a németek különösen érdeklődtek, egy 1920-as terven alapult, a francia 23 D nevű torpedómodell pedig hasonlóképpen kipróbált és megbízható tervrajzú volt, mint a német G7A 533 mm-es torpedó. A francia modell elektromos, míg a német gőzmeghajtású volt, és jelző buboréknyomokat hagyott maga után. St. Malóban az egyetlen nyom egy éjszakai bár énekeséhez vezet, aki Brestbe utazott, és olyan üvegeket vitt magával, amelyek hasonlítottak a Lydia bőröndjében talált, ópiumtartalmú üvegekre, így feltételezték, hogy Lydia drogterjesztő lehet. Végül kiderült, hogy a nő anyja rendszeresen küldött neki lekvárt hasonló üvegekben, és a talált üvegek a lekvár tárolására szolgáltak, amiket Lydia üresen visszaküldött az anyjának. Az ópium lehetséges forrása Pierre Cherriere zászlós, De Forceville matróztársa lehetett, akit 1935 júliusában tartóztattak le, amikor nagy mennyiségű ópiumot próbált kicsempészni a bresti tengerészeti bázisról. *Le Temps*, 1935. július 26.

13 A siralmas színvonalú francia nemzetbiztonság miatt Lydia Oswald történetéről mind a francia, mind a szovjet sajtó részletesen beszámolt. Lásd Reiss: 1941, 208. o. és elszórva, Mader: 1974, 306. o. és KV2/3386. Paillole: 2003, 12. o. és elszórva röviden utal az Oswald-esetre, Paillole mind az Oswald esetet, mind pedig Lydia Stahl történetét részletesen ismerteti. Azonban Lydia Oswald fotója alá a Lydia Stahl aláírást tette.
14 Paillole: 2003, 83. o. és elszórva. Paillole cikke, *Historama*, 35. különszám, 1978, 78–83. o. A korabeli francia sajtóbeszámolók részletesen feltárták Aubert hátterét és Morellel való kapcsolatát.
15 KV 2/267.
16 Uo.
17 Számos forrás áll rendelkezésre az 1938-as müncheni egyezményről. A hírszerzési forrásokra lásd Andrew: 2009, 200–207. o. A diplomáciára lásd Stewart: 1999, 295–309. o.
18 KV 2/356.
19 Harker emlékeztetője, 1938. november 5., lásd KV 2/356. Archer előléptetéséről és Liddell naplóbejegyzésére lásd 1941. július 16., in KV 4/188.
20 KV 2/356. Továbbá lásd a Guy Liddell MI5-os tiszt naplójában szereplő eset-összefoglalót, in KV 4/466.

8. Egy náci kém vallomása

1 Bureau HQ file 65–748–320. Turrou: 1939, 260–263. o. *New York Times*, 1938. május 29. és 1938. június 3.
2 *New York Times*, 1938. június 10.
3 Uo. 1938. június 10. és 12., Hans Borcher német főkonzul szintén beismerte, hogy április közepén továbbított egy levelet, amely garantálta, hogy Griebl engedélyt kap németországi praktizálásra.
4 Draper: 1962, 151–154. o.
5 *New York Times*, 1938. december 3.
6 Az MI6 emlékeztetője Hinchley Cooke-nak, 1938. január 10. KV 2/356.
7 Uo. KV 2/267. Paillole: 2003, 83. o. és elszórva.
8 A *L'ouest-éclair*, 1939. január 11-i és a *Petit Journal*, 1939. január 11-i száma alapos beszámolót közölt a tárgyalásról és az ítélethozatalról.
9 Verdot eltűnésével kapcsolatos eseményekre lásd *L'ouest-éclair*, 1939. január 7. és még több más lapot.
10 *New York Times*, 1938. július 1.
11 Uo. 1938. július 2. Hooverre és az FBI Üdülési Egyesületre lásd Gentry: 2001, 448–449. o.
12 Birdwell: 1999, 70. o.

13 *New York Post*, 1938. december 3. és elszórva. *New York Times*, 1939. február 5.
14 Groucho Marx megjegyzését, amit az Edward G. Robinson házában megrendezett Hollywoodi Náciellenes Liga találkozóján tett, idézi a *Hollywood Reporter* 1938. december 6-i száma. A sminkesek egyesületének határozatára lásd *New York Times*, 1939. január 6.
15 Birdwell: 1999, 3. fejezet.
16 *New York Times*, 1939. január 29., *Variety*, 1939. május 3. Kivonat a *Deutscher Weckruf und Beobachter* 1939. augusztus 6-i számából, idézi Eric J. Sandeen: *Anti-Nazi sentiment in film: Confessions of a Nazi Spy and the German-American Bund.* Published by the Mid-America American Studies Association, in *American Studies*, 20. évf. 2. sz. (1979. ősz), 69–81. o. 17 CO 859/6/9.
17 CO 859/6/9.
18 *Variety*, 1940. április 24. Kalamajski, aki szintén jelentős gyáros volt, túlélte a háborút, és 1949-ben halt meg.
19 A film értékelésére lásd Jacqui Miller: *Confessions of a Nazi Spy*, in *Film and Ethics – What Would You Have Done?* Cambridge Scholars Press 2013.

9. A szövetség, amely megmentette a Nyugatot

1 Alescht kivégzőosztag általi halálra ítélték 1949-ben. Carré, akinek az Abwehr-fedőneve La Chatte volt, 1942 elején meggyőzte az ügyével foglalkozó tisztet, Hugo Bleichert, hogy küldjék Nagy-Britanniába. Rögtön elfogták, utána vallomást tett, ettől fogva hármas ügynökként alkalmazták hónapokig, majd bebörtönözték. A háború után átadták a franciáknak, akik árulással vádolták, perbe fogták, és halálra ítélték. Az ítéletet életfogytiglanira változtatták, 1954-ben szabadon bocsátották, és 2007-ben, 94 éves korában halt meg.
2 Az a Lena-ügynök, akit nem fogtak el, a holland Jan Willem Ter Braak volt, aki 1941 márciusáig elkerülte a letartóztatást, amikor egy cambridge-i légvédelmi óvóhelyen főbe lőtte magát, mert Abwehr-kémfőnökei nem törődtek vele. Monika Siedentopf német történész azt írta könyvében, hogy az Abwehren belüli náciellenes elemek szándékosan úgy választották ki a Lena hadművelet ügynökeit, hogy azok lebukjanak. Lásd Siedentopf: 2014.
3 Az 1938-as belső lista adatai szerint az MI5 összesen 45 fős volt, ebből 26 volt tisztviselő, a többiek pedig az őket támogató személyi állományhoz tartoztak; ezzel szemben a 2022-es adat már 4400 fő. Lásd 2022. KV 4/127. Lásd még Andrew: 2009, 182. o.

4 KV 4/394.

5 Liddell jegyzeteket készített Turrou irodájában április 5-én, amikor Griebl telefonált, és elmondta, hogy az Ordnungsdienst – náci egyenruhában gyakorlatozó amerikai nácik kis csoportja – három tagja azt tervezi, hogy másnap a *New York* óceánjáró fedélzetén külföldre indul. Turrou gondoskodott arról, hogy letartóztatási parancsot adjanak ki ellenük. Amikor két nappal később Turrou felszállt a *Queen Mary* fedélzetére, hogy visszatérjen Southamptonba, Liddell éppen azt olvasta a *New York Times*ban, hogy Wilhelm Böninget, Johann Unkelt és Karl Hermannt elkapták. Letartóztatási parancsot adtak ki Ewald Rossberg ellen is, mivel a Gestapo tagjának tartották. Őket nem idézték meg a szövetségi vádesküdtszéki tárgyalásra. Lásd Vansittart Papers, i. m. Senki sem látta előre, legkevésbé Guy Liddell, hogy az érinthetetlen és egyre paranoidabbá váló J. Edgar Hoover milyen hosszúra nyújtja el a tárgyalást, a kellemetlen boszorkányüldözőkkel összeesküvésben, a részeges wisconsini szenátorról, Joe McCarthyról nem is beszélve egy évtizeddel később. KV 4/394.

6 „Sokkal jobban informált…", lásd Smith: 2011, 150. o.

7 Az MI5 határőrizeti művelete Rutland ellen, ismertebb nevén a Jütlandi Rutland az 1916-os névadó csatában pilótaként hasznosította tudását, és nagy pillanatokat élt át. Előfordult, hogy egy 1923-as nyári estén a barátnőjével sétált a St. James's Parkban, és nyilván túlzottan el voltak foglalva egymással ahhoz, hogy észrevegyék: az MI5 megfigyelői tisztes távolból követik őket. Bár Rutland nem vette észre az ügynököket a parkban, másnap reggel minden bizonnyal azonosította őket, amikor a Mayfairben lévő RAF-klubból hajtott el a kocsijával. Azt hitte, hogy ezeket az embereket vagy magándetektíveket a féltékeny felesége bízta meg. Rutland kocsijával az MI5 embereinek taxija elé kanyarodott, és ahogy azt az MI5 B.4-es csoportjának megfigyelője a történelmi szekció feljegyzéseiben leírta: „…kiugrott az autójából, mint egy őrült, fölrántotta a taxink ajtaját, beugrott, és beült a taxi ajtaja elé. Nyilván dühös volt, nagyon dühös, és azt üvöltötte: »Végre megtudom, kik maguk és mit akarnak tőlem, ki utasította magukat, hogy kövessenek engem«, és támadó pózba lendült. Mivel Rutland a seregben bokszbajnok volt, láttuk, hogy jobb lesz az óvatosság. Amikor kissé lenyugodott, mi halkan megkérdeztük tőle, hogy mi a probléma; mondván, milyen nevetséges ötlet, hogy mi őt követnénk, nekünk ez kínaiul hangzik. Még hozzátettük, hogy nem Európában vagyunk, ilyen dolgok Angliában nem fordulnak elő stb. stb. Nekünk csak az a fontos, hogy elérjük a Victoria pályaudvarról negyedóra múlva induló vonatunkat. A taxisofőr a régi, jó garnitúra tagjaként Rutland kérdésére, hogy hova kérték ezek az emberek a fuvart, szemrebbenés nélkül rávágta, hogy

»a Victoriára«. Nagy csodálkozásunkra és egyben persze megkönnyebbülésünkre Rutland tétovázni kezdett, végül elnézést kért, és távozott." Amikor később Rutlandot kihallgatták az MI5-on, és elmondták neki, hogy valójában követték, továbbá felelevenítették a Piccadillyn történteket, akkor azt mondta: „Akkor mégis igazam volt, de azt hittem, hogy a feleségem küldte azokat az embereket, mert el akar válni tőlem." A háború elején az amerikaiak repatriálták Rutlandot Nagy-Britanniába, ahol internálták, és Rutland öngyilkosságot követett el 1949-ben. Lásd KV 4/443. Jeffery: 2010, 8. fejezet, John W. M. Chapman: *Working with the Americans.* See also *Japanese Intelligence – A Suitable Case for Treatment* in *Intelligence and International Relations 1900–1945.*

8 KV 2/394. Jeffery, uo.

9 KV 2/543. Bearse & Read: 1991, 64. és elszórva. Willetts: 2015, 3. rész, 1. fejezet. Hemming: 2017, 37. fejezet.

10 Cowgill beszámolójára az 1940. február 14-i, Herschel Johnsonnal való találkozásáról lásd KV 2/755. Ebben a fájlban található még Guy Liddell február 16-i válasza is. John Herbert Kingre, valamint szeretőjére, Helen Wilkie-re és másokra lásd John Herbert King ügyét, aki a külügyminisztérium tisztviselője és egyben szovjet kém is volt, lásd KV 2/815 és KV 2/816. Kurt Jahnkéra lásd Richard B. Spence: K. A. Jahnke and the German Sabotage Campaign in the United States and Mexico, 1914–1918, *The Historian*, 59. évf., 1. sz. (1996. ősz), 89–112. o. és KV 2/755. Krivitskyre lásd TNA file series, KV 2/802.

11 KV 2/543. Bearse & Read, i. m., Willetts, i. m.

12 KV 2/543. Masters: 1984, 88. o.

13 Colville: 1986, 157–159. o.

14 A Kent zsebében talált távirat ceruzával írt másolatára lásd Max Knight emlékeztetője, 1940. június 20., in KV 2/543.

15 Pearson beszámolója 1940. május 22., lásd KV 2/543.

16 Masters, i. m. 89. o. Források Roosevelt és az „egykori tengerész" között, ami Churchill álneve volt, lásd Jenkins: 2001, 29. fejezet.

17 Sempill számos fasiszta érzelmű, nácibarát üggyel azonosult, közöttük volt az Anglo-German Fellowship, The Link, The Nordic League és a The Right Club az 1930-as években. A későbbiek ismeretében elég szerencsétlenül alakult, hogy két japán repülőst is dicsérettel illetett, a pilóta Iinumát és Cukagosit, aki 94 óra és 17 perc alatt repült át Tokióból Londonba 1937-ben. A repülőjükre a „Kamikaze-Go" (Isteni Szél) szavakat írták. A háború kitörése után hamarosan belépett a brit haditengerészet tartalékos önkéntesei közé, és megígérte, hogy megszünteti minden kapcsolatát a japánokkal. De az MI5 megfigyelői leleplezték, hogy nyilván óriási hiteltúllépése

miatt mégis fenntartott kapcsolatokat japán diplomatákkal, és zsebre vágott konzultációs díjakat, amiket „kis japán ajándékok"-nak nevezett. 1940 vége felé egy forrás elmondta Derek Tangye MI5-tisztviselőnek, hogy King bátyja, Kent grófja úgy jellemezte Sempillt, hogy „első osztályú gazember". Az MI5 továbbra is megfigyelés alatt tartotta, és bizonyíték van arra, hogy Sempill-lel szemben 18B típusú őrizetbe vételt terveztek, de később elvetették ennek ötletét. 1940. október 9-én, a Pearl Harbor-i légitámadás előtt két hónappal megtudták, hogy Sempill kapcsolatban áll a japánokkal, Churchill miniszterelnök elrendelte: „Takarítsák el az útból, amíg még van rá idő!" Sempillt másnap felszólították, hogy „mondjon le tengernagyi megbízatásáról". Lásd *The Guardian*, 1937. április 16. 1962-ben halt meg, lásd KV 2/871.

18 Bullitt, az USA akkori franciaországi nagykövete, idézi Ronald Campbell Sir Alexander Cadoganhoz 1940. június 8-án írt emlékeztetőjében. Lásd KV 2/5 43. Hosszan idézi Andrew: 2009, 226. o.

19 Ceruzával írt megjegyzés: „A világosbarna bőröndben találtuk, eredetileg Kent ingatlanjában volt, amikor azt átkutattuk", az MI5-üzenetekből kettő maradt fenn Kent esetfájljában: az egyik üzenetet az amerikai nagykövetségre, Neal D. Borum konzulnak küldték 1939. október 19-én, két héttel Kentnek a korábbi, moszkvai állomáshelyéről Londonba érkezését követően. Az üzenet két NKVD-ügynököt, Sonja Evelyn Strandet és Terence Edward Stephenst érintette, akikről az MI5 azt hitte, hogy akkoriban New Yorkban tartózkodnak. Strand svéd emigráns szülők gyermekeként született a massachusettsi Bostonban 1910 júniusában, és Moszkvában kiképzett fedélzeti rádiósként dolgozott. Hasonlóképpen Stephens is Moszkvában kiképzett fedélzeti rádiós volt, és az angliai Bristolból származott. Téves volt Liddellnek az az információja, amely szerint Terence Stephens amerikai volt. Stephens vérmérgezésben halt meg Barcelonában 1938 júliusában, amikor a spanyol polgárháborúban a nemzetközi brigádban harcolt. A nemzetközi brigád bristoli Castle Park-beli emlékművén is fel van tüntetve a neve. Sonja Evelyn Strand feleségül ment Charles Dibnerhez New Yorkban 1941-ben, és 1989-ban halt meg Floridában. A másik, Herschel Johnsonnak címzett, fennmaradt üzenet Mihail Borovoj, más néven Willi Brandes, és Jozef Volodszkij, más néven Armand Labis Feldman szovjet ügynökökre utalt. Borovoj, alias Brandes, alias Mr. Stephens verekedésbe keveredett a Woolwich Arsenal kémösszeesküvésben Nagy-Britanniában, de sikerült elszöknie az MI5 hálózata elől. Hoover életrajzírója, Curt Gentry azt állítja, hogy 1940. április 16-i első találkozójukon Stephenson figyelmeztette az FBI igazgatóját Tyler Kenttel kapcsolatban. De amikor Stephenson az USA-ba indult, a Kent-ügy még

a kezdeti szakaszában volt, és ő az MI5-os Max Knight embere volt, aki titokban tartotta a lapjait, Stephenson viszont az MI6-nek dolgozott. Semmi bizonyíték nincs arra nézve, hogy az USA-ban bárki is tudott volna Kent árulásáról Knightnak Herschel Johnsonnal való 1940. május 18-i találkozója előtt. Lásd Gentry: 1991, 264. o. A Stephenson-idézetre lásd Jeffery: 2010, 13. fejezet.

20 Bennett: 2009, 193–194. o. és 253. o. és elszórva. Stephenson, aki követte Hoover pimasz önfényezését, később azt állította, hogy az USA-ban Churchill személyi képviselője volt, annak ellenére, hogy a külügyminisztérium történetírója, Gill Bennett szerint még arra sincs bizonyíték, hogy valaha találkozott vagy beszélt volna a miniszterelnökkel. Az FBI nevezte el Stephenson szervezetét Brit Biztonsági Koordinációs Irodának (British Security Coordination, BSC). A BSC megalakulásáról lásd az MI5 1941. július 15-i emlékeztetőjét, in KV 4/394. Bennett: 2009, 253–254. o. Liddell naplóbejegyzésére 1940. november 30-án lásd KV 4/187. KV 4/446. KV 4/447.

21 Liddell naplóbejegyzése 1940. december 11-én, i. m. Guy Liddell naplóinak nyomtatásban megjelent verziójában a december 11-i bejegyzéshez fűzött magyarázó jegyzete, lásd *The Guy Liddell Diaries, Volume I: 1939–1942: 1939–1942: MI5's Director of Counter-Espionage in World War II* (Routledge: 2005). Nigel West téved, amikor Liddellnek tulajdonítja, hogy maga szolgáltatott bizonyítékot az FBI-nak Washingtonban Rumrichhal kapcsolatban. Mint láttuk, a bizonyítékot az MI5 juttatta el a londoni amerikai nagykövetségnek. West állításával szemben Turrou sem tulajdoníthatja magának ezt az érdemet.

22 Ha pontosan jegyezték fel, Clegg 30 kettős ügynököt említett, de ezzel erősen túlzott, mert Sebold volt az egyedüli kettős ügynök a Duquesne-hálózatban. A Rádió Biztonsági Szolgálat (Radio Security Service, RSS) Önkéntes Elfogók Részlege (Voluntary Interceptors, V. I. s) tagjai többnyire a háború előtti, lelkes önkéntesek voltak, akiket 1939-ben azzal bíztak meg, hogy a brit rádióállomások illegális adásait nyomozzák ki. 1940 májusában ez annyiban változott, hogy az ellenség Nagy-Britannián kívüli rádióadásait figyelték és fogták be. Eredetileg az MI5 irányította, majd 1941-ben az MI6 átvette az RSS-t. Szemben azzal, amit David Charles állít a témával kapcsolatos 2005-ös írásában, a két FBI-ügynöknek nem engedték meg, hogy a Bletchley Parkban működő Kormányzati Kód- és Rejtjelfejtő Iskola (Government Code & Cypher School) közelébe jussanak. Lásd Liddell naplói 1941. január 10. és 17., in KV 4/187. David M. Charles (2005): 'Before the Colonel Arrived': Hoover, Donovan, Roosevelt, and the Origins of American Central Intelligence, 1940–41, pub., in *Intelligence and National Security*, 20:2, 225–237.

23 Liddell, i. m. 1941. január 22. Lásd még Weiner: 2012, 12. fejezet, Borne: 2015, 7. fejezet.

24 1941-ben a transzatlanti üzenetek forgalmának nagy részét feltehetően az tette ki, hogy az ellenség beszivárgott a többezres Civil Műszaki Testület (Civilian Technical Corps) amerikai személyzeti állományába. Mindez több mint öt hónappal az előtt történt, hogy Amerika belépett az európai háborúba, és bázisokat létesített az amerikai haditengerészet, valamint a hadsereg légihadteste számára. Lásd az MI5 emlékeztetője, 1941. július 19., in KV 4/394. Hoover 1941. március 7-i levelére lásd KV 4/446. Gentry: 2001, 265–266. o.

25 David Stafford és Rhodri Jeffreys-Jones (szerk.): *The Role of British Intelligence in the Mythologies Underpinning the OSS and early CIA,* in *American-British-Canadian Intelligence Relations 1939–2000.* (Routledge 2000). A COI létesítésében Ellis szerepére lásd Dorril: 2000, 50–51. o. Idézi Nelson D. Lankford: *The Last American Aristocrat: The Biography of David K.E. Bruce.* Lásd Gentry, i. m., 266. o. Stafford és Jeffreys-Jones, i. m. 7. o. Stephenson üzenete Menziesnek, in Bennett: 2009, 257. o.

26 A Hawaii-kérdőívre lásd KV 2/849.

27 Hogy korrektek legyünk Hooverrel, kérdéses, hogy amikor a katonai vezetők látták a kérdőívet, megfelelően intézkedtek-e Hawaii védelméről. Hoover 1946 áprilisában egy *Readers Digest*-cikkben becstelenül magának tulajdonította annak érdemét, hogy felfedezték, hogy a németek használják a mikrofotó-technológiát. Ezt az áttörést hozó információt ugyanis Popov és az MI5 adta át az FBI-nak. Lásd Knightley: 1986, 150. o. Gentry, i. m. 270–271. o. Miller: 2005, 6. fejezet.

28 KV 4/190.

29 KV 4/190. KV 4/394.

30 A Tizard-misszió részleteire lásd David Zimmerman: *Top Secret Exchange: The Tizard Mission and the Scientific War.* Alan Sutton Publishing, 1996.

31 Strong távirata George C. Marshall vezérkari tábornoknak 1940. szeptember 5., lásd NSA Historical Papers https://www.nsa.gov/Helpful-Links/NSA-FOIA/Declassification-Transparency-Initiatives/Historical-Releases/UKUSA/smdpage14704/2/ Early Papers concerning US–UK Agreement 1940–1944.

32 Turing első, „Bombe" nevű elektromechanikus kódfejtő gépét 1940. március 18-ától, míg a másodikat, amely jelentősen módosított verzió volt, és Welchman tervezte, 1940. augusztus 18-tól működtették. Lásd Sebag-Montefiore: 2000, 55–56. o.

33 Safford, feltehetően azért, hogy félrevezesse a kriptográfiát kevésbé ismerő feletteseit, azt sugallta, hogy a tengelyhatalmak rejtjelezőivel szembeni

összefogásnak az lesz az eredménye, hogy a britek el fogják tudni olvasni az amerikai rejtjeleket (amit már évek óta amúgy is megtettek). Safford hírhedt volt arról, hogy ellenezte, hogy bárkivel megosszák az amerikai haditengerészet információit, még az amerikai hadsereggel is. Saffordot Pearl Harbor után félreállították. Lásd Smith: 2001, 99–100. o. Lásd még Smith: 2011, 7. fejezet.

34 A Nemzetbiztonsági Ügynökség (National Security Agency, NSA) orális történelmi fájlja NSA-OH-02–79 to NSA-OH-04–79 Dr. Abraham Sinkov, 1979 májusa. Elérhető via https://www.nsa.gov/Helpful-Links/NSA-FOIA/Declassification-Transparency-Initiatives/Historical-Releases/UKUSA/). Arról a különlegesen fontos késő esti sherrys partiról napjainkban Denniston Bletchley Park-beli irodájának falán lévő emléktáblán emlékeznek meg. Barbara Eachus, leánykori nevén Abernethy, in Smith: 2001, 100–101. o.

35 David Sherman tanulmánya: *The First Americans: The 1941 US Codebreaking Mission to Bletchley Park,* The National Security Agency Center for Cryptologic History, 2016.

36 Sinkov oral history interjúk, NSA i. m.

37 Hughes-Wilson: 2017, 237–238. o. Sebag Montefiore: 2004, 357. o. és elszórva. Lásd még: Gabriel Gorodetsky: *Grand Delusion: Stalin and the German Invasion of Russia.* Yale University Press, 1999.

Utószó

1 HO 45/25733.

2 Etta Shiber visszatért New Yorkba, és 1948-ban meghalt. Kitty Bonnefoust 1945-ben az orosz hadsereg kiszabadította a börtönből. Kitty leánykori neve Kate Robins volt, Charles Robins könyvkiadó és nyomdász, valamint felesége, Emily gyermekeként született Londonban 1886-ban. A háború után mind az MBE, mind pedig a Croix de Guerre kitüntetést megkapta. 1965 novemberében halt meg londoni otthonában. A két nő sorsát Etta Shibernek egy szellemíróval megíratott, *Paris Underground* című könyve örökítette meg töredékesen, amelyet 1943-ban adtak ki, és azonos címmel filmet forgattak a történet alapján 1945-ben.

A szereplők

1 *German Espionage in South County Dublin.* James Scannell tanulmánya, elhangzott: Old Dublin Society, 2001. március 28.

2 KV 2/1322.

3 Marga házassága az elvált Tom Reiddel szinte biztos, hogy bigámiának számított. A háború után egy újságíró kinyomozta, hogy Marga első férje, Hermann Wobrock 1935-ös különköltözésüket követően megtagadta, hogy elváljon tőle. Marga Reid halotti anyakönyvi kivonata, *Hamburg, Germany, Deaths, 1874–1950.*, via Ancestry.com.
4 Jessie Jordan 1954-es halálát az 1912-es házassági anyakönyvi kivonatában rögzítették. Via Ancestry.com.
5 Az idősebb Ignatz Griebl hazafias verseinek egyike a zongorán kísért kórusműnek írt „Heimatliebe" (Hazaszeretet), ami 1916-ban jelent meg, és jelenleg a Bajor Állami Könyvtárban őrzik Münchenben.
6 Griebl megérkezéséről Brémába lásd *Völkischer Beobachter*, 1938. május 22. A cseh születésű, zsidó dr. Herbert Kulka és Helene nevű felesége először Nagy-Britanniába, majd 1940 márciusában az USA-ba menekült. Dr. Kulka San Franciscóban halt meg 1964-ben, Helene Kulka pedig 1995-ben. A genealógiai adatokra lásd via Ancestry.com.
7 Maria hasonló vitába keveredett egy zsidó családdal egy másik, a bécsi neuwaldgassei háztömbbel kapcsolatban. Lásd Army Property Control Branch files PC/V/XIX/94 Ignatz Theodor Griebl and PC/V/I/3 Maria Griebl, hozzáférhető via Fold3.com.
8 *Welt Express*, 1948. február 9. *Welt am Abend*, 1948. február 10., Österreichische Nationalbibliothek via onb.ac.at.
9 KV 2/267.
10 Jeffreys-Jones: 2020, 191–193. o.
11 KV 2/194.

Válogatott bibliográfia

Kiadványok

Andrew, Christopher: *The Defence of the Realm – The Authorized History of MI5*. Allen Lane, 2009.

Baillie-Stewart, Norman: *The Officer in the Tower*. Leslie Frewin, 1967.

Barnes, James – Barnes, Patience: *Nazis in Pre-War London, 1930–1939: The Fate and Role of German Party Members and British Sympathizers: The Fate & Role of German Party Members & British Sympathisers*. Sussex Academic Press, 2010.

Bassett, Richard: *Hitler's Spy Chief – The Wilhelm Canaris Mystery*. Weidenfeld & Nicolson, 2005.

Batvinis, Raymond J.: *The Origins of FBI Counterintelligence*. University Press of Kansas, 2007.

Bearse, Ray – Read, Anthony: *Conspirator – The Untold Story of Churchill, Roosevelt and Tyler Kent, Spy*. Macmillan, 1991.

Bennett, Gill: *Churchill's Man of Mystery – Desmond Morton and the World of Intelligence*. Routledge, 2009.

Birdwell, Michael E.: *Celluloid Soldiers – Warner Bros.'s Campaign against Nazism*. New York University Press, 1999.

Borne, Ronald F.: *Troutmouth – The Two Careers of Hugh Clegg*. University Press of Mississippi, 2015.

Brammer, Uwe: *Spionageabwehr und Geheimer Meldedienst – Die Abwehrstelle im Wehrkreis X Hamburg, 1935–1945*. Rombach GMBH, 1989.

Colville, John: *The Fringes of Power – Downing Street Diaries Volume One: 1939–October 1941*. Sceptre, 1986.

Delmer, Sefton: *Trail Sinister: An Autobiography, Volume One*. Secker & Warburg, 1961.

Diest, Wilhelm, et al.: *Germany and the Second World War*: 1. köt.: *The Build-up of German Aggression*. Clarendon Press, 1990.

Doherty, Thomas: *Hollywood and Hitler 1933–1939*. Columbia University Press, 2013.

Dorril, Stephen: *MI6 – Inside the Covert World of Her Majesty's Secret Intelligence Service*. The Free Press, 2000.

Draper, Major Christopher: *The Mad Major*. Air Review, 1962.
Edgerton, David: *The Shock of the Old: Technology and Global History Since 1900*. Oxford University Press, 2006.
Elliott, Geoffrey: *Gentleman Spymaster – How Lt. Col. Tommy 'Tar' Robertson Double-Crossed the Nazis*. Methuen, 2011.
Gentry, Curt: *J. Edgar Hoover – The Man and the Secrets*. Norton, 2001.
Gilbert, Martin: *Finest Hour – Winston S. Churchill 1939–1941*. Minerva, 1989.
Hayward, James: *Hitler's Spy, The True Story of Arthur Owens, Double Agent Snow*. Simon & Schuster, 2012.
Hemming, Henry: *M – Maxwell Knight, MI5's Greatest Spymaster*. Penguin, 2017.
Hooton, E. R.: *Phoenix Triumphant – The Rise and Rise of the Luftwaffe*. Arms & Armour, 1994.
Horne, Alistair: *To Lose a Battle – France 1940*. Papermac, 1990.
Höhne, Heinz: *Canaris*. Secker & Warburg, 1979.
Hughes-Wilson, John: *On Intelligence – The History of Espionage and the Secret World*. Constable, 2017.
Jeffery, Keith: *MI6 – The History of the Secret Intelligence Service 1909–1949*. Bloomsbury, 2010.
Jeffreys-Jones, Rhodri: *Ring of Spies – How MI5 and the FBI brought down the Nazis in America*. History Press, 2020.
Kahn, David: *Hitler's Spies – German Military Intelligence in World War Two*. Macmillan, 1978.
Keegan, John: *Intelligence in War*. Hutchinson, 2003.
Kern, Harry: *A Death in Washington: Walter G. Krivitsky and the Stalin Terror*. Enigma Books, 2008.
Knightley, Phillip: *The Second Oldest Profession – The Spy as Bureaucrat, Patriot, Fantasist and Whore*. Andrew Deutsch, 1986.
Leverkuehn, Paul: *German Military Intelligence*. Weidenfeld & Nicolson, 1954.
Macdonald, Bill: *The True Intrepid – Sir William Stephenson and the Unknown Agents*, Timberholme Books, 1998.
Mader, Julius: *Hitlers Spionagegenarale sagen aus*. Verlag der Nation, 1974.
Mahnken, Thomas G.: *Uncovering Ways of War: U.S. Intelligence and Foreign Military Innovation 1918–1941*. Cornell University Press, 2001.
Masters, Anthony: *The Man who was M – The Life of Maxwell Knight*. Basil Blackwell, 1984.
May, Ernest R.: *Strange Victory – Hitler's Conquest of France*. I.B. Taurus, 2000.
Miller, Joan: *One Girl's War – Personal Exploits in MI5's Most Secret Station*. Brandon, 1986.

Miller, Russell: *Codename Tricycle – The True Story of the Second World War's Most Extraordinary Double Agent*. Pimlico, 2005.
Morgan, Ted: *Reds: McCarthyism in Twentieth-Century America*. Random House, 2020.
Nekrich, Aleksandr et al.: *Pariahs, Partners, Predators: German-Soviet Relations, 1922–1941*. Columbia University Press, 1997.
Paillole, Paul: *Fighting the Nazis – French Intelligence and Counterintelligence, 1935–1945*. Enigma Books, 2003.
Quinlan, Kevin: *The Secret War between the Wars – MI5 in the 1920s and 1930s*. Boydell Press, 2014.
Reiss, Curt: *Total Espionage*. Putnam, 1941.
Richelson, Jeffrey T.: *A Century of Spies: Intelligence in the Twentieth Century*. Oxford University Press, 1997.
Ritter, Nikolaus: *Deckname Dr Rantzau*. Hoffmann und Campe, 1972.
Sebag-Montefiore, Hugh: *Enigma, The Battle for the Code*. Weidenfeld & Nicolson, 2000.
Sebag Montefiore, Simon: *Stalin – The Court of the Red Tsar*. Orion, 2004.
Siedentopf, Monika: *Unternehmen Seelöwe: Widerstand im deutschen Geheimdienst*. Deutscher Taschenbuch Verlag, 2014.
Smith, Michael: *Station X – The Codebreakers of Bletchley Park*. Channel 4, 1998.
Smith, Michael: *The Emperor's Codes*. Bantam, 2001.
Smith, Michael: *The Secrets of Station X – How Bletchley Park Helped Win the War*. Biteback, 2011.
Stafford, David: *Churchill & Secret Service*. Abacus, 2000.
Stehlin, Paul: *Témoignage pour l'Histoire*. Robert Laffont, 1964.
Stewart, Graham: *Burying Caesar: Churchill, Chamberlain and the Battle for the Tory Party*. Weidenfeld & Nicolson, 1999.
Summers, Anthony: *Official and Confidential: The Secret Life of J Edgar Hoover*. Ebury Press 2012.
Tate, Tim: *Hitler's British Traitors*. Icon Books, 2018.
Terraine, John: *The Right of the Line – The Royal Air Force in the European War 1939–1945*. Hodder & Stoughton, 1985.
Turrou, Leon: *The Nazi Spy Conspiracy in America*. Harrap, 1939.
Weiner, Tim: *Enemies – A History of the FBI*. Allen Lane, 2012.
Wala, Michael: *Weimar und Amerika: Botschafter Friedrich von Prittwitz und Gaffron und die deutsch-amerikanischen Beziehungen von 1927 bis 1933*. Franz Steiner Verlag, 2001.
Wark, Wesley K.: *The Ultimate Enemy: British intelligence and Nazi Germany, 1933–1939*. Cornell University Press, 2010.

Weiner, Tim: *Enemies – A History of the FBI.* Allen Lane, 2012.
West, Nigel: *MI5: British Security Service Operations, 1909–1945.* Bodley Head, 1981.
West, Nigel: *At Her Majesty's Secret Service – The Chiefs of Britain's Intelligence Agency, MI6.* Greenhill Books, 2006.
West, Nigel: *The Guy Liddell Diaries, Vol. 1: 1939–1942.* Routledge, 2005.
Willetts, Paul: *Rendezvous at the Russian Tea Rooms: the spy, the lover and the man called 'M'.* Constable, 2015.
Yeadon, Glen – Hawkins, John: *Nazi Hydra in America: Suppressed History of a Century.* Progressive Press, 2008.
Ziedler, Manfred: *Reichswehr und Rote Armee 1920–1933: Wege und Stationen einer ungewöhnlichen Zusammenarbeit,* 2. kiad. Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2006.
Ziemke, Earl F.: *The Red Army, 1918–1941: From Vanguard of World Revolution to US Ally.* Frank Cass, 2004.

Cikkek és tanulmányok

Andrew, Christopher: Governments and Secret Services: A Historical Perspective. *International Journal,* 34. évf., 2. sz., *Knowledge and Power* (1979. tavasz), 167–186. o. Canadian International Council.
Belot, Robert: Intelligence Considered as a War Weapon and a Global Power Tool: About the Birth of US Secret Services (1942–1945). *Icon,* 8. évf. (2002), 55–75. o. International Committee for the History of Technology.
Campbell, Kenneth: Major General Friedrich Gempp, German Intelligence Leader. *American Intelligence Journal,* 25. évf., 1. sz. (2007. nyár), 75–81. o. National Military Intelligence Foundation.
Charles, Douglas M.: 'Before the Colonel Arrived': Hoover, Donovan, Roosevelt, and the Origins of American Central Intelligence, 1940–41. *Intelligence and National Security,* 20:2 (2005), 225–237. o.
Davies, Philip H. J.: *Institutionalising Intelligence: The Development of MI6 Internal Organisation and the Whitehall Village Market for Espionage.* University of Reading.
Faulkner, Marcus: The Kriegsmarine and the Aircraft Carrier: The Design and Operational Purpose of the Graf Zeppelin, 1933–1940. *War in History,* 19. évf., 4. sz. (2012. november), 492–516. o. Sage Publications.
Ferris, John: Whitehall's Black Chamber: British Cryptology and the Government Code and Cypher School, 1919–29. *Intelligence and National Security,* 2:1 (1987), 54–91. o. Routledge.

Holman, Brett: *The Next War in the Air: Civilian Fears of Strategic Bombardment in Britain, 1908–1941.* PhD-tézisek (2009). University of Melbourne.
Hood, Chalmers: The French Navy and Parliament between the Wars. *The International History Review,* 6. évf., 3. sz. (1984. augusztus), 386–403. o. Taylor & Francis.
Hull, Mark M.: The Irish Interlude: German Intelligence in Ireland, 1939–1943. *The Journal of Military History,* 66. évf., 3. sz. (2002. július), 695–717. o. Society for Military History.
Jackson, Peter: French Intelligence and Hitler's Rise to Power. *The Historical Journal,* 41. évf., 3. sz. (1998. szeptember), 795–824. o. Cambridge University Press.
Jeffreys-Jones, Rhodri: Antecedents and Memory as Factors in the Creation of the CIA. *Diplomatic History,* 40. évf., 1. sz. (2016. január), 140–154. o. Oxford University Press.
Jenkins, Philip: 'It Can't Happen Here': Fascism and Right-Wing Extremism in Pennsylvania, 1933–1942. *Pennsylvania History,* 62. évf., 1. sz. (1995. tél), 31–58. o.
Munshaw, Harvey D.: *Extra! Extra! Read all about it: The British and American Press' Coverage of German-Soviet Collaboration, 1917–1928.* University of Central Missouri.
Orange, Vincent: The German Air Force Is Already "The Most Powerful in Europe": Two Royal Air Force Officers Report on a Visit to Germany, 6–15 October 1936. *The Journal of Military History,* 70. évf., 4. sz. (2006. október), 1011–1028. o. Society for Military History.
Overy, R. J.: The German Pre-War Aircraft Production Plans: November 1936–April 1939. *The English Historical Review,* 90. évf., 357. sz. (1975. október), 778–797. o. Oxford University Press.
Paillole, Paul: L'affaire Aubert. *Historama,* 35. különszám. Orleans, 1978.
Pöhlmann, Markus – Lahaie, Olivier: Le Renseignement Allemand en Guerre; Structures et Opérations. *Guerres mondiales et conflits contemporains,* 232. sz. (2008. október–december), 5–24. o. Presses Universitaires de France.
Scannell, James: German Espionage in South County Dublin. *Dublin Historical Record,* 55. évf., 1. sz. (2002. tavasz), 88–101. o. Old Dublin Society.
Wallace, William – Phillips, Christopher: Reassessing the Special Relationship. *International Affairs,* 85. évf., 2. sz. (2009. március), 263–284. o. Oxford University Press for the Royal Institute of International Affairs.
Wark, Wesley K.: British Intelligence on the German Air Force and Aircraft Industry, 1933–1939. *The Historical Journal,* 25. évf., 3. sz. (1982. szeptember), 627–648. o. Cambridge University Press.

Watt, D. C.: The Anglo-German Naval Agreement of 1935: An Interim Judgment. *The Journal of Modern History*, 28. évf., 2. sz. (1956. június), 155–175. o. University of Chicago Press.

Levéltári források

UK National Archives, Kew, London: különböző helyek, főleg a KV, FO, AIR, CO, CRIM és J sorozatok.

US National Archives and Records Administration, Washington: különböző FBI-ügyek.

Egyéb levéltári források: The Churchill Archives Centre, Churchill College, Cambridge University; The Wellcome Collection Archive, London; London Metropolitan Archives; The Imperial War Museum; Bibliothèque Nationale de France; The National Records of Scotland; The British Library, London; The Media History Library, University of Wisconsin; The Film and Television Archive, University of California Library, Los Angeles; D.C. Thomson & Co., Dundee; Tayside Police Museum, Dundee; és Kent Police Museum, Faversham.

SOMOGYI KÖNYVTÁR
1881
SZEGED

Köszönetnyilvánítás

Amióta az 1980-as évek második felében elkezdett érdekelni Jessie Jordan, a náci kém rövid és sikertelen karrierjének története, nagyon sok ember és intézmény járult hozzá a munkámhoz, és mindegyiküknek nagyon hálás vagyok. Külön ki kell emelnem a Curran család tagjait, elsősorban a néhai Catherine Grayt és lányát, Sharon Grayt; továbbá a Haddow család tagjait, közülük is elsősorban Donald Haddow-t. Köszönettel tartozom továbbá a néhai Ralph Erskine-nek; Rhodri Jeffreys-Jones professzornak; a néhai Peter Fletchernek és Wilma Milne-nek. Szeretném megköszönni a Birlinn Publishing kitűnő csapatának a segítségét, különösen Hugh Andrew és Andrew Simmons támogatását, valamint olvasószerkesztőm, Ian Greensill és irodalmi ügynököm, Tom Cull közreműködését.

Mutató

Abwehr (elhárítás, német titkos- és biztonsági szolgálat) 10, 12–16, 39, 41–45, 49, 50, 56–58, 61, 62, 67, 80, 90, 92, 95–106, 111, 112, 124–126, 131, 132, 151–154, 163, 169, 171–173, 176, 177, 180, 181, 184, 185, 187, 188, 194, 197, 200, 204, 206, 209, 212–218, 225, 237–240, 244, 253, 256, 278, 287–289, 294, 296, 298
Addicks, Henry, Abwehr-ügynök 104–108, 111
angol–amerikai hírszerzési és biztonsági szövetség 265, 268; *lásd még* MI5; MI6; FBI
Anschluss, Ausztria Németországhoz csatolása (1938) 14, 200, 240
Archer, Liam, ezredes, ír katonai hírszerző tiszt 215, 216, 314
Atlanti charta (1941) 265
Aubert, Marc, Abwehr-ügynök a francia haditengerészetnél 9, 10, 13–15, 203, 209–217, 226–228, 237, 314; *lásd még* Morel, Marie-Jeanne
Avronsart, Armand, francia-lengyel újságíró 98, 302

Baillie-Stewart, Norman, Abwehr-ügynök 25–33, 43, 68, 73, 92, 97, 276–278, 294, 295
Berliner, Isidor és Helene, a Griebelék által becsapott zsidó házaspár 193, 194, 221, 284, 312
Bernhuber, Eduard, Abwehr-ügynök 98, 99, 302
Bonin, Udo von, főhadnagy, Abwehr-tiszt 171–173, 180, 182, 221
Bonnefous, André, Deuxième Bureau-tiszt 201–203, 209, 213, 226
Bonnefous, Kate „Kitty", az angol–francia ellenállás tagja 272, 321
Böhm, Eleanor, német-amerikai diáklány 174–176, 219
Brandy, Gertrud, dublini Abwehr-ügynök 200, 201, 203, 208, 211, 215–217
British Security Coordination, BSC (Brit Biztonsági Koordinációs Iroda), New York 251, 252, 254, 256, 258, 319
BRUSA (1943), UKUSA (1946) és AUKUS (2021): UK–USA-egyezmények 265–267
Bund der Freunde des Neuen Deutschland (Az Új Németország Barátainak Szövetsége) 159
Busbee, Charles, amerikai alezredes 135, 241, 242

Canaris, Wilhelm, tengeralattjáró-parancsnok, később admirális, Abwehr-tiszt 102–104, 240
Carstairs, John, dundeei rendőrtiszt 116, 118, 119, 129, 130, 164, 165, 168, 304–306, 310
Central Intelligence Agency, CIA (Központi Hírszerzési Ügynökség) 291
Chamberlain, Neville, brit miniszterelnök 12, 208, 209, 213, 249
Churchill, Winston S., brit miniszterelnök 246–250, 260, 264, 293, 306, 317–319

Clayton, Constable Robert, broadstairsi rendőrtiszt 72, 73
Clegg, Hugh, FBI, igazgatóhelyettes 252–255, 319
Cotter, Paul, FBI, különleges ügynök 161, 162, 174
Cridlig, France-Marguerite, Abwehr-ügynök 100
Curran, John, Mary Curran férje 115, 118, 292
Curran, Mary, háziasszony és kémfogó 113, 118, 128, 129, 138, 165, 167, 168, 189, 190, 217, 218, 292, 310

Daladier, Édouard, francia miniszterelnök 12, 293
Dalton, Joseph, amerikai őrnagy 135, 138, 140, 141, 183
Danielsen, Christian, német-amerikai műszaki rajzoló 175, 176, 219
Defauwes, René, Abwehr-ügynök 101, 102, 237
Deuxième Bureau (a Vezérkari Főnökség Második Osztálya, a francia katonai hírszerzés központi szerve) 12, 32, 196, 200–203, 207, 226, 227, 300
Dewanger, Senta 58, 61, 64, 68, 94, 153, 178, 181, 219, 309; *lásd még* Lonkowski, Wilhelm
Dierks, Hilmar G. J., százados, Abwehr-kémfőnök 125, 126, 151, 152, 166, 184, 185, 189, 197, 217, 225, 238, 287–289
Dischler, Ludwig, ezredes, Abwehr-tiszt 43, 303
Donovan, William, ezredes, az Office of the Coordinator of Information, OCI (Információs Koordinátori Iroda), majd az American Office of Strategic Services, OSS (Amerikai Stratégiai Szolgálatok Hivatala) vezetője 255, 256, 260
Draper, Christopher, brit kettős ügynök 18–25, 34–36, 43–45, 49, 50, 80, 90, 125, 152, 200, 216, 217, 224, 225, 237, 242, 249, 275, 295; *lásd még* Trairup, Martin Kristensen de; Nugent, Guy
Dreschel, Wilhelm, kapitány, a Hamburg-Amerika Line tengerészeti főfelügyelője 179, 219
Driscoll, Agnes Meyer, amerikai kódfejtő 150, 151, 172, 173, 181–183, 260, 311
Drosd, Sibela, Abwehr-ügynök, „La Belle Sophie" 31, 32
Duncombe, Else, Abwehr-ügynök 15, 130, 169, 171, 310
Dunderdale, Wilfred „Biffy", MI6-tiszt 200–202, 226, 312, 313
Dunigan, Lester C., amerikai főügyészhelyettes 138, 192, 284

Eglin, Henry, amerikai ezredes 132, 133, 135, 137, 138, 153, 187, 196, 241, 307
Egy náci kém vallomása, film 218, 232–236, 245, 269, 285, 295
Eitel, Carl, Abwehr-futár 57, 60, 95, 111, 176, 222, 298, 304
Emig, Marianne, Abwehr-ügynök 51, 54, 62, 67, 74, 75, 88, 128, 238, 279, 280, 291, 299, 332; *lásd még* Görtz, Hermann

Faithfull, Starr, amerikai társasági hölgy 83, 84, 301; *lásd még* Görtz, Hermann; Haybrook, Rudolf
Falkenhayn, Benita von, bárókisasszony, a lengyel hírszerzés informátora 46, 62, 103; *lásd még* Sosnowski, Jerzy, őrnagy

FBI, Federal Bureau of Investigation (amerikai Szövetségi Nyomozóiroda) 7, 10, 16, 44, 45, 60, 61, 135, 138, 140–142, 144, 147, 150, 158, 159, 162, 163, 171, 174–179, 181–183, 190–194, 197, 199, 201, 219, 220, 226, 228–232, 237, 240–244, 251–260, 282–284, 291, 298; *lásd még* Hoover, J. Edgar; Turrou, Leon
Fitch, Thomas, az amerikai külügyminisztérium különleges ügynöke 136, 138, 139, 141
Foley, Francis „Frank", őrnagy, MI6-tiszt 25, 48, 49, 300
Forceville, Jean de, gróf, a francia haditengerészet tisztje 203–207, 313; *lásd még* Oswald, Lydia
Foxworth, Percy E., FBI-ügynök 241, 257, 258
Frogé, Georges, az Abwehr kettős ügynöke 31, 32, 294

Geissmann, Wilhelm Gustav, kettős ügynök 32, 294
Gibson, Harold, MI6-tiszt 200, 201, 312
Glaser, Erich, Rumrich társa 158, 162, 190, 222, 223, 225, 226
Glavnoje Razvedivatyelnoje Upravlenyije, GRU (Felderítő Főcsoportfőnökség, szovjet katonai hírszerzés) 32, 33, 185, 294, 295
Government Code & Cipher School (Kormányzati Kód- és Rejtjelfejtő Iskola), Bletchley Park 260–263, 319
Görtz, Hermann, Abwehr-ügynök 50–56, 62, 67–73, 77–97, 128, 189, 238, 240, 277–279, 291, 298–301; *lásd még* Emig, Marianne; Haybrook, Rudolf; Faithfull, Starr
Graf Zeppelin, német repülőgép-anyahajó 239
Gresham, William, amerikai haditengerészeti kódfejtő 182, 183
Griebl, dr. Ignatz Theodor, Abwehr-ügynök 61, 64, 65, 110–112, 148, 149, 156–163, 171–185, 190–195, 197, 199, 219, 222, 223, 230, 232–234, 238, 282–285, 289, 299, 304, 309–316, 322; *lásd még* Moog Busch, Katharine „Kay"; Griebl, Maria; Driscoll, Agnes Meyer
Griebl, Maria, dr. Ignatz Griebl felesége 190, 193, 219, 220, 283, 285, 312
Grogan, Stanley, amerikai őrnagy 63, 64, 96
Gudenberg, Werner, Abwehr-informátor 45, 59–63, 94, 95, 177, 220, 222, 229, 299
Guignard, René, francia tengerésztiszt 205–207

Haddow, Patricia „Patsy", Jessie Jordan unokahúga 164–166
Haddow, William „Willie", Jessie Jordan féltestvére 122, 127, 129
Hanfstaengl, Ernst, Hitler sajtótitkára 21
Hardy, Lamar, amerikai szövetségi ügyész 193, 220, 222, 312
Harker, Oswald Allen „Jasper", dandárparancsnok, MI5-tiszt 24, 34, 35, 215, 254, 293, 295
Haybrook, Rudolf, festő 82–85, 301; *lásd még* Görtz, Hermann; Emig, Marianne
Hince, Lawrence, az FBI különleges ügynöke 252, 253, 255
Hinchley Cooke, W. Edward, MI5-tiszt 24, 27, 30, 34, 35, 73, 74, 77, 84, 86, 90, 91, 105, 106, 108, 118, 130, 133, 164, 166–169, 189, 190, 196, 201, 202, 218, 227, 290, 293, 310, 131, 314

Hitler, Adolf, német kancellár 7, 11, 12, 21, 34, 37, 38, 48, 49, 79, 114, 146–148, 199, 208, 209, 212, 213, 221, 231, 232, 240
Hofmann, Johanna „Jenni", Abwehr-futár 155–158, 161, 162, 171, 190, 197–200, 222, 223, 225, 226, 233, 273; *lásd még* Schlüter, Karl
Hoover, John Edgar, FBI-igazgató 7, 16, 141, 144, 150, 151, 220, 229, 230, 241, 243, 251, 254–258, 291, 306, 308, 311, 314, 316, 318, 319
Hull, Cordell, amerikai államtitkár 7, 135, 141, 151, 158, 308

Industrial Intelligence Bureau (Ipari Hírszerzési Hivatal) 40
Irish Military Intelligence Service (Ír Katonai Hírszerzés) G.2. 215

Jack, Alexander, dundeei postahivatali elöljáró 130, 132, 196
Jänichen, Herbert, Abwehr-futár 108, 176, 222
Johnson, Florence, háziasszony és kémfogó 53, 67–69, 72, 73, 77, 85, 86, 88, 89, 91–93, 114, 291; *lásd még* Görtz, Hermann
Johnson, Herschel, amerikai diplomata 240, 245, 246, 317–319
Jordan, Jessie, Abwehr-ügynök 114–122, 124, 126, 127, 130, 135, 138, 152, 154, 163–165, 168–171, 187–190, 196, 197, 200, 216–218, 222, 223, 238, 240, 242–244, 265, 280, 281, 287–289, 292, 306, 310, 322; *lásd még* Curran, Mary
Josephs, Morris, New York-i vámőr 63, 64, 66

Kell, Sir Vernon, ezredes, MI5-főigazgató 24, 35, 88–90, 196, 295, 297, 301
Kennedy, Joseph P., amerikai nagykövet 245, 246, 250
Kent, Tyler, amerikai diplomata 245, 246, 248–251
Knight, Maxwell, MI5-tiszt 246, 248–250, 317, 319
Koutrik, Folkert van, az Abwehr kettős ügynöke 15, 271

Lederer, Francis, hollywoodi színész 233
Lee, Raymond, ezredes, amerikai katonai attasé 133–135, 138, 188, 196, 197, 244, 252, 265
Lena hadművelet (1940), Abwehr-ügynökök bejuttatása Nagy-Britanniába 239, 288, 315
Le Roy, Esther 40, 296; *lásd még* Stott, Kenneth
Lewis, Kenneth, RAF-tiszthelyettes 69, 70, 72–77, 80, 86–92, 299, 300; *lásd még* Görtz, Hermann; Emig, Marianne
„L-forrás", berlini francia informátor 45, 296
Liddell, Guy, MI5-igazgatóhelyettes 163, 193, 216, 237, 240–246, 252, 254, 257, 258, 265, 306, 310–320
Lonkowski, Auguste „Gunny", Wilhelm Lonkowski felesége 58, 60, 64, 94, 108, 298
Lonkowski, Wilhelm, Abwehr-ügynök 57–66, 95, 96, 111, 153, 161, 171, 176–183, 222, 238, 281, 298, 299
L. Sanders, P. O. Box 629, Hamburg, Abwehr-postafiók 125
Luftwaffe (a hitleri Németország légiereje) 11, 22, 48–50, 56, 79, 91, 92, 94, 96, 109, 112, 128, 131, 238, 253, 262, 264, 278, 300
Lukas, Paul, hollywoodi színész 232
Lys, Lya, hollywoodi színésznő 232, 286

Manston, RAF-repülőtér 54, 70, 71, 75, 76, 80, 87, 90, 238
Marine Nationale (francia haditengerészet) 10, 203, 208, 209, 213, 214, 226
Marx, Groucho, hollywoodi színész 218, 232, 315
Matthias, Ludwig, Abwehr-ügynök 245, 287
McLeish, Stanley, Sylvia Nicholls férje 82, 84, 85; *lásd még* Görtz, Hermann
Menzel, Hermann, főhadnagy, Abwehr-tiszt 171, 172, 180, 221
Menzies, Sir Stewart, MI6-igazgatóhelyettes 107, 251, 255, 256, 262
MI5 (Military Intelligence, brit Katonai Hírszerző Szolgálat) 10, 12, 15, 16, 21–28, 35, 36, 40–43, 70, 73, 74, 77, 80–89, 93, 97, 105–108, 111, 113, 118, 119, 125–134, 138, 163, 166, 169, 170, 188, 189, 193, 196, 197, 201–203, 211, 213, 225–217, 224, 237, 240, 242, 244–246, 250–260, 262, 265, 271, 289–295, 298, 299, 301, 302, 306, 307, 311, 314–320
MI6 (Secret Intelligence Service, brit Titkos Hírszerző Szolgálat) 14, 33, 40, 48, 49, 101, 105, 125, 126, 163, 200, 202, 212, 226, 227, 243–245, 251, 253–255, 258–260, 271, 294, 296, 300, 305, 311, 314, 319
Moog Busch, Katharine „Kay", Griebl szeretője 110, 156, 163, 171–175, 180, 181, 190–194, 219, 223, 285, 286
Morel, Marie-Jeanne, Abwehr-ügynök 209, 212, 217, 226, 227, 314; *lásd még* Aubert, Marc
Morton, Sir Desmond, őrnagy, MI6-tiszt 40, 323
Murray, John, New York-i nyomozó 136, 138, 141
Mussolini, Benito, olasz fasiszta diktátor 10, 11

Natzmer, Renata von, a lengyel hírszerzés informátora 46, 62, 103, 296; *lásd még* Sosnowski, Jerzy, őrnagy
Neilans, Joseph, dundeei rendőrfőnök 116, 164–169, 189, 190, 304, 310
német jóvátétel 36, 37, 39, 295
Németország 10–12, 14, 20–22, 27, 36–39, 42–44, 47, 52, 55, 60, 62, 66–68, 75–77, 80, 81, 90, 96, 97, 100–102, 109, 114–118, 121, 123, 125, 126, 129, 131, 139, 147–154, 159, 163, 166, 167, 169, 171–176, 179–183, 188, 189, 194, 197, 199, 200, 208, 211, 213, 215, 219–225, 231, 232, 236, 262, 269, 278, 279, 281, 282, 286, 289, 295, 297, 302; *lásd még* Abwehr; Luftwaffe; *Graf Zeppelin*
német–szovjet rapallói egyezmény 39
Német Tengerentúli Szolgálat (Deutscher Überseedienst) 39, 288
német újrafegyverkezés 39, 46, 94, 103, 296
Newman-Hall, Eric, az MI5 kettős ügynöke 105–108
Nicholls, Sylvia, balerina 82, 300; *lásd még* Görtz, Hermann
Nicholson, Thomas, dundeei detektívfelügyelő 118, 119, 165, 168, 303, 305, 310
Nicolai, Walter, ezredes, I. világháborús német kémfőnök 151
Nugent, Guy, Draper társa 34, 35

O'Brien, John, New York-i polgármester 160
Ontjes, Conrad, százados, Abwehr-tiszt 124, 305

Ontjes, Dora, Conrad Ontjes felesége és Jessie Jordan barátnője 124
Osvald, Jean, a Sûreté Nationale tisztje 208, 209
Oswald, Lydia, Abwehr-ügynök 203–205, 207–209, 313, 314
Owens, Arthur, brit kettős ügynök, fedőneve „Snow" 125, 126, 305

Paillole, Paul, a Deuxième Bureau tisztje 200–202, 209, 293, 314
Pelley, William Dudley, amerikai fasiszta 110, 147
Pfeiffer, Erich, főhadnagy, Abwehr-tiszt 50, 57–60, 63, 66, 94, 95, 103–111, 171–179, 181, 182, 184, 185, 188, 193, 194, 197, 198, 209–212, 222, 223, 226, 237, 288, 289, 298, 299, 301, 303, 304, 307, 312
Philby, Harold „Kim", szovjet ügynök 20, 266
Popov, Dušan „Duško", brit kettős ügynök, fedőneve „Tricycle" 256, 257
Pye-Smith, Geoffrey, brit kettős ügynök 97, 302

Robbins, Patrick „Pat" 115, 116, 118
Roberts, John, New York-i vámtiszt 63, 64, 73, 96
Robertson, szül. Elly Joosten, feltételezett Abwehr-ügynök 269–271
Robertson, Thomas Argyll, MI5-tiszt 70, 72, 76, 257, 299
Robinson, Edward G., hollywoodi színész 232, 234, 236, 315
Rolland, Marcel, Abwehr-ügynök 208, 209
Roosevelt, Franklin D., amerikai elnök 110, 146, 180, 187, 245–247, 249, 250, 259, 265
Ross, Annie, dundeei rendőrnő 116, 164, 165, 168, 304
Royal Air Force, RAF (brit Királyi Légierő) 23, 47–49, 51–55, 69–72, 75–77, 80, 86–90, 94, 109, 300, 302
Royal Naval Air Services, RNAS (Királyi Tengerészeti Légiszolgálat) 19
Royal Naval Armaments Depot (RNAD), brit Királyi Haditengerészet Fegyverraktára, Crombie 169
Royal Navy, RN (brit Királyi Haditengerészet) 72, 109, 169, 208, 215, 238
Rumrich, Günther, Abwehr-ügynök 136–145, 151–158, 162, 169, 171, 174, 179, 183–190, 197–200, 219, 222–226, 233, 238, 241, 282, 283, 289, 307, 309, 312, 319
Rumrich, Hansjorg Gustav, Abwehr-ügynök 197–201, 217
Rutland, Frederick, japán ügynök 243, 316, 317

Safford, Laurance, parancsnok, amerikai kódfejtő 260, 263, 320, 321
Scarpa, Antonio, MI6-ügynök 14
Schleich, Eduard Ritter von, német pilóta 20–22, 34, 35
Schlüter, Karl, Abwehr-futár 57, 60–63, 95, 111, 153–158, 162, 171–177, 184–188, 197–199, 222, 233, 238; *lásd még* Hofmann, Johanna
Schul, Marija Emma, szovjet GRU-ügynök 33, 294
Sempill, William Francis Forbes, ezredes, később lord 19–21, 34, 43, 50, 110, 243, 249, 297, 302, 317, 318
Shiber, Etta, a francia ellenállás amerikai tagja 271, 321
Silk, Arthur, New York-i rendőrnyomozó 136, 138, 141
Silvester, Victor, zenekarvezető 30, 33, 294

Sinclair, Hugh „Quex", admirális, MI6-igazgató 244
Sinkov, Abraham „Abe", parancsnok 261–263, 265
Sinkov-misszió 262, 265
Smith, Constable Frederick, broadstairsi rendőrtiszt 68–72, 76, 87, 91, 92, 301
Sosnowski, Jerzy, őrnagy, lengyel ügynök 45, 49, 68, 149, 296
Spanknöbel, Heinz, náci agitátor Amerikában 64, 65
Stahl, Lydia, szovjet GRU-ügynök 32, 33, 294, 314
Steele, Isabel, színésznő 149, 308
Stott, Kenneth, kapitány, brit ügynök 40, 41, 296; *lásd még* Le Roy, Esther
Sûreté de l'État (belga államrendőrség) 41
Sûreté Nationale (francia államrendőrség) 16, 334
Switz, Gordon és Switz, Marjorie, szovjet GRU-ügynökök 32, 294

Trairup, Martin Kristensen de, Draper társa 34, 35, 295
Tamm, Edward, FBI-igazgatóhelyettes 141, 183, 241, 258, 306, 311
Thost, Hans, az Abwehr tehetségkutatója 21–24, 35, 36, 80, 90, 301
Tindall, Sir Edward, ügyészségi igazgató 88
Tizard-misszió (1940) 259–261, 320
Tubbs, Clifford, az amerikai külügyminisztérium különleges ügynöke 137, 138
Turrou, Leon, az FBI különleges ügynöke 142–145, 151, 153–157, 161–163, 174, 176, 179, 181, 183, 187, 190–193, 197, 199, 219, 223, 224, 228–234, 242, 244, 245, 252, 253, 260, 269, 290, 291, 306, 307, 311, 316, 319
Turrou, szül. Zakrewski, Teresa, Leon Turrou felesége 142, 143, 291, 307

Ustinov, Jona „Klop", MI5-ügynök 213

üzleti összeesküvés (Business Plot, 1934) Roosevelt elnök lecserélésére 146

Vetterli, Reed, illetékes FBI különleges ügynök 142, 229, 257
Vivian, Valentine, ezredes, MI6-tiszt 163, 196, 202, 227, 243, 244, 253, 310
Voss, Otto Hermann, Abwehr-ügynök 59, 60, 63, 95, 108–111, 173, 176, 177, 190, 219, 222, 223, 225, 226, 238, 282, 298, 299, 304

Wiegand, Karl, Abwehr-futár 179
Wobrock, szül. Jordan, Marga, Jessie Jordan lánya 121, 122, 124, 126, 129, 166, 280, 322
Wolkoff, Anna, a Right Club tagja 246, 249, 250, 287

A glasgow-i születésű dr. Andrew Jeffrey a St. Andrews-i Egyetemen végezte tanulmányait, és több könyvet, valamint tanulmányt írt a szárazföldi és tengeri hadviselés történetének témakörében. Legjelentősebb munkája a Skócia második világháborús történetét feldolgozó trilógia.

Dr. Jeffrey valós tényeket feldolgozó, krimiszerűen izgalmas könyve a nácik Nagy-Britanniában, Európában és az Amerikai Egyesült Államokban folytatott egy évtizedes kémtevékenységét mutatja be. Annak történetét meséli el első ízben, hogy miként vezetett egy német kém New Yorkban feladott és a skóciai Dundeeban elfogott levele egy Európára és Észak-Amerikára kiterjedő kémhálózat leleplezéséhez, majd annak a titkosszolgálati és biztonságpolitikai szövetségnek a létrejöttéhez, amelynek ma is tagja az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Kanada, Ausztrália és Új-Zéland.

Corvina Kiadó
corvinakiado.hu
facebook.com/corvina.kiado.oldala